Iris og Hebe

En Fortsættelse af Maanedskriftet Iris. Samlet og udgivet af Hofboghandler Simon Poulsen

Udkom 1796-1810.

Skanningen (affotograferingen) er udført efter eksemplarer fra biblioteker.

Tidsskriftets skønlitterære indhold er indekseret på Dansk Forfatterleksikon:

https://danskforfatterleksikon.dk/1850p/p104880.htm

Udarbejdet 2024 af Niels Jensen

Iris og Hebe.

En Fortsættelse af Maanedskriftet Iris.

Januar, Februar og Marts 1796.

Kiøbenhavn.

Paa Hofboghandler S. Poulsens Forlag.

Register.

Prosaiske Afhandlinger.

Om

Poesier.

Den

Litteratur.

A. Nytaarsgaver og Lommebøger.

B. Andre Skrifter.

Iris og Hebe.

En Fortsættelse af Maanedskriftet Iris.

Januar 1796.

Tale,

holden i
det forenede Selskab paa dets 21de Stiftelsesdag
den 26 November 1795,
af

J. C. Tode.

Dersom den Høitid, som vi samles for, var een af dem, hvor den festlige Taler maae gaae uden for sin Kreds for at søge et Æmne; hvor han mere maae see Statsborgere end Selskabsbrødre i sine Tilhørere; saa vilde jeg med Mistilliid træde frem for et saa velvant, saa oplyst, saa smagfuldt Selskab; saa vilde jeg frabedet den Hæderspost, at være en saa høistagtværdig Forenings Organ, og at værdiges saa mange ædle Mænds smigrende, men ogsaa meget fordrende Opmærksomhed.

Men denne Dag er en overordentlig Fest for dette Selskab, da det erindrer sin glade Indtræ-

delse i sit tredie Tiaar, — seer, tilfreds og opmuntret, tilbage paa de forbiløbne — og føler al den Held det har havt, al den Nytte det har virket, al den Fryd det har smagt, saavelsom al den Smerte det har deelt, i den sidste Halvpart af sin Alder.

Da altsaa Høitidstaleren paa denne Dag intet andet Æmne bør og kan have, end Selskabet selv; end det som hver Tilhører maae vækkes af til Opmærksomhed, og henrives af til Deeltagning; — da jeg skal have den Ære at tale til Selskabet — om Selskabet, at skildre dets blomstrende Forfatning, dets forøgede Gavne-Evne, og især de herlige Frugter, som det allerede har offret, og i Fremtiden endnu vil offre Fædrenelandet; saa vover jeg mindre. Kunne da de, der see vor Forenings skiønne Billed, have Sands for andet end Æmnet selv? Kunne de lægge Mærke til hvo der maler? hvad Pensel han bruger? Naar man skuer en kiær Vens lignende Træk, fæstes Betragtningen ganske til Skilderiet; man mætter sig med den behagelige Sammenligning; og da først falder det een ind at spørge, hvo Konstneren var. Saa ville og de, Allerhøistærede, finde Billedet troe, — derfor indestaaer dette Bryst, hvori vort Samfund er tegnet med levende Træk; — deres glade Hierte vil bedrage dem; det vil lade for dem, som om de hørte een af vore veltalende Brødre, og førend de kunne faae Tid til at dømme om hvorledes jeg

har

har talt, har jeg længe udtalt, og De seer intet andet end Emnet selv.

Dette skiønne Emne er Selskabet i sit andet Decennium. Fra 1785 til 1795 gaaer dette Stykke Vei af dets hæderfulde Bane, hvis første Periode er af en bedre Taler i sin Tid bleven betragtet.

Men kunne vi, ved at skue tilbage paa disse senere Aar, tabe de første af Sigte? Nei, de forbiløbne ligne idel concentriske lige lyse Ringe; det er umueligt at betragte den yderste, uden at blive den inderste vaer. Selskabet seer sin klare Dag; men dets blide Morgenrødes Purpur svinder aldrig fra dets Horizont. Som Landmanden kiender i Østens skiønne Straaler, hvor velgiørende en Dag Lund og Mark og Eng kunne haabe; saa spaaede og vort Samfunds første Begyndelse den milde Lysning, som den udbredde, og stedse vil udbrede i Fædrelandet.

De tillade, Allerhøistærede, at jeg opholder dem en liden Stund ved en saa behagelig Betragtning, — at jeg viser dem den Kilde, hvorud af saa megen Glæde og Gavn naturligviis maatte flyde.

Dette Selskab, som er det ældste i sit Slags her i Landet, tog sit Udspring for 20 Aar siden, af en Forening af sexten danske Mænd, af hvilke fem endnu ere her tilstede. Jeg tør ikke betegne dem for de yngre Brødre; men Taknemlighed har Di-

vinationskraft; — Deres Hierter ville udfinde dem.

I dette ringe Tal af Selskabets Stiftere ligger Grunden til dets Væxt og Styrke. — Hvad der skal blive stort og varigt, bør først være lidet. Skovens Dronning, Egen, var først en liden Spire; brød frem i Skud, og blev omsider den stærke, greenrige Stamme.

Den væsentligste Fornødenhed i et Selskabs Grundlag, er Overeensstemmelse. De første Stiftere bør være lige nok, til at besiæles af een Aand, og til at sigte til eet Maal. Da ere de i Stand til at vælge ligesindede, til baade at meddele dem, og at annamme af dem, Kraft og Væxt.

I en oprindelig Forening af et stort Tal er der gierne forskielligt tænkende, og hvor Grundlaget ikke ganske harmonerer, der kan vel blive Samling, men ikke Samfund. Hvor der ingen fast Rod er, der bliver ingen sund Stamme. — Selskaber, som fra første Begyndelse afere store, ligne Klosterfolk, om hvilke man siger: de samles uden at kiende hverandre, de leve sammen uden at elske hverandre, og de skilles uden at savne hverandre.

Intet betrygger en Plantes Væxt og Styrke bedre, end at den reiser sig Skudviis. Da naaer Stammen sin fulde Høide; da driver den Grene og Qviste; da faaer den Knopper og Løv; da yder den Blomster og Frugter, og fra

Ro-

Roden af opstiger Saft og Kraft til hvert et skyggende Blad.

Vort Selskab blev til, voxte og virkede i beskeden Stilhed. Det gav sig ingen af de prunkende Benævnelser, der bliver et Baand, og alt for ofte contrastere med hvad Foreningen er og virker. Vort Samfunds Stiftere lovede intet; altsaa skyldte de intet; de vilde offre til Fædrelandet, men — hvad ved alle Offere burde være Tilfældet, — frivilligt.

Heller ikke søgde det nogen Glimmer i sit Udvortes. Al Prunk ved et Selskab er et Laan — er et taus Beviis paa at det føler: det mangler noget til at giøre sig anseet. Dog hos hvem vindes Anseelse ved Pragt? Ikkun hos dem, der kunne sætte mindre Priis paa det gavnefulde Gran, end paa hiin indbildte Ædling, det Taxustræ, der kneiser stolt af at være klippet, og troer, at det kommer til Nytte, fordi det fylder en Plads i Haven.

Det Maal, som vore Stifteres Beskedenhed pegede paa, var intet andet, end indbyrdes Fornøielse og Sindsadspredelse efter nyttige Sysler. Den Deel af Dagen, som hørte Fædrelandet til, Morgenen, var dem hellig; Aftenen deelte de med Pligterne. Men de sigtede høiere. De bestemte til vor Hovedforlystelse den bedste som kan tænkes: Læsning, og i denne Hensigt lagde de Grunden til en udvalgt Samling af Bøger af de almeennyttige Fag.

Læsning er een af de Glæder, som blive lidenskabelige; men som luttre sig selv. Den ligner den kostelige Virəks Damp, der bliver alt ædlere, alt mere velgiørende, jo høiere den stiger. I Lecturen begynder man med hvad man finder nærmest for sig; man gaaer frem til det udsøgte; tilsidst udleder man det Ypperlige. Forstanden smager ikke, hvor sød og sund Føde Bøger ere, førend den bliver baade lækker og umættelig. —

Dog Hiertet finder ligeledes sin Vellyst i Læsning. Som den forhøier og mangfoldiggiør dets Glæder, lindrer den dets ubehagelige Følelser. Derfor kaldte allerede een af Oldtidens Fyrster sin Bogsamling Siælens Lægedom. Læsning har det tilfælles med Hiertets ædelste Lægemidler, at man, efter at have følt dens vederqvægende Virkning, ikke mere kan undvære den.

Men ikke allene ypperlige almeennyttige Autorers kiernerige Skrifter; ogsaa Selskab med oplyste og erfarne Mænd, udvider Indsigterne; modner, vækker, styrker Evnerne, luttrer Smagen, forædler Sæderne, giør Omgangen blidere, hver en Pligt kiærere, hver en Tid heldigere; med eet Ord: den giver den bedre Cultur, der i den egentligste Forstand danner Mennesket, der forbinder hver hans Krafts Anvendelse med Ynde.

Den

Den ædlere Cultur fuldender Skaberens Mesterverk; foruden den ere Naturens bedste Gaver spildte. Den sliber Mennesket, og da først sees det, at han lyser, som den skiønneste blant Ædelstene. Den er i det selskabelige Liv, hvad Dagens Lys er i Naturen; hvor den mangler, er der ingen Glands, intet Behag. Uden Cultur er Statsmanden kun Maskine, Feltherren kun Soldat, den Lærde kun Pedant. Med Cultur kan Mod og Kraft og Kløgt allene komme til Nytte. — At giøre den yndet, den at fremme og udbrede igiennem sin egen Kreds i flere, det var dette Selskabs Ønske, det blev dets frugtbringende Bestræbelse, det er dets upaatvivlede Fortieneste.

Det var og er dets Stolthed, at beæres med de Medborgeres Indtrædelse, der kunde fremstilles for de mindre uddannede Brødre som Mønstre. Det var stedse dets Glæde, at indlemme sig saadanne unge Mænd, som ikke allene attraaede Kundskabers Udvidelse og Forædling, men ogsaa gave Haab om, at de vilde nytte begge Dele til Fædrelandets Gavn og Ære.

Det blev da Udmærkelse, det blev Hæder, at optages i dette Selskab, der forenede paa ganske faa nær alt hvad der glimrede i Hovedstaden i den danske Litteratur; det kunde i visse Maader kaldes det danske Parnas. Hvor mange Skialde har Danmark vel, der ikke sade i denne Kreds i venskabelig Klynge, hvor de opfordrede hverandre,

 som

som Virgils Hyrder, til Kappesang. Dog deres Qvad var ædlere end kiælen Elskov; det vare tildeels Selskabssange, hvori dog — det er det Karakteristiske af dansk Poesie i dette Fag, — altid den satiriserende Vittigheds fine Salt var sprengt i Druesaften; hvori Vinen maatte tiene til kiække Sandheders Vehikel. Men oftest var dog vore Digteres høitidelige, hellige Gienstand Fædrelandet selv, Fader Christian og hans Søn, og hans Mænd. Her hædredes Ministeren Bernstorf og Landmanden Lembach. Her erindredes Kiøbenhavns Beleiring og Bondefrihed. Herfra udginge de Folkesange, der ligesom electriske Gnister vakte Nationalfølelse i hvert Bryst, og unægteligen bidroge mangfoldigt til at udbrede en forædlet Smag, og at forhøie Kiærlighed til Kongen og Fædrelandet.

Ved denne Almeenaandens daglige Meddelelse i Sang og Samtale; ved de nyeste, undefuldeste, meest uddannende Bøgers Læsning, blev dette Selskab en Art af Planteskole, for tilstundende Embedsmænd af alle Classer. Hundred og hundrede udginge herfra, endnu mere udrustede med den bedre Cultur, den Verdenskundskab, som er Siælen af al Embedsførsel, endnu mere besiælede af Nationalaand arbeidede de, og arbeide endnu, paa den Opklaring den Moralitæt, den Industrie, som forædler et Folk, som grund-

grundfæste dets Vel og som ere den gode Herskers Glæde, Stolthed og Sikkerhed.

Dog jeg har udbedt mig Tilladelse at skue tilbage til Selskabets Udspring, og jeg fortæller dets Historie. Jeg haster til sidste Tiaar. Jeg vil giøre Vold paa mine Følelser, for at være kort i at vise dem Selskabets lykkelige og ulykkelige Handelser i denne Periode, og dets opmuntrende Udsigt fra nærværende Standpunct.

Døden har i disse sidste 10 Aar røvet os 43 Brodre. Vi erindre dem alle med oprigtig Vemod; nogles smertelige Tab følte Fædrelandet, og Muserne ligesaa meget som vi, og den høitidelige Maade, hvorpaa Publicum hædrede deres Admindelse, trøster os hvergang Saaret fornyes. Med vor Sorg vaagner den smigrende, den stolte Tanke: denne yndte, denne ædle, denne store Mand var ogsaa vort Selskabs Pryd!

En dobbelt grusom Brand, som rammede Kiøbenhavn, følte vi som alle gode Borgere; vore Hierter deeltoge i Faders, i Brødres Uheld. Men at i den første Anledning Christian og Frederik vandt mere i Folkets Kiærlighed, end den ødelagde Kongebolig kunde nogensinde være værd; og at ved det andet ulykkelige Tilfælde det Baand, som forener Kongen og Folket, blev knyttet endnu fastere; at begge Dele gave de skiønneste Prøver paa den virksomste Borgerkiærlighed, det vare saa glædelige Betragtninger, at de seirede over Drøvelse.

 Hvad

Hvad der for de Fortseende tegnede til at blive en Ulykke for Selskabet — blev een af dets bedste Bindinger. For 4 Aar siden gik en tilfældig Uenighed hos os til en formelig Deling. Nogen Trætte bør der være i ethvert, end i det eendrægtigste Selskab, om det skal bestaae. Sundhed selv beroer paa Sammenstød, paa Drift og Moddrift, paa en velbestyret Antagonismus. Vore Skytsgudinder bevare os for det meningsløse Samtykke i eet og alt, der ligner Pagoders mekaniske Nik! Det Selskab, hvori der ikke tør yttres Modsigelse, er en Blanding af Smaadespoter og Slaver. Frihed at tænke, Frihed i Meninger, den ædelste af alle, bør allermeest herske i dette Selskab. Og Meninger kunne ikke være lige i alting; man maae gaae uden for Naturen, for at see eens med alle. Standpunktet, Organen, Sindsforfatningen forandre Objectets Udseende. Derfor tog hiin andægtige Gamle to fierne Pæle for et dobbelt Kirkespiir, og den unge Pige saae i dem et Par Elskende.

Stridige Meninger i et vel dannet Selskab ligne Dissonanzer i en Symphonie, der opløses i Harmonie, og forhøie det Heles Virkning. Uenighed i Selskaber tiener til at befæste Samfundet. Venskab opluer høiere efter en Misforstaaelse, som blev hævet. Det hører med til den Godes Karakter, at han haster at vinde den Ven tilbage, som han frygter at have tabt ved Trætte.

Jo ædlere og vigtigere Grunden til Striden, er, jo fastere staaer hver Part paa sin Mening. Hos os var den første Anledning til Tratten: paa hvad Maade vor Bogsamling kunde giøres meest nyttig. Det var altsaa ingen personlig, det var en selskabelig Tvistighed. Vort store Maal, var der ikke to Meninger om. Da der imidlertid ingen tredie Part gaves, der kunde forliget de tvende stridige; saa voxte Uenigheden ved uheldige Biomstændigheder, og — Minoritæten gik ud.

Skilsmissen var dog for smertelig, for unaturlig til at vare længe. Mand og Kone kunne misforstaae og skye, ja forlade hinanden; Brud og Brudgom kunne slaae op; de bedste Venner kunne blive stridige. Men hvorlænge varer det, forend det fortrydes paa begge Sider? Det samme hændtes os. Vi vare deelte i udvortes Skikkelse; vi bleve eens i Aand og Iid. Vi vedbleve at virke til eet og samme Oiemeed. Vi gik efter hverandre, som to Elskende, der længes efter Udsoning; vi mødte hinanden paa Halvveien; Broder fløi i Broders Arm.

Begge Dele vandt: fra begge Sider medbragdes nye værdige Brødre; vi fik en forbedret Constitution; vi fik et sandt og simpelt Navn; vor Bogsamling blev forøget. Kort: hvad der vilde blevet ethvert andet Selskabs Fald, geraadde vort Samfund til Udvidelse og Befæstelse.

Jeg

Jeg kommer nu, Allerhøistærede, til det som har givet vort Selskab det bestemteste Værd, og en Fordring, ikke blot paa den nærværende, men ogsaa de senere Slægters Taknemlighed. Hvo føler ikke, at her forstaaes det stedse blomstrende, stedse frugtbringende Selskab for Efterslægten?

Det vare sytten af denne Forenings Brødre, som stiftede det for ni Aar siden. Det blev bestandigt forbundet med Moder-Selskabet; og endnu virker en Deel af dettes Medlemmer til ad holde den af hiint oprettede Skole i Flor.

At især denne Skole udbreder den herligste Nytte; at den baade har faaet Efterlignere, og Filialer og Filialers Filialer, for Ungdommen af begge Kiøn; at der saaledes virkes til Opdragelsens Forbedring med Iver og Held, det regne vi os billigt til en smigrende Opmuntring. Det er en Moder tilladt, at bramme med Datters og Datterdøttres usminkede Ynde og skyldfrie Frugtbarhed.

Vor Bogsamling er i denne Periode ved forbedrede Indretninger saaledes forøget, at der nu samles paa det fierde Tusinde Bind.

Dog vor sødeste Opmuntring, vor frydlende Udsigt er du, som har valgt Danmark og Norge til dit Sæde, almindelig Lyksalighed! I din Broders, Fredens Arm, svæver du over det skiønsomme Tvillingrige. Varmt føle vi din Indfly-

flydelse; Den opfylder os med den saligste Glæde, den opflammer os til nye Bestræbelser, efter yderste Evne at medvirke, med hver en nyttig Forening, til at vise os værdige til din Varetægt. Forsmaae ikke vore Offere. Du kiender i dette Samfund, i vore fraværende, end i fierne Brødre, dem der troeligen have bidraget til, mandigen have stridt for, at de Baand bleve løste, de Misbrug hævede, de Fordomme adspredte, der endnu vare tilbage, at Chicanen midstede sit Mæle og Rovsyge sine Kloer; at Fliid kunde høste hvor den havde saaet. Du har hørt Harper, som sange dine Velsignelser; de fleste stemtes her. Thi her erkiendes dit himmelske Værd; her hædres alle de, du bruger til dine Redskaber.

Lyksalighed! Straal med alt dit Lys og al din blide Kraft, at ingen misundelig Taage skiuler dig for os, at vi ikke falde til den beklageligste Vildfarelse, at miskiende din veldædige Nærværelse, og søge dig hvor du ikke er.

Lad dit Syn stedse give denne Forening Liv og Virksomhed; vedligehold hvad dine guddommelige Søstre, Venskab og Enighed, begyndte!

Allerhøistærede! Jeg har nu rørt ved de Strenge, hvis Toner deres Hierter gienlyder af. Jeg bør ikke forstyrre dem i saa hellige Følelser; jeg tier.

Poetisk Epistel.

Til —

End jeg, min Ven, engang til Pennen tager,
Og hvad sig i vor Hovedstad tildrager,
I overløbende Fortroelighed
Af Hiertets Kildevæld dig deler med.
Dog veed Du nok, der gives visse Sager,
Som bør i Krøniker ei finde Sted,
Om Autor leve vil i gylden Fred.
Vel Anekdoter saare lifligt smager;
Dog kun for den, der selv ei røres ved;
Men hvo, som sig af Latterteyten tager,
Vil som en Tydsker blive himmelvred.
Ak! naar den Bifaldskløe Skribenten plager,
I mangehaande Vaande og Fortred,
Ved lumske Venners Skulderklap, han rager.
At man Religion og Staten vrager;
At Peer og Povel haanlig rives ned;
At hist en Olding staaer i Ydmyghed,
Og mod sin Haanddask af en Pebling tager,
Det rigtig nok den feige Japs behager,
Som er for Smæk paa egen Trøie ræd,
Men vær tilfreds Autorerne, som Krager,
Reed hver sit Svinebeest i Evighed.
Naar da han hører, Lovens Torden brager,

Han sig, som Østers, ind i Skallen drager,
Og skryder med en tryg Uskyldighed.
Ja stundom Øgleungen høit beklager,
At slig Forhippelse Folk skrive med;
At Christendommen nu en Ende tager,
Og Dagens Slægt i Vantroe synker ned,
Saa dybt, at ei de længste Redningshager
Af Mosen løfter dem en Fingers bred.

Dog af Indledningen nu intet mere;
Til hvad jeg loved' dig, vi ville gaae. —
Gienfødte Boeliger sig rask formere;
Ni Snese mellem Gruus bekrandsed' staae,
Og bliden Mai vil endnu tælle flere.
Dog kolden Vinter hidtil selv har Ære
Af om Lemfældighed; man sige maae,
Han Navn af Patriot er værd at faae.
Naar ellers hver en Næse fryser blaa,
Og Læger døde Fingre amputere,
Stræbsomme Bygningsfolk med Slid sig nære.
Hvor før den hvide Snee opdynget laae,
Citronbegavet Flagstok sees at staae.
Her færdigt Tag ei Øren kræver mere;
Hist samme Mænd til et nyt Chaos gaae;
Det samme Fiat de paa Skuldren bære;
Ny Konstens Skabning de arbeide paa.

Man seer den fire Mellemgulve faae;
Og Ribbeen, som det haarde Kiød kan bære.
Ja, det er Lyst, i Gader at spadsere,
Hvor man i Maaneder kun Aske saae,
Hvor hobeviis nedrevne Mure laae.
Der høres ei de solte Sukke mere.
Der er det nu, de maale, grave, bære,
Opvinde, fæste, høit i Fare staae,
Til fulde Byggre under Krandsen gaae.
Muursvendene nu klæer den Bygning paa
Med Rødt og Hviidt, og snart de Høiden naae.
See rundt om stolte Tage paradere!
Nu Smed og Snedker sikkre kunne være,
For Regn og Blæst. Paneel og andet mere
Nu dannes, males; Døre Laase faae,
Og Loftet taer en reen hviid Skiorte paa.
Den gode Ven, der, som saa mange flere,
Kun da kan gavne, naar han har at tære,
Nu kommer og paa Hædersplads at staae,
Saa at hans Dunster naadig Frue naae.
(Du seer, her Kakkelovnen menes maae.)
For Resten Roe og Fred et stadigt Sæde
Omkring vor gode Konges Throne har.
Den fierne Verden haaber kun den Glæde,
Som længe alt os Danske kienket var.

Lyst

Lyksalig den, som føler, som erkiender
Det Godes Fylde, som er vores Deel!
Hvis Mund, eenstemmig med hans aabne Siæl
Forkynder, han for Land og Fyrste brænder!
Skue nær og fiern omkring, o Danmarks Søn!
Hvor er det Land, som dit i Held kan ligne?
Hvor er det Folk, som kan i siælfølt Bøn
Med lige Ret sin Styrelse velsigne?
Vor sande Fader, vor Kong Christian
Med Føie Fredens Fyrste kaldes kan.
Ei giennem Blod han Oliegrenen førte;
Han bød: og Krig ei vore Grændser rørte.
Ja, er der Feide hos de Danske til,
Da er det kun imellem os Skribenter.
De gamle Muser selv ei mere venter,
At deres Elskovsbørn forliges vil.
Nu Troens Ankrig hele Landet fylder,
Der snart vil høres redsom Vaabenbrag.
En Mand, som sværger, at han Sandhed hylder,
Præst efter Præst for Gud veed hvad beskylder,
Men selv i Toleranz er saare svag,
Og langt fra philosophisk Farimag,
Uddeler Dommedags de svære Slag,
Og dermed vældig skader egen Sag.
O! vil du læge Lærestandens Bylder,
Brug dine Caustica i tynde Lag;

Drypp Rosenvand derpaa, som Pus bortskyller;
Og frem for alting giv forgyldte Piller,
Der glide ned foruden vammel Smag.

At Tvivl, beskeden fremsat, Nytte stifter,
Det ei fem fulde Sandser nægte kan.
Den, som til Helveds Svovelpøl og Brand
Foruden Forskiel dømmer frie Skrifter,
Er Inquisitionens egen Mand,
Er værdig at spedere Paveband.
Held den, som vaersom Troen *) pille kan,
Som ikke giør i den de fæle Rifter,
Og som i Mildhed Christendommens Stifter
At ligne stræber! Længe leve han!

Den blide Sandheds Ven maae gierne gaae,
Fra gammel Troe. Ja uden Frygt han skrive:
„ Jeg ved den Lære havde tænkt at staae;
„ Men den og hiin til mægtig Tvivl mig drive.
„ Det smerter. Dog jeg Sandhed følge maae.
„ End Luther samme Klippe bygged' paa.
„ Hør mine Grunde. Gid de Lysning give
„ Dem, som endnu i farligt Mørke gaae!
„ Men, om de dog i Vildelse vil blive,
„ Ja haanlig Vrag paa min Veiledning slaae,
„ Ei skulle de til Hævnens Spot mig drive;
„ Urørt jeg vil i Sandheds Arme staae."

Naar

*) Som Broder Johann i The tale of a tub.

Naar med beskeden Tone, sin ny Lære
End i de Lærdes Sprog, een satte frem,
Hvo da med Haan ham vilde følge hiem,
Hvo Troens bistre Værge vilde være,
Og tage til Orthodoxiens Rem,
Mon han ei var en geistlig Robespierre?
Men viger Tvivleren selv fra sit Maal;
Forbittrer han dem, som han vil omvende;
Da vente han for Svar at høre Skraal.
For let, for let de lærde Fiender skiænde.
Væ dem, der Standens Værdighed miskiende,
Der, lig' en Peder, tage skarpen Staal,
Og hugger indbildt Malchus overende!
Religionens Venner da bortvende
Unbseeligt Ansigt fra den Striid og Skraal.
„Er det," de raabe, „hellig Forskens Maal?
Er det den Troe, som indtil salig Ende,
I Dødens Stund, en Christen skal bekiende?"
Ei har Spinoza, (mueligt meer en Kant,)
Ei Arouet med Videts lette Tant
Giort Christendommens Grundvold større Skade,
End naar Guds Præster deres Brødre hade.
Sagtmodighed, du en Melanchtons Pryd,
Du som hver Sandhedstolkning bør ledsage,
Vig ei fra os i disse mørke Dage;

 Bliv

Bliv stedse danske Præsters første Dyd.
Saa høres deres Ord med Siælefryd;
Saa tændes ingen Ild ved Tvivles Lyd;
Saa falder Had paa Haderen tilbage.

Tode.

Til

Universitæts Journalisten

i Anledning

af den i hans Journals 3die Hefte for 1796, Side 112 indrykkede Oversættelse af Forsvar for det berygtede Valsprog:

oderint, dum metuant;
de maae gierne hade, naar de kun frygte.

Dersom De ikke i den Anmærkning, som De i Deres Journal har sat under hin Titul, havde nævnet den store Vendekaabe Vieland, som Forfatter af Stykket i Original og derved udgivet Deres Oversettelse ligesom under hans Firma; og — dersom der ikke gaves, blandt os Danske, Mennesker, som af Agtelse for det tydske store Navn Vieland, kunde falde paa at antage denne fordanskede Ufornuft for Sandheder, som fortiente, at man ikke alene selv fulgte dem, men endog overtalte andre til at følge dem; — dersom dette ikke var, sandelig om jeg da skulde have sat Pen til Papir for at vise Dem, at det

Ho-

Hoved, som kunde tænke de Tanker, dette Stykke indeholder, saaledes, som de her ere fremsatte, maa enten være et saare dumt, eller et saare skettænkende Hoved. De støde sig ja ikke over denne min Dom, fordi De har i den omtalte Anmærkning tilstaaet, at De har ofte selv tænkt de samme Tanker; thi jeg vil i det følgende give Dem fuldt Beviis for Rigtigheden i min Dom; og for at give Dem dette Beviis des mere fyldestgiørende, vil jeg Skridt for Skridt følge Hovedgangen i Deres Tanker. Jeg kalder de Tanker, som indeholdes i Stykket, Deres, fordi De tilstaaer, at De har ofte selv tænkt dem, og fordi De, ved at levere dem i Oversettelse til Publikum, har virkelig giort dem til Deres Tanker.

„Der gives en Folkeklasse, siger De, som er for raae til at følge andre Beveggrunde til en lovmæsig Opførsel, end Frygt; denne Klasse udgiør sædvanlig den større Deel af de ringere Statsborgere; og til den bør man regne alle dem, som ved Tidernes Omstændigheder, bestaaende Indretninger, eller ved egen Skyld ere satte ud af Stand til at kunne fortiene mere, end yderst nødtørftig Underholding.“

Hvad skal Lovmæsig betyde her; thi paa dette Ords Betydning beroer det, om denne Setning skal være rigtig eller urigtig; skal være ærefuld eller beskiæmmende for dem, hvilke det behager Dem at regne til de ringere Statsborgere? Skal lovmæssig betyde her: overeenstemmende med en Lov eller en Fordring paa Pligt, som ikke er grundet paa For-

 nuft

nuft og paa det borgerlige Selskabs Natur; men har sin Grund, uden for den, i en Regierings vilkaarlige Villie, og som er derfor unyttig trykkende for de ringere Statsborgere, og kan kun være til Fordeel for Regenten selv og for hans Elskelige, nemlig for Dem, som De vil maaskee kalde de fornemmere Statsborgere; saa maa man tilstaae, at Setningen er rigtig; thi til lovmæssig Opførsel mod slige Love kunne de ringere Statsborgere kun ved Frygt tvinges. Men mon det, at de ikke med god Villie lyde uretfærdige Love, er Beviis paa, at de ere raae? mon det er beskiæmmende for dem, at de kunne kun ved Frygt tvinges til Lydighed mod slige Love? eller mon ikke dette er det allertydeligste Beviis for, at de kiende deres Rettigheder, og føle deres Værd, som fornuftige Mennesker, og ville behandles kun paa den Maade, som stemmer overeens med deres Menneskeværd?

Forstaaer De derimod ved lovmæsig Opførsel den, som er overeenstemmende med Love, som Fornuften giver ifølge det borgerlige Samfunds Natur, og som, fordi de ere Fornuftens Love, ikke ere mere byrdefulde end det Heles Vel fordrer, og som desuden paalegge Byrder kun forholdsmæsig paa hver Statsborger, efter den Kraft, som han har til at bære de paalagte Byrder, ligesom de ogsaa tildele hver Statsborger fortrinlige Fordele kun efter det fortrinlige Gavn, som han fremvirker for det Hele. — Dersom De forstaaer ved lovmæsig Opførsel den Opførsel, som stemmer overeens med slige Love;

saa

saa har hin Setning alle Tiders Erfaring imod sig, og er tillige den meest uforskammede Beskyldning, der er nogensinde giort mod den største og agtbareste Deel af Menneskerne; thi — hvis man undtager faa enkelte Mennesker, som have udslettet hos sig hvert Anlæg til Godt, og giort sig trælbunden under hver uordentlig heftig Lidenskab, saa maa den være blind, som ikke kan see, at Menneskerne i Almindelighed, især naar de have ikke mere, end det Nødtørftige, lyde saa villig Fornuftens Bud; naar kun disse fremsettes tydeligt for dem og der ikke legges deres Lydighed alt for mange Vanskeligheder i Veien. For Mennesker, hvilke De regner til de ringere Statsborgeres Klasse, ere det daglige Livs Arbeider detsuden saa sysselsettende, og det huuslige Livs tilvante Nydelse saa fornøden: at de, for ikke at see sig hindrede fra hine, og skilte ved denne, underkaste sig uretfærdige Love endog uden Modstand, naar Uretfærdigheden kun ikke gaaer alt forvidt. Hvor villig har ikke den Klasse, som, efter Deres Udtryk, indbefatter de ringere Statsborgere i sig, næsten over hele Europa bøiet Nakken under den haardeste Despotisme? og naar den en enkelt Gang har vovet at reise den, saa har den jo været pirret, vækket, anført dertil enten af Adel, eller af Geistlighed, eller deraf, at mindre Despoter dreve, under en større Despots Beskyttelse, deres Uretfærdighed alt for vidt. — Ydermere, Hr. Journalist! tænk sig en despotisk regieret Stat, i hvilken Magthaveren vil give sig Skin af at ville lette Despotismens trykkende Aag! naar endog

kun

kun eet blandt saa utallige mange uretfærdige Baand løsnes af de ringere Statsborgere; hvor taler man da i slig en Stat om dette løsnede Baand, som om en stor Velgierning, ja endog Naade? hvor yttrer man Glæde? hvor priser man Mægthaveren? hvor glemmer man de mange andre unaturlige og ligesaa uretfærdige Baand, som han lader blive uløste, og som det dog var hans skyldigste Pligt ogsaa at løse? Nødes De ikke til at tilstaae, at dette er Sandhed? men saa maa De ogsaa nødes til at tilstaae, at det er Usandhed, at den Klasse, som indeholder de ringere Statsborgere, kan kun ved Frygt tvinges til lovmæssig Opførsel.

Endnu mere! denne Beskyldning er den allerskammeligste, som er nogensinde giort mod den agtbareste og talrigste Deel af en Stats Borgere, da De siger udtrykkelig uden at giøre nogen Undtagelse: at til denne Klasse (som nemlig kun kan tvinges ved Frygt) bør man regne alle dem, som enten ved Tidernes Omstændighed og den just bestaaende Tingenes Indretning, eller ved egen Skyld ere satte ud af Stand til at erhverve mere, end en yderst nødtørftig Underholding. Ifølge dette maa man da regne til denne Klasse de $\frac{3}{4}$ af Kiøbstædboerne, som formedelst Tidernes Dyrhed, Næringsveienes Standsning og Skatternes Tyngde ere satte ud af Stand til at kunne fortiene sig mere, end det, som De siger. Ligeledes maa man til denne Klasse regne $\frac{3}{4}$ af Landboerne, som formedelst Skatternes Mængde, Tiendernes Ydelse, Hoveriets For-

ret-

retning, imedens Agerdyrkningen er endnu kun i sin Barndom, og Fabrikflid endnu ukiendt paa Landet, ikke kunne fortiene sig uden yderst nødvendig Underholding, og endda neppe denne. Endnu bør man regne til denne Klasse de $\frac{1}{10}$ af Embedsmændene, som have Løn, bestemt i Fordums Tid, uforholdsmæssig nu til Tidernes forflerede Fornødenheder og forhøiede Priser. Og om alle disse kan De, Hr. Journalist, sige, at de kunne kun ved Frygt holdes til lovmæsig Opførsel! holdtes da De selv, før De fik Deres overflødige Indkomster, til lovmæssig Opførsel kun ved Frygt? og, siden De har faaet disse Indkomster, hvad holder Dem nu? Kan De ikke selv føle det yderst skammelige i denne Beskylding? — Dersom over $\frac{3}{4}$ af Menneskerne kunne kun ved Frygt holdes til lovmæsig Opførsel, hvo ere da de, som kunne indgyde dem denne Frygt? er det maaskee den ene Fierdendeel, som kan saaledes indjage de tre Fierdedele Frygt? indjage dem den ved Hielp af nogle faa leiede og elendigt lønnede Mennesker? Hvo kan, efter det som i vore Dage er skeet, være taabelig nok til at kunne tænke dette? Det er da ingenlunde Frygt; men det er Fornuft, ja Fornuft er det, Hr. Journalist, som giør, at de ringere Statsborgers Opførsel er lovmæsig, det er: overeenstemmende med Staternes Love, hvor uretfærdigt trykkende disse end kunne være!

„Ved en tung Levemaade, og under udvortes Omstændigheders haarde Tryk, siger De videre, finder ingen Udvidelse af Ideekreds, ingen Forfinelse af

Følelser Sted. Hvor egen Skyld forøger slig en trang Situation, der nedsættes Menneskets Værdighed endnu mere; Drifter og Begreb concentreres til en Omkreds af faa, næsten blot physiske Gienstande, inden for hvilken de ogsaa virke blot physisk, men med al den utæmmede dyriske Naturs Styrke."

Det første af dette er, efter al Erfaring aabenbar falskt; thi dersom udvortes Omstændigheders haarde Tryk hindrer Ideekredsens Udvikling og Følelsernes Forfinelse i Almindelighed; hvad var da det, som fra Begyndelsen af vakte Mennesket til at arbeide sig ud af dyrisk Tilstand frem til Kultur? hvad er det da, som giør, at de magerste Lande have de vindskibeligste Beboere? hvad det, at med lige god Anførsel den Fattiges Barn bliver almindelig til noget, men den Riges næsten ligesaa almindelig til intet? hvad det, som er Aarsag i, at den Fattige er almindelig beqvem til et eller andet nyttigt Arbeide; men derimod den, som fra Fødselen af er rig eller Stormand, næsten ligesaa almindelig beqvem til intet, uden til at æde, drikke, sove og pleie sig, oftest paa de ringeres Bekostning? Desuden! haard Tryk giør, at Mennesket maa føle; Følelsen giør, at det maa vaagne, begynde at tænke og at see sig om, hvorfra Trykningen kommer; hvilken Kraft det har til at afhielpe denne Trykning; ved hvilke Midler hans Kraft kan forøges, hvor disse Midler ere, og hvorledes de skulle anvendes. Er dette ikke Udvidelse af Ideekreds, naar Mennesket vækkes til at tænke dette, saa maatte man nok spørge Dem, Hr. Journalist,

nalist, hvad De da vil have forstaaet ved slig Udvidelse. Men mon ikke Menneskets Følelse forfines i samme Grad, som hans Ideekreds udvides?

Fremdeles: „Saadanne Individuers Drivter og Begreb concentreres til faa næsten blot physiske, Gienstande"?? Hvilke Mennesker vil De da have forstaaet her ved saadanne Individuer? skal det være blot de, som ved egen Skyld forøge slig en trang Situation? eller meener De ved saadanne Individuer alle dem, som De have ovenfor regnet til de ringere Statsborgere, og som, efter Deres Paastand, kunne ikke høre andre Beveggrunde, end Frygt? Sammenhængen i det Hele, saavelsom den Følge, De drager deraf, og endelig dette, at De anfører ikke nogen Indskrænkning, viser øiensynlig, at De forstaaer ved saadanne Individuer alle dem, som De have ovenfor regnet til de ringere Statsborgere. Hos Dem Hr. Journalist, og hos Deres Lige udvider Ideekredsen og forfiner Følelsen sig da!! men hos andre Embedsmænd og hos alle, som kunne kun fortiene en yderst nødvendig Underholding, concentrere begge sig til en Omkreds af næsten blot physiske Gienstande? Af det næst foregaaende har De allerede seet, at dette ikke er saa, naar man undtager de faa Mennesker i de ringere Statsborgeres Klasse, som ere yderlig hengivne til Laster; thi Tryk vækker Følelse; Følelse udvider Ideekreds; og den udvidede Ideekreds virker tilbage paa Følelsen og forfiner den.

„At

„At behandle saadant et Menneskeslag med en vis Fiinhed eller utidig Skaansel og Mildhed, er at ville føre en opfanget vild Hest ved en Silketraad.“

Dette Deres Menneskeslag, Hr. Journalist, er da enhver Kiøbstæd- og Landboer, samt Embedsmand, som ikke kan fortiene mere, end en yderst nødtørftig Underholding. Alle disse vil De, maae ikke behandles med en vis Fiinhed; saa lidet man maa føre en opfanget vild Hest i en Silketraad. Øyensynligt er det for Dem, at De fortiener overflødig Underholding; thi derved har De da Ret til at fordre, at man skal behandle Dem med en vis Fiinhed!!! Men ufordeelagtig, endog for Dem selv, er den valgte Lignelse, saa godt den i øvrigt maatte kunne passe sig paa Dem; thi med samme Ret, med hvilken De kan ligne saa mange agtbare Mennesker med vilde Bæster; med samme Ret kunne jo disse igien ligne Dem, ved et tæmmet Bæst; og det er dog vist, at man, hvis man endelig skulde være et Bæst, maatte dog heller være et vildt Bæst, end lade sig ride, som tæmmet.

„Alligevel, hedder det videre, synes den praktiske Vildfarelse at tage overhaand„ og fortiener desto mere at legges paa Hierte, jo farligere det er, at slappe Tøilen; da Exemplers kraftige Indflydelse desuden opmuntrer til Tøilesløshed.“

Hvad forstaaer De her ved at slappe Tøilen; thi denne Talemaade er tvetydig? skal denne Slapning betyde, mindre strengt at haandhæve Ret, og mindre strengt at holde over Retfærdigheds Udøvelse;

da

da holder De her en saare maadelig Lovtale over Dagens Regentere, for hvilke de dog tillige her smigre saa øiensynlig. — Eller forstaaer De ved denne Slapning, at løsne efterhaanden de uretfærdige Baand, med hvilke Despotisme og Hierarkie have hidtil bundet dem, som De kalder de ringere Statsborgere, i deres Rettigheders Nydelse og Udøvelse; saa er i dette Tilfælde denne Tankes offentlige Fremsettelse lige forræderisk, mod Menneskerne i Almindelighed; som mod Regenterne i Særdeleshed; — mod Menneskerne i Almindelighed; thi derved bidrager De, saa vidt De for Deres Deel kan, til at giøre det vanskeligt for Menneskerne, at komme i Besiddelse og Nydelse af de Rettigheder, som Vold og List have berøvet dem, uagtet de vare dem af Naturen forundte; — mod Regenterne i Særdeleshed er denne Tankes offentlige Fremsettelse i denne Mening ligesaa forræderisk; thi derved vil De da styrke dem i det Forset, at holde Statsborgerne ligesaa unaturligt trangt bundne nu, som før; og da dette gaaer øiensynlig ikke mere an nu, saaledes som før; saa maa det, at styrke Regenterne i sligt Forset, nødvendig forøge Faren for dem, som den svagere Part, hvis de modsætte sig den hele Masse af Statsborgere, naar disse giøre retmæssige Fordringer. Dette tilstaaer De selv, naar De siden efter skriver: ret og billigt var det, at man vendte sin Opmerksomhed paa de lavere, alt for meget forsømte, Folkeklasser. Med en sund Politik var det ogsaa overeensstemmende, at lette dem efterhaanden de mest trykkende Byrder.

„Thi

„Thi at man vil respectere Menneskeheden i disse Mennesker; skriver De videre, (det) ansee de, som at man vil erkiende deres Personers Vigtighed, eller vel endog, at man af Frygt skaaner deres physiske Kræfter, hvis Vægt de desuden begynde at føle."

Ellers har jeg hidtil kunnet troe, at salig Pontoppidan sagde Sandhed, naar han lærte, at Mennesket havde, isteden for Guds Billede, faaet Dievelens Billede igien; men i dette Øieblik er jeg nær ved at troe, at han kan have lært Sandhed; thi det Menneske, som af egen Drivt opstaaer offentlig og lærer Regentere, at de ei skulle respectere Menneskeheden i de Statsborgere; som det behager Dem at kalde de ringere; det Menneske maa, ved Gud! være det Væsen saare ligt, som vi pleie at tænke os under det Navn Dievel; ja vel endog være dette leede Væsen selv i menneskelig Skikkelse. — Hvilket Begreb forbinder De vel, Hr. Journalist, med den Talemaade, at respectere Menneskeheden? enhver Fornuftig kan nok ikke forstaae derved andet, end at have Agtelse for de Rettigheder, som tilkomme den Skabning, vi kalde Menneske, og — for de Pligter, som vi, ifølge disse Rettigheder, skylde slig Skabning; følgelig ikke foretage noget, som strider imod de første, og ikke efterlade noget, som kræves af de sidste. Dette er med andre Ord: strengt at udøve Retfærdighed mod hvert Menneske, som Menneske. De vil da, at Regentere skulle ingen Agtelse have for de Rettigheder, som tilhøre de $\frac{3}{4}$ af Statsbor-

borgerne, ei heller for de Pligter, som skyldes dem; De vil da ogsaa, at Regentere skulle fornærme hine Rettigheder, og overtræde disse Pligter; kort: De vil, at Regentere ei maa være retfærdige mod de ⅘ af Statsborgerne, som De kalde de ringere. Hvad er bleven af de Regentere, som have fulgt denne diævelske Lære? og hvad vil for Fremtiden endnu vissere vorde af dem, som ville herefter følge den? O! at dog Regentere maatte, til deres eget Gavn, sparke slige i Sandhed diævelske Smigrere fra sig, som ved at forepræke dem slig Lære, giøre sig, for kun at opnaae derved nogle lumpne Fordele, til Forrædere af dem og af Menneskeheden!

At man vil respectere Menneskeheden i disse Mennesker, det ansee de, som at man erkiendte deres Personers Vigtighed; eller vel endog at man af Frygt, skaaner deres physiske Kræfter; hvis Vægt de desuden begynde at føle? Skulle ikke alle disse Mennesker, som De Hr. Journalist, regner til de ringere Statsborgere; skulde de ikke fortiene at ansees af Regentere for at være vigtige; ja for at være de vigtigste i en Stat? De ere jo den egentlig arbeidende, den væsentlig fortienende, den stærkest, i Forhold til dens Evner, skatteydende, og den fortrinlig værnende Deel af en Stats Borgere? da de ere dette sidste, skulle da Regentere ikke ogsaa have Aarsag til, hvis de ikke i dem ville respectere Menneskeheden, at frygte for deres physiske Kræfter; især da denne Menneskeklasse begynder, som De selv skriver, at føle deres Kræfters Vægt? Sandelig, den

Re-

Regent, som ikke ansaae denne Menneskeklasse for vigtig, han var uværdig til at være Regent over dem; uværdig til, at denne Menneskeklasse skulde af sin suurt erhvervede Fortieneste afgive til ham det, som setter ham istand til at faae alle hans sandselige Ønsker saa overflødigt tilfredsstillede!

„Istedet (nemlig ved at ville respectere Menneskeheden i disse Mennesker) at opvække hos dem Følelse eller rigtigere Vurdering af Menneskeværd til Hielp for deres Forædlelse, setter man ikkun Overmod og Trodsighed i Bevegelse; istedet for at indgyde Kierlighed til det milde Regimente og Forfatningen, styrker man ved Eftergivenhed Modet til grændseløse Fordringer."

Dersom Mennesket har een Gang lært at kiende de Rettigheder, som Naturen gav det, og de Pligter, som skyldes det ifølge disse Rettigheder; da vil det rigtigt nok, at Menneskeheden vorder i det respecteret, og det hviler ikke, før det faaer saa mange Kræfter samlede, at det med dem kan giøre sine Rettigheder gieldende mod hver den, som vil giøre ham dem stridig eller krænke ham dem. Dette er nu just i vore Dage Tilfældet med de af Dem, Hr. Journalist, saa kaldte ringere Statsborgere; og tillige er just nu ogsaa det Tilfælde med de fleste af Dagens Statsstyrere, at de ere af Tidens Aand tvungne til at løsne nogle af de yderst uretfærdige Baand, som trælbinde den egentlig arbeidende Deel af Menneskeheden. Men ved denne Løsning skeer just det Modsatte af det, som De her paastaae; ikke Overmod, ikke

Trod-

Trodsighed vækkes hos Mængden ved denne Løsning; men Følelse af deres Menneskeværd faaer derved stærkere Liv. I det at Nødvendighed giør, at Regentere maae løse dem fra eet eller andet af de meest unaturlige og haardeste trykkende Baand, føle de, at det ikke er nok, at eet uretfærdigt Baand løsnes, medens de mange andre Baand holdes haardt knyttede, ja drages vel endog haardere tilsammen; de føle, at ethvert unaturligt Baand bør og skal efterhaanden løsnes. Kun dette er det som i Almindelighed fordres; kun den Regiering, som opfylder denne Fordring, der ikke kan fortiene at kaldes grændseløs, fortiener Navn af mild Regiering; men ogsaa er det kun ved slig Regiering, at sand og varig Kierlighed til Forfatningen kan tilveiebringes hos Statsborgerne.

„Fiinhed og Mildhed i Behandling forudsætter, naar det skal frembringe sin Virkning, at Subjectet har Indsigter til at forstaae Behandlingens ædle Grund, og sin Følelse til at erkiende den med Taknemmelighed. Men hvor kan dette være Tilfældet hos de ringere Stænder, i hvis Øine de høiere Stænder og alle, som med nogen Beqvemmelighed nyde Livets Gode, ere Misundelsens evige Gienstand; en Misundelse, der er saa meget mere beslægtet med uudslettelig Had, da Skiæbnen med Jernskranker synes at tilsperre dem Veien til lige Velstand, hvortil de dog troe sig lige berettigede."

De har selv forklaret de Udtryk, som De her bruger, Fiinhed og Mildhed, ved det: at respectere

Menneskeheden; og De har af det her forud anførte seet, at dette Respectere, følgelig og hin Fiinhed og Mildhed, er intet andet, end at udøve strengt Retfærdighed mod ethvert Menneske. Hvis De nu antager det, som De selv tilstaaer i det Følgende udtrykkelig, skiønt med andre Ord, at Regieringerne i Almindelighed have ikke viist slig Udøvelse af Retfærdighed mod de ringere Klasser af Statsborgerne, men at de nu ville begynde at udøve Retfærdighed, ikke just i alle eller mange, men dog i flere Stykker, end før; saa mener De, at disse ringere Klasser af Statsborgere ikke skulle have Indsigter nok til at forstaae Grunden til slig mindre uretfærdig Behandling, ei heller have fin Følelse nok til at giengielde den med Taknemmelighed. Hvor viser dog denne Deres Paastand, at De kiender lidet til Deres Tidsalders ringere Statsborgere; just fordi disse have flere Indsigter, end maaskee mangen Regiering ønsker, derfor indsee de saare klart den Grund, hvorfor de i nogle faa Stykker behandles noget retfærdigere nu, fremfor før, de legge Mærke til al den Raadvildhed, den Nølen, den Modsigelse, den Kamp, som finder Sted, hver Gang Nødvendighed fordrer, at Retfærdighed, som før stod tilbage for Uretfærdighed, maa gaae frem; og de give tillige Agt paa de utallige andre Gange, da den første nødes, efter gammel Sædvane til at vige for den sidste; hvor kan nu hin Raadvildhed, Nølen, Modsigelse, Kamp, naar Retfærdighed skal en enkelt Gang gaae frem, fremfor Uretfærdighed — hvor kunne de mange andre

dre Gange, da den første maae vige for den sidste, andet, end legge øiensynlig for Dagen, at Grunden til den retfærdigere Behandling var, desværre ikke den, De siger; men var Nødvendighed og Tvang? Deres Jndsigter ere da for store til, at de skulle kunne antage Grunden til slig Behandling for at være ædel. Og som det gaaer med deres Jndsigter, saa gaaer det ogsaa med deres Følelser; disse ere for overeensstemmende med Jndsigterne, de ere for rigtige, de ere det, som De negter, for fine til, at de skulde med Taknemmelighed kunne giengielde en ringe Grad af Mildhed i Behandling; hvilken, skiønt den er kun lidet af det, som den skyldigste Pligt fordrer, er dog desværre alt for ofte intet andet end en af Nødvendighed fremtvunget Virkning. Og mon nogen kan giøre Fordring paa Taknemmelighed af en anden, fordi han opfylder ufuldkomment en mod denne hidtil forsømt Pligt? J Sandhed ikke! thi Pligts Opfyldelse erhverver egentlig kun Agtelse, som giør, at man er villig til igien at opfylde de Pligter, man skylder den anden; og endda maa Pligts Opfyldelse, hvis den skal kunne erhverve sand Agtelse, være saa fuldkommen, som det er den Pligtskyldige muligt.

De seer da heraf, at Deres Paastand er urigtig, og at de ringere Statsborgere have snarere for mange, end for faa Jndsigter, for at kunne bedømme Grunden til Fiinheden i deres Behandling; have snarere for meget, end for lidet af Fiinhed i Følelse til at kunne erkiende slig Mildhed med Taknemmelighed. Hvor kan De desuden frakiende de ¾ af De-

res Medmennesker denne Følelse, da den spores i Almindelighed hos hvert Menneske, endog hos den Afrikanske Træl, naar man undtager nogle faa enkelte til Laster yderlig hengivne Mennesker? ja da endog vore Huusdyr vise ikke utydeligt, at ogsaa de have noget af denne Følelse.

Ogsaa seer De tillige heraf, at Aarsagen til Mangel paa slig Taknemmelighed hos de ringere Statsborgere ligger i Regieringernes eget Forhold, saavelsom i Sagens Natur; og ingenlunde deri, at de saa kaldte ringere Stænder skulde misunde de høiere Stænder deres Fordele, og derfor hade dem med et uudslettteligt Had. Hvorledes er De dog kommen til at tænke saa nedrig om den største Deel af Deres Medmennesker? er det maaskee skeet derved, at De, imedens De var selv fattig, har givet Agt paa, hvorledes De da var sindet imod de høiere Stænder, og maale nu alle andre efter Dem selv, som De tænkte før? Kiender De da aldeles ingen ædle Mænd i de saa kaldte høiere Stænder, hvilke fortiene i Sandhed de fortrinlige Fordele, som de nyde, og nyde ingen uden de som ere retfærdige og ikke byggede paa deres Medmenneskers Tab; men hielpe disse saa meget, som de kunne, til ogsaa at opnaae fortiente Fordele, og glæde sig ved at have saaledes hiulpet? hvis De kiender slige Mænd i de høiere Stænder, saa giv Agt paa, af hvem disse misundes! Af Mennesker i deres egen Stand misundes de; og misundes af de Fleste! Af de ringere Stænder misundes de derimod ikke, uden det kan skee af en

enkelt

enkelt ussel Nidding. Tvertimod ere slige Mænd i de høiere Stænder, naar de ere i deres Forhold i Sandhed ædle, af de ringere Stænder saa inderlig agtede, saa ømt elskede, ja næsten tilbedede, forgudede; fordi slige Mænd ere et Særsyn i disse Stænder. Lad derfor de høiere Stænder frasige sig de Fordele, som ere byggede paa de ringere Stænders Tab; lad enhver i de høiere Stænder ikke nyde andre end fortiente og retfærdige Fordele, og lad ham miste dem, saasnart han ikke mere fortiener dem; lad de høiere Stænders Fordele kunne opnaaes af enhver, som ved Duelighed og Retsind viser sig fortrinlig fortient dertil; lad tillige Veien til ved Duelighed og Flid at fortiene sig lovlige Fordele være lige aaben for alle uden Forskiel, og lad Statens Byrdens Byrder være, uden Forskiel af Stand, lige fordeelte paa alle efter den Evne, enhver har til at bære dem! Sandelig vil ikke den Misundelse, som De omtaler, snart forsvinde der, hvor den nu maatte, ikke uden tilstrækkelig Grund, føles, og det af Dem omtalte Had vil forandres til Agt og Kierlighed.

„Paa den blotte Folkegunstes Sandgrund, paa Kierlighed til Regieringen, eller blot af den store Hobs kierlige Behandling tør ingen fornuftig Statsmand med Sikkerhed bygge nogen rolig Forfatning eller vente nogen tilforladelig Rolighed."

De siger her noget, som er Sandhed, endog i den Mening, paa hvilken De nok ei engang har tænkt; en Sandhed, som er yderst vigtig for hver

Magthaver; dog! ved at sige denne Sandhed, tilkiendegiver De vel, hvorpaa man ikke maa bygge Haab om en rolig Forfatning; men De tilkiendegiver ikke tillige, hvorpaa det da er, at sligt Haab uomgiængeligt maa og bør bygges. — Det, som vi egentlig kalde Folkegunst, erhverves kun ved et vist glimrende Talent, ved et vist (man kalder det n e d l a d e n d e, fordi man saa gierne vil giøre en Statsborger til intet, og derimod Regenten til Alt; men man burde kalde det b o r g e r l i g j e v n t) Forhold; ved enkelte i Øine faldende Handlinger. Magthavere, som besidde sligt et Talent, vise slig saakaldet Nedladenhed, udøve saadanne enkelte Handlinger, sysselsætte vel derved paa en behagelig overraskende Maade, fordi sligt er saa sieldent hos en Magthaver, Folkets Sandselighed og dets Indbildningskraft, uden dog derved at udrette noget betydeligt og varigt Gavn for det Hele; og Folket ynder da den, som saa behagelig sysselsatte det. Men naar det haarde i Folkets Stilling giver dets Sandselighed og Indbildningskraft noget andet og væsentligere, som tillige er ubehageligt, at beskiæftige sig med; da forsvinder hin Sysselsættelse, og med den hører tillige den Yndest op, som var en Følge af den. — Lige saa naturligt er det, at ingen maa bygge sit Haab om en rolig Forfatning paa Kierlighed til Regieringen i og for sig selv; thi denne Kierlighed maa have sin Grund uden for Regieringen selv og uden for de Personer, som føre eller forestaae Regieringen; den maa have sin Grund i de Regler, efter hvilke Regieringen føres,

hvis

hvis den skal være varig og ønske Forfatningen Varighed. Regieringen selv eller de regierende Personer, kunne ikke vente at elskes, som Mennesker, mere, end enhver anden Statsborger; og, som regierende Personer, kunne de kun vente at elskes fortrinligere forholdsmæssig, eftersom de føre Regieringen efter Retfærdigheds vise Grundsetninger og forøge derved det Heles Gavn og Lykke. At den fortrinlige Kierlighed til en Regiering, som skulde giøre, at man turde haabe dens Forfatnings Varighed, ikke har sin Grund i Regieringen selv; men uden for den; har den i de Retfærdigheds Grundsetninger, efter hvilke der regieres; dette er øiensynligt deraf, at een og samme Regiering kan være elsket, ja næsten tilbedet, saalænge den føres paa en vis Maade; men kan ogsaa, naar denne Maade vorder forandret, være hadet og afskyet. — Endnu uvissere maa det Haab om en rolig Forfatning være, som bygges paa den store Hobs kierlige Behandling; thi enhver Behandling, som grunder sig paa Kierlighed, maa nødvendig være, som Kierlighed er selv, eensidig, følgelig ikke i alle øvrige Hensigter lige retfærdig; maa have, som Kierlighed har selv, sine Luner; omskifter følgelig med Varme og Kulde, med Nidkierhed og Lunkenhed. Men hvilket Folk vilde vel regieres efter et Menneskes Luner? og hvilken Regiering, som førtes efter Luner, kunde giøre Paastand paa at fortiene Kierlighed?

Seer De, Hr. Journalist, i hvilken Mening De har, maaskee imod Deres egen Forventning,

 sagt

sagt Sandhed! men siden De har sagt, hvor paa en fornuftig Statsmand ikke maa grunde hans Haab om en rolig Forfatning; hvorfor har De ikke da tillige sagt, hvorpaa han maa og skal grunde sligt Haab? veed De det maaskee ikke selv? eller: er De maaskee ingen Elsker af det, som maa og skal være Grund til sligt Haab? jeg vil da sige Dem, hvorpaa han skal grunde det! paa en streng, og lige streng Udøvelse af viis Retfærdighed mod alle Statens Borgere uden Undtagelse og Forskiel; saa at hvers naturlige og lovlige Rettigheder agtes og hævdes lige nøie og omhyggeligt, og at enhver Pligt, som skyldes ham ifølge hans Rettigheder, paasees lige nøiagtigt opfyldt. Virkningerne af saadan Retfærdigheds Udøvelse ere hverken eensidige, ei heller yttre de sig efter Luner; men de række til enhver ringere, saavelsom høiere Statsborger; de ere velgiørende for alle, og giøre det muligt for enhver, naar han kun selv vil, at fortiene sig lovlige Fordele og sikkre ham fuldkommelig i deres Nydelse; de lette enhver de Byrder, som Tidernes Omstændigheder og bestaaende Indretninger paalegge ham, ja! for enhver, som ved egen Skyld kan have forøget sine Byrder, giøre de endog disse Byrder taalelige. Med eet Ord: Virkningerne af slig Udøvelse af en viis Retfærdighed giøre enhver Statsborger især saa lykkelig, som det i hans Stilling og efter hans Forhold er muligt; og fordi hver føler denne sin Lykke; derfor agter og elsker man den Regiering, som ved retfærdig Styrelse leder den hid, og derfor vil man blive rolig ved slig en Forfatning;

som

som altid vedligeholder og stedse forøger den Lykke, som den hidførte.

„Hermed, skriver De videre, skal Ordet ingenlunde føres for Haardhed og Despotismus. Spørgsmaalet er her kun om utidig og ilde forstaaet Eftergivenhed; om upassende Fiinhed i Behandlingen, som er enten et umodent Produkt af den saakaldte Menneskerettigheds Philosophies enthusiastiske Tilhængere, eller et Barn af sky Politik, som har hist og her ført et Skridt videre, end man vilde eller burde gaae."

De vil ingenlunde hermed føre Ordet for Haardhed og Despotismus? dette vil jeg tilstaae Dem, for saavidt som Haardhed og Despotismus skulde vorde almindelig, og trykke de høiere Stænder med, til hvilke de ventelig regner sig selv; og hvo der ikke for saavidt vilde tilstaae Dem dette, han maatte sandelig intet kiende til Dem. Men at det jo er Usandhed, at De ikke hermed fører Ordet for Haardhed og Despotismus, for saavidt den kan ramme de ringere Stænder, det er øiensynligt; — thi Eftergivenhed og Fiinhed i Behandling er, efter Deres egen Forklaring, at respectere Menneskeheden; men dette Respectere har De allerede seet er atter intet andet, end strengt at udøve viis Retfærdighed mod alle uden Undtagelse og Forskiel; og slig Udøvelse er da det, som De kalder Fiinhed i Behandling. Hvad skulle nu de Udtryk af utidig og upassende sige, som De tilføier til det Udtryk: Fiinhed i Behandlingen? da man ikke kan, som De har seet, forstaae ved denne Fiinhed andet, end streng Udøvelse af viis Retfærdighed uden Undtagelse

og Forskiel, saa vil jeg spørge Dem: kan der i en Stat, i hvilken viis Retfærdighed udøves, ikke eensidig, ei heller efter Magthaverens Luner, men mod alle uden Undtagelse og Forskiel, kan der i saadan en Stat gives Tider og Tilfælde, i hvilke slig Udøvelse af viis Retfærdighed er utidig og upassende? jeg spørger ikke her om saadan en Stat i hvilken Retfærdighed udøves kun eensidig og efter Luner; thi i denne gives der vist ofte Tider og Tilfælde, i hvilke det vilde være upassende at udøve Retfærdighed, hvis den Udøvelse ei skulde falde først endog maaskee paa Magthaveren selv. De vil nok nødes til at tilstaae, at i en Stat, som hin, kan Udøvelse af viis Retfærdighed aldrig være utidig og upassende. Naar De derfor siger: Fiinhed i Behandling kan være upassende; saa siger De med det samme: der gives Tider og Tilfælde, i hvilke en Regiering ei maa respectere Menneskeheden i de ringere Statsborgere; ei maa udøve en viis Retfærdighed imod den; og hvad er nu Modsetningen af Menneskelighed og Retfærdighed? er det andet end Haarhed og Despotismus? og for den fører de aabenbar Ordet mod de af Dem saa kaldte ringere Stænder.

Slig Fiinhed i Behandling (Respect for Menneskehed og viis Retfærdigheds Udøvelse) skal være et umodent Produkt af den saakaldte Menneskerettigheds Philosophies enthusiastiske Tilhængere, og et Barn af skye Politik? skal hist og her have ført et Skridt videre, end man vilde og burde gaae? hvor er det muligt, at De, i det Embede, De staaer,

og

og med den Kristendom, til hvilken De i mindste udvortes bekiender sig, kan fremsette en saa ryggesløs dievelsk Tanke, som tænkt af Dem selv, at Fiinhed i Behandling, Respect for Menneskehed, viis Retfærdigheds Udøvelse mod alle uden Undtagelse og Forskiel, skulde være enten et umodent Produkt af Menneskerettigheds Philosophies enthusiastiske Tilhængere, eller skulde være et Barn af skye Politik? vil De da at Regentere skulde følge Ulvens og Rævens Philosophie, og derimod ansee den, som passer sig for Mennesker og forædler og lyksaliggiør dem, for at være et umodent Foster? vil De da ligeledes, at den Politik, som frygter for at tilsidesette Respekt for Menneskehed og at efterlade Retfærdigheds Udøvelse skal kaldes skye? saa hæng De sig fast til Regentere, som tænke, som De, og formaae Dem til at regiere efter Deres politiske Lærdomme, og see da til, hvorlænge slig Regiering vil vorde taalt, og hvorledes De vil, som Raadgiver, vorde lønnet?

Fiinhed i Behandling skal hist og her haveført et Skridt videre, end man vilde og burde gaae? Nævn, Hr. Journalist, en eneste Stat, i hvilken dette er skeet? kun en eneste nævne De blandt de flere, som De maa kunne nævne, siden De skriver: hist og her! De skal ikke kunne nævne en eneste! nei! Grovhed i Behandling, Nedtrædelse af Menneskehed, herskende Uretfærdighed er det, som har ført videre, end Folket selv, som førtes, enten vilde eller burde gaae. Man bør i en Stat gaae til hvert Individuums muligste Forædlelse og Lykkes Forøgelse, og

dertil føres man upaatvivlelig ved de velgiørende Virkninger, som udbrede sig til alle deraf, at en Regiering strengt udøver viis Retfærdighed mod alle uden Undtagelse og Forskiel. Og just derved, at en Regiering efterlader dette, nødes et Folk til det, som De siger, at gaae eet, ja maaskee mange Skridt flere, end det vilde og burde gaae.

"Ret og billigt var det, at man vendte sin Opmærksomhed paa de lavere, alt formeget forsømte Folkeklasser; og begyndte at lade dem vederfares Ret. Med sund Politik var det ogsaa overeenstemmende, at lette dem efterhaanden de trykkendste Byrder, og at afhielpe de aabenbare Besværinger, saavidt mueligt; men Maaden at giøre det paa maa være forsigtig."

Det lader rigtig nok, som Deres Fornuft vilde komme til sig selv, i det De tilstaaer, at de lavere Stænder ere alt for meget forsømte, og i det De vil at man skulde begynde (først ved Enden af det 18 Aarhundrede begynde; hvilken Lovtale over Regentere af et Menneske, som dog synes paa alle Sider at ville smigre for dem!) at lade dem vederfares Ret; men strax indfinder den lede Dievel, Despotismen, sig hos Dem igien, og formørker Deres Fornufts blide Yttringer med det, som De kalder sund Politik, hvilken skal bestaae i: at lette kun de trykkendste Byrder; at afhielpe kun aabenbare Besværinger, og begge Dele endda kun, saavidt mueligt. Hvorfor nævner De kun de trykkendste Byrder? er det maaskee fordi disse vilde Bæster (at jeg skal betiene mig

i mit

i mit Udtryk af Deres Figur), som udgiøre de lavere Folkeklasser vilde styrte under den Byrde, som nu er for tung, og med deres Styrtning det Gavn, som de høiere Folkeklasser have af dem, ophøre? eller er det forbi de ville slaae bag op, hvis Dem lettedes af deres Byrde mere, end nødvendigt er, for at forhindre at de ei skulle styrte? — Hvorfor vil De kun, at de aabenbare Besværinger skulle afhielpes? er det fordi de Besværinger, som føres af alle eller som skrives, og trykkes og ligge aabenbar for alles Øine, pirre for meget den overvægtige Mængdes Følelse til Fare for de høiere Stænders Fordele? — hvorfor skulde de trykkendste Byrder kun lettes, og de aabenbare Besværinger kun afhielpes da, naar det var muligt? er det ikke altid muligt at afhielpe enhver aabenbar retfærdig Besværing? er det ikke ligeledes altid muligt at lette (nemlig ved fælleds broderlig Deeltagelse) enhver Byrde, som er alt for trykkende? — Eller forstaaer De maaskee ved dette Muligt kun det, som kan skee uden at formindske de Fordele og Fortrin, som de høiere Stænder have paa de fleste Steder havt hidtil paa de Ringeres Bekostning? Ja saa! saa vil dette Muligt indtreffe saare seent og sieldent! thi er der nogen Byrde til, som trykker de ringere Stænder, og som ikke, just fordi den er en Byrde for de Ringere, bringer nogen af de høiere Stænder Fordele?

Endda vil De, at denne sene og sieldne Mulighed skal benyttes med Forsigtighed, paa det at disse Mennesker, som De ligner med vilde Bæster, ikke skulle

skulle troe sig derved dispenserede fra alle borgerlige Tyngder og Love? Ere da Menneskerne i Almindelighed (saa enkelte Personer kunne ei her komme i Betragtning) saadanne Udyr, at de ei skulle ville taale Byrder, som ikke blot indbildes dem at være nødvendige til deres eget Gavn, men ere det øiensynlig og i Sandhed? ere de saadanne Udyr, hvor er da den Fornuft, som meddeeltes dem af Naturen? hvorfor lade de sig da i saa mange andre Tilfælde styre af denne Fornuft; men i dette Tilfælde skulde Fornuften intet kunne virke paa dem? hvorfor bære da disse selv samme Mennesker nu, efter Deres egen Tilstaaelse, Hr. Journalist, de trykkendste Byrder saa taaligt; og de mindre trykkende Byrder, som de skulle bære kun til deres eget Gavn, skulle de i Tiden ville afkaste? nei! den Aarsag, som De har anført at burde tilraade Forsigtighed med at lette kun de trykkendste Byrder; denne Aarsag kan ei være anført af Dem i Alvor, der maa vist gives en anden Aarsag, hvorfor De tilraader Forsigtighed! ved Forsigtighed forstaaer De ventelig ikke andet, end slig en Maade at lette de trykkendste Byrder paa, at de, for hvilke disse Byrder lettes, kunne derved bringes paa den Tanke, at Lettelsen var en Naade, som bevistes dem, og at de af taknemmelig Erkiendtlighed for denne Naadesbeviisning burde, som underdanige Trælle, at bære alle de øvrige Byrder, som vel ogsaa baade burde og kunde lettes, naar ikke slig Lettelse formindskede de Fordele, som andre ere vante til at nyde paa de Bebyrdedes Bekostning?

„Hver

„Hver utidig Eftergivelse, hver trodsig anbragt Fordring o. s. v. siger De, unddrager Statsmagten noget af sin Kraft, og giver Forfatningens Skiebne i deres Hænder, hvilke det mangler kun paa Leilighed til at forandre samme paa en voldsom og skrækkelig Maade."

Dette er atter en Usandhed; thi der, hvor en Regiering respecterer Menneskeheden i enhver enkelt Statsborger og haandhæver strengt viis Retfærdighed overalt; i slig en Stat vil en Regiering aldrig settes i det Tilfælde, at see sig nødt til at eftergive utidig og tilstaae trodsige Fordringer; thi just fordi den respecterer Menneskeheden og udøver Retfærdighed, vil den forud eftergive før den seer sig nødt dertil, og den vil tilstaae billige Fordringer, endog forend de anbringes; og de faa enkelte Statsborgere som endda kunne være nedrige nok til at ville trodsig giøre uretfærdige Fordringer, de ville vel tilbageholdes fra at giøre dem, ved den Agtelse og Kierlighed, som de see hos den langt overvægtige Mængde af deres Medborgere til Regieringen, og ved den Kraft, som Regieringen har i det at den er agtet og elsket af denne overvægtige Mængde. Kun i den Stat, i hvilken en Regiering enten ikke, eller dog kun efter Luner, respecterer Menneskeheden og udøver Retfærdighed, og er følgelig hverken agtet eller elsket af den overvægtige Mængde af Statsborgerne; kun i saadan en Stat kan en Regiering settes i de Tilfælde, at den maa eftergive utidig og tilstaae trodsig anbragte Fordringer! men mon saadan Eftergivelse og

Til

Tilstaaelse unddrager Statsmagten noget af sin Kraft? tilforladelig ikke! dens Kraft unddrages den og overgik til Statsborgerne, efterhaanden som Regieringen, ved ikke at respectere Menneskeheden, eller udøve Retfærdighed, skilte sig ved Statsborgernes Agtelse og Kierlighed, og satte dem i den Nødvendighed at de maatte trodsig anbringe deres retfærdige Fordringer. Allerede før disse Forandringer tilstodes havde da Statsmagten tabt sin Kraft i det Regieringen havde skilt sig ved Statsborgernes Agt og Kierlighed; og Tilstaaelsen selv virkede intet andet, end den giorde det synligt, at Regieringen ikke kunde anvende den Kraft, som den havde allerede tabt, og at Folket derimod begyndte at bruge den samme Kraft, som ved Regieringens Misbrug eller Ikkebrug, var gaaet over igien fra den Sidste til det Første. De seer da Hr. Journalist, hvor De har ræsonneret her hen i Taabet!

Vilde De maaskee sige, at en Regiering, uagtet den, ved ikke at have respecteret Menneskeheden eller udøvet Retfærdighed, har skilt sig ved sin Kraft, dog ei bør eftergive i det Øieblik, da retfærdig Fordring anbringes den; saa er dette atter imod Deres Paastand, at, ved ikke at eftergive, setter slig en Regiering den liden Deel af Kraft, som den endnu har tilbage, paa Spillet imod en langt større; setter sig følgelig i Fare for at tabe alt; da den derimod, om den ogsaa taber noget i det Øieblik, den eftergiver, dog er istand til ved et følgende retfærdigt Forhold at vinde alt det Tabte, for saavidt det med Rette til-

tilkommer den, tilbage igien. — Revolutioner begynde ikke, og kunde ikke begynde efter en lagt Plan fra Folkets Side; et Tilfælde maa begynde den der, hvor Regieringen er svag, har tabt Statsborgernes Agt og Kierlighed; og dette Tilfælde har nok altid været, at slig en Regiering har enten afslaaet en fra Folkets Side retfærdig Fordring, eller trædskelig bedraget det, ved at lade, som om den tilstod Fordringen, uden dog at giøre det i Gierningen. Set derimod, at en Regiering eftergiver og tilstaaer en retfærdig Fordring, saa giør den jo dermed intet, uden hvad, som er dens Pligt, og hvad, som den burde have giort længe før? hvad kan den nu tabe herved? intet! thi ved første Oiekast synes den vel at tabe i Agtelse derved, at den opfylder sin Pligt, kun fordi den af dem, mod hvilke Pligten skal opfyldes, opfordres dertil; men det er kun ved første Oiekast, at dette synes saa; thi allerede før Opfordringen skete, havde den, fordi den ikke opfyldte sin Pligt, tabt i dette Stykke Agtelse; og Fordringens Tilstaaelse giør intet, uden at Regieringen derved viser, at den erkiender, at den har hidtil forsømt sin Pligt, men vil nu opfylde den. Kan nu Erkiendelse af at have forsømt sin Pligt, kan Opfyldelse af den forsømte Pligt, kan dette formindske Agtelse for og Kierlighed til en Regiering; maa det ikke nødvendig giøre det Modsatte? nødvendig tilveiebringe en Regiering den Agt og Kierlighed, som i dette Stykke var tabt? og hvis den da i sit følgende Forhold, ikke paa Skrømt, men i Sandhed og for Alvor stræ-

der at opfylde enhver Pligt og at respectere Menneskeheden i hver Statsborger; saa vil den upaatvivlelig derved erhverve sig tilbage den Agt og Kierlighed, som den for havde skilt sig ved; og denne gienerhvervede Agt og Kierlighed vil den derved kunne stedse forøge og giøre varigere.

„Overalt vogte man sig ved Statsstyrelsen for alt Temporiseren, alt Vaklende og Ubestemt. Saadan en Middelveis Politik, der ei vil legge sig ud med nogen, men vil giøre alle tilpas, er en Lygtemand."

Da Retfærdigheds Udøvelse ei lader sig, ifølge dens Natur, temporisere med, saa vil nok ingen Fornuftig kunne tage dette Deres Temporiseren i anden, end i følgende Mening; i forrige Tider skulde alle Rettigheder og Fordele trækkes til de høiere Stænder, og alle Byrder legges paa de lavere; nu derimod fordrer Tidens Aand, som tvinger alt ind under sit Herredømme, at Byrden skal fordeles lige paa alle, efter den Kraft, enhver har til at bære den; og Adgang til Fortrin og Fordele være lige aaben for alle, efter den Duelighed og Fortieneste enhver har erhvervet sig til at opnaae dem. Den Regiering da, som før har rettet sig efter hin Tids Aand, og nu begynder at rette sig efter denne Tids Aand, den temporiserer; og dette er det, som den skal vogte sig for? ikke sandt Hr. Journalist? og — det Vaklende og Ubestemte er, naar en Regiering følger hin Tids Aand, men beqvemmer sig dog undertiden til i et enkelt Stykke at rette sig efter denne Tids Aand;

for dette maa den ogsaa vogte sig? ikke sandt, Hr. Journalist? — Og naar en Regiering, ved saaledes at følge hin Tids Aand, vil giøre sig de høiere Stænder til Vens; og, ved undertiden i et enkelt Stykke at beqvemme sig efter nærværende Tids Aand, vil tillige giøre sig de lavere Stænder til Vens; saa er dette sidste en Lygtemand; ikke sandt, Hr. Journalist, at deres Mening er saaledes truffen rigtigt? — Sligt Forhold af en Regiering kalder De Middelveispolitik; ogsaa heri feiler De; thi slig Politik er kun aabenbar Uretfærdigheds Politik, som tvinges nu og da af Nødvendighed, til at giøre imod sin Villie et retfærdigt Skridt.

Hvis der kunde gives en Middelvei imellem Retfærdigheds Udøvelse og Tilsidesettelse, saa vilde jeg kalde den Politik en Middelveispolitik, naar nemlig en Regiering vel føler det Høie og Ædle og Guddommelige i at følge uden Persons Anseelse Retfærdigheds hellige Grundsetninger overalt; men har dog den tilvante Uretfærdigheds smigrende Fordele for kiære til at kunne give slip paa dem, og derfor higer efter Skin af at være retfærdig ædel; men bliver dog under dette Skin, hvad den før var; naar den, for Exempel, — vilde give sig Skin af at aabne for de ringere Stænder Tilgangen til de høiere Stænders Fordele, men lod af de ringere Stænder kun dem slippe ind, hvis Forstand var nødvendig for at opholde den, eller hvis smigrende Tunger vare fornødne for at rose den og føde dens Hovmod; — ville give sig Skin af at beskytte Tænke- og Skrivefrihed;

 men

men satte et pietistiskt Dumhoved til Vogter ved Templernes Dørre, for at afholde alle tænkende Hoveder fra Indgangen, og — søgte baade selv og ved Hielpere at undertrykke hver den, som dristede sig til offentlig at fremsette de Uretfærdigheder, som skete mod Staten og dens Borgere; — vilde give sig Skin af at være sparsom, men bortødslede dog drøie Pensioner paa uduelige Drog, og fede Embeders Indkomster paa dem, som havde forødet det Almindeliges Penge; — vil give sig Skin af. — Dog! hvortil flere Exempler, da Sagen er tydelig nok? Slig Politik vilde jeg kalde Middelveispolitik, fordi den vil vel have Skin af at være retfærdig, men er det dog ikke virkelig og i Gierningen. Ogsaa denne Politik kan man kalde en Lygtemand, som kun varer saa længe, som de Dunster, som stige op af Pølene, give den Næring, men saaledes er enhver Politik, som ei er grundet paa Retfærdigheds evige Grundsetninger; den er en Lygtemand!

„Denne Bemærkning, siger De tilsidst, turde ikke være ligegyldig, da Selvkierlighed og Mismod let kan forlede dem, paa hvis Skuldre Regieringsvæsenet ligger, til at tage deres Tilflugt til denne Middelveispolitik, for ikkun i deres Levetid at henholde Tingenes vante Gang nogenlunde taalelig.“

Ikkun i deres Levetid, siger De? ja gid der ikke var til i Europa nogen Regiering, som havde grundet Aarsag til at frygte, at Tingenes vante Gang vil ei engang i deres Levetid kunne henholdes taalelig! — uden at giøre Indgreb i Deres, Dem vær-

værdige Hr. Koflegas, den trettende lille Prophets, Forretninger, kan vel enhver, som har sine fem Sandser og kiender noget til Tingenes almindelige Gang, sige med tilforladelig Vished om en Deel Staters nærværende Forfatning, hvad han har saa ofte sagt om Frankrige Hiemme, eller det indvortes Frankrige: so kan es doch nicht bleiben!

Jeg har uden Tvivl opfyldt, hvad jeg i Begyndelsen af dette lovede Dem, og tilstrækkelig beviist, at det Hoved, som kunde tænke med Bifald Tankerne i Deres Oversettelse, saaledes som de der ere fremsatte, maa enten være et saare dumt, eller et saare slettænkende Hoved. Jeg vil gierne tilstaae Dem, at De kan være en stor Politikus, naar det kommer an paa at politicere til Gavn for Dem og for Deres; men at politicere til Gavn for det Hele, dertil duer De tilforladelig ikke, det har de beviist med denne Oversettelse. Derfor Hr. Journalist, leg Deres Politik for Fremtiden paa Hylden, eller brug den i det Høieste kun, som hidtil, til Gavn for Dem selv og for Deres!

Ved Tyge Rothes Grav.

> Si c'eſt une foibleſſe,
> l'objet la ſera reſpecter.
>
> *Clement.*

Klag, o Viisdom! Han, hvis Røst du yndte,
din og Sandheds ædle Søn er død!

Græd, Natur! thi han, som dig forkyndte,
    lagde sig afsjelet i dit Skjød.

Rothe nu har lukt sit Forsker-Øje,
    ak! hans varme Hjerte banker ej;
graa ved Jid og Gavn, og træt af Møje,
    han tiltraadte Dødens mørke Vej.

Sørg, o Dannerfolk! thi han, hvis Tale
    skabte Lys, og meded' til dit Gavn,
nu forstummer i den lange Dvale
    mens din Taare rinder paa hans Navn.

O! han var sin Hæder værd; med Smerte
    søge vi den Oldings Lige nu,
og vor Aand istemmer med vort Hjerte:
    „Rothe! blandt os Ingen er, som du."

Dybt i Fortids Nat hans Øje trængte,
    klart han skjelned' Sandheds Guld fra Tant;
fast ved fundne Skat da Blikket hængte,
    og vi føl'de, hvad han saae, var sandt.

Og, med Kundskabs gyldne Skat i Eje,
    gav han rigt til Hver, som Lidet veed,
sagde: „Skjøn et Forsyns dulgte Veje,
    „føl, dets mindste Vink er Salighed!"

Høit

Højt han tal'de for den trykte Broder,
som paa Sæklers Lænke mødig drog;
Fredrik tal'de med: til Livets Goder
Bonden nu sin Odels Ret indtog.

Sølvhaar alt den Ædles Tinding hylled',
og hans Blik mod Jorden sænk'des ned:
end Naturens Herlighed ham trylled',
og han vogted' nøje paa dens Fjed.

Men ej stod hans Hu til sjeldne Stene,
ej til Samlers ofte tomme Færd:
til vor Trøst omskued' han alene
efter Vished om vor Artes Værd.

Mens han bøjet op mod Himlen blinked',
og hvert Fjed var Nytte paa hans Vej,
ak! den ubegrebne Magt bortvinked'
af hans Favn højtelsket andet Jeg.

Broder, kald ham, om du kan, en Daare
for han bugned' dybt af Magtens Stød:
hør hans Klage, føl den — strax din Taare
flyder bittret ved hans Karens Død.

Trøstig nu han øjned' did, hvor Taage
hindrer selve Viismands Blik at see:

Himlen føl'de han for Alt at vaage,
og at Godheds Lov er aldrig Vee.

Stille, frejdig, kjek, endog i Kummer,
ved sig selv, og ej ved Titler, stor,
han sit Øje lukked' nu til Slummer,
fignet og begrædt han hedenfoer.

Vel gik ingen pragtfuld Sørgeskare
til den Frommes enge Hvilested:
Ømhed, Sorg og Tak det Følge vare,
som useet ved Kisten fulgte med.

Fred med ham, som med dem Alle være,
der undglede Livets bratte Strøm!
Gid hans Aand, sit Udspring nær, man lære,
at vort bedste Haab er Meer, end Drøm!

Klag, o Viisdom! Han, hvis Røst du yndte,
din og Sandheds ædle Søn er død!
Græd, Natur! thi han, som dig forkyndte,
sank afsjelet i dit Moderskjød!

Sørg, o Dannerfolk! thi han, hvis Tale
skabte Lys, henslumred' fra dit Garn!
Red hans Minde fra hans Legems Dvale!
Skue med frugtbar Andagt til hans Navn!

Haste.

Et

Et Luftsyn,

eller, om man saa vil, en Drøm, Allegorie, med et Ord, hvad man vil.

Es muß sein! — und so soll's sein!

Hasper a Spada.

Fra min tidlige Barndom af har jeg været en Elsker af Astronomien; og med Begierlighed nyttet enhver Leilighed, hvorved jeg kunde forøge mine Indsigter i denne Videnskab.

I November Maaned, Aar MDCCC, begav jeg mig, i en herlig Aften til et høit Bierg, fra hvis Top jeg beqvemt kunde betragte Himmelen.

Jeg havde i denne Hensigt medbragt en Tubus, hvilken jeg strax opstillede.

Jeg bemærkede nu den betydelige Forskiel, der fandtes iblandt den store Mængde af Stierner, der prydede Firmamentet: nogle tindrede meer end andre; nogle enkelte vare langt større end andre; nogle saae jeg, at sidde langt høiere end andre deres Brødre.

Ingen Stierne var den anden til Hinder eller i Veien; enhver fulgte sin bestemte Løbebane i tilbørlig Orden; her herskede den meest fuldkomne Harmonie. O! sukkede jeg ved mig selv, at det gik lige saa ordentlig til paa Jorden! da vilde ingen, end ikke den ringeste, krænke sig over sin Skiebne! ingen

gen havde da Aarsag, at see med nidske, misundelige Øine til en andens fortrinligere Herlighed!

Under disse Tanker paafulgte mig en døsig Tunghed; jeg forglemte, hvor jeg var, og faldt i en sød Slummer.

Nu syntes mig at see adskillige tykke og mørke Skyer opstige; de bedækkede paa engang hele Horizonten, og man øinede nu end ikke een Stierne meer.

Det varede ikke længe, førend Skyerne skiltes fra hverandre; de meest lyse og klare, følgeligen og de letteste, fandt herved Leilighed, til at svinge sig i Veiret, og at undertrykke de andre; disse maatte formedelst deres mørke og tungere Legemer holde sig nærmere til Jorden, og kiæmpede forgieves mod den Vanskelighed, at trænge sig frem.

Denne afvigende Blanding af Mørke og Lys, frembød et ikke ubehageligt Syn.

Det ene opklarede og skatterede det andet; hele Skuespillet blev mig meer og meer vigtig?

Jeg saae heri et fuldkomment og levende Billede paa vor sublunariske Klode.

Maaskee var dette en Følge af mine forhen havte Perceptioner; man veed jo, at lignende Ideer frembringe hverandre i Drømme, og jeg drømte virkeligen. — Jeg laae nu her og raisonnerede, i mine Tanker, ganske konseqvent: er det vel rigtigt, spurgte jeg mig selv, at Mennesker, som Mennesker forholde sig saaledes mod hverandre? er det f. Ex. en Brøde hos de tykkere og mørkere Skyer, at de, betyngede af en grovere Materie, nødes til at opholde

holde sig i den nedre Region, medens andre, af den lettere og lysere Art, med en Fart opløftes i Veiret? kan det bebreides hine, at de handle overeensstemmende med deres Natur, ligesaavel som disse? er hines Skiebne ikke tung nok? har de lysere og mere klarskinnende Skyer vel giort andet, end revet sig løs fra de andre, med hvilke de forhen giorde et. Det var deres Lykke, at de vare af en lettere Natur.

De have derfor ingen Grund til at see haant til dem, der med ringere Gaver maaskee kunne være ligesaa fornødne og nyttige som de selv. Kan man ikke tænke sig, at disse tykkere Skyer, ved deres langvarige og besværlige Arbeide, engang i Tiden kunde rive sig løs, ligesom hiine; de kunde maaskee renses og befries fra den Materie som aarsager deres Tunghed. Hvor blev nu Forskiellen? hvilke fortiente nu at æres, hvilke at foragtes. Den samme Materie kan have forskiellige Former. O, hvor mangen Ting synes ikke at være en blot Kruste, der, naar luttret, vilde fremvise den dyrebareste Ædelsteen! men imidlertid anseer man den, som en Kruste, behanler den som en Kruste, og den maa lide uskyldig fordi Skiebnen har tildeelt den noget udvortes Ubehageligt, der støder det svage Øie.

Disse Phantasier havde bragt mit Sind i Hornist, da Scenen med et forandrede sig, og frembød et høitideligt, imponerende, nyt Syn.

De forhen adskilte og omdrivende Skyer syntes nu, at ville forene sig igien. Jeg saae dem tydeligen

deligen samle sig i en Masse oven over det ved Biergets Fod liggende Kloster.

Denne Skyernes Sammenstødning formerede et prægtigt Tempel. Det var omgivet med en Kolonade af Marmor-Støtter. Paa dets Portal glimrede med store Bogstaver disse merkelige Ord:

Guderne, og Gudernes Slegt, Menneskeet helliget.

Indgangen var stor og stod aaben for alle og enhver. Jeg saae mange Folk ile dibhen; enhver var begierlig efter at vide, hvad dette skulde betyde, og enhver søgte med higende Attraae, at komme ind.

Denne Lykke blev heller ikke formeent nogen, undtagen den, som ved egen Skyld havde giort sig uværdig hertil.

Opmuntret ved andres Exempel, vilde ogsaa jeg forsøge min Lykke.

Jeg fandt ingen Modstand, og gik frem med Dristighed. Hvor blev jeg ikke henrykt ved alt hvad jeg nu saae! den indere Pragt og Herlighed overgik langt den udvortes. Templet var oplyst med klarbrændende Lamper. I Kuplen selv hang en Lysekrone, som nedsendte de reneste Lys-Straaler, jeg nogensinde saae. I den østre Ende saae man en Baldakin, hvis Pragt blændede Øiet; under den stod et overordentlig deiligt Fruentimmer; hun var yndig, hun var blid. Gratierne formerede en skiøn Gruppe ved hendes Side.

Hun

Hun viiste sig særdeles blid og venlig og kierlig imod alle dem, der med sømmelig Ærbødighed nærmede sig til hende.

En naturlig Følge heraf var, at alle tilstædeværende kappedes om imellem sig selv, hvo der først og paa den bedste Maade kunde bevise dette Fruentimmer sin Høiagtelse og Ærbødighed.

Nogle vare der, som vilde nedknæle for hende og vise hende guddommelig Dyrkelse.

Herved fandt hun sig fornærmet, og sagde med en alvorlig Beskedenhed, der end mere forøgede hendes Yndighed: „Nei saaledes tænker og handler man ikke her; jeg er blot en Dødelig, og kan derfor ikke tage imod Tilbedelse; dog nægter jeg ikke, jeg jo føler mit høie Værd som Menneske, at jeg nærer Haabet hos mig om Udødelighed; men jeg søger at opnaae den, ved at handle, som et sandt Menneske; jeg vil udbrede saa megen Lyksalighed omkring mig, som jeg kan; jeg vil vise Velgierninger imod dem, der fortiene det; jeg kiender Pligten, at den mere lykkelige, bør række den mindre lykkelige Haanden. Hvor jeg ikke kan hielpe vil jeg trøste, og jeg vil søge, aldrig at see nogen Dags Ende, uden at have glædet et eller andet got Menneske.

Bliver derfor ikkun frit tilstæde, alle I, som ere indladte! I skulle være Vidner til Templets Indvielse; den skal gaae for sig i Dag; seer til Alteret; jeg saae derhen, og ved dets Fod stod Eendrægtighed, Veldædighed og Lighed.

En

En hellig Frygt bandt alles Tunger, da tvende høie, guldbeslagne Døre aabnede sig ind til en stor Sal, hvor hele Forsamlingen blev ført ind. Her saae jeg et overmaade stort dækket Bord, besat med de meest udsøgte Retter; Nectar spillede i Glassene. Alle satte sig, uden Hensyn til nogen Rang-Forordning, og alle nøde de lige Deel i den store Herlighed. Ingen undgik Tempel-Fruens Agtpaagivenhed; hun viste megen Omhyggelighed for at ingen skulde mangle noget. Medens denne Forsamling saaledes sad og nød Templets gode Ting, kom der atter en stor Deel Mennesker ind af Døren; de trængte sig med Magt frem, for ogsaa at faae Plads ved Bordet; men da de kom nær ved det, merkede jeg først, at deres Kinder blussede af en taabelig, barnagtig Undseelse; og at deres Ansigtstræk derefter forandrede sig til Harme over, at de ikke kunde have hele Bordet for sig selv; og at de holdt det for en Fornedrelse at nyde noget i Felledskab med den øvrige Forsamling. — Nu lod Gudinden Juno, der var af samme Tænkemaade, som de sidst ankomne, sig see i en Skye, og lovede, efter Anmodning, at besvære sig hos Jupiter, over Tempelfruens Dumdristighed, og bede ham raade Bod herpaa, og haandhæve deres gamle Rettigheder.

Jupiter betænkte sig ikke længe, men svarede kort og fyndigen: „jeg har længe været en lidende „Tilskuer, til adskillige Daarligheder, som jeg ikke „længere kan taale gaae i Svang; lykkelige ere de, „som antage Tempelfruens Grundsætninger: ikkun „den,

„den, der har et got Hierte og en lys Forstand,
„fortiener Gudernes og Menneskenes Agtelse" og —
— nu opvaagnede jeg af min Drøm, og gik glad
hiem, thi min Siel var opfyldt med glade Ahnelser.

X — Y + Vabc.

Til Louise —

Forfatterinde til adskillige smukke Poesier i Poulsens Nytaarsgaver for Damer.

Tit, unge Skiønne, spørger man,
Naar dine søde Vers Forstand og Hierte bryder,
Hvad denne tavse Streg betyder;
Hvorfor dit hele Navn du ei os skienke kan.
Men at din Muse bød at sætte kun: Louise,
Deri jeg klart Gudindens Hensigt seer.
Det kiære qvindelige Navn skal vise:
Paa krandset Mester nu ei gieettes meer.

Tode.

Pyramiderne,

et Syn.

Jeg ved slet ikke, paa hvilken Planet jeg syntes at
befinde mig. Af den Nærhed, hvori Jorden viste

sig

sig for mit Øje, skulde jeg troet, at mit Standpunct var paa Maanen; men den Rejse, som Jerusalems vittige Skomager har gjort paa denne lille Klode, (og efter hvis fortsatte Beskrivelse jeg, een iblandt Mange, saa hjerteligen længes,) har tilfulde overbeviist mig om, at den ikke kunde være mit Opholdssted; thi der gaaer det jo saa temmeligen til, ligesom hjemme hos os; jeg derimod var i en Verden af en ganske anden Natur. Imidlertid er det unegteligt, at den Verdenskugle, hvorpaa jeg var henrykt, staaer i nøje Forbindelse med vort Syndsens Sæde. At Planeten hører til vort Solsystem, antager jeg da for afgiort, og overlader det til Astronomerne at berige den lærde Verden med nyttige Hypotheser, Conjecturer o. fl., der kunne lede paa Spor til at opdage, om det var Mercurius, Venus, Mars, Jupiter, Saturnus eller Uranus. Jordens tilsyneladende Nærhed vil jeg, dersom det var een af vore Naboer, Venus eller Mars, forklare af Dunstkredsen, der muligt har været af en meget forstørrende Beskaffenhed, og altsaa viist Jorden omtrent saa stor, som igiennem et fyrretyve Fods Telescop af Herschel. Jeg bryder mig ellers ikke stort om Navnet paa min Henrykkelses Skueplads; men vil nu i muligste Korthed og Eenfoldighed opvarte den gunstige Læser med nogle af de Ting, som tildroge sig min Opmærksomhed.

Jeg har aldrig ret kunnet faae at vide, hvad Sjelen er; og min første Skriftefader var meget utilfreds med mig, fordi jeg ikke kunde begribe, hvorledes

ledes eet Væsen sad inden i et andet, og bestemte al dettes Adfærd, ligerviis som Rytteren, dog udenpaa, bestyrer Hestens Vej. Vor Herre veed, jeg havde Tro nok i de Dage; men dermed var den Guds Mand ikke fornøjet, han vilde, jeg skulde indsee det, sagde han. Nu, Manden var ogsaa stærk i at indsee: han kunde f. E. af den naturlige Theologie udfinde ej alene en Aabenbarings Nødvendighed og Nytte, men endog dens Guddommelighed. Jeg kunde ikke drive det slet saa vidt; men, Herre Gud! jeg var jo ogsaa kun et puur ungt Menneske, og Provsten havde over de tre Snese paa Bagen. Dette i Forbigaaende. Jeg har, som sagt, aldrig havt tydelig Forestilling om Sjelens Bestaaenhed for sig selv; naar jeg har grundet længst paa Tingen, er der altid kommet Noget ud om en finere Organisation, om Sammensætning o. d. l., og jeg har endda aldrig været fornøjet med mit eget Resultat. Men nu er jeg ikke længer saa forstokket, nu troer jeg stadigen, at salig Provsten havde ganske Ret; thi paa den Planet, hvor Henrykkelsen havde bragt mig, saae jeg grandgiveligen Paladser, Templer og andre herlige Bygninger af de kosteligste Stene, saasom Diamant, Rubin, Saphir, og de ringeste vare af Porphyr og cararisk Marmor; men til alle disse Bygninger saae jeg ikke saa meget Levende, som en Muus. Jeg gjettede altsaa strax, at disse Boliger vare for de aflegemede Sjele, og bestyrkedes stedse meer og meer i min Formodning. Mit Legems Organer vare de samme, som før og efter Henryk-

 kelsen;

kelsen; og derfor er det gandske naturligt, at jeg hverken kunde see, høre, lugte eller beføle denne Klodes Indbyggere. Jeg kunde ikke heller synderligt komme efter deres Sysler, en eneste undtagen, denne nemligen, at de holde et Slags Control med os Syndere, hvoraf igjen følger, at de tit usete maa drive deres Væsen hernede. Vi Stakler ere da ret ilde farne. Inden i os sidder en Person, som holder slemt Huus med det stælle Hjerte, naar vi af Vanvare eller med Villie putte et Par Tæer i Syndsens Pøl; og naar det end efter megen vanskelig Øvelse lykkes os, under Hofmands-Smiil eller Pibekrave-Værdighed, at skjule Personens Slangebid for Verden, saa have vi dog disse Controleurer deroppe. Bedst derfor, at være paa sin Post. Jeg for min Part takker Skjebnen, som lod mig komme efter denne mine Gjerningers Registratur og Contrabog; og Læserne ville neppe negte mig deres Erkjendtlighed, fordi jeg, til deres Efterretning, meddeler dem min Erfaring, derefter de sig for Skade og Forfang kunne tage vare.

Jeg vil ikke paatage mig at beskrive de Bygningskunstens Mesterverker, med hvilke Kloden var prydet. Vort gode Sprog, som Heibergs morsomme Tyraf kalder det danske Tungemaal, er virkeligen alt for fattigt paa Benævnelser for al den Herlighed, som tryllede mit Øje. Især vare Sandhedens, Viisdommens og Dydens Templer endog over en Miltons Beskrivelse; de vare forresten lige i Bygningsmaade, og kun forskjellige i enkelte

For,

Forhold. Hvad jeg fandt at have meest Samfund med Menneske-Planeten, var en stor aaben Plads, langt større, end hele Kjøbenhavn; den var omgiven med Marmorstøtter; istedet for Løgte sad en liden skinnende Stjerne over hver, og imellem dem var et Gitter af funklende amalgameret Staal, hvorpaa utallige Døre vare anbragte, der ideligen aabnede sig af sig selv, hvoraf jeg sluttede, at Aander vimsede ind og ud. Jeg vilde prøve, om de havde den samme Føjelighed imod mig, nærmede mig een af Dørene, og strax oplukkede den sig, og faldt til igjen, saasnart jeg var kommen derigjennem, hvoraf jeg nu tydeligen blev overbeviist om, at jeg havde en Aand; thi mit Legem havde ikke rørt ved den, og den saae desuden saa tung ud, at jeg neppe med al min Styrke havde formaaet at skuppe den op.

Nu stod jeg inde paa den skjønne Plads, den de mange over Støtterne siddende Smaastjerner ubeskriveligen dejligt oplyste. Saa stærk og tillige saa blid en Klarhed maa overbyde den dristigste Indbildningskraft hos Enhver, der ikke nød min Lykke, selv at beskue den. Paa denne rummelige Flade vare to Bygninger af heel synderlig Beskaffenhed opførte. De lignede de ægyptiske Pyramider, hvilke Goguet og Pococke beskriver, for saa vidt, at de vare brede for neden, og bleve trinviis spidse for oven, men deres Udmaalinger vare over al Sammenligning større; de vare runde, da derimod de ægyptiske vare firekantede; og ligesom disse havde deres Bestemmelse inden i, saa havde hine, hvilke jeg her beskuede,

 tyde-

tydeligen deres Bestemmelse uden paa. De vare netop lige store, vare fuldskrevne af nu levende Mennesker's Navne, og fortalte hver Handling, som hørte til hvert Navn. Muligt fik jeg her den samme Egenskab, som fordum de hellige Apostler af Ildtungerne: thi jeg, som kun forstaaer en fem eller sex Sprog, forstod her Alt hvad jeg læste i alle Verdens Tungemaal: jeg erfoér da, at man kunde faae denne Egenskab uden at have en Perial af sød Viin, hvorfor hine Herrens Mænd beskyldtes; thi jeg var ganske fastende. Jeg nærmede mig til den ene Pyramide; den var af Jaspis, og Skriveten udlagt med Diamant; paa den fandt jeg slette Menneskers Navne og deres slette Gjerninger optegnede. Nu fattede jeg mangen Ting, som før var mig en Gaade; nu indsaae jeg indtil Overbeviisning, hvorlunde Herskesyge tit fik Navn af Menneskekjærlighed, Hykleri af Gudsfrygt, Løgn af Sandhed, o. s. v. Paa denne Pyramides nederste Trin (thi jeg formaaede ikke at klatre op ad de polerede og høje Afsætninger) fandt jeg mangen Medborgers Navn, der hos os gjælder for en Halvgud. Men, da jeg ikke har kunnet tage et eneste af de usynlige Vidner med mig, og uden Vidner vilde komme ilde an ved en Fiscal-Proces; og da offentlig Fremstillelse af Vedkommendes Ondskab dog neppe vilde virke til deres Bedring, saa vil jeg fortie Alt, hvad jeg der læste om noget mig og Læserne bekjendt Navn, og blot anføre nogle faa udenlandske Syndereginstere, paa det man af dem, som af

en Prøve, kan skjønne, hvorlunde det har sig med hiin overjordiske Registratur.

Om det første Navn, der faldt mig i Øjnene, læste jeg Følgende: „Der „ „*) blev Jean d'Hi„ ver Præst ved N. Kirke, og svor den sande Guds„ dyrkelse evigt Fiendskab, Overtroen evigt Venskab, „ og Præsterettighederne, som denne hjemlede, evig „ Tilbedelse. Den „ „ bespottede han det højeste „ Væsen og udbredte Mørke istedet for Lys, ved at „ ligne det ved tre Snustobaksdaaser, hvoraf den „ ene stod inden i den anden; samme Dag slog han „ en Confirmant døv paa det ene Øre, fordi han ikke „ kunde holde sig for Latter ved saadan en Sammen„ ligning. Den „ „ sammenrottede han sig med „ nogle fine Lige, for at skrive et Tidsblad imod „ Gud og Fornuften, hvori han og hans Medarbej„ dere siden har udskjældet og forhaanet enhver rede„ lig Gudsdyrker og Sandhedsforsker. Den „ „ „ forarmede han en vindskibelig Slægt ved at over„ tale en døende Enke til at testamentere sin Formue „ til den rige Kirke og dens Præst; til Vederlag lo„ vede han hende et Højsæde ved Abrahams Bord „ Himmerige. Den „ „ nedtraadte han Menneske„ ligheden ved at formaae en eenfoldig Pige, som „ var frugtsommelig ved sin Elsker, til at træde i en „ Andens Ægteseng. Han svor paa, at det stod i „ Guds og Landets Lov, og at Landsherren havde

 „be-

*) Her stod Dag og Aar; men da Personen saavel i dette, som i de følgende Exempler, er os ubekjendt, vil jeg udelade sligt Datum.

„ befalet det, hvorom han overbeviiste hende ved det
„ fyrstelige Vaaben i Seglet paa Vielses-Bevillingen.
„ Slagtofferets sidste Suk forbandte ham. Den „ „
„ lemlæstede han sin Hustrue fordi Æggekagen var
„ svedden. Den „ „ giorde han for en liden For-
„ dring Indførsel hos sin brandlidte Ven, hvorved
„ denne med Hustrue og Børn kom til at sove paa
„ bar Halm. Den „ „ prædikede han Anathema
„ mod alle dem, han bar Had til. Den „ „ be-
„ skyldte han sin Ordensbroder for afskyelig Neder-
„ drægtighed og Meenederie, fordi denne prædikede
„ bedre, end han. Fra den „ „ forfulgte han en
„ tænkende Oldgrandsker, fordi hans Grandskning
„ syntes at rokke Overtroen. Den „ „ tilsvor han
„ et godt Menneske Venskab, for at kunne forraade
„ hans Svagheder for hans Efterstræbere. Den „ „
„ —" Jeg blev tret af at læse dette frygtelige
Register, hvoraf i det Mindste ni og halvfemsinds-
tyve Hundrededele vare tilbage, og heftede Øjet paa
et, der stod ved Siden deraf, hvilket begyndte
saaledes:

„ Lægen Judas Baton søgte fra Ungdom-
„ men af ved Hykler-Smil og Suk, Alt efter Lej-
„ ligheden, at indliste sig i Medmenneskers Hjerter,
„ hvorved hans Søgning blev meget betydelig. Han
„ skiulede Uvidenhed under en lærd Mine, og Ond-
„ skab under Gudfrygtigheds Maske. Den „ „ ky-
„ sede han Livet af en Syg, som kunde kommet sig,
„ ved at forkynde ham Døden. Den „ „ ligeledes.
„ Den „ „ ligeledes. Den „ „ døde en Syg, fordi

„ Ju-

„Judas som drukken hjem fra et Gilde, da han
„skrev Recepten. Den „ „ plyndrede han Uskyldige
„ved at formaae til et uretfærdigt Testamente, hvori
„han ikke glemte sig selv. Den „ „ fik han sig ind-
„sat til Formynder over fire bemidlede Børn, hvil-
„ket Formynderskab blev ham en næsten utømmelig
„Rigdoms Kilde. —" Min Gud, sagde jeg, hvor
forvendt er Mennesket! Jeg sprang den store Rest af
dette Register over, og ilede til det følgende. Her
læste jeg:

„Michael Vorax, Overdommer i Pro-
„vindsen *** solgte den „ „ Retfærdigheden for en
„Sum, der var tilstrækkelig til at betale den Lyst-
„gaard, hvilken han fradømte de retmæssige Arvin-
„ger. Den „ „ dømte han en Bonde til evigt Jern,
„fordi han havde reddet sit Korn fra Vildtet. Den
„ „ „ dømte han til Hudflettelse og evige Lænker,
„hvor Lovene ikkun fordrede Pengebøder, fordi han
„troede sig personligen fornærmet af den Saggivne,"
o. s. v.

„Sagfører Lucifer bragte den „ „ en Uskyl-
„dig paa Stejlen ved at stille Retten i et falsk Lys.
„Den „ „ fordrejede han Lovene for at tugte en djerv
„Skribent, der havde kaldt hans Ufejlbarhed i
„Tvivl," o. s. v.

„Professor Ferox sværtede den „ „ sin Næste
„i et Skandskrivt, fordi samme Næste efter Pligt
„havde handlet imod hans Fordeel. Den „ „ stil-
„lede han sin Velgjører blot for Haan, fordi denne
„ikke længer havde Noget at give ham. Den „ „

„ udspredte han et løgnagtigt Rygte om sin forbums
„ Ven, fordi denne havde flere Evner, end han,
„ og han frygtede for at angribe ham offentligen.
„ Den „ „ begyndte han sit Tidsskriv, der paa hver
„ Side aander Oprør i den menneskeligen styrede
„ Stat," o. s. v.

„ Den „ „ beviiste Junker Marinelli sit
„ udmærkede Talent til at bagtale fiint, hvorfor han
„ fik Adgang til Hoffet. Den „ „ lykkedes det ham,
„ at styrte den, som havde opløftet ham. Den „ „
„ forførte han sin Vens Hustrue, og fik Manden
„ sendt udenlands i Herskerens Ærende. Den „ „
„ bibragte han Herskerens Grille Gift, for at vorde
„ første Yndling. Den „ „ og den „ „ „ „ solgte
„ han Statens fedeste Betjeninger for Guld. Den „ „
„ blev han første Minister ved at overlade Fyrsten sin
„ Hustrue i den Forgivnes Sted, og nu udsugede han
„ Landet for Alvor. Den „ „ o. s. v.

„ Den „ „ forgav Grævinde Fortunata sin
„ Mand for at vorde herskende Grævinde. I Aa-
„ ret „ „ „ fik hun tre Bolere. Den „ „ formaaede
„ hun dem til at krænke alle Naboerne, og indvikle
„ dem i Grændse-Processer, hvorved disse forarme-
„ des, og hun kom i Besiddelse af deres Ejendom-
„ me," o. s. v. Jeg skjælvede ved at læse alle disse
Afskyeligheder, og vendte mit taarefulde Øje fra
den rædsomme Pyramide. Uvilkaarligt nærmede
jeg mig den anden, hvis Beskaffenhed var trøste-
ligere.

Den

Den anden Pyramide var af Saphir, og Indskriften, som paa den første, udlagt med glimrende Diamanter. Hvor henrykkedes jeg ved her at skue de fleste Medborgeres Navne, som have erhvervet sig Folkets Agt! Ogsaa fandt jeg mange, som i Stilhed ove Dyd og stifte Nytte, uden at kunne tildrage sig offentlig Opmærksomhed. Men tør jeg igjentage disse gode Menneskers Navne? Tør jeg nævne deres gode Idrætter? Ingenlunde. Jeg kunde ikkun læse paa Pyramidens nederste Trin; ikke engang med dette vilde jeg bleven færdig i mange Dage, og jeg var her kun Øjeblikke. Det var da Fornærmelse mod enhver God, ej at nævne ham eller hende, naar jeg dog nævnede Nogle. Derfor har jeg ogsaa her paalagt mig selv Tavshed, og vil kun hidsætte nogle Exempler af Navne, som hverken Læserne eller jeg kunne kjende.

„Den unge asiatiske Fyrste Abdul Hassan „indsaae tidligen, at Riget ved hans Faders Syg„dom blev forsømt; at Egennytte udmarvede, Ød„selhed ødelagde og Ladhed søndbyssede det: derfor, „og ej af Herskesyge, greb han Spiret med spæde „Haand; den hærdedes under Byrden, og snart „udstrakte han kraftigen sin Arm til Landenes Vel„signelse. Den „ „ afslog Ynglingen en tryllende „Delia, som falbødes ham endog for en let Priis. „Den „ „ tog han endnu tre Timer fra sin daglige „Forlystelse til Arbejde. Den „ „ berøvede han sig „endog en Times Vederqvægelse for at kunne tage „vare paa sit store Kald. Den „ „ afskedigede han

„ sin Yndling, fordi denne begyndte at smigre. I
„ Aarene „ „ „ bar han uden Vaklen i det Gode
„ Miskjendelse af sit elskede Folk. Den „ „ tillod
„ han den ringeste Slave, at sige sin Mening. Den
„ „ „ modstod han sin tilbedte Sultanindes Taarer,
„ fordi de kunde styrtet hans redelige Vezir. Den „ „
„ gav han alle Slaver Frihed," o. s. v.

„ Justus nedlagde den „ „ sin Post, fordi
„ han skulde tvinges til en i hans Öjne uretfærdig
„ Dom. Den „ „ begyndte han at underholde sin
„ Familie ved at være Ulykkeliges og Fattiges Sag-
„ fører for billig Gjengjæld; han forligte siedse to
„ Gange saa mange Sager, som han førte, og paa-
„ tog sig aldrig nogen uretfærdig Sag."

„ Fra det Öjeblik, da Græv Noble blev Ho-
„ vedhjulet i Statsmaskinen, modtog han ingen Løn,
„ levede af sin egen Formue, og tjente sit Land for
„ at tjene det. Den „ „ reddede han det fra Under-
„ gang ved en snild Plan. Den „ „ afslog han
„ uhyre Fordele ved et fremmed Hof," o. s. v.

„ Pastor Sincerus har siden han kunde
„ skjønne redeligen forsket efter Sandhed, og lydeli-
„ gen kundgjort for sine Brødre hvert sit eget Frem-
„ skridt mod dens Tempel. Han bærer siedse uden
„ Murren sin Ypperstepræstes Uvillie og sine ringere
„ Avindsmænds Forfølgelser.

„ Magister Ecolier udbreder nyttig Tænk-
„ somhed, og vedligeholder ædel Sindighed, naar
„ han endog overspruddes af den sorteste Galde.

„ Ju-

„Julie d' Innocence gjør sin Mands
„Lykke, er sine Børns hele Moder, sine Venners
„Mønster og Misundelsens rolige Gjenstand. Hun
„kunde glimre, men vil heller gavne," o. s. v.

Saaledes læste jeg længe: Min Glæde udbrød
højt: „Ubegrebne," raabte jeg, „ubegrebne og ube-
„gribelige Naturens Aarsag, over Alt og i Alt,
„Eneste, Mægtige, Vise, Kjærlige, mit og alle
„Væseners aldrig beskuede, i Evigheder ubeskuelige
„Kilde! Vi fik Fornuften af dig, og i din Gjer-
„ning stod dine umiskjendelige Love. Ak! vi lide
„tit hisset nede. Vi gjøre elendig, og gjøres elen-
„dige. Men midt i Jammeren er det en Trøst, at
„vor redelige Iid staaer optegnet med skinnende
„Bogstaver for dit Aasyn. O! hvad var et heelt
„Liv i Miskjendelse mod hiin evindelige Skrivt,
„som du beskuer med Velbehag, og den Dydige trø-
„stigen kan see imøde!"

Hvorledes det gik til, veed jeg ikke; men vist
er det, at jeg efter dette Udraab befandt mig ved mit
Skriverbord med en Pen i Haanden, den jeg da
sluttelig maa have holdt paa for Henrykkelsen. Jeg
gjorde da strax Brug af Pennen, og optegnede dette
Udtog af det Seete til andre Dødeliges Efterretning.

qdm.

Humanus junior.

Tre

Tre af

Horatses Oder.

Oversatte ved

Malte Conrad Bruun.

---

1. Tredie Bogs andet Stykke.

Ja, tidligen den Unge lære,
At taale Armods trange Kaar med Fryd! *)
Med Kraft han Kampens djerve Møje bære,
Og lynende til Hest med løftet Spyd
Forfølge Persers stolte Hære!
Han have Himlen kun til Tag
I mangen søvnløs Nat, paa mangen blodig Dag! —
Ham ned fra fiendtlig Muur skal bange Dronning
skue,
Ham Kongedatteren: Bleg sukker hun;
"Gid min ukrigserfarne Brudgom kun
"Ej tirrer Løven hist, der midt i Stridens Lue
"Fremhvirvles af blodtørstig Harm". —
O, det er sødt og stort for Fædreland at falde!
Selv Flygtlingen indhenter Dødens Arm;
Omsonst, o feige Flok, med angstfuld Barm,
Med Ryg fra Kampen vendt, dens Skaansel I paa-
kalde. —

Siels-

*) Jeg lader amice høre, som Adverbium til pati.

Sjelsstyrke, du gaaer frem i pletfri Hæders Skin;
Du veed ei hvad det er, ved Modstand at forsage;
Du aldrig værdiger at vige eller tage
Dit Sæde efter Folkegunstens Vind.
Sjelsstyrke, du oplukker Himlens Sale
For dem, der hæved' sig fra Dødens mørke Dale
Ved Daad! Du prøvet stolt din Vej,
Som ellers Støvets Fod betræder ei,
Og, løftet paa Udødeligheds Vinger,
Fra den forsmaa' de Jord, fra alt dens Tant dig svin-
ger. *)

2.

Fjerde Bogs 13de Ode.

(I Originalens Metrum.)

Himlen hørte min Bøn, Lyda, ja Himlen
Har o Lyda, den hørt! Kjelling du bliver, og
Vil dog end lege Skiønhed,
Vil dog end være kysselig,
Vil ved Frækhedens Spøg lokke den dvælende
Amor hid til din Barm. Nei, paa den blomstrende
Danserindes de runde
Purpurkinder han staaer paa Vagt.

Spodsk

*) Slutningen af denne Ode er kjendeligen usammenhængende og uforeenelig med det Heele, og er derfor ikke oversat her.

Spodsk han flyver forbi visnet og bladløst Træe,
Dig han flyer, thi din Tands Sorthed udskjæmmer
dig,
Dig den rynkede Pande,
Dig den sneeklædte Hovedtop.
Ei den glimrende Steen, koiske Purpur ei
Dig kan bringe den Tid atter tilbage, som
De bevingede Stunder
Var' i Evigheds Afgrund hen.
Hvor, o hvor blev det af? Yndighed! Kindens Ild!
Fodens svævende Gang! Hvad er igien af hiint
Elskovaandende Ansigt
Hiint, som bragte mig fra mig selv,
Hiint, som yndedes meest næstefter Cynaras,
Rostes meest for sin Konst? Man veres Cynara
Gav den grusomme Skjæbne
Ikke talrige Levnets Aar,
Mens, o Lyda, den Dig gjemmer til Kragernes
Alder, for at hver rask Yngling kan see, vist ei
Uden Latter, dit Ansigt
Vorde Asken i Farve lig.

3.

Første Bogs første Stykke.

Du gamle Kongers Afkom, o Mæcen,
Hvis Venskab er mit Skyts, hvis Yndest er min Hæ-
der! —

Der gives mangen Mand, hvis Sjel det eene glæder,
Naar, sort af Støv, han flyver Banen hen,
Naar snildt om Kampens Maal ildheede Hjul han drejer
Og, palmekront i en olympisk Sejer,
Staaer liig en Gud blant græske Mænd. —
Een, naar letsindigt Folk paa Romas Æresæder
Omkaps ham løfter op, sig henrykt glæder;
Een, naar han kun i egne Lade gjemme kan
Alt Korn, som tærskes af i Libyernes Land. —
See hiin, der glad sin Plov paa Fædres Agre styrer,
Du ved attalisk Rigdom selv ej hyrer
Til, bange som han er, at pløje Bølgers Blaa. —
Naar Søndens Storme Krig med Havets Vover føre,
Den ræbde Kjøbmand priser landlig Roe
I Fædrebyens stille Vraa.
Dog strax forslagne Skib i Stand han lader gjøre,
Da Armod ej at bære han forstaaer. —
En anden ej sin Flaske Viin forsmaaer,
Ej af den lange Dag en Deel til Fias at spilde,
Nu strækkende sig under Buskens Lye
Nu ved den stille Bæks sølvklare Kilde. —
Saa mangen morer sig ved Lejrens Vaabengny,
Hvor sig blant Fløjtens Lyd Basunens Tordner blande,
Ved blodig Krig, som Mødrene forbande. —
En Jæger ude blir i kolde Nat,
Forglemmende sin kjælne, unge Kone,

Naar

Naar Hundene fik Spor paa Hjort med syvfold Krone,
Naar mægtigt Vildsviin har igjennem Garnet sat.
Men mig — mig Musers Epheukrandse
Opløfte højt til Guders Stjernesal;
Mig Nymphers glade Chor, Satyrers lette Dandse
I Lundes Lye, om Bækkes rullende Kristal,
Adskille fra det store Tal.
Naar af Euterpe mig ej Fløjten nægtet bliver.
Naar stemme min Guitarr ej Hymnia forsmaaer,
Ja, naar blant Skjaldene kun Du en Plads mig giver,
Med løftet Nakke jeg mod Himlens Stjerner slaaer.

Amor og Muserne.

Bions fjerde Idyllion,

Af det Græske.

Grumt er Amors lille Sind,
Dog ej Muserne ham hade,
Nej, de elske ham; saa glade
Følge de hans Rosentrin.
Naar en Skjald dem vil tilbede,
Som for ham har lukt sit Bryst;
Flygte de for ham med Vrede,
Lære ham ej Sangens Lyst.

Men den Skjald, som i sit Hjerte
Stedse kjelne Flammer nærte,
Stedse sang, o Amor, dig;
Ham de ynde, pludselig
De omkring ham samle sig.
Sandhed er det, jeg fortæller;
Af mig selv det prøvet er.
Vil jeg synge Guder eller
Jordens ædle Mennesker;
Da kun matte Lyd fremstræbe;
Skurrende er Harpens Spil.
Men saasnart jeg synge vil
Om min Glut, om Elskovs Ild,
Strømmer Sangen fra min Læbe
Fuld og let og glædevild.

M. C. Bruun.

Sang til Kierlighed.

For faa, men ædle Kredse,

Til Melod. Fryd dig ved Livet.

Hjerternes Dronning,
Evige Kjerlighed,
Himlen og Jorden
Synge din Priis.

Ej Glimt af Lys! Ej Lyd af Trin!
I Dødens Arme Livet sov.
Men over Intets øde Svælg
Din Aande svævede.

Du bød . . . . nyfødte Verdner laae
Og died' Nektar ved Dit Bryst.
Til Dig steeg deres Jubelsang,
Og stiger end i Dag.

Verden Dit Tempel,
Livet Din Lovsang er.
Himlen og Jorden
Istemme den.

Fra Blomsterdal, fra sneeklædt Fjeld,
Fra Havets Dyb, fra Stjerners Blaa,
Igjennem Tid og Evighed
Den Lovsang varer ved.

Verdner tilbede!
Skabningen knæler ned!
Himlen og Jorden
Synge Dit Navn.

Du knytter Sjel til Søstersjel
Med Trofasthedens Rosenbaand.
Ej Fængselmuur, ej Sabelvagt
Ei Døden skiller dem.

Ja, evig i de Godes Bryst
Dit Alter staaer, o Kjerlighed.
Dets Ild kun blusser klarere
Ved Skjebnens Vredesstorm.

Klogskab og Vælde
Viger for Kjerlighed!
Knælende høre
Skjæbnen dens Bud!

Du rækker os i Fryd, i Sorg
Dit nektarfulde Bægger hen.
Det vækker Mod hos Fejghed selv
Og Dyd i Ondskabs Bryst.

Veemod og Vellyst
Byder Dit Bægger os!
Himlen og Jorden
Drikke deraf.

Fyld, evig fyld hver ædel Barm
Med al Din Veemod, al Din Lyst!
Knyt evig Sjel til elsket Sjel
Med Troskabs Rosenbaand!

Dig, Dig tilbeder Dannemand;
Dig Dannequinde, Dannemøe.
Dig evig, evig helliges
Vor Sang, vort Samfund, vi.

Kjerlighed, Dig, Dig
Hylder vor Jubelsang,
Himlens og Jordens
Evige Sang.

M. C. Bruun.

Om en ny tydsk Oversættelse
af
Holbergs Komoedier.

En Opfordring til mig, at give Holbergs Komoedier en ny Oversættelse i det tydske Sprog, har Publikum læst. I denne Anledning troer jeg at skylde den udødelige Comikus følgende Erklæring.

Ingen, hverken dansk Udgiver eller tydsk Oversætter, bør forandre det mindste i Originalen. Man har kaldt et saadant Foretagende hos os engang en Castration.

Hvorvidt dette Navn er grundet eller ikke grundet, maae andre undersøge. Det er nok, at en stor Majoritæt i Publikum er imod en saadan Omarbeidelse, og jeg troer, med Føie, da vi intet Exempel have af et lignende Slags.

Sha-

Shakespear, Benjohnson, Fletcher og Beaumont, Corneille o. fl. have vi senere Udgaver af; men uden Forandring. Det er vel sandt: deres Stykker ere tildeels forbedrede til det respektive Theaters Brug; men i de omtalte hele Udgaver finder det ikke Sted.

Der er overalt i disse Modernisationer af bortdøde Autorers Komoedier noget Urimeligt. Hvad nu er modern, det er efter 25 Aar gammelt; hvad i Garriks første Tid var Equivalent for det Bortladte, kan nu ikke nydes uden en Kommentar; og skal der dog en Kommentar til, da lad heller Originalen selv faae den.

Ligesom det da nok var det bedste, at man fik en ny, vor største Theater Digter værdig Udgave af hans Skuespil, med oplysende Noter til; saa var det ogsaa en Pligt imod ham, at oversætte dem i det Tydske, uden alt Johann Ballhornerie, allene i et bedre Sprog, end det, hvori første Oversætter lader ham tale; men med saamange forklarende Anmærkninger, som mueligt.

Det maae være behageligt for Holbergs Skygge, at see hans Mesterstykker ikke mere vanzirede af et halv barbarisk Sprog, og formedelst Kommentaren nu lyse og forstaaelige. Det I, Monsieur o. s. v., som i vor Tid er saa anstødeligt, kunde dog nok uden Tab for Originalen forandres til Sie, Herr o. s. v.

At modernisere et Stykke, bør overlades til hvert Skuespillerselskabs egen Theaterpoet, som da

kan sætte Pichegru eller Clairfait i Prins Eugenius Sted o. s. v., og forandre det Lokale efter Fornødenhed. Jean de France vil koste mest at forandre.

Paa de anførte Vilkaar, nemlig at give en troe, men korrekt og kommenteret tydsk Oversættelse, havde jeg nok Lyst at paatage mig, om Hr. Sekretair Sander vilde dele Arbeidet med mig.

Tode.

Til

Hr. Hofboghandler S. Poulsen.

Musis amicus, tristitiam & metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis.

Hor. Od. XXVI Lib. 1.

Lad for i Dag de Næringssysler fare,
O gode Poulsen! og kom hen til mig,
Din Soerson i Dit Sted ta'er alting vare,
Paa ham du sikkert kan forlade Dig.
Og til mig bør du komme: heftig Snue
Har giort mig svag, og halv af Verden kjed,
Jeg sidder vranten, fængslet i min Stue,
Dit Venneselskab gi'r mig Munterhed.

Men

Men ingenlunde maae Du Dig umage
  Med Pynterie — det bruges ej hos mig —
Din gamle Frak Du gjerne paa kan tage,
  Ej nogen derfor Næse gjør af Dig;
Thi Mennesker og Venner vil Du finde
  Udgjøre skal vort Samqvems lille Kreds,
Og hørte Du, min Ven, vel nogensinde,
  At De ej uden Pynt er vel tilfreds?
Du ikke frygte maa, for Stuens Hede,
  (Vel sandt, den svenske Ovn er bantsat slem)
Men jeg skal Pigen inderligen bede,
  At hun la'r Døren stedse staae paa Klem.
Og dersom end den lange mørke Gade,
  Erindrer Dig om Plyndrerie og Sligt,
Saa kan Du blot Hr. Krøll ved Haanden tage;
  Han er en Helt, og Forsvar er hans Pligt.
Og naar det da paa Gadedøren ringer,
  Og Mopsen og Petit uroelig bli'r,
Min Hanne hurtig hen til Vindvet springer
  Og raaber glad: luk op, det Poulsen er!
Jeg seer Dig alt, Du sidder ved min Side,
  Vort muntre Patiar os muntre gjør.
Merk, hvor de Timer hasteligen glide!
  Jeg nu ej meer mig føler svag, som før.
Nu lege vi lidt med de malte Blade,
  Du spiller rask, og kasker uden Es,

Men end Din Lykke, Dig ej skal forlade,
  I Kassen finder Du det sorte Es!
Saaledes vi med vore Vers spøge,
  Indtil det tarvelige Bord det staaer
Med bredet Dug, og Maden sees at røge,
  Faae vi da Vers, hver i Krøllen gaaer.
Ej maa Du vente mange lekkre Retter,
  Hvo ej ved een er glad, kan gaae sin Vej,
En Oxesteg jeg Dig paa Bordet sætter,
  Maaskee lidt Kage til, meer vanker ej.
Ej kan jeg Dig Horaz's Falerner byde,
  Jeg troer endog, den er ej mere til;
Men Langes Viin, den skal i Glasset flyde,
  At den Falerner er, vi tænke vil. —
Nu mange Ting, jeg frem paa Banen fører;
  Som Venner, Hjertets Sprog vi tale tør,
Og tale frit; thi ingen paa os hører,
  Det ej fortier, hvad forties bør,
Men een Ting, jeg Dig kjerlig lader vide,
  Maa ej faae Indpas ved vort Aftensbord;
Om Politik og Krig jeg ej kan lide,
  Man taler, end det allermindste Ord.
Jeg ynker dem, som maae der Tilflugt tage
  Til slige usle Ting, — hvad skal det til?
Vi tale vil om vore Ungdoms Dage,
  Og vore Venners Skaal vi drikke vil.

Den Riber, som i Vid for ingen viger,
Hvis Omgang tit var Føde for min Sjel,
Hvis muntre Lune altid nye os bliver,
Som danner Lærere til Landets Held.
Den danske Addison, som sildigst Alder,
Skal nævne henrykt med Ærbødighed.
Ja Rabeck! end naar Parcen ad Dig kalder,
Din Roes som Ven, som Digter, varer ved.
Den Sander, hans hvis indsigtsfulde Domme
I Æstetikens Fag, har Lys og Kraft.
Han værdig er, i Pantheon at komme,
Alt længe Wieland selv det jo har sagt.
Den Nyerup og den Høst, de Mænd saa fage,
Vor Litt'ratur, dem meget skyldig bli'r.
Endnu vort Danmark mangt et Verk modtage
Fra deres Haand! det Kloges-Ønske er.
Den Hornemann, Philosophiens Ære,
Som stakket Tid kun Verdens Glæde nød,
Fred med hans Minde! helligt det os være;
Sokratisk Viisdom fra hans Læbe flød.

Saaledes jeg ved Mindet om de Venner,
Hvis Omgang gjorde mig saa lykkelig.
Nu muntres op, den Sorrig jeg forglemmer,
Som stundom trykker, plager, engster mig.

Og tale vi om Somrens blide Dage,
Og om den Fryd, den Lyst, der følger med,
Da vi saa Froe, saa sørgefrie skal tage,
Til Lolland du, til Jyder jeg afsted. —
Og dersom barske Vinter end derude
La'r Sneen fnye, og heftig Hagel slaaer
Paa mine Vinduer, og Storme tude;
Det fyldte Glas, en Trøster, for os staaer. —
Ej maa du, Broer! om Sengetid dig bryde
Vi hænge ej ved noget Klokkeslet.
Først naar vi høre, Midnatsklokken lyde,
Du tænke paa, at sige dit Valet.
Og naar du da i St. Anthoni-Stræde
Paa Slottet sidder, hvor du har dit Hjem,
Kredit skal springe op af lutter Glæde,
Og logrende den tar mod dig igien.

C. H.

Erindringer,

ved den evangeliske christelige Psalmebog, samlet af et Selskab og udgivet som et Forsøg ved Dr. Nicolai Edinger Balle, Biskop i Sjellands Stift. Andet Hefte, Kiøbenhavn 1795.

Da det første Hefte af disse Psalmer udkom, troede jeg mig forpligtet til at opfylde den hæderlige Kom-mis-

missions Opfordring til at prøve dens Arbeide. Jeg erfarede ogsaa den Gang flere tænkende Mænds Tilfredshed med mine Erindringer, som læses i Iris 12 Bind for October 1793. Foruden min Lyst til aandelige Poesier, og mit varme Ønske, at den Psalmebog, Kommissionen har under Hænder, maatte vorde saa fuldkommen som mueligt, havde jeg endnu den Bevæggrund til at recensere det forrige Hefte, at deri vare nogle af mine egne Sange. Faderkjerligheden maatte da nødvendig vaagne og drive mig til at efterse, hvorledes mine Fostere saae ud, efterat de havde været under fremmed Værgemaal og strængere Tugt. Denne sidste Bevæggrund falder nu rigtig nok bort ved nærværende Hefte; men man kunde med Føje sigte mig for kold Egennytte og uundskyldelig Magelighed, hvis ikke hine kunde formaae mig til at bidrage, efter Evne, ogsaa til denne Samlings Fuldkommenhed. Jeg vil derfor med samme Frimodighed og Sandhedskjerlighed, hvormed jeg giennemgik forrige Hefte, fremlægge mine Tanker om et og andet i dette.

Indholdet af det andet Hefte er som det Førstes, Lov- og Takkepsalmer, Bedepsalmer og Tidspsalmer. Første Afdeling gaaer fra No. 1 til 84. Den anden 85 — 157 og den sidste fra 158 — 203. Altsaa omtrent et lige Antal af hvert Slags. Da jeg ingen egentlig Recension skriver, men kun enkelte Erindringer, saa vil ingen Fornuftig legge mig til Last, at jeg ikke roser de mange skiønne og opbyggelige Psalmer, hvis Giennemlæsning inderlig har glædet mig, og som

ville

ville vorde yndede af hver redelig Kristen. Det er ikke heller min Sag at agere Kommissionsmændenes Fortaler. Dem har jeg aldeles glemt ved dette Arbeide, holdet mig allene til Tingen, og ærligen optegnet hvert Sted, som, ofte endog i Henseende til Smaating, har standset mig, naar jeg oplæste eller sang Heftets Psalmer. Læseren dømme nu selv af det Følgende, og de hæderlige Kommissionsmænd veje mine Anker, Grunde og Forslag.

Ved Vexelsangen No. 1, troer jeg, at det eensformige, alt for eensklingende og til Tænksomhed og Andagt alt for lidet opvækkende Svar, som Menigheden skal synge, nødvendig maa støde flere Læsere. Mon ikke enhver Menighed, naar den 6 Gange skal gientage:

„Det troe vi allesammen,
Det troe vi, Amen, Amen!"

rimeligst vorder kjed deraf, inden Enden tager? Jeg vilde neppe lade den synge disse Linier een Gang, da jeg hverken finder dem opbyggelige eller smukke. Overalt vil det holde saare haardt, om ikke vorde aldeles umueligt at indføre ordentlig Vexelsang i Landsbyemenigheder. Man betænke kun, hvorledes Bonden er vant at synge Vexelsangen, om jeg saa maa kalde den, i Herrens Velsignelse. Men skal der endda giøres Forsøg paa at almindeliggiøre deslige Sange, saa bør de vist indrettes som No. 47 og No. 60, saa at Menigheden ogsaa faaer noget at tænke ved og skal ikke blot svare: Amen! Vilde Kommissionen beholde

No.

No. 1 uden Svaret, da kan den synges efter Melodien: „Jeg veed et evigt Himmerig.“

I No. 4. 1 v. ønskede jeg den Linie: „Forbaust min Stemme raaber ud“ forandret. Først finder jeg det hverken smukt eller simpelt nok, at Stemmen forbauses, og dernæst vilde jeg gierne, at Indtrykket af Skabningens Skiønhed henførtes til det, hvorpaa det nærmeest virker giennem Sandsen, Følelsen nemlig og Hiertet. Jeg foreslaaer derfor at læse dette Vers anderledes, f. Ex.

Guds Soel oprinder! hvilken Pragt!
 Paa nye Naturen lever.
Til dig, hvis Haand har Alt frembragt,
 Min hele Sjel sig hæver,
Og Hjertet henrykt bryder ud:
Er Skabningen saa skiøn, o Gud!
 Hvad maa du selv da være?

Ved at læse det tredie Vers i samme Psalme fandt jeg igien den samme Linie: „Hvo er dig, Gud! blandt Guder lig?“ som jeg troer med Grund at have paaanket i mine forrige Erindringer. Mindes jeg ret, har og vor smagfulde Baden givet sin Stemme til at udslette denne Linie. Jeg seer desuagtet at Kommissionen enten har overseet dette efter vor Almues Tænkemaade misforstaaelige Udtryk eller og er uenig med os, som vilde have det forkastet. I første Tilfælde ventes det rettet ved sidste Revision. I sidste Fald appellerer jeg til Publikum, og forsigger herved alle Nationens tænkende Mænd. Jeg mi-

mistvivler da ikke om et ønskeligt Udfald; thi de fleste ville sikkert vorde eenige om, at dette Udtryk i en Kristens Mund er hverken smuk eller værdig Poesie. Hos Bibelens Digter, der sang for et raat Folk som, omringet af Hedninger, kiendte disses Guder ved Navn, finder jeg Udtrykket saare passende, da han vil minde sit til Afguderie lystne Folk om den følelige og fornødne Sandhed, at Jehova er større end Nationernes Guder. Den kristelige Digter finder ikke slige Drømmerier blandt dem, han synger for, og bør da vel ikke heller ligne det eene høieste og fuldkomne Væsen ved Oldtidens fantastiske Skyggebilleder. Anatomeres Linien af en tænkende Kristen, synes mig, han maa finde den baade Gud og sig uværdig. Jeg for min Deel kan ikke fra nogen Side finde den antagelig. Bibelens Autoritet alene kan her, efter det anførte, aldeles ikke give Udslaget.

I No. 11. 1. taber „Saa saare" ingenlunde det Stødende ved at synges. Mislyden undgaaes ved at sette: „Har saare vel imod mig giort;" men rigtig nok mister saa mig Accent. En Ven, som giennemlæste mine Erindringer, foreslog at sætte „Ja for Han" i forrige Linie og saa læse: „Han saare vel." Det er bedre. I 2 Vers vilde jeg heller begynde med Thi end med Og. Saa læste jeg og heller Han klæder for Mig klæder, da det første bedre fremfører Hovedideen. I tredie Vers er jeg misfornøjet med sidste Linie:

„Men naadig kommer du ihu,
„Vi ere Støv, ach Støv endnu."

thi

thi dette vemodige ach som, hæver Gientagelsen er, efter min Følelse urigtigt. Som Menneske maa min bedre Deel være omklædt af Støv, men selv i denne forkrænkelige Klædning er jeg min Skaber og min Bestemmelse værdig, og kan haandhæve min Rang i Skabningen. Ethvert Ord, der altsaa seer ud som Ringeagt for denne Støvklædning eller Klage over den, fordi den kun er af Støv, er efter min individuelle Dom, formastelig Ufornuft. Jeg lider derfor heller ikke dette ak her, skiønt det venteligt skulde være Længselens efter Opløsning — Glimtet af en Tanke som Pauli, Philipp 1, 23 — men det kan misforstaaes. Vil Kommissionen ikke heller sette: „At dine Børn er Støv endnu?" Forandres da tillige Længt i næste Vers til Og, saa tykkes mig endog, at Tankefolgen vandt. For at undgaae al Mistydning maa jeg legge til, at hvilken Betydning man endog vil give Støv, troer jeg Anmerkningen mod Ak gjelder. Moralsk Ufuldkommenhed er ligesaa uadskillelig fra det jordiske Menneske som legemlig Forkrænkelighed.

I de tvende Linier i No. 12. 2.

„Ej Lyst, ej Smerte, lad mig rive
Fra dig min Fader, dig, min Gud"

føler man uden Tvivl ved første Øiekast det Tvungne. Synes Kommissionen bedre om:

"Ej Fryd ej Sorg mit Hierte rive
Fra dig algode, vise Gud?"

Ved No. 13. maa Melodien forandres til: „Vor Gud han er saa fast en Borg.“ Den, som er ansat, er urigtig. No. 13. er ellers en god Psalme. Især vil sikkert mangen redelig Kristen med fuld Hiertets Deeltagelse synge det tredie Vers:

„For den, der sætter Lid til dig,
Din Haand er aldrig lukket;
Den har opladt sig rundelig,
Naar jeg til dig har sukket.
Selv den mig skjulte Trang
Du saae saa mangen Gang.
Før jeg end bad derom
Du mig imøde kom
Med Miskundhed og Naade.“

For altsaa at bortviske endog den ubetydeligste Plet af denne opbyggelige Sang, ønskede jeg, at de trende sidste Linier i første Vers maatte vorde forbedrede. De lyde her saaledes:

„Alt Godt kom fra din Haand;
O! lær mig ved din Aand
At jeg det ret maa kiende.“

Den lange Node paa fra er mit Øre ubehagelig, og at kjende er vel ikke passende eller vægtigt nok, især, naar man læser den første Periode i næste Vers med. Sang man maaskee bedre:

„Alt

„Alt Godt kom ned fra dig,
O! lær mig hiertelig
Alt skiønne paa din Godhed."

No. 17. 3. Naar den retoriske Variation: kan jeg, skal jeg skulde kunne beholdes, da maatte, saavidt mig synes, Accenten falde paa kan og skal, eller hvad kunne gientages. Nu lyder det slet ikke godt. I femte Vers ere Gjentagelser nok i Guds Anraabelse; ikke mindre end fire i de to første Linier „o Herre, Herre! Dig Livets Kilde, gode Gud"! Saa meget mere kan man falde paa at ønske "O Gud, vor Gud!" udslettet i siette Linie. Jeg foreslaaer derfor at læse:

Og hver, som lever, er ved dig
Saa tryg og froe og lykkelig."

No. 19. er i det Hele omarbejdet med Smag; men da Versene i sig selv ere saa lange, tykkes mig, at Psalmen er endnu temmelig lang. Det andet og tredie Vers, hvis Indhold ikke egentlig synes at høre til denne Sang, maatte vel først vige, ifald den skulde forkortes. Og vil da Commissionen tillige forandre de 4 sidste Linier foran Omqvædet, i femte Vers fra Raisonnement til glad Erfaring af, hvad Gud har giort, ligesom det Foregaaende; saa har jeg slet intet mere herved at erindre.

Ved No. 20. er ingen Melodie. Vi have ikke heller, saavidt mig er bekjendt, nogen Kirkesang af det Versmaal. Det blev mig forleden paalagt af en Ven, at udvælge danske passende Texter til

Naumans Melodier til „Elisens geistliche Lieder. Dresden 787. Ved den Leilighed kom jeg efter, at denne Psalme kan synges som No. 11. i den nævnte tydske Samling. Dog er denne Melodie, efter en Kienders Dom, ikke skikket til Kirkesang, men alene til Privatandagt. Jeg er her kommen til at tale om Musik, og hvor lidet jeg end og forstaaer mig paa den, føler jeg dog inderlig, at en Psalmes Virkning beroer meget paa dens Melodie. Jeg har ikke den Ære at kiende alle Kommissionsmændene saa nøje, at jeg kunde med Vished vide, hvorvidt de ere hjemme i vor Kirkesang. Skal jeg dømme af Hefterne alene, saa maa jeg slutte, at de just ikke heller ville gjøre Fordring paa dyb Indsigt eller Bevandrethed i vore Kirkemelodier. Var det altsaa ikke meget nyttigt, for ikke at sige nødvendigt, at Kommissionen formaaede en Musikforstandig Mand til at bivaane deres Møder, naar sidste Haand skal lægges paa Verket, for at prøve Melodiernes Overeensstemmelse med Texterne. Kunde den samme skaffe nye gode Melodier til en eller anden, som har sit eget Versfald, vilde det være saa meget des bedre. Men dog ønskede jeg helst, at de nye Melodier, som maatte gjøres fornødne, bleve satte af vor Schultz, som neppe vilde undslaae sig for at gjøre vort Land, hvor han saa længe har levet lykkelig, denne betydelige Tieneste, naar han fra behørige Steder blev anmodet derom. Jeg overlader til Kommissionen at ordne alt dette efter modent Overlæg; men troede ikke, at det var af Vejen at

gjøre

gjøre den opmerksom herpaa, at den betids kunde gjøre de nødvendige Forberedelser. Kan eller vil Schultz ikke opfylde Ønsket, blev Naumann uden Tvivl Manden.

No. 21. 5. Skal kjende — vi opsende. Enten dette sidste tages i den ønskende eller fortællende Form, tykkes mig, at det giver en Ulighed i Foredraget, som man heller maatte undvære. Er det ikke bedre at synge.

„O Fader! til vor sidste Stund
Skal vi din Godhed kiende
Ja end i Dødens sidste Blund
Vor Tak til dig opsende."

Jeg føler vel, at Kommissionen maaskee just elsker det gientagne „til vor sidste Stund: skulde saa være, kunde man jo sætte: „vor Tak vi dig skal sende."

No. 24. Er: Sin Tarv rigtigt?

No. 28. Hvorfor er ikke Hovedmelodien „Fader vor udi Himmerig" sat over. Originalen er en af de Psalmer jeg med Fornøjelse lærte uden ad som Barn. Og det er vel neppe nogen falsk Slutning at bedømme den simple Almues Følelse efter sin egen Følelse, som Barn. Jeg troer derfor at Almuesmanden vil savne i denne ellers herlig omarbejdede Psalme, det sandselige, men stærke og for den Simple saa trøstefulde Billede i Originalens fierde Vers.

Den Gud, som dig bevarer vel —
Han sover ikke nogen Tid,
Han slumrer ej, men med stor Flid
Hans Øine altid aabne staaer
Seer til, at du ej Skade faaer.

Mig vil det altid falde ind, saa tidt jeg synger Psalmen, om end ikke Kommissionen skulde ville indføre Billedet med nogen Forandring.

No. 29. 3. Du selv da letter under dem, er alt for prosaisk. Efter mit Tykke endog kun den simpleste Almues Sprog. Kierlig letter kunde maaskee staae bedre. I femte Vers vilde jeg heller synge: „Tryg er jeg i din Varetægt."

No. 30. 3. Jeg læste heller Omhu end Idræt. Med det sidste Ord synes Tanken ikke at være saa let og simpel som med det første, og mig synes den hverken at tabe i Smukhed eller Styrke ved det første.

No. 34. 2. „Jeg er bestemt at vare ved
Fra Evighed til Evighed".

Denne Talemaade, at vare ved fra Evighed til Evighed bruges almindelig kun om Gud. Vor Evighed a priori er fra i Gaar. For at forebygge Mistydning, og ikke faae de Høilærde paa Halsen, maa vel altsaa Kommissionen treffe en Forandring i disse Linier. Mig vil Intet falde ind at sætte i Stedet og Kommissionen er vel fornøjet ved, at jeg ikke alle Steder susker paa Forbedringer.

I No. 35. 1. er Interpunktionen urigtig, da Forsætningen i første Periode ikke er endt, førend ved den tredie Linie. Forbindelsespartiklen da i femte Linie er ikke heller den rette, thi den indleder Følgeslutning af Alt det foregaaende. Jeg foreslaaer Verset saaledes:

„Naar jeg dig barnlig elsker, Gud!
Har dig i stadigt Minde
Og lyder troe dit vise Bud;
Da skal jeg Sindsro finde.
Thi gaaer jeg tryg paa Livets Vej
Mig nedslaae Jordens Sorger ej:
Gud er min hulde Fader.

Alder i tredie Vers er ikke det bedste Ord. At bruge det for Alderdom tillader Frue Kritika ikke. Skulde det her i Modsætning af Ungdom betegne de øvrige Trin frem paa Livets Trappe, maatte der nok have staaet: "Om hver min Alder." Kunde man ikke uden Fejl lade den Modsætning gaae i Lyset og sætte Velfærd eller et lignende Ord i Stedet for Alder.

No. 40. Musikkyndige afgiøre om den ansatte Melodie, eller „Fra Himmelen højt komme vi nu her". er meest passende til denne Text. Mig forekommer den sidste liveligere, da jeg derimod heller vil beholde „Kom Gud Skaber o Hellig Aand, ved No. 102.

No. 43. 3. „Mig dømmer med Retfærdighed." Bedrager min Følelse mig ikke, saa er

Retfærdighed i denne Sammenhæng ingenlunde det Ord, den Syngende venter eller ønsker. Jeg foretrækker her: "Vil dømme mig med Miskundhed."

I No. 45. 3. er Konstruktionen snarere tvungen i de første Linier:

„Den som fra Synd til Synd fremgaaer,
Du hviler ej, før du ham naaer,
Og ham tilbage leder."

Den første Tanke forekommer mig endog for djervt udtrykt, og mon den ikke skulde kunne bestyrke den mindre tænkende Kristen i den pietistiske Vildfarelse, at han kan fra Synd til Synd fremgaae, indtil Jesus ved Aanden griber ham.

No. 49. er, om min Stemme høres, overflødig og bør altsaa udslettes. Min Grund falder i Øinene. Psalmen er Dogmatik.

No. 63. har den tunge Ordføjning.

„Døden, Graven,
Naar de true;
Vi ej grue,"

Jeg troer, at hele Psalmen kan uden Savn undværes. Man læse i modsatte Fald: Lad Død og Grav Os kun true. o. s. v.

I No. 64, som ellers er saa smuk, og just fordi den er saa, spørger jeg, om ikke det første Vers's fjerde Linie lød bedre saaledes: „Gaaer, Venner, i al Verden ud."

No.

No. 71, 1. „Lad i Gravens mørke Gjemme, Lad mit Støv kun lægges hen!" Den simpleste Forandring for dette andet tvungne „Lad" er at sette „Dette Støv" for „Lad mit."

I 76, 2. læste jeg heller, „Hjelp kun" end „hjelp mig."

No. 86, 3. „Alt her, og mere hisset" er en alt for mat Slutning paa dette smukke Vers.

I No. 92, 2. lider jeg ikke det uvisse „om du er." Tvivlraadighed maa ikke spores i kristelig Sang. Jeg sang Verset her saaledes: O Held mig, Held mig, Gud! du er, Min Hielp i Livets Fristelser. Jeg fro min Bane vandrer."

Jeg kan ikke gjøre mig selv Rede for, for hvem egentlig No. 95. skulde være bestemt. Jeg vilde votere paa dets Udelukkelse af Psalmebogen.

De fire sidste Linier i No. 107. 1. lyde i Heftet saaledes:

„Af Hevn og Ubarmhjertighed
Du os ej Korset sender;
O Gud! din Fader-Kjerlighed
Ej Maal, ei Grændse kjender."

Herved har jeg at erindre, at ej nødvendig maa hæves i anden Linie, og at de tvende sidste, saa vidt jeg seer, sige Tingen anderledes, eller rettere, noget andet, end de skulde. Man indvende ikke, at det hele følgende Vers udvikler hvad her skal forstaaes; thi det retter ikke Fejlen i første Vers. Og Tanken ordentlig sat = „du sender os Modgang

af Faderkjerlighed" behøver ogsaa Udviklingen og giver Lærdom og Trøst i den, som det andet, gode og smukke Vers udviser. Det paaankede Sted kunde maaskee hedde.

„Af Hevn og Ubarmhjertighed
Du ej os Korset sender;
O Gud! af Faderkjerlighed
Du Modgang os tilvender."

No. 108. 1. Var det ikke simplere og bedre, at forene syvende Linie med de foregaaende ved at sætte: „Og trøstig vente" istedet for "Jeg tvivler ej om."

No. 112. 1. Taalighed er for mig et tvetydigt Ord: „Jeg forandrede heller de to sidste Linier saaledes. „Hjelp mig da ved Taalmodighed, I dine Fjed at træde."

No. 114. 1. „Fast frem i Jesu Fjed, o giv os at vi vandre". Vil Kommissionen ikke hellere læse: „Lad os i Jesu Fjed med nidkjer Omhue vandre."

No. 117. 5. Denne Psalme er meget heldig omarbejdet. I sidste Vers staaer vor for vort. Strax derefter læste jeg uden Tvivl heller „saa for" istedet for: „for dit."

No. 123. 4. „Den Ydmyghed, mig Jesus bød, og viste selv i Liv og Død" er korrektere end Kommissionens Linier. Dette: den, i anden Linie kan neppe forsvares.

No.

No. 127. 2. For mig du Døden døde. Gid dette Udtryk maa vorde det sidste Gjenfærd af Dogmatikens timelige, aandelige og evige Død, som kommer mig for Øjne. Kommissionen tager vel ikke i Betænkning for dette Hebraisk, at sætte paa vort Modersmaal „For mig paa Korset døde" eller hvad den ellers kunde paafinde. Istedet for idelig i samme Vers, ønskede jeg redelig. Det første Ord siger meget forlidt.

No. 128. 2. „Hjelp mig, at jeg lægger — og — at bære.„ Denne Konstruktion maa vel, som urigtig, forandres."

No. 132, Det er en af de flere Urimeligheder, som hidindtil har banziret vore Psalmer, at Ordene passede til Noderne, som en Dør til Musik. Det kom ikke Digteren an paa en Haandfuld Stavelser mere eller mindre. Denne er den første Psalme, hvori Kommissionen, eller rettere Digteren, forført af den uordentlige Sang: „Vor Sjel er dertil fød og baaren" har i de nye Hefter ladet en saadan Fejl indløbe. Den egentlige Melodie er: „Vaag op og slaae paa dine Strenge." De tvende sidste Linier skulle da have 8 Stavelser og Maskulinrim; men have her faaet 9 Stavelser og Femininrim. De tvende sidste Linier i hvert Vers maae altsaa forandres, hvis ellers Psalmen skal kunne synges uden Skurren. Da jeg, ved at gjennemlæse den, prøvede paa at gjøre deslige Forandringer, faldt følgende mig ind:

Min Frelsers Ord som Klippen staaer,
At Bønnen læger Sjelens Saar.

2.

Da tyede jeg i Bøn til dig
Og Trøst og Roe du sendte mig.

3.

Da Hjelp hos dig, min Gud! jeg fandt,
Jeg bad til dig, og stred og vandt.

4.

Tak skee dig Gud! du mig har kjer,
Min Fader du ved Jesum er.

Om Ordet og Bønnen ere kun faa Psalmer i Hefter. Til en Forandring for Læseren, vil jeg her afskrive en Psalme, jeg har skrevet om Guds Ord, og maaskee tænkt paa det specielle Tilfælde, at den og kunde bruges ved Indtrædelser til Prædike-Embedet. Kommissionen kan, om den saa behager, ansee denne Bekjendtgjørelse, som var den indsendt til dens Bedømmelse. For andre mine Yndere og Venner kan den være et lille Beviis, at jeg ikke endnu har lagt mit Livarbejde tilside, skjønt mine Omstændigheder ikke give mig synderlig Opmuntring til med Lyst at fortsætte det. Psalmen synges som: Vaag op og slaae paa dine Strenge.

1.

Alvidende! du kjender nøje
Enhver, som vandrer redelig,

Og ømt dit hulde Faderøje
Beskjermer dem, som elske dig.
Enhver Oprigtig har du kjer
Blandt alle Jordens Folkefærd.

2.

Vi dine Børn saa kjerlig ledes
Af dig ved Jesu Sandheds Ord.
O! lad dets milde Lys udbredes
Saa vidt, som Solens Straale gaaer.
Dets Lys er Liv, dets Bud er Held
Og Trøst og Fryd til Liv og Sjel.

3.

Giv Ordets Tjener Kraft at lære,
Dit Ord med Visdom, Fynd og Held,
At fremme Overhyrdens Ære,
Og fremme Brødres sande Vel.
Sign dem, som lære Ordet ret!
Velsign enhver, som hører det!

4.

Lad os ydmygelig erkjende
Vor Trang til Sandheds vise Raad!
Lad os vor Hu til Jesum vende,
Og følge ham i al vor Daad.
Han blid husvaler os i Nød,
Han svigter ej i Liv og Død.

J. Hass

Halleluja! Vi dig velsigne
Med reen og hellig Jubellyd.
Du bød, vi skulle Jesum ligne;
I Jesu Fjed groer Sjelefryd.
Halleluja! Tak skee dig, Gud!
For Jesu Mønster, for hans Bud.

Vi komme tilbage til Kommissionens Hefte. Ved 135 er sat en urigtig Melodie; den bør hedde: „Sjunge vi af Hjertens Grund". Den ansatte har en Linie mindre end Psalmen.

139. 9. Saa komme, hvo som mødig er
Og syndbesværet, som enhver!

Dette syndbesværet synes at være indgivet af samme Aand, som har digtet det paaankede Sted No. 45. 3. Det er ikke Kristi Aand. For at undgaae al Mistydning eller Kræv paa Fordömme, ønskede jeg dette Ord forandret, for Ex. sorgbesværet. Jesu Udsagn Math. 11. 28. har jeg aldeles paa min Side, naar jeg paaanker dette Ord. Hele Sammenhængen viser, at han ej der tænker paa Syndebyrder. Selvkloges Tant, Umyndiges Spot, Pietisternes Suurdej, Dogmatikernes Centnerlæs og deslige, maatte i Dagens Sprog de Byrder hedde, hvorpaa Forløseren tænkte.

No. 143. 1. Min Dødedag. Adspørges dette Ords Betydning efter dets Sammensætning, saa vorder det neppe ligegjeldende med Dødsdag.

Jeg

Jeg nægter ingenlunde, at det skjødesløse Hverdags-sprog jo stundom bruger hvit for dette; men Hverdagssproget kan, efter mit Tykke, blot være tilstrækkelig Hjemmel for Digteren i de lavere Poesier. I de højere Digtearter tilstedes blot de ædlere Udtryk, og der udfordres med Føje strængt Valg og højere Kritik. Jeg vilde derfor nødig give mit Minde til, at dette Ord blev beholdt. Dette er det første jeg har mod denne Linie at indvende. Dernæst tilsiger min Følelse mig, at Tillægget, den store Dag, neppe stemmer med den Lidendes Ideer, der længes efter Døden, som Ven og Befrier. Endelig synes mig, at de fire første Linier kunne apostroferes til Dødsdagen, for at give Tanken mere Liv. Bliver Kommissionen af samme Tanker som jeg, og finder Smag i den angivne Forestilling, kunde man maaskee synge:

„O Dødsdag! min Forløsnings Dag!
 Hvor seer jeg dig i Møde
Gid, at jeg til min Sjels Behag
 Alt saae din Morgenrøde!
Da, da o. s. v.

I tredie Vers læste jeg heller: „gaaer jeg da frem".

No. 144. Er en meget smuk Psalme, naar den blot betragtes som Poesie. Rigtige, opbyggelige og smukke Tanker i flydende og nette Vers, med et Ord, kristelig Sang. Forfatteren, hvo han er, har villet skrive en Døendes „Fader Vor" og har fra Digtersiden heldig udført denne Idee. Men jeg

tvivler

tvivler meget om, at Psalmen har mere end poetisk Sandhed, eller er anvendelig i den Stilling i det virkelige Liv, hvilken Digterens Indbilding har forestillet sig. Den Døende kan sukke. Et kort Vers, en lille Bøn kan være opbyggelig for den Syge paa hans sidste Leje; men, hvor meget jeg end anstrænger min Indbilding, er det mig plat umueligt at tænke mig nogen Dødsyg, som enten selv kunde læse eller med Andagt kunde høre den læses eller synges for sig. Psalmen er tillige med No. 119, hvorom er talt paa sit Sted, den længste i hele Bogen. Den bestaaer af 9 Vers som dette:

„Min og alles Gud og Fader!
Som dit Barn jeg kommer nu;
Snart jeg denne Jord forlader,
Fader! kom dit Barn ihu!
Hør mit Hjertes matte Sukke:
Du mig hørte tidt i Nød,
Hør mig ogsaa i min Død!
Lad din Himmel sig oplukke!
Ved din Haand leed selv mig frem,
Til jeg naaer hos dig mit Hjem!"

Der skal en god Hukommelse til at nemme og huske saadan en Psalme i sunde Dage, og et meget roligt Sind til at kunne synge den med tilbørlig Andagt. Paa Dødslejet vilde der, som mig synes, udfordres et Mirakel til at kunne bruge den med Nytte. Lader Kommissionen, uagtet denne Paaanke, hvortil endnu

kan

kan lægges den mindre betydelige Fejl, at den er digtet til en tung og for Almuen ubekjendt Melodie, den dog alligevel vorde indrykket i den egentlige Psalmebog, saa vil jeg, indtil jeg vorder bedre oplyst, forestille mig, at den vil ved Psalmen give mindre duelige Præster en Pastoral-Anviisning, hvorledes de for Sygesengen efter Omstændighederne skulle paraphrasere en eller anden Bøn i Fader vor.

No, 150. „At fro vi herfra vandre maae,
Naar Støv til Støv henfalder;
At vi maae hisset vel bestaae,
Naar Du til Doms os kalder!"

I denne Sammenhæng vilde jeg heller accentuere herfra end herfra. Den tredie Linie forenes bedre med de Foregaaende, og Doms os klinger ikke saa vel. Jeg tænkte paa at synge saaledes:

„At fro vi heden vandre maae,
Naar Støv til Støv henfalder,
Og at vi hisset vel bestaae,
Naar Du til Regnskab kalder".

No. 153. 5. Forædledes ikke Tanken ved at sætte din Velsignelse for sin. Den beholdt, efter mit Tykke, den selv samme Grad af Tydelighed, den nu har.

No. 158. 4. Saa ofte jeg har læst denne smukke Psalme, have de tvende sidste Linier standset mig. Var det maaskee Samlyden af vore Vidnesbyrd, eller Følelsen af det Tvungne i Tanken under Musik-

holdet ved være, eller den fælleds Tro, eller alt dette tilhobe, som stødte mig. Et Par Forandringer kan jeg let foreslaae „Og vor Gudsfrygt Vidne bære, om vor Kundskab og vor Troe" eller „Vore Dyder Vidne bære om vor sande Kristen-Troe." Kommissionen prøve og dømme.

No. 167. Jeg troer neppe at denne Psalme beholder den ansatte Melodie, naar den Musikkyndige spørges til Raads. Ved de Psalmer, som have dette Metrum, er der nok at vælge imellem. Her ønskede jeg „Af dybeste Nød raaber jeg til dig" fordi den er bedre; ligesom ved 179 „Hvad kan os komme til for Nød" fordi Texten fordrer en liveligere end den ansatte. Om 194 dømme den Musikforstandige. I tredie Vers læste jeg heller „Dig, Fader, lide vi nu paa" istedet for: „Dig ogsaa nu vi lide paa". Hin Linie er dog mindre tvungen.

No. 170. Denne Psalme ligner i Versmaal en af Kleists Hymner. Herved indfaldt mig, om ikke Kommissionen, nu da Psalmebogen dog nok vorder ganske almindelig, kunde berige vor Kirkesang med den højst ypperlige Choral: „Stor Herren er," som findes i Hellige Sange af Uz, Eschenburg o. s. v. ved Storm Kbhvn. 785. I en kiøbenhavnsk Kirke vilde den gjøre Effekt, og selv Almuen lærte snart de simple Noder.

No. 174. 1. „Gud! jeg seer din Morgenrøde" synes mig falder ikke saa godt. Kunde ikke settes: „Seer den glade Morgenrøde" og saa i fjerde Linie: „Gud! mit Offer" o. s. v.

No.

No. 186. Ideen til denne Psalme er lykkelig opfunden. Ved de tvende Linier i andet Vers: „Du kjerlig hørte, hvad jeg bad, da jeg og Mine skildtes ad" fandt jeg Lyst til at skrive et Sidestykke. Har Kommissionen en bedre, skal det være mig kjert; hvis ikke, da prøve den min:

Ved Husfaders Udrejse.

Melod. Hvad kan os komme til for Nød.

O Gud! du skuer al vor Tid
Og selv den kjerlig leder;
Du signer faderlig vor Flid
Og om vort Gavn du freder.
Min Pligt til Rejse kalder mig,
Almægtige! misskundelig
Min Idræt du velsigne,

Lad Sundhed, Mod og Held fra dig
Paa Vejen mig ledsage,
At jeg maa rejse lykkelig,
Og vende glad tilbage.
Mod Uheld, Fare, List og Vold
Vær du paa Land og Vand mit Skjold,
Ved Nat og Dag min Hjelper.

Januar 1796. Min

Min elskte Qvinde og mit Hjem
Saa nødig jeg forlader;
Men du vil ej forlade dem
Algode, hulde Fader!
Alt hvad jeg har, mit Huus, min Slægt,
Jeg giver dig i Varetægt,
Din Almagt dem beskjerme.

Da skal jeg rejse tryg og fro
Mit Kald opfylde trolig
Og siden see med Fryd og Ro
Igjen min kjere Bolig.
O! da min Sjel højtidelig,
Algode Gud! skal takke dig
For al din Fadernaade.

Jeg vil ende disse Erindringer med en Fredspsalme, som ogsaa indstilles til Kommissionens Ombømme. Dog maa jeg først bekjende, hvad jeg finder antegnet ved den, at jeg kort før dens Udarbejdelse havde læst 176 i den berlinske Psalmebog.

Fredspsalme.

Melod. Hvo ikkun lader Herren raade.

Dig, Herre, Lov og Priis og Ære;
Barmhjertig hørte du vort Raab.

Vi glade dig vor Tak frembære;
Vor Sjel er fuld af Liv og Haab;
Thi du bød Krigens Jammer flye,
Lod Freden blomstre her paa nye.

Din Fadergodhed vi erkjende,
Med Jubel vi ophøje den,
Din Miskundhed er uden Ende,
Din Vælde naaer til Himmelen,
Og dine Børn fra Slægt til Slægt
Sig fryde ved din Varetægt.

Vort Hjerte skal din Godhed prise
Ved fro og tryg Hengivenhed,
Ved Tillid vi vor Tak skal vise
Fordi du blid os skjenkte Fred.
I din Haand give vi vort Vel,
Du kjender og du vil vort Held.

Vor Sjel din Godhed skal ophøje
Og lære Kjerlighed af dig.
Du tørrer Graad af Sorgens Øje,
Du læger Kummer faderlig:
Vor Iid skal ligne din, O! Gud
Og brede Fred og Glæde ud.

Vor hele Vandel dig skal prise,
Ved Lydighed mod dine Bud;
Ej bedre Tak vi kunne vise,
Ei anden fordrer du, vor Gud!
Du selv, Algode, os bered
Til Uskyld, Dyd og Hellighed.

Ja, Fredens Gud, vi dig ophøje
Med reen og festlig Jubelklang!
Hør gode Fader i det Høje
Med Velbehag vor glade Sang:
O store Gud! vi love dig,
Vi sige Tak evindelig.

Mindes jeg ret, har Professor Rahbek, som sidder i Kommissionen, engang sagt offentlig, at Digterens Syssel, Haandtering eller Hovedstudium, som oftest smittede af paa hans Poesier. Saa meget føler jeg selv, at Religionslæreren er kjendeligere i min Fredspsalme end i Heftets, hvor Digteren stikker mere frem. Men er og noget nær mere i den simple Kristens Smag. Kommissionen dømme om dens Antagelighed.

Taarnbye den 25 Januar 1796.

V. K. Hjort.

Et

Et Par Ord om Skriftet: Afhandling om Veisenhusets Gienoprettelse, først indrykket i Iris for Dec. 1795.

Denne Afhandling har unægteligen sit store Værd. Det omtalte Institut giennemgaaes med Nøiagtighed, Grundighed og anstændig Frimodighed. Men at udsætte alle Børn hos Bønder, skulde det ikke være et alterum extremum? Mærkeligt er det, at man i Hamborg (som i et neden anmeldt Skrift vises) ikke sætter de Fattiges Børn ud i de Staden tilhørende Landsbyer, men hos Borgere, ligesom og vore Pleieanstalter giøre. Moraliteten angaaende kan man sige: Havniacos intra muros peccatur & extra. Autors Frygt for Sædernes Fordærvelse hos Seminaristerne er neppe saa ganske grundet; Alting beroer paa Maaden. Overalt bør man ikke male alt andet sort, paa det een Ting skal lade lyst. Ingen Stand er uden Feil; der gives slette og gode Mennesker i enhver. Besynderligt at en dansk Mand ikke rører ved en Hovedbestemmelse for det danske Folk, Søefarten! Med eet Ord: Autor plaiderer mere som en Advokat, end han taler som en upartisk Dommer.

Endog det forrige Veisenhuses hensigtsmæssigere Gienindretning ventileres slet intet, da det dog er saare mueligt, at komme mangfoldige ypperligen indrettede Opdragelsesanstalter, som man har i fremmede Lande, især i Holland, temmeligt nær.

I Leiden, Haerlem, Amsterdam o. d. f. har man en Mængde Veisenhüse; men hvad ere de? Egentligen Arbeidsskoler for hver Menigheds fattige Ungdom. Vor Garnisons Menigheds Arbeidsskole kommer dem nærmest. Det ere gandske simple Huse uden al Stads. Wakkre Mænd i Menigheden besørge alting; i Stiftelsen boer en Tilsynsmand (de Vader) tillige er han Spisevært. Ingen anden Ting er med saadant Institut forbundet. Reenlighed findes der til Fuldkommenhed. Dog man veed at Zuyverhelt er en Nationaldyd hos Bataverne. Men ogsaa Sundhed straaler ud af Veisenhuusbørnenes Ansigt. Klæderne ere simple, slette og rette, ogsaa omtrent som de i Garnisons Menigheds Arbeidsskole. Drengene gaae kun i Trøier. I Leiden havde de Hollandskreformeerte, de Franskreformeerte, Lutheranerne og om jeg husker ret, et Par andre Sekter hver sit Veisenhuus.

Hvad burde altsaa et gienoprettet Veisenhuus hos os være? En gandske simpel Bygning, uden al Prunk; thi fattige Børn i en Pallads er en splendida miseria; — uden al anden Indqvartering end Tilsynsmand og Spisevært, og hvem Reenlighed forbrer. Missionsvæsen, Bogtrykkerie, Boghandel og Apothek maatte skilles derfra. Lærerne maatte boe i Byen, og Kirken har man jo i Nærheden. At en Stiftelse for Børn i Staden har sin egen Kirke, lader formode, at Børnene ere Krøblinger.

Med

Med saadanne Forandringer, med Indskrænkning til Børnenes Tarv allene, med disses tidlige Hensættelse til hvad Kald de duede til, med tilbørlig Opsigt, kunde vi beholde et Veisenhuus i Byen.

Literatur *).

A. Nytaarsgaver, Lommebøger o. d. l. **).

1. Nytaarsgaver for Damer 1796. Paa Hofbogh. Poulsens Forl. 214 S. 12. 80 ß.

Dette lille Bind indeholder 64 Stykker. De navngivne Digtere ere: Bechmann, Birkner, Mad. Buchholm, Frankenau, Haste, Horrebow, Guldberg, Liebenberg, G. H. Olsen, Pavels, Plum, Rahbek, Riber, Schack Staffelt, J. Smidth, Tode.

Man vil her finde Siælen af slige Samlinger, Afverling, Spoer af venskabelig Kappedrift og moralske Frugter skiulte mellem æsthetiske Blomster. Forlæggeren har sørget for at have Ære af Quantitæt og Qualitæt.

2. Haandbibliothek for det smukke Kiøn. Prosaiske og poetiske Arbeider. Et Tillæg til Nytaarsgaven for Damer for 1796 hos Poulsen, 188 S. 12. paa Skrivp. 48 ß. paa Trykp. 36 ß.

 Et

*) Da de allerfleste Skrifter hos os udkomme i Hovedstaden, saa sættes for Fremtiden kun da, naar det ikke er Kiøbenhavn.

**) De ere alle trykte 1796.

Et godt Valg. Nogle originale poetiske Stykker ere af de Hr. Hiort, Haste og Frimann. De prosaiske var jeg tilfreds vare alle originale. (De fleste ere det.)

3. Lommebog for Fruentimmer. Ved Jens Kragh Høst. En Nytaarsgave, hos Liunge 140 S. 12. 36 ß.

Een af dem, der udmærke sig paa en fordeelagtig Maade. Efter endeel lærerige Stykker, som alle fade til at være oversatte, uden at Kilden ved alle nævnes, følger en Fortegnelse paa danske Fruentimmeres Skrifter, som er lidt vel udstrakt. Gellerts Fabler ere ikke oversatte af Tode men af Lodde.

4. Lommebog for Historie og Selskabelighed. Udgivet af J. Smidth. 171 S. 12., heftet 16 ß.

De navngivne Digtere, som have biedraget hertil, ere foruden Samleren selv de Herr. M. C. Bruun, Haste, Heyberg, Høst, Svejstrup, Thaarup. Jeg har ogsaa et Stykke deri, som jeg gierne havde ønsket maatte blevet fuldstændigere; S. 168 L. 13. skal staae Fantens (Avanturiers) istedet for Fjantens. Samlingens Værd bliver sig selv lig; Muserne gaae denne Gang meren mere til Olymp end til Pindus.

5. Zulma, Sylphen, Matilda, Donna Eleonore og Don Juan, eller Spansk Elskov, Ismael og Zora og Proven; sex Fortællinger, tilligemed en lille Afhandling om Forkiønnelses Driften hos det smukke Kiøn. Ogsaa en Nytaargave for Damer, hos Poulsen 180 S. 8. 44 ß.

Got valgt og got oversat; en uskyldig og behagelig Læsning.

6. Samling af Julelege til Fornøielse i Selskaber med Anviisninger til Panteres Indløsning hos Liunge 80 S. 8., heftet 20 ß.

Hele 74 Artikler; altsaa righoldig for dem, der ere i Forlegenhed for Tidsfordriv.

7. Amor. En lille Nød- og Hielpebog til Nytaarsgave for Elskere og Ægtefolk, hos Popp, 82 S. 12, heftet 20 ß.

En Ordbog over allehaande Ord, som forkomme (og ikke forekomme) i Amors og Hymens Terminologie. Noget er ganske vittigt. Er det Originalt eller oversat? Jeg vil haabe det sidste.

8. Ogsaa en Skierv til Fornøielse og Nytte for de Yngre, indeholdende Konststykker, Menneskemaleriet og Bøvnestreger af min Phantasie. 56 S. 8. hos Poulsen; heftet 16 ß.

En særdeles forskiellig Blanding, hvori de enkelte Artikler kunne finde Yndere: men det er ikke ret, at Kilderne forbigaaes med Taushed.

9. Moerende Historier for Børn, til Nytte og Fornøielse. En Nytaarsgave for Ungdommen af begge Kiøn, udgivne af M. Hallager, Skoleholder, hos Liunge, 116 S. 12. heftet 24 ß.

Disse 14 Artikler ere moralsk nyttige og interessante. End her ere Kilderne ikke nævnede.

10. Den astronomiske Børneven, indeholdende en Underretning om Almanakken, dens Oprindelse og Brug, samt om Tidens Inddeling, om Solens, Maanens og Stiernernes Tal. Med oplysende Kobber: Af det Tydske. Anden forøgede og forbedrede Udgave. En Nytaarsgave for Børn, hos Lunge, 64 S. 12 heftet 24 ß.

Kortfattet, men grundig. Udgiveren Hr. Hallager nævner sig under Fortalen; hvorfor nævner han ikke den tydske Autor paa Titelen?

11. Den gode Christine. Eller en Historie for Tienestepiger samt ogsaa for Forældre og Herskaber. Oversat af det Tydske ved A. N. Hessel Cantor, hos Lunge. 186 S. 8. 40 ß.

Maaskee havde den heldige Oversætter giort bedst i, at beholde allene det, der angaaer Tienestepiger; saa var Bogen bleven bedre Kiøb, altsaa mere tillokkende, altsaa mere almeennyttig.

12. Beyspiele der Tugend. Ein Neujahrsgeschenck für gute Söhne und Töchter, theils aus dem Dänischen übersezt, und herausgegeben von Joachim Nicolaus Basedow. 1796, hos Autor.

Fortællinger, som ere lærerige og interessante, og Autors Stil er munter og utvungen.

13. Fortællinger af August Lafontaine. Nytaarsgave for Aaret 1796. Oversat. hos Soldin 238 S. 8.

Her findes 3 Fortællinger: „Madera's Opdagelse, Forsoningen", og "Kiærlighed og Redelighed paa Prøve".

Prøve". Autors Navn er fordeelagtigt bekiendt; men hans Mesterstykker, „Quintius, Haimeran von Flaming" hvoraf der nu, under min Opsigt gives en Oversættelse. — Nytaarsgaver bør, for Resten, enten i det Hele være smaa, eller indeholde en Afvexling af smaa Stykker; man forærer Forstanden gierne lidt Slikkerie, ikke et heelt Vinter Forraad.

B. Andre Skrifter.

14. Fuldstændigt Fransk og Dansk Lexicon, efter de bedste Ordbøger udarbeidet ved Odin Wolff, Doctor Philosophiæ. Første Deel: hvori de franske Ord oversættes paa Dansk. — Anden Deel, hvori de danske Oversættes paa Fransk.

Begge Dele ere blevne færdige fra Pressen i Poulsens Forlag. Den første Deel er 964, den anden 738 S. i stor 8. stærk, med 2 Spalter paa hver Side, god og korrekt Tryk og got Papiir.

Baade Forleggeren og Autor giøre sig Publikum hiiligen forpligtet ved at forskaffe de sprogkyndige den første Fornødenhed. Det von Aphelenske var alt for dyrt; det kom paa 7 Rdlr. Betragter man nu; hvor meget den Nytte, ja den Nødvendighed, at lære det franske Sprog i vor Tidsalder har taget og endnu mere vil tage til; hvor meget Smagen i Literaturen, altsaa og fransk Læsning, udbreder sig dagligen; saa sees, hvilken Tieneste mange hundrede Medborgere er skeet, og vil skee, ved at kunne anskaffe sig en saadan Bog, og en vel udarbeidet, brugbar Bog. Ogsaa deri har den Wolfiske Ordbog et væsentligt Fortrin, for Von Aphelens, at hiin er kortere, kiernefuldere. V. A. har alt for mange undværlige Phraser; Dr. W. kun de nødvendige. Dog det er heller ikke V. A. det ere Rouenneske Udgave af 1789, som D. W. har lagt til Grund.

Kort:

Kort: vi kunne anbefale denne Bog, som en særdeles beqvem Veiledning til at lære det franske Sprog, og øve sig i at oversætte. Endog ved techniske Bøger kommer dette Lexicon til megen Nytte, da man her finder alle Konstord. Ligeledes letter det de gamle franske Autorers besynderligt afvigende Læsning. Naar engang den franske Revolution er ganske til Ende, haabe vi, A. vil tilføie en Samling af de nye Ord, som denne Statsforandring har født af sig f. Ex. Civisme, Jury o. s. v.

15. **Kort Veiledning for Begyndere i det græske Sprog.** 118 S. 8.

I den beskedne Fortale giør den ubenævnte Forfatter et Regnskab for sit Arbeid, som jeg tør sige man vil finde tilfredsstillende, baade i Hensigt til Anledningen og Arbeidets Udførelse. Han lader vor Basedens Fortieneste i dette Fag vederfares Ret; han er og en Hader af de fine Distinctioner; han har nyttet de nyeste Autorer med Valg. Han ønsker at hver Skole maatte faae en egen Lærer i det Græske; at der udgaves gode Lærebøger, men ei for mange, og at en Xenophon, Plutarch, Lucian o. d. l. maatte sættes i det Nye Testamentes og Herodots Sted.

16. **Døttre-Skole-Directionens Forhold mod een af Skolens Lærere, underkastet Publikums Bedømmelse af F. Ebbesen, Kandidat i Theologien; 1795. 8vo.**

Uret har A. unægteligen, at han ikke har — pagineret den sidste Deel af sit Skrift. Men at han ikke kunde finde sig, i at lade sig kontrolere, endog paa en hemmelig Maade, i Henseende til sin Kommen og Bortgang af en Medlærerinde, deri kan vel ingen, som sætter rette Priis paa en god Lærers Værdighed,

og offentlig Fremgang i offentlige Justituter, fortænke ham. At faae sin Afskeed af en Privat Familie, kan være en Lærer ligegyldigt; men naar den gives ham af en Direktion i et offentligt Institut, af oplyste Hædersmænd; saa er det vigtigt for ham, at Publikum redeligt underrettes om hvorledes det derved er tilgaaet. Redeligt underrettet er Publikum blevet af Hr. F. da alting er dokumenteret.

17. 18. Klügels Encyclopædie 1ste Binds 1ste og andet Hefte.

Naar Bindet af denne Oversættelse (for hvis Godhed Hr. Alstrups Navn er Borgen,) af et Mesterværk sluttes, skal jeg sige min ringe Mening om det Hele. Subskription modtager Hr. Stadthagen.

19. Nye og fuldstændig Huusholdningsbog for driftige Huusmødre eller Anviisning til alle Sorter fine, velsmagende, men tillige solide Retters Tillavning, samt om Bagværk, Syltning, Mori efter Overkiøkkenmesternes i London Francis Collingwoods og John Wollans nylig udgivne Universal Kogbog, hvortil erlagt en fuldstændig Underretning om den hidtil ubrugte saare nyttige Tørring af allehaande Kiøkkenurter til Brug som friske; Udførlige Afhandlinger om Kiødsaltning og Røgning, om Sacøes og allehaande fine Ostes Tilberedning og Behandling; om Maltgiøring og Ølbrygning alt efter bedste engelske Maade og andre Kyndiges Erfaringer og Grundsætninger, samt tydelig Anviisning til at skiønne Tingenes Godhed ved Indkiøb, 1795 hos Soldin 316 S. 8.

Titelen er en Recension — af Forfatteren selv. I Fortalen siger han at han har taget af de omtalte Engel-

gelsmænd og af Germershausens Hausmutter; begge Verker ere store; die Hausmütter bestaaer af 5 tykke Octaver og den engelske Kogebog holder 610 store Octavsider. Og de deri givne Afhandlinger ere endda ikke engang ganske fuldstændige. Hvorledes han nu kan være berettiget at kalde de Udtoge han giver af sligt, fuldstændigere og udførligere, sees ikke. Den Dannequinde, der troer at den bemeldte engelske Kogebog eller Hausmutter nu ere overflødige for hende, vilde tage feil.

20. **Underviisning for unge Fruentimmer, som selv ville besørge deres Huusholdning og have Opsigt med Kiøkken, Kielder og Spisekammer, af egen Erfaring meddeelt af en Huusmoder,** hos Liunge 1795, 240 S. 8.

Lover mindre og holder mere. At den er oversat af det Tydske, som Fortalen melder, burde staaet paa Titelen *).

21. **Mærkværdigst Proces, imellem nogle Medlemmer af det Kongl. Admiralitets Collegium, og Tømmerhandler og Proprietair Schalburg fra Holsteen en Bodenhofs overordentlige Statsforurettelse betræffende.** Trykt hos N. Christensen 1795, 189 S. 4. Heftet 1 Rdlr.

22. **Festen i Valhal. En Prolog paa hans Majestet Kongens Fødselsdag d. 29 Jan. 1796,** hos Schulz, 16 S. 8, 6 ß.

Til

*) Nota. Den Bog, som er oversat uden at sligt sættes paa Titelen, og uden at den i Originalen navngiver Autor, ligeledes paa Oversættelsens Titel navngives, kan man vente jeg skal anmelde uden Skaansel.

Tode

Til en Prolog for et Een Akts Stykke havde dette lille Skuespil været mere passende. Ideen er heldig; Udførelsen vidner om Flid; Sangene ere smukke, og den hele Compliment ligesaa grundet i Sandhed, som velsagt og usøgt. Digteren er Hr. Høiesterets Assessor Falsen, een af den danske Thalia's Yndlinger.

23. *Blandinger af Bruun*, (hos Autor boende i Skidenstræde No. 171) 1795, 240 S. 8. 76 ß.

Denne yppperlige Digters Værd det og der karakteriserer hans Muse, has jeg talt om i Anledning af *Rimeværne*. Her findes den samme vndefulde Lethed og pirrende satiriske Naivetæt, med de samme Udfald paa en Stand, der selv maae svare for sig. Det første Stykke „*Idernes Forandring*," er mesterligt. Kun en lille Smule for langt. Fortællingerne ere, som sædvanligt hos denne Digter, overmaade interesante; Viserne gode; men hvad sinaa Leilighedsvers angaaer, da er det her som hos flere; Horaz har ikke tænkt paa dette Fag, da han sagde Mediocribus esse poetis &c.

24. Tanker om Repertorium og Repertøren af tvende Venner P. og C., hos Gyldendal, 79 S. 8.

Denne Autor har unægteligen store Kundskaber, og angriber Repertoriets Forfattere fra alle Sider; men hvorvidt han seirer, kan jeg ikke bedømme. Jeg er blot en Tilskuer ved disse Feider, og staaer endda ganske vred, da det kan gaae mig som Maupertuis, der vilde see paa een af Frederiks Feltslag, men blev opsnappet af de østerrigske Husarer. Desmere maae man frygte for saadan Skiæbne, da begge Parter,

baade

baade Rep. og hans Modstandere mere svadronere, en blive en bataille rangée.

25. **Sandheder til Eftertanke for vor Tid, betragtede i nogle Breve til en Ven, første Hefte, trykt hos J. Rud. Thielie 1795, 78 S. 8.**

Uden Tvivl er dette Skrift velmeent, men det er saa theologisk at endog Religionens Venner neppe ville læse sig igiennem det første Hefte. Dievelens Fristelse skal efter denne A. ikke være anstødelig. Men hvorledes Guds Søn kan have lagt denne Aand i Lænker, og den dog endnu spadserer omkring og frister Folk, dette Spørgsmaal besvares ikke; andre Tvivlgrunde hæves ligesaa lidet. Slige Troens Forsvar giøre den tvertimod Skade.

26. **Efterretning om Indretningerne i Hamborg til at forskaffe de Fattige Arbeide og Understøttelse siden Aaret 1788. Oversat, hos Christensen 1795, 68 S. 8.**

At disse Anstalter ere giorte, er priseligt; men at det ikke er skeet før, er at beklage. Hos os er sligt skeet for længe siden, og vore Pleie-Commissioners heldige Fliid og vore Medborgeres Gavmildhed, saavelsom Regieringens kraftige Medvirkning, maae være Oversætteren ubekiendt; ellers havde han ikke meddeelt os dette Skrift. Dog har han havt den Hensigt, at give os Anledning til en smigrende Sammenligning, saa fortiener han Tak. Jeg skal udbede mig af alle Vedkommende en liden Samling af de udkomne aarlige Efterretninger om alt hvad vort Fattigvæsen angaaer, for at udgive i det Tydske et Sidestykke til dette. For Resten har Hamborg ulige større Fordele for Kiøbenhavn, da det langt fra ikke har saa mange Stænder, hvoraf de Fattiges Mængde

jævn-

jævnligen underholdes, og de Velhavendes Tal er forholdsmæssig større, ikke at tale om at den ringe Almue der har flere Leiligheder at fortiene noget, og Livets Nødvendigheder ere ulige bedre Kiøb.

27. Afhandling om Veisenhusets Gienoprettelse, enten i dets forrige eller i en nye Skikkelse, hos Poulsen 1795, 90 S. 8.

Denne Afhandling findes i Iris for Dec. f. A. Forlæggeren har giort vel i at udgive den for sig. Mere herom læses i en foregaaende Artikel S. 117.

28. Archiv for Statistik, Politik og Huusholdnings-Videnskaber, 4de Hefte. 5te Hefte. Fra S. 264 til 408.

Siælen af alle periodiske Samlinger, Afvexling, mangler her ikke. Særdeles interessante Artikler ere „Forslag til Forbedring i den christelige Religions Forbedring," og „Angaaende Degnekalds Fordeling til Skoleholder Embeder." I et „Spørsmaal" foreslaaes „at nogle ugeistlige Meningsfrihed elskende Mænd, en Abrahamsen, Degen, Falsen, Gudenrath, Riber, Riegels o. fl. saa og nogle gode oplyste Quinder, som Tilskuernes Hiemvel, blive tagne i Raad med ved de Forbedringer, vi have at haabe i Kirkeskikkene." Er der ikke en lille Modsigelse i at elske Meningsfrihed og at være med at give almindelige Forskrifter? Den sande Meningsfrie lader enhver mene hvad han vil; han forkaster ikke Andres Mening, for at sætte sin i Steden.

Nekrolog.

Den 24 Jan. altsaa kun faa Dage for sit Mesterstykkes Opførsel, døde forrige Hovmester hos de kongelige Pager, Hr. Ole Johan Samsøe; en Mand, hvis moralske saavelsom literariske Karakter indtog alle dem, der kunde sætte Priis paa begges Værd. Med ham tabte Fædrenelandet en ægte Sandhedens og Dydens Ven, en Mand, der var født til at giøre hvert Embed Ære, som ham var blevet betroet, og især til at berige Nationens Skueplads med ypperlige Originaler, især i Melpomenes ædle Fag. Alt for snart fulgte han sin forrige Kollega, Philosophiens heldige og hæderfulde Dyrker, Horneman, i Graven.

Theatret.

Paa den kongl. Skueplads have vi i Januar havt 3 Nyheder.

1. Dormon og Wilhelmine, eller den veludfaldne Hævn, Kom. i 5 Akter. Den blev kun 2 Gange given. Det var ikke velbetænkt af Autor og kan mueligt have bidraget en Deel til Stykkets Vanheld, at han lod dert ventilere, om den borgerlige Stand er lige saa god som den adelige. Dette bør ikke mere ansees som et Spørgsmaal, og den naiveste Vittighed var spildt, om den anbragtes i slige Debatter. I øvrigt bedømmer jeg ikke et Skuespil, som jeg hverken har seet eller læst.

2. Dyveke, Tragedie i 5 Akter af Hr. Samsøe. Almindeligen yndet er dette Stykke, hvori dog nok det deilige Antike i Dekorationerne og nogle Personers høist mesterlige Spil have deres Deel. Det er et Beviis paa den hidtil miskiendte Sandhed, at det danske Publikum nok finder Smag i Sørgespil, naar de ere virkeligen skiønne.

3. En

3. En Prolog i Anledning af Kongens Fødselsdag paa hvilken Dyveke første Gang blev opført. Om denne er talt i Literaturen i dette Hefte.

4. En Art af Epilog til salig Samsøes Hæder efter Døden. Sand, simpel og skiøn; den forholder sig til de lange ordrige Deklamationer, som en Taare, en troe Ven lader falde paa den Afdødes Haand, til en Bedemands Formular. (At man regner den med til Januar, vil man tilgive. Nærmere Beskrivelse give nok de egentlige Theaterblade.

Politik.

Den franske Republik synes at faae formedelst nærværende Regierings, især Directoriums, faste Fremgangsmaade mere Fasthed. Man har greben til et Hovedmiddel: et tvunget Laan i klingende Mynt eller Assignater, som ogsaa for en stor Deel allerede er erlagt. Man anmelder Assignatfabrikens nærforestaaende Ophævelse. Ludvig XVI Dødsdag d. 21. Jan. er bleven høitideligholdt, som Republikens Fest, og Kongedom har man svoren Had. Prindsessen er overgiven til den østerrigske Gesandt, og de franske Statsfanger, som Dumouriez tilsendte Prindsen af Coburg, ere ankomne til Paris og af Raadene optagne med Glæde og Hæder. Camus er valgt til Præsident, og hans fire Medrepræsentanter til Sekretairer i de 500des Raad. — I Vendeen skal Charette atter være i Klemme. I Lyon har man i tide faaet Bugt med de Uroelige, og i Provence ligesaa. Kysten er fri for alle engelske Forsøg at giøre Landgang. En fornem Emigrant, som intrigerede i Paris, blev henrettet. Andre, som ved Skibbrud kastedes i Land ved Calais, ere ædelmodigst blevne frikiendte. Ud af Raadene udstødes nogle mistænkte

Medlemmer. Den toskanske Gesandt Carletti, som tillod sig for mange Friheder, har man nødt til at afreise.

Saa meget af det Gode. Det Ugunstige er, at Krigen tegner til at vedblive, da Østerrige og England paastaae, at det ved Freden skal blive in Statu quo. Krigens Fortsættelse vil ødelægge Finanzerne. Det unge Mandskab af første Requisition gaaer ikke villigt nok til Armeen. Royalister og Anarchister forstyrre den indvortes Roelighed endnu. Jacobinerne vil tilbageføre Revolutions = Tilstanden. Louisdorerne falde meget, men staae dog altfor høit endnu, over 5000,

I Spanien giør Hoffet en Pillegrims Reise til helligt Sted. Der siges, at man arbeider paa et Forbund med Frankerige, og at Republiken lover at hielpe til Gibraltars Erobring.

Fra Portugal høres som sædvanligt intet særdeles mærkværdigt.

Ligesaa fra Italiens forskiellige Stater; undtagen at Genua ved de Franskes seneste Fremskridt er fri for den Tvang, de Keiserlige holdte det i. Der tales nu ogsaa om en Vaabenstilstand der, imellem de Franske og de Allierede. Paa Corsica er det ikke roeligt.

Tyrkerne har meget med rebelske Bassaer og nye Krigsøvelser og Pest, at bestille.

Rusland har nu draget sine Tropper ud af Warschau, som Preusen alt har taget i Besiddelse, hvorimod Østerrige har faaet Cracow. Pohlen er altsaa fuldkommen deelt, og den pohlske Nation, som saadan, ikke mere til. Kongen vil ende sine Dage i Rom.

Tydsklands Keiser ruster sig stærkt til et nyt Feltog; han vil ikke lade Belgien fare. Vaabenstilstanden vedvarer imidlertid, dog uden Haab at gaae over i Fred. Indtil Rhinstrømmen torde dog i alle Tilfælde Republikens Grændser neppe komme til at gaae.

Hol-

Holland skrider nu til at vælge et Convent, uagtet Provincernes, Zeelands og Frieslands Protestationer. Det har nu ogsaa tabt sine Handelsstæder paa Øen Zeylon. Det taber overalt mere end det vinder ved sin Revolution.

Belgien slaaer sig nok til Roelighed, om det ikke gaaer mere frem med Clairfaits Armee.

I England forener man sig til at faae de to Akter ophævede, som Ministerne dreve igiennem. De forsikre at de ville anvende legale Midler; men tale dog om hvad Folket i Nødsfald kan giøre. Banken føler at de engelske Guineer emigrere saa stærkt til Tydskland, og indskrænker sine Betalinger, hvoraf da allerede er fulgt, at nogle Handelshuse have falleret. Imod de danske Negotianter, hvis Skibe ere opbragte, viser man sig særdeles retfærdig, og udbetaler store Summer til Skadesløsholdelse. Endskiønt Pitt havde erklæret, han hosdte for man kunde tractere med Regieringen i Frankrige, forhales dog denne Fredsmegling; nu vil man først see hvad der bliver af det tvungne Laan i Frankrige. En Aviskriver giør nu et Forbund imellem England og Sveizerne. I Vestindien gaaer det uheldigt, og de Flaader, som skulle didover, holder Vind og Veier tilbage. — Grev Artois er nu kommen til det kongl. Palais Holy-rood-house i Edinborg, og Kronprætendenten, mener man, kommer der til ham.

Sverrige er roeligt og meest sysselsat med Kongens tilstundende Formælings Høitid.

I Danmark gaaer det saa, at vort største Anliggende i Hovedstaden er — Theatret. Det, der deler vore fleste Hoveder er det Stridspunkt: skal en ynder Rolle forbeholdes een, eller skal den deles imellem to ypperlige Skuespillerinder?

Tode.

Iris

Iris og Hebe.

En Captatio benevolentiæ.

Fra ældste Tid det var en Skik
Hos dem der styre Jordens Sager,
Hver Dødelig sin Særsmag fik,
Og nogle faa slet intet smager.
Naar hiin vil Hviidt, vil denne Sort;
Een hover Langt, en anden Kort;
Peer ynker Lidet, Povel Stort;
Hans raaber: Hid! og Henrich: Bort!
Hvis la chronique scandaleuse
D'Olympe rigtig kunde troes,
(Ak! det er ei til Guders Roes)
Der gaves da alt Himmel-Knøse,
Som skreg: Mais, cher ami, fi donc!
Ce gout est mon aversion,
Mens andre hidsigt svarte: Diable!
Je trouve cela très aimable.
Ja Pan, (jeg ikke ret begriber,
Hvor Banyer kan glemme sligt;
Det er i Sandhed intet Digt,)
Pan selv lod skiære Vægterpiber,
Til Brug for dem, der fandt sig ei
I Applaudenters Hurlumhei,

Naar

Naar Erato et Vers oplæste,
Euterpe Fløittraversen blæste,
Terpsichore sin bitte Fod
I Hornpiben *) skue lod,
Melpomene i Stads tragered',
Og efter Konsten opereed
En Blære fyldt med Lammeblod;
Og saa det gik med andre flere.
Naar Klapperne da vakte Harm,
I gritne Malkontanters Barm,
Der blev saa stærk en blandet Larm;
Musiken man ei hørte mere.
Frue Juno blev da heftig vred,
Og ankeb' paa den Bisterhed
Mens Zevs gav mildt det Svar: Ma chere,
On entendra ce bruit partout.
Des loix du sort c'est la prémieré,
Que chaque mortel aït son gout.
Entre nous, notre mariage
De ce conflit, belle Junon,
Répréſente en petit l'image;
Au theatre c'est un tapage
Et chez vous c'est un carillon.

*) Det Ord Hornskurrer, naar man vil indknibe det i een Stavelse. De fleste Horn falde jo ogsaa med Doubletter.

Kort sagt: fra Verdens første Dage,
Alt førend Smagen Buxer fik,
Det var hos Guder selv en Skik,
Som ned til Jordens Sønner gik,
At rose, laste, ynde, vrage.
Derfor i sin Tid og Horaz,
Ræd for uheldig Spekulaz,
Kritiken lidt om Munden smurte,
Og snildt: „Quid dem? quid non dem?“ spurgte.
Thi — al Respekt for Eders Fynd
Og Billighed og andre Dyder, —
Det er dog Eders Arvesynd,
Skriftdommere, I aldrig byder,
Imedens det endnu er Tid,
Hvad der skal være Autors Jid.
Med ingen Ting I ham veileder
End ei med kritisk Skræddermaal.
Forgieves han om Naade beder,
Sig ængstig vrider som en Aal;
Det er for sildig; ja bag efter
I raaber paa hans svage Kræfter;
Hans Muse maae da hedde dorsk,
Kun paa hans Feil I Øiet hæfter,
Og giør ham reent ud til en Torsk.

Ak! hvert Parnas maae Skade lide
Af grusomme Bagefter-Mænd.

Saa

Saa mangen Auctor Bona fide,
Til taalsom Pult sig sætter hen;
Men naar han med sit Verk fremtræder,
Der skriges: „Nonsense! Vaas! og Fias!"
Saa knuser man hans Sieleglæder;
Saa gaaer hans Evighed i Mas!

Dog denne Uskik vil vedblive,
Saalænge der er Folk, der skrive.
Thi o! den Tiid opleves ei,
Da hver en Bogmand gaaer sin Vei,
Da hvert et Officin staaer øde,
Saa at Kritiken mangler Føde.

Saa meget, midlertid, staaer fast:
Man søge bør at undgaae Last,
Og snyde Dadleren for Data.
Forst man til Verkets Titel seer,
Til Bogens Navn. Thi dette er
Den rette Fronte capillata;
Sin Næve Recensenten slaaer
I dette Leilighedens Haar.
Man derfor Guder og Gudinder
Paa Tidens Magaziner finder;
Og rigtigt vises slig Person
En Slags Consideration.
Man i Mythologien roder,
Faaer Hertha, Freja og Gemmoder;

Minerva (nu en gammel Moer;)
Hygæa (som snart heden foer;)
Saa Flora, som man neppe kiendte,
Før den, lig Semele, forbrændte;)
Og tre, som kom paa eengang frem,
Thalia, Suada, Euphrosyne,
Gid til de tvendes Vid maae lyne!
Gid Phøbus sendt dem kalde hiem!

Endnu vort Himmelbud omvandrer
Paa femte Aar med munter Fod.
Hun fandtes altid skiøn og god;
Men Smagen sig nu let forandrer.
Vel muelig Sommes Spørgsmaal er:
„Gaaer hun endnu allene der?"
For ti, der villige annamme
Hvad Iris Maanedsgave blev,
Om der var een, der saae lidt skiev
Fordi han stedse seer den samme?
Thi skiønt hun evig bliver ung,
Og hendes Ynde kan indtage,
Enhver dog ei det kan fordrage.

Sin Skiæbne mangen finder tung,
Der eier en livsalig Mage.
Livsaligheden han tilstaaer;
Men han den ikke mere nyder;
At skue Rosen Aar for Aar,

Det

Det Syn tilsidst ei mere fryder.
Ved hulde Purpurmund og sligt
Han kedes nu gudsjammerligt;
Den Utaknemlige gad heller
Nu lugtet nyt, om det var Neller,
Og gaaer heel tavs og lystelig
Til Nellerne — og brænder sig.

Kan Ægtemænd ved Skiønhed kedes,
Saa bør ved altid samme Bud,
Med alt dets Ynde, ligeledes
En Læsers Taalmod løbe ud.
Afvexling Mennesket vil have;
Thi vil en Kone, som er viis,
Hver Dag sin Mand lidt andet lave;
Hun har nok hørt: „Toujours perdrix!“

Saasnart da kræsne Abonnenter
Den evige blaa Kaabe seer,
Og finder at det Iris er,
De giør kun korte Komplimenter.
Paa Smilebaandet de alt trak;
De vilde alt den nye Pige
En Hoben Høfligheder sige;
Nu bliver det ved gnavent: „Tak!“

Sligt Vægelsind at forebygge;
Mod Haan sin Iris at betrygge,
Udgiveren en Slutning taer,

Som

Som svære Grunde for sig har.
Sin Iris nu en Medgudinde
I Maaneds=Tid til Hielperinde,
Til deiligt Tvillingbud, han gav.
I, som de raske Piger under,
Mon ei det Valg, min Sang forkynder,
Han billigt haaber Hæder af?

Den muntre Iris Dagen vækker;
Den faure Hebe Nektar rækker
Til Fader Zevs. — Dog begges Pligt
Fortæller Bærens ypperligt *).

Det Paafund nu enhver maa prise,
Som har Afvexlings Nytte seet,
Og siger med en Fransk Poet;
Diversité c'est ma devise.

For dem, der holder af Brunetter,
Hvis Træk, hvis Blik er idel Liv;
For dem, der Priis paa Dine sætter,
Som true sød Pro forma Kiv;
Ja, som saa yndet Trods kan byde,
Forsoningen des meer at fryde;
Som af at flye vil have Skin,
Men flye med saare korte Trin;
Hvis Konst Virgil har vidst at male

*) I sin nyelig udgivne Mythologie.

I sit naive „Longum Vale;"
I Hebe de den finde vil,
Som der var aldrig Mage til.

Hvem derimod en huld Blondine
Tilkiender Yndes første Priis;
(Og jeg troer han er vel saa viis,)
Een med sit Hierte i hver Mine;
Med Omhed i sit Diekast;
Blød i sit Sind, i Elskov fast;
Bestemt til Kiærlighed at vinde,
Men for studeret Galanterie,
For alle Beilekonster fri;
Af umeent Gunst en svoren Fiende;
Han i vor Iris denne seer;
Hun Præses for Blondiner er.

At begge røde / gule Bog ombære;
At begge banke paa een Dør;
At skyldig Knix de begge giøre;
Det Paafund giør vor Poulsen Ære.

I deres Vandrings store Kreds
De stille hver en Smag tilfreds.

Godmodigheds trofaste Venner
Den jo i Søster Iris kiender.
Hun manges, manges Yndest har.
Med Smiil de hendes Vahre taer.
I hendes Ansigt Blodet stiger,

Naar

Naar hun den Herre smile seer;
Thi vel er Plausus Piger kiær;
Men naar cum sola solus seer,
Den Ting forbistret kritisk er;
Farvel hun hastig derfor siger.

En Deel dog finde stor Behag
I stakkels Pigebørn at tirre.
Det er just ei saa svær en Sag,
Uskyldigt Hierte at forvirre.
Den gamle Adam har den Skik:
Først gaaer han lumsk paa Hosesokker,
(Og dem vi kalde: stive Blik
Og gamle, slidte Equivoquer:)
Men lad Vidhøkeren jo kun
Fra den ny Colporteuse blive!
Saa øvet Ternes raske Mund
Vil han den fulde Ladning give.

Den Jomfrue Hebe er bekiendt
Med slige flave Vittigheder;
Hun efter Svar ei længe leder.
Man veed, hun paa et Sted har tient,
Hvor der var Leilighed at lære
Mod kildrelystne streng at være

Byekyndig Ting man nok kan sige:
Hos Fader Zevs hun Mundskienk er,
(Det er er det samme noget nær),

Som: alle Guders Kielderpige;
Thi hvor man drikker, skiændes, slaaes,
Det kaldes jo en Kroe hos os.)

Dog stop! med disse Parentheser.
Nok: Zevs har og en Snyltegiæst,
Han kaldes Gud, men er en Hest;
Som troer at moere ved Fadaiser.
Hans Navn er Zoilus. Den Giæk
Var alle tomme Panders Skræk.
Men Hebe tørrede Personen
Med ægte Vid saaledes af:
At skamfuld han kom ud af Tonen
Og Løfte paa Forbedring gav.
Det var for Juno's Skyld, at Knægten,
De slemme Skraber raged' i.
Miß Hebe skulde føle Vægten
Af en Gudindes Jalousie.
For hende Zoilus anmeldte,
Alt hvad man paa Olymp fortælte,
Om Jupiters ny Spekulaz,
Men Hebe Tienesten giengieldte
Med Lunens skarpe Od hun fældte
Guddommelige Sladdermads,
Og Himlens Narre overvældte
Med bitter Spot for fattig Fjas.

Om,

Om da, imedens hun paa Jorden
Med fredsom Søster vandrer om,
En Quidam, af Zoilers Orden,
I Abonnentes Masse kom,
Og tænkte, at end han det Væsen
Nok kunde drive med det Noer,
Og bruge Dobbelmenings Ord,
Og saa en Skrabe fik paa Næsen?
Da den udødelige Møe
Kun kløede dem, der havde Kløe.

Kort sagt: for een nu to at sende,
Det er en ganske snild Projekt,
Hvis i al Ære og Respekt
Man vil modtage begge tvende,
Og ikke glemme, dette Par
Vel tiener Muserne for Ammer,
Men dog fra alle Guders Faer
Som Æbler af sit Træe nedstammer.
Af Elskovs Dronning begge to
Livsalige Cousiner ere.
Og den Gudinde, veed man jo,
Kan en formastelig Chapeau
Paa mange Maader chicanere.
Naar Parret kommer da man mage
Ta', for en Feils Skyld, Handsker paa.

Tove.

Iris og Hebe.

En Fortsættelse af Maanedskriftet Iris.

Februar 1796.

Den
danske Almues Morskabslæsning,
ved
R. Nyerup.

I de 4 Hæfter af Iris Mart. — Jun. 1795 har jeg leveret en raisonnert Fortegnelse over Bøger, som ere blevne læste og tildeels endnu læses til Tidsfordriv af menige Mand i Danmark og Norge. Denne Fortegnelse bliver nu fortsat i Iris og Hebe. Men før jeg tager igjen fat paa Traaden hvor jeg lod den falde, er det billigt, at jeg først underretter Publicum (ɔ: min Catalogs Læsere) om Følgerne af den Anmodning, som endte Fortegnelsen i Iris for Jun. S. 282. — Ifølge den deels der offentlig yttrede og deels i private Breve fremsatte Begjering om Bidrag, Tillæg og Rettelser til min Afhandling, har jeg erholdet:

a.) Skrivelse fra en min Ven, som er Kjøbstædpræst i Norge, hvori det hedder: „Jeg har bedet nogle

af mine Bekjendtere blant Præsterne paa Landet at forsyne mig med Efterretning om Almuens Læsning i deres Sogner, men — blot en eneste har svaret mig paa dette Spørgsmaal, at han vilde gjøre sig Umage for at skaffe nogen Oplysning. Det har og sine Vanskeligheder, da den almindelige Mand er meget tilbageholden i Henseende til sin Morskabslæsning, men viser desto villigere Brochmans og Strøms Postiller frem. Imidlertid skal jeg endnu gjøre nogle Forsøg, for i det mindste at bringe Noget tilveje."

b.) Skrivelse fra en Ven, som er Landsbypræst i Sjelland. „Jeg forsikkrer, at jeg ved mit Ophold her har ikke ved al min Eftersøgen paa Hylder og i Bordskuffer fundet nogen af hine opregnede eller andre Slags Bøger. Slut De ikke, f. B. fra den fyenske Bondes Velstand og Læselyst, til den sjellandskes; hin er ikke træg som denne der er saa haardt slavebonden. Ved min Ankomst søgte jeg at opvække Læselysten her, og forærte Sognene adskillige Bøger tildeels Morskabsskrifter, men de læses ikke. Bonden bliver her aldrig Menneske saa længe det forbandede Hoverie skal vedblive, der i disse Egne er trælsomt i høj Grad. — Alligevel har jeg ved en sær Hændelse opdaget en Bog, som ikke findes anført blandt de af Dem specificerte Morskabsbøger; en ældgammel Legende, Lucidarius kaldet, og vedhæftet Jesu Barndoms Historie. For at faae den i Eje gav jeg 1 Mk. 8 ß. Kjender

De

De den ikke, og skjøtter De om at see den, skal den ved Lejlighed blive Dem tilstillet, at den ved Deres Pen kunde, som den fortjener, bandlyses, da Bonden troer paa den, som paa et Evangelium. Med megen Møje fik jeg den og kun ved strax paa Stedet at tælle den Rigsort frem."

c.) Et Bidrag af megen Værdi fra den snilde Hr. N. Blicher, Sognepræst for Randløv og Bierreager Menigheder i Aarhuus Stift, der ved sin interessante Beskrivelse over Wium Sogne har gjort sig overmaade fordeelagtig bekjendt som en meget driftig, kyndig og smagfuld Topograph. Jeg leverer det Hele saaledes som han med megen Flid og bibliographisk Nøjagtighed har sammenskrevet det, og føjer blot et Par oplysende Anmærkninger til.

„Anhang

til Hr. Sekretær Mag. R. Nyerups Resension over Almue-Læsning i Iris for Marts, April, Maj og Juni f. A.

„Fortunati Pung og Ønskehat" er bekjendt her i Egnen.

Rosanies Historie .... af Nogle.

Assenaths Bog, bestaaende af 7 Bøger over 442 Sider i 8vo uden Hoved og Hale, haves her i Sognet, og læses af Almuen.

„Dr. Fausts Historie" kjender man blot af Rygtet — Cyprianus ligesaa — Man ansee denne som en forskrækkelig Tingest, og er nær

 ved

ved at korse for sig blot ved at nævne den; dog gjætter man paa en og anden, som skal eje den her i Nærheden.

„Hertugen af Luxenborg" ejer en Mand i Lysgaard Sogn, foruden det Exemplar, som jeg besidder.

„Ridder-rød" er her i Sognet baade i Solut og Rim, dog mutilered baade for og bag.

„Bonde-Practica" ere her et Par Exemplarer af.

„Rejnckefos" — og „Marcolphus" — veed jeg just ikke at Nogen her ejer; men adskillige vide at fortælle derom.

„Sibyllæs Spaadom" — gjælder det samme om.

„Jerusalems Skoemager" — kjende alle af Renome, og Mange af egen Læsning. „Jøs-søs! Faar!" — spurgde mig forleden en Kone meget alvorlig — „æh han ett rele te? faa Somm „ sæje næy, aa a sæje jou?" — „Jeg forsikrer „jer i al Sandhed: at det er bar pure Digt." „Aah! de ka a slet ett trou — a haa kund en „udenad sin a va en bette jænd:

En Skoemager har jeg været,
Boet i Jerusalem
Kristus haver jeg vanæret,
Var en Gudsbespotter slem."

„hold, hold, jeg hører nok i kan den.

„Jeppe paa Bjerget" kjende Mange; men for Resten ingen af Holbergs Comoedier. Klims underjordiske Rejse have Nogle læst.

„Et

„Et forfærdeligt Huus-Kaars, el-
„ler een sandfærdig Beretning om een gruelig Fri-
„stelse, som tvende fromme Egtefolk i Kjøge for
„nogen rum Tid siden har været plagede med, nu
„atter overseet og med adskillige andre Historiers
„Tillæg formeret og forbedret: hvilket er gjort ved
„Johann Bruunsmand,"
Rector ved Herlevsholms Skole.
„Kjøbenhafn. Prented af Christian Wering
„Acad. B. paa egen Bekaastning, og findes hos han-
„nem tilkjøbs, Aar 1691." Saaledes staar skrevet
(ikke prentet) paa Titelbladet af det Exemplar, som
ligger for mig. Nu tilhører det mig; men tilforn Be-
boeren i Nederhvam, hvor ideligen var Sammenkomst,
og Pjecen jævnligen læstes. Dens Indhold kjendes i den
heele Omegn. Rigtig gad jeg gjærne see denne Ting
nøjagtigen og skarpt — baade historisk, kritisk og
juridisk drøvted og bedømt *).

En Bog i 12mo af 395 Blade, foruden Forta-
len, bestaaende af 1⅓ Ark, men hvoraf det Exemplar,
jeg har for mig, mangler Titelblad og 5 Blade af
Fortalen. Af denne sidste lader sig slutte, (a) at
Bogens Titel maae være: *De mirabilibus natu-
ræ* **). — „(b) At den er dediceret til velbaarne

 „Fr.

*) Til at bedømme Brunsmans Kjøge Huuskors udfordres ikke allene historiske og juridiske, men ogsaa psychologiske og medicinske Indsigter. Men da denne Bog egentlig ikke hører til dem som læses for Tidkort, (snarere kan man kalde det en Andagtsbog) agter jeg ikke at vove mig ud paa det Dyb.

**) Titelen er: „Mirabilia Naturalia eller Natur Under, det er: Underlige og adskillige naturlige Tinge-
sters

„Fr. Beata Bylow," — (c) trykt 1639 — og Fortalen — som Slutningen lyder — „skreffvit „udi Aarhuss d. 22de Augusti Aar 1639.

„Eders velb. tjenstvillig altid
„Hans Hansøn Skonning."

De 2 sidste Blade af Fortalen lyde saaledes:

„Saa efterdi Gunstige velbiurdige Frue Be„ata Bylow, jeg dette ringe Verck haffver (uvær„dig) sammenskreffvit, oc nogenlunde efter den „Lejlighed, til Ende bract. Saa er it Lius aldrig „saa lidet, eller ringe, at dersom det bliffver tænd, „sætter man det ingenlunde under en Skeppe, lad „saa være, om det ickun var end skønt en Sibe eller „Vandpraase: men paa en Liusestage, eller om ej „nærmer Raad er paa færde, kliner man det paa en „Væg: saa giffver det dog Skin fra sig, at mand „kand end gjøre sin Gjerning ved det. Oc endog „dette ringe Værck, er ickun ringe udi sig selff, ja ej „an-

sters Beskrivelse, nemlig: om Mennisken, item om underlige Bjerge i Verden; Træers, Urters, Dyrs, Fugles, Ormes underlig Art og Natur; med mere andet forunderligt som medfolger. Dernæst en drabelig papistiske Løgn om Johanne Chrysostomo; ey Luthero, lystig at læse. Colligeret og tilhobesamlet af fornemme lærde Mænds Skrifter, og paa Danske i Trykken publiceret ved Hans Hansson Skonning, prentet udi Kjøbenhavn hos Jørgen Lambrecht, paa Jochim Moltkens Bekostning, og findes hos hannem tilkjøbs, Anno 1657." — Foruden de Mangler som Hr. Blicher har angivet ved sit Exemplar, har det ogsaa manglet det allersidste Blad, hvor Trykkeaar og Sted ere tilkjendegivne. — Den Beata Bylow, som Bogen er dediceret til, var „ærlig og velbyrdige Mands Jørgen Kruses til Hjermidzleff Gaard hans elskelige og kjære Husfrue."

„ andet, end som en Sibe imod it støbe Liuss: dog
„ ligevel efterdi jeg ved Guds Befordring, er saa viit
„ kommen dermed, at jeg haffer faaet den tænd, oc
„ nogenlunde forfærdiget, vilde jeg ej heller begrafve
„ det, eller forborge under en Skeppe, oc for mig
„ self alleene beholde. Men sætte det paa en Liuse-
„ stage, saa andre ogsaa maa see derpaa, i det jeg
„ samme ringe Arbede, til Trycken haffver forfærdi-
„ get, oc ladet udgaa. Men efterdi gunstige Velb.
„ Frue Beata Bylow, baade Eders V. K. Hoss-
„ bunde, ... saavelsom E. V. selff, mig altid haf-
„ ver beviist megit godt, kunde jeg icke underlade, jo
„ i det ringeste, at lade min Tacknemmelighed kjende,
„ med denne ringe Papiirs Forærring, oc derfore un-
„ der E. V. Naffn, i Trycken ladet udgaa nerværende
„ Materi, med tjenstvillig Begering, E. V. den vilde
„ i den beste Mening optage, oc annamme til tacke.
„ Den almectige lefvende Gud, hand spare oc bevare
„ Ed. V. med Ed. V. kjere Hosbunde, Børn og
„ gandske Huss naadeligen lenge og vel, her paa
„ Jorden oc siden til æviige Tid, udi det tilkommende,
„ hos Gud i Himmelen ꝛc."

Bogen selv har 13 Kapitler:

„ *Caput I.*

„ Om adskillige underlige skabte
„ Creatur efter menniskelige Gestalt."
Indeholder for det meeste, som alt det øvrige i Bo-
gen, overtroiske Ting og Digt, tagne enten af upaa-
lidelige eller misforstaaede gamle Skrivter. Exem-
pli gratia: Mennesker med Hundehoveder — Men-

 nesker

neffer uden Mund: „Nok findes it andet slags
„ Mennisker, hafve Lipper neden for Munden, saa
„ unaturlig brede, at de kunde betække det gandske
„ Ansict med, naar de soffve. — It andet Slags
„ hafver ingen Tunge." Resten af samme Suurdej.

„*Caput II.*

„Om adskillige underlige Vandfød-
„ seler, som man kalder *monstra*" S. 38.
„ Abbas urspergensis: formelder udi sin Chronico,
„ at en Hore til Rom hafver fød it Barn, hvilcket
„ hafver hafft 4 Fødder, 4 Hænder, 4 Øjen, og
„ hafver baade været en Han og Hand, som mand
„ kalder Hermophroditer, eller paa vort Maal
„ Tvetuler," o. s. f.

„*Caput III.*

„Om adskillige Prodigiis Mira-
„ kuler og andet forunderligt ꝛc." Heraf
til en Prøve: „S. 67. Anno Mundi 3765 efter
„ Verdens Skabelse skriffver Plinius Korn at være
„ groed paa Træerne. Hvilket endogsaa skeede her
„ udi Judland Anno 1628, at jeg selff med mine
„ egne Øjne hafver seet saadant, oc med mine Hæn-
„ der plucket Rug og Biug aff Træerne ꝛc." Iblant
Mirakulerne anfører Forf. Jordskjælv, Kometer,
Torcke, Dyrtid. S. 82. „Anno Christi 1087 haff-
„ ver der sig begiffvet en forunderlig Tvist, imellem
„ Fiskene allesteds i Vandet, ligerviis som de vilde
„ føre Krig imod hinanden. Hvilket intet var andet,
„ end Præsagia og forløbende Prophecia om den ind-
„ vortes

„vortes Krig siden effterfulde i det romerske Rige,
„o. s. v."

„*Caput IV.*

„Om adskillige underlige Tinge-
„ster, o. s. v." Her forekommer strax en Histo-
rie, som var mærkværdig, N. B. om den var sand;
men Autor har ikke angivet, hvorfra han havde den.

„*Caput V.*

„Om adskillige underlige Bjerge
„i Verden." — Først om „Hecla, eller som vi
„det kalder Hækkenfæld, er it saare forfærdeligt høit
„Bjerg paa Iisland, om hvilket Bjerg mange oc
„underlige utrollige Tingester fortællis og beskreffvis.
„.... Hos dette Bjerg, er it forfærdeligt Hul, hvor
„sig gjørligen lader see adskillige Spøgelser, hvilke
„ere saa gemene, at Ingen der icke herom er bevist,
„holder dem ikke for andit end for ret leffvende Men-
„nisker ꝛc."

„*Caput VI.*

„Om adskillige underlige Vand og
„selvsomme Tingester, som findes der-
„udi." .... S. 144. „Der findes udi det Land
„Beotia it underligt Vand kaldis Melas, hvilcket
„Vand haffver den Natur, at naar hvide Faar
„dricke deraf, vorde de Kol sorte."

„*Caput VII.*

„Om Ilden oc des Underlighed der-
„udi." S. 186. „Udi Titi Vespasiani og Flavii
„Domitiani Tid, er der brystet Hul offven paa it
„Bjerg oc først opkast udaff sig Steene, dernæst slig

 „en

„ en forfærdelig Ild oc Lue, saa tvende fornemlige „ Byer" (Herculanum og Pompeji) — „ er i Grund „ opbrænde slet oc aldeeles ꝛc." Ved en Historie tagen af en Topographia Hiberniæ ved Gyraldus Cambrensis skriver Forf. paa Bredden S. 196: „ o en kostlig Jesuvitiske Løgn." Saa omtrent kunde han have sat næsten paa hver Side. Men hvi anfører han da, hvad han selv holder for kostelig Løgn?

„ *Caput VIII.*

„ Om adskillige fructbare oc ufruct„ bare Lande oc Øer, hvis underligt der„ udi findes." S. 212. „Hvad vil jeg skriffve „ om voris egen Lande oc Provintzer? Paa den Øe „ Sams, kand aldrig nogen Røtter være, om de „ end skønt didføris, og sættes paa Landet, døe de „ dog strax eller løbe ud i Haffvit oc druckne sig, hvil„ cket jeg med stor Forundring, aff Indbyggerne der „ paa Landet haffver selff hørt." — S. 218. „Udi „ Grædenland findes Kiøer saa store, at ingen Qvin„ des Person hvor høj hun er, kand naa op til de„ ris Patter at molcke dem, naar den sidder neder „ under dem paa Jorden."

„ *Caput IX.*

„ Om adskillige underlige Træer oc anden Gevæxst."

Caput X.

„ Om adskillige Diurs, Fuglis oc Ormis underlig Art oc Natur." S. 239. „ Udi Land Dyringen, førend den sorte Bønder-Krig

„ angick,

„angick, som var en ælendig og jammerlig Krig,
„udi hvilken bleff mere end offver Hundrede Tusinde
„Mand ꝛc. Men førend Blodstyrtning gick an,
„haffe Storckene i Lufften sig forsamlit, biddit oc
„strid imod hinanden selff indbyrdis, saa alle Men-
„nisker, der saadant saae, kunde endelig tage og
„føle paa, it Blodbad var for Hænder, o. s. v."
Det er Sager man kan tage og føle paa.

„*Caput XI.*

„Underlig Troskab umælende Bæ-
„ster hafver beviist imod Mennisken."
Her nogle Exempler — kun at de vare sande — paa
Hundes- og Marsviins Troeskab og Kjærlighed til
Mennisker. S. 281. Auli Gellii bekjendte Historie
om Androcles og Løven. Men Androcles er urigtig
gjort til Dacus. At Fablen om Alexanders Bucce-
phalus er anført som en sand Begivenhed, vil man
ikke undre over.

„*Caput XII.*

„Om den underbarlige *Antipa-*
„*thia* og *Sympathia:* det er naturlig Fiend-
„skab oc Venskab imellem Diurene indbyrdes blandt
„hinanden." S. 301. „Vil man tage it Ulffskind oc
„beredr, oc med samme Skind ofverdrage en Trom-
„me, oc der ere flere Trommer derhos, som er
„ofverbetagit med Faareskind, da revner alle disse
„Faareskinds Trommer, naar man slar paa denne
„Ulfvetromme, er jo en underlig Antipathia."

„*Caput*

„*Caput XIII.*

„Om vilde Creatur ꝛc. som underlig ere tæmmede af Mennesken." — Til Slutning en Tilgivt, angaaende „en papistiske Løgn „om Joh. Chrisostomus, af Luther."

Blant Almuens Moerskabs Læsning har jeg forefunden en gammel riimviis forfatted Bog 2 Tomer tyk i Qvart. Titelbladet er borte; men af Indholdslisten sees, at den er afdeelt i 4 Bøger meest af bibelsk Indhold, og en Tilgivt om andre historiske Sager. Hoved-Indholden skal være om Monarchier. Bogen er kun pagineret paa hverandem Side, har altsaa kun eet Tal paa hvert Blad, og saaledes bestaaer den af 203 Sidetal eller Blade. Side 1 begynder saaledes:

„Herr Davids Syndesii Epistel til Læ-
„seren om denne hans Bog.

„O min Bog lille, hvo dig vil acte,
„Din ynckelig Materi ret betracte,
„Da skulde mand rettelig om dig dømme
„En sorgelig Kiortel at dig kunde sømme,
„Du maat vel forsage huid oc grøn
„Rød Purpur, oc anden slig Farffue skjøn,
„I dig haffue de ej Lyst at læse,
„Som megit i Verden met Legemit kræse,
„Lø:actige Folck skulle det oc lade,
„De Verdslige er skulle dig vel hade."

„Saa

Saa „en Fortale paa den efterfølgende Samtale."

„Thi beder nu Herre Christ,
„Min Frelser Gud oc Mand,
„Som du din Guddom først haffuer beviist,
„I Cana Galileæ Land,
„Der du kaalt Vand omuende til Viin,
„Du vilde oc naadelig vende,
„Min Forset oc den Materi min,
„Til en salig Fruct og Ende,
„Bevar min Tale fra Skam og Last,
„Lad mig ej mod dig synde,
„Min Lid haffuer jeg slet paa dig fast,
„Thi vil jeg nu saa begynde.

„Hermet endes Fortalen, nu begynder Materien."

„Den første Bog om Monarchier."

„En Samtale imellem Experientiam oc en Hoff-
„tjener om denne Verdens Ustadighed oc ynckelige
„Vilkaar og Stat."

„I Lunden syntes mig, som jeg saae
„En astadig Mand gammel oc graa,
„Hans Skægg var vel try Qvarter siit,
„Haarit hengde ned paa Axlene viit,
„Jeg helsede hannem hederlig,
„Han suarede mig ogsaa tuctelig," o. s. f.

Herpaa følger en lang Samtale om Adam og Eva
2c. — Efter de 4 Bøger om Monarchier, giver
Digteren fra S. 130 af adskillige metriske Sager,
f. E. Forfatterens SyndefiI Drømme. Derunder „en
„Forklaring om Helffuedes Pine."

„Her

„ Her saae Wi atskellige Paver i Rom,
„ Oc Keyseren som icke haffde leffuet from,
„ Oc mange Konger i denne jammerlige Vaade,
„ Som aldrig haabede at komme til Naade,
„ Vi saae mange Herrer mectig og bold, ꝛc."

Saa „om de sin Planeters Natur og Influentz;" — „om Himmeriges Glæde." — „Hvor mange Miile den gantske Jord er omkring."

„ Hun (Fru Memoria) svarede, min Søn du sagde alt ret,
„ Thi den mindste Stjerne paa Himlen er set,
„ Huer aff dem er større end Jorden vist,
„ Det lære de Vise uden Argelist,
„ Jeg sagde, hvor stor skal da Jorden vere?
„ Hun suarede, snart vil jeg dig det lære,
„ Det mene de som i Astronomi kyndige ere,
„ Oc de som om Spheris megit tractere,
„ Philosophi som forstaa sig paa allehaande Ting,
„ At Jordens Storhed er trint omkring,
„ Hundrit maal tusind og femten hundret Mile,
„ Det lære de saa ingen tør derpaa tuile.
„ Oc lad saa være, om intet hender vaare,
„ Men Jorden vaare slet og uden ald Fare,
„ Oc der vaare nogen som lystede at gaa,
„ Kunde han huer Dag tive Mile naa,
„ Da kunde hand Jorden omkring svende,
„ Oc dersom hand først begynte sidst ende,

„ I

„I sexten Uger to Dage og fire Aar,
„Hos Neandrum læs mand det skreffuet staar *).

Til Almuens Moerskabs Læsning her i Egnen høre allehaande Slags Viser gamle og nye — dem man ynder vel, synger gjærne og har heele Samlinger af. F. E. den bekjendte Hr. Brynnings, bestaaende af 103 Vers, om en Greve i Rom 31 V. — Viser om Elskov — og om henrettede Misdædere. „Solen den virker.“ — „Det var en Søndags Morgen,“ — og „Marlborong vil heden“ kjender man især Melodierne til.

Af økonomiske og asketiske Skrivter har man ikke mange gode, nogle undtagne, som jeg har

*) Næst efter Reynike-Foss er denne Bog den meest voluminеuse af alle Almuens Tidsfordrivsbøger. Af denne Aarsag, saa og fordi den deels er for lærd, deels af mindre interesserende Indhold, forekommer den ogsaa kun sjelden paa Landet. Da jeg har et fuldstændigt Exemplar for mig, kan jeg supplere Hr. Blichers Efterretninger. Bogens Titel er i høj Grad uefterrettelig. Den burde omtrent være „David Lyndsay's samlede poetiske Skrifter,“ og saa er den: Dialogus eller en Samtale imellem Forfarenhed og en Hoftjenere om Verdens elendige Væsen, og begribes udi 4 Bøger om (rectius: efter de 4) Monarchier. Fordum skreven paa skotske af David Lyndsay, Ridder de Monte. Og nu nyligen transfererit af skotske Maal paa Latine ved Anders Robertson, født i Aberdyn i Skotland, og siden af Latine paa danske Rim ved Jacob Mattison Kjøbenhavn, Aar 1591. Prentet i Kjøbenhavn af Hans Stockelman 1591. 210 Blade i 4to, foruden Dedicationen, Fortale, Indholdsliste.

har bragt i Omløb. Prosaiske haves, foruden Biblen, følgende.

Rostoks Lærebog — Michael Saxes gudelige Spørgsmaals Bog — eller P. Piine. Den Bedendes Kjæde — Gottholds andægtige Indfald, Kjøbenhavn 1720. Bogen udgjør 427 Sider i Oktav, og har 200 Indfald eller Betænkninger: f. E. „1. Duggen — „2. Kaalplanten — 3. Et uforvarende Skud. 4. „Gjenlyden, 5. En Eeg omvoret med Vebbende — „6. Øren ved Træet o. s. v." — En ganske god Bog for Almuen — i Mangel af bedre. Det skader ikke, at man har Forraad at vælge imellem til en Forandring. — Bedre ynder jeg dog:

„Liden moralsk og politisk Bibel, „forestillendes ethver Guds Barn, der vil vandre „varlig og viselig i denne falske og forargelige Verden, hvorledes han baade skal agere en god Politicum imod sig self og hos andre (i 2 Parter) i enfoldig Korthed sammenskrevet af Hans Jørgensen Hørning S. S. Minist. Candidato. Kjøbenhavn .... 1709." Bogen er i Duodes — den 1ste Part har 242 Sider — og den anden 264. — Indholden er følgende:

„1) Bibelske Politicis Grundvold. 2) Guds „og Kongens Overeensstemmelse. 3) Politiske „Erfarenhed. 4) Den artige Polypius. 5) „Uordentlige Affekter. 6) Ubesindig Vrede. „7) Fornuftig Vrede. 8) Den kloge Nar. „9) Forargelige Diskurser ꝛc."

Til

Til en Prøve vælger jeg — den første, som kommer op: den 26de i 1ste Part.

Druckenskabs Afmaling.

„Vogt dig først og fremmerst for Druckenskab, „om du vil vogte dig vel for andre Laster, thi om: „endskiøndt den er ikke den groveste Synd, saa er „den dog, som Tynder til at antænde de grueligste „Vederstyggeligheder, den gudfrygtige Loth tænkte „mindst paa, at han skulde komme til, at bedrive „Blodskam med sine Døttre, og blive Sodomiterne „lig i Letfærdighed; men der han drak sig drucken „blev han dog en uforskammet Blodskændere og øve: „de Ugudelighed: ved Druckenskab aabenbarede jo „Noah det en Time, som han holdte ellers skiult ald „sin Livs Tid; og den onde Frugt, denne Last føder „aff sig, giver Salomon nocksom tilkiende i sine Ord: „sprocker, hvor han giør adskillige Spørsmaal i en „Treck efter hinanden, sigendis: hvem vederfares „Vee! hvem Fattigdom? hvem Trætte. . . . . Vil „du derfor leve christelig for Gud og forsigtelig hos „Mennisken, saa før et skikkelig og ædruelig Levnet; „thi ved Druckenskab bliver du hverken god Theolo: „gus eller god Politicus, din Gud fortørner du jo, „din Næste forarger du, din Forstand fordærver du, „og dit Legeme svecker du 2c." — Denne Bog, saavelsom forrige, har man ogsaa her.

„Den aandelige Markeds Tid — af Ramus" om jeg ikke feiler, (Thi Bogen har jeg ei

ved Haanden) er og en Almuen bekiendt Opbyggelses-Bog.

Følgende har man og læser her i Sognet:

„Discursus de certa incertitudine rerum „humanarum. Verdsens Speyl. Hvorudi hand„les om Verdens Leffnet, Væsen oc Ubestandighed. „Aff den hellige Skrifft og Verdslige Historier beskreff„net ved M. Georgium Cieglerum, Pastorem „til Riga. Oc nu aff Tydsken paa Danske udsat, „aff Lauritz Christensen, Indvaaner i Helsingør. „Prentet udi Kiøbenhavn af Peter Hake 1648. — Den er i Qvart 407 Sider. Kun et Stykke i Fleng. S. 297.

„Om store Herrers Gunst."

„........ Der giøris meget om, oc mange „lade sig blodsuurt. Oc det kand mand fornemmelig „see til Hoffve, hvorledes det gaaer der til, hvor „hver Mand beflitter sig paa at hand kand faa en „naadig Herre, icke altid med Dyd oc Fromhed, „men endoc med Smiger oc Hyckleric. De vide saa „behendig oc konstig at stille sig effter Herrens Villie, „oc hannem til Behag tale oc tie, gaae oc staae. „Mercker derpaa med ald Flid, hvortil Herren er „aff Naturen tilbøielig, derefter rette de sig, deref„ter skicke de ald deres Tale og Seder. Dricker Her„ren gierne, saa dricker de med o. s. v. oc in sum„ma, de rette alle deres Tancker derhen, hvorledes „de kand fortrycke, bagvaske og forspidze andre hos „Herren". rc.

Taare

„Taare-Persen" — „den syngende Tidsfordriv" og fl. ere almindelige.

Vium Pr. d. 15de Sept. 1795.

N. Blicker.

E. Skr. Aarhuus Tidsfordriv — kiender ingen her — Musenes og Frøernes Strid — og Sæbygaards Koe-Klage, ikke heller — og lige saa lidet: Karrig Ridding, Tidernes Forandring, og 15 Ulykker i et Huus.

*　　*　　*

Efter Lyndsays herovenfor S. 159 i Noten benævnte 4 Bøger om Verdens elendige Væsen, der egentlig er en theologisk-moralsk Udsigt over Universalhistorien, saaledes som den den Tid afhandledes efter de 4 Monarchier, begyndte med Skabelsen, og endte med Dommedag, — følger, Bl. 130, Lyndsays Drømme; Bl. 152 Formaning til Kongen; Bl. 155 Lyndsays Klagemaal tilskreven Kongl. Maj. Jacob V; Bl. 166 Kong Jacob Vtes Papegoyes Testamente og Klagemaal; Bl. 193 Davidis Betonii Tragoedia; Bl. 205 Begrædelse over Dronning Magdalenes Død i Skotland.

Disse Lyndsayske Verkers danske Oversættelse har Anders Robertson, eller, som han underskriver sig, Andreas Robertsonus Scotus Abredonensis, dediceret ærlige og velbyrdige strenge Herrer og tilforordinerede regjerende Raad Niels Kaas, Peder

Munk, Jørgen Rosenkrantz og Hack Ulfstand, og en af Aarsagerne til denne Dediceren angiver han selv saaledes: „Efterdi jeg som en udlændisk Person er hertil formedelst Kongl. Maj. Mundhed med Eders Velbyrdigheders Gunst og Tilladelse forsørget og underholdes her udi Universitetet, hvilket jeg altid anseer som en overmaade stor Velgjerning mig beviist, for hvilken jeg bekjender mig alle mine Livsdage at være Kongl. Maj. Eders Velbyrdige Strengheder og dette ganske Rige min underdanige Taknemmelighed pligtig."

Om Lindsay, som florerede i Begyndelsen af det 16de Seculo og var en af Skotlands ypperste Poeter og tillige en af Reformationens ivrigste Tilhængere, giver Robertson derpaa i en Fortale tildeels de samme biographiske Efterretninger som man læser i Bogen, Bl. 130, at han nemlig havde været den unge Kong Jacob Vtes Page, Kammerjunker, Skjenk, Casserer, Lecteur, og Factotum; og tildeels beretter han en og anden Omstændighed som man ellers ikke vidste, for Ex. følgende: „Han lod aldrig af enten i sin større eller ringere Handel, udi Alvor eller Skjemt, udi Tale eller Skrift, at han jo lastede og straffede Papisterne, som paa den Tid vare de allergrummeste og blodtørstige imod de arme Christi Faar. Jeg kommer ihu et herligt Skuf, som jeg haver hørt, at han en Tid gjorde imod Papisterne. Der Kong Jacob i Herredage havde hos sig mange af sine Hoffinde og Adelsmænd, og der stode hos hannem mange Bisper, Abbeder og Prælater,

da

opvaktes denne fromme Mand, og fandt paa dette lystige og trædske Skuf, med hvilket han beskjæmmede dem saare. Han gik til Kongen, og med megen Hilsen og Knæbøjelse lod som han vilde begjære en mærkelig Ting af Kongen, og der Kongen det mærkte, spurgde han hannem hvad han vilde; da svarede han: Herre! jeg haver længe tjent Eders Naade, og vilde gjerne begjære Løn, som de andre have faaet, og nu er Eders Kongl. Majestæts ypperste Skræder død og afgangen, thi beder jeg ydmygelig, om Eders Kongl. Naade vilde unde mig det lille Beneficium som en føje Løn for min lange Tjeneste, at jeg maatte blive Mesterskræder i hans Sted. — Kongen troede vist, at hans Skræder var død, og sagde: Hvorledes vil du være min Skræder, efterdi du kan dog hverken skjære eller sye. — Han svarede: Ak Herre! det skader intet, thi I have givet mange af disse, som her omkring staae, Bispedømme og andre Kirkens Beneficia, som dog hverken kunde prædike eller lære Andre, hvi maa jeg da ikke og være Eders Naades Mesterskræder, alligevel at jeg kan hverken skjære Klæder eller sye dem; efterdi det hører ikke mindre til deres Embede at prædike og lære, end at skjære og sye Klæder hører til en Mesterskræders Embede. — Kongen forstod strax hans Mening, og loe hjertelig derved; men de Bisper og Prælater, som derhos stode, — de loe slet intet derved *)."

*) En meget lignende Anecdote har man om Løvenørn; han skal have bedet Kong Friderich IV, at have den Naade for ham at giøre ham til Klokker ved Nicolai Kirke.

Paa det ovenciterte 130de Blad skriver Lyndsay saaledes til Kong Jacob V:

Den Tid I meget ung og klejnlig var,
jeg Eder ofte paa mine Arme bar
saalænge I monne mere Styrke faae
og selv nu lærte Eder at gaae.
Eders Seng og Klæder jeg ofte gjorde varm;
med Lyst gjorde jeg det foruden Harm.
Trompetleg for Eder brugde jeg den Tid,
Tidt giorde jeg Eder saa hjertelig blid.
Paa Gulvet bragte jeg tidt underlig fore,
at jeg kunde Eder forlyste og more,
Undertiden tog jeg noget alvorligt vare
at jeg Eder vogtede fra allehaande Fare.
Stundom til en Trold monne jeg mig skabe,
og teede mig stundom som en Gjæk og Abe;
stundom klædtes jeg i Fastelagens Ham
at jeg saae ud vel farlig og gram

— — — — — — —

— — — — — — —

Eders Højhed havde Lyst i unge Dage
gamle Historier flittelig at randsage,
ypperlige Mænds mærkelige Gjerninger og Strid;
thi fordreve vi ofte med Lyst vor Tid.
Jeg læste Historier mange Tide,
som I lystede gjerne at høre og vide,

om

om Hektore, Arthuro, og Julio,
om Alexandro og den store Pompejo,
om Jason, Medea, og Hercules den gjæve,
hvad herlige Gierninger sligt Folk bedreve o. s. v.

Dog det indskrænkte Rum byder mig at være kort, hvorfor jeg vil forbigaae alle andre i en eller anden Henseende mærkelige Steder, og blot anføre Begyndelsen af hans Undskyldning for at han skriver i Modersmaalet — et Sted, der i en Afhandling om Almuelecture er alt for meget hidhørende til at kunne aldeles forties. Det er Folio 13:

Endog man vel kan see og mærke,
at mange gudelige og lærde Klærke
have skrevet fult Bøger til denne Dag
paa latine Maal med stor Umag;
dog Legfolk og den menige Mand
ej mere deraf begribe kan,
ihvad de enten skrive eller tale,
end af Ravne-galp og Krage-gale;
thi vil jeg mine Rim giøre saa,
at hver Mand skal kunne dem forstaae,
ihvad det er for Haandværksmænd,
enten Kulbrænder ellre Kjøresvend,
Jøs eller Las, eller hvad de hede,
strax de det høre, skulle det vel vide.
Jeg veed, de Lærde skulle det vel laste,
deres Last vil jeg bag Ryggen kaste o. s. v.

Om Lindsay og hans Skrifter handles i Mackenzie *Lives and Character of the Writers af the Scots Nation* i Tome 3; men udførligst og med megen herlig Erudition i *Thomas Wartons* History of english Poetry Vol. II. Pag. 295-335. (Historien om „gyir carling", som Warton S. 296 erklærer han ikke kjender, tænker jeg, er Vigoleis med Guldhjulet; thi i Dansken heder det "den stærke Kjerling", som jeg gjetter er den vilde Qvinde Ruel. (Iris for Maj 1795 S. 125).

Før jeg skrider til Recensionen af de endnu ikke registrerte Morskabsbøger, maa det endnu tillades mig, angaaende No. 34 i Junii Maaneds Iris S. 280, hvis Titel er Underlige Spørgsmaal, at anføre en Omstændighed som er af stor bibliographisk Værdie. Det er et Document jeg nys har opdaget; een eneste Octavside, skreven med en Haand som man tydelig seer er fra 16de Aarhundrede, og den lyder Ord til andet saaledes:

Erlig och welbiurdug mandh mickell Brockenhus till Brangstrup och Frue Karine hans kiere Hostrue ønsker jeg Chresten Pedersen, naade fredh och miskundh wellfertt och lyckſalighed aff gudfader, sønn och helligant. Amen.

Kiere michel och frue karine thene lidenn Bogh om philosofernes Leffnitt och seder, sennder ieg etther att jther wdj kunde wnndertidenn haffue tidkort me beggis etthers wener som ydelige kome till etther. Thij her findis adskillige skønne sprock och

The

Thesligiste nøttighe spørsmaall och gienswor som haf=
fue alluorlighed me thenom och icke løsagtighedh, som
enn part aff the som prenttide er, och en anndett
ennd idell forfængelighedh, hnor for hunde gaa
till kierke rc., hnadh forbedring kannd saadanntt
were antig till siell eller liff, menn att øffue seg wdi
saadane spørsmaall ———

Reliqva desunt.

Herved erindres følgende Puncter:

a) De letfærdige Spørgsmaal og Gjensvar, som i Christien Pedersens Tid vare prentede, som han ved sine philosophiske og lærerige Sentenser agtede at vriste Folk af Hænderne, og som han anfører et af til Exempel paa Flauhed, ere upaatvivleligen de loc. citato anførte underlige Spørgsmaale. Disse have dog altsaa den ærværdige Alder af næsten 3 Aarhundrede, og er det maaskee en dansk Original.

b) Mikkel Brokkenhuus levede i den første Halvpart af det 16de Aarhundrede, og var ved Aar 1540 Lehnsmand i Nyborg.

c) Denne liden Bog om Philosophernes Levnet og Sæder, som Christien Pedersen formodentlig blot er Oversætter af, er neppe nogensinde bleven trykt. Den er endog saa aldeles forsvunden, at ikke engang dens Titel nogensteds anføres blant Christien Pedersens Arbejder. Mærkeligt nok ellers, at ligesom Christien Pedersens danske Oversættelse af Saxo blev borte, uden at man veed hvorledes, og Anders

Sørensen Vedel siden i sin Tid virkelig ved sin Overſættelse erſtattede det lidte Tab; saaledes har vi ogsaa rigtig i Bibliothekerne en Bog om Philosophernes Levnet og Sæder, men det er Anders Sørensens og ikke Christen Pedersens.

Folkesang
den 29de Januar 1796.
For Kongehuset.

Melod. Jeg synger gjerne om Kongers Magt.

Af ærlig Troskab i mandigt Bryst
Vi Nordens Sønner med Føje bramme.
Vi lyde Kongen med villig Lyst,
Og højt vi elske hans ædle Stamme.
Vor Kristjans Højtid er Fest os byder,
Og Hædersſangen fra Hjertet flyder
For Kongens Æt.

Vi takke Kongen med Jubelfryd
For stille Glæder i Fredens Skygge.
Og cimbrisk Kjekhed og Borgerdyd
Skal ham og os imod Vold betrygge.
Din Daad, Kong Kristjan! sig selv belønner;
Men højt den hædres af Nordens Sønner
Med skjønsom Barm.

Vor

Vor Juliane vi ønske Held.
Hun længe Stammen ærværdig pryde,
Og hendes huldrige Modersjel
Sig ømt ved Børnebørns Kjertegn fryde!
Den Ædle længe ved Dyd sig glæde!
De hjulpne Fattige seent begræde
En Moders Tab!

Dig, kjække Frederik! Landets Haab!
Vor Friheds Værn og vort Riges Støtte!
Dig signer Tusindes Fryderaab
Fra Kongestaben til Bondens Hytte.
Følg Dydens Bane med mandig Iver!
Da Brødres Velfærd din Hæder bliver,
Din Idræts Løn.

Vi fro velsigne Maries Navn.
Du Qvinders Mønster, du Kjønnets Smykke!
Skjenk Frederik i din hulde Favn
En Himmels Glæder ved huslig Lykke!
For dig, Marie! vort Ønske stiger
Til ham, som styrer al Jordens Riger,
Om varig Fryd.

Lev, Karoline! til Landets Held
Du voxe frodig til Fredriks Glæde!
Din Ømhed fryde hans ædle Sjel!

Din

Din søde Uskyld hans Sorg adsprede!
I hulde Dyder lign du din Moder!
Og snart du favne en vakker Broder,
Din Fader lig!

Dig, Kongens Broder! vi glemme ej
Du os og Landet jo ikke glemmer,
Du vandrer trofast paa Hæders Vej,
Ved Raad og Daad du vort Bedste fremmer.
Af Landets Velstand du Glæde nyde!
Din Æt dig ligne! Din Æt dig fryde
Ved Borgerdyd!

Og dig, som troner i Alles Bryst,
Lovise! dig skal vor Sang ophøje.
Din Ild, dit Ynde er Folkets Lyst,
Det seer sig glad i dit milde Øje.
Dig yde alle uskrømtet Hæder:
Dig alle tilbede høje Glæder
Med fyrig Sjel.

Nu froner Glasset til højest Rand
Og klinker, Brødre, med frydfuld Gammen:
Lyksalig leve Kong Kristian!
Og Held og Fryd over Kongestammen!

Vi følge glade Forfædres Skikke,
I Fred og Fejde vi svige ikke
Vort Kongehuus.

V. K. Hjort.

Tonekunstens Indflydelse paa Sædeligheden, berørt i en Tale, fremsagt i Selskabet den nye Harmonie, i Anledning af Kongens Fødselsdag 1796.

Assentior Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos, quorum dici vix potest, quanta sit vis in utramque partem. Namque & incitat languentes, & languefacit excitatos, & tum remittit animos, tum contrahit.

Cicero.

Dannemænd og Danneqvinder, nordiske Sønner og Døtre.

Igjennem Aartusender parrede Egennytte sig med Menneskefrygt, og Smiger var altid det stygge Misfoster, hvilket hine bragte til Verden; krybende, som Slangen, bugtede det sig om de Mægtiges Fødder, og giftigt, som Hugormen, aandede det Fordærvelse over Fyrsten og Folket. Omsnoet af det

træd-

frædiske Uhyre, standsedes ofte den menneskekjærligste Herskers kjække Fremskridt til overalt at udstrække en signende Arm over de beherskede Skarer; indhyllet i Dampe, der opstege af dets Gift, hindredes han i at skue klart, i at skjelne mellem Glæde og Elendighed, at fremme hiin, at afhjelpe denne; og døvet af uophørlig, eenslydende Hvislen, beroves han Evne til at høre Sandheds Røst, og at give Agt paa Retfærdigheds Krav. Ved denne Herskernes indskrænkede Tilstand fremkom igjen de Beherskedes Jammer. Den Rigere kunde uhindret nedtræde den Fattigere; thi om denne end havde Adgang til Domstolene, forbødes ham dog at nærme sig til Lovenes Ophav. Den Overordnede kunde uforstyrret udsue eller mishandle den Underordnede; thi den Sidstes Klage naaede enten ej til den øverste Magts Øre, eller den naaede det igjennem et Organ, der smigrede for Overherrens Forfængelighed, tillyvede ham Viisdom, hvor han ikkun føjede Daarskab, og Retfærd, hvor han øvede Grumhed. Denne Smigerens ofte beskuede Virkning gjorde den mere almindeligen udbredt; indtil de laveste Menneskeclasser naaede dens Pestluft, smittede — og gjorde elendig. Hvo er den, som aldrig hørte dens henrivende Sirenestemme? Ofte, ak! ofte stjal den Mandens Ærlighed og Hustruens Troskab; ofte fremskyndte den Sønnens Svaghed, og besnærede Datterens uskyldige Hjerte. Næsten enhver Lejlighed fandt den beqvem til sine bjævelske Idrætter, og ingen udmærket Stund til at tyrde Menneskeheld lod den unyttet undslippe, sin

Spejder-Opmærksomhed. Derfor hørtes især Smigerens meest højrøstede Taler paa Fyrsters Festdage. Intet Bryllup, ingen Barselfærd ingen Fødselsdag, intet Dødsfald, at jo Slangen istemte trædske Lovtaler; endog i vort kolde Norden have vi alt for ofte hørt slige indtil Væmmelse.

Vi kunne lykønske os, og Held os, at vi kunne det! Medborgere og Medborgerinder, vi kunne lykønske os, at vi have en Bestyrelse, der foragter Smigerens Røst, der mandigen søndertræder den krybende Orm, og anspænder al sin Evne for at trænge igjennem de dvalebringende Dunster, hvormed lumsk Egennytte og feig Slavesind forgjeves skal stræbe at svøndysse den. Vi kunne lykønske os, Højstærede, at vi ikke kues til at smigre, men at det er Hjertets frivillige Drivt, der sanker os til Festglæder paa vor Encherskers Fødselsdag, ligesom fromme Børn overlade sig til Fryd, naar de see oprinde den Morgen, der skjenkede dem en huld Fader. Vor Venne-Forsamling, der har helliget Tonekunstens Gudinder sin første Glædesysel, sammenføjede saaledes frivilligen Samfunds Hænder til Minde om vor Konges Fødsel; og denne Aftens Højtidelighed indvjes den dobbelte Fest. Samfundets Formænd have havt en Tillid til mine Evner, hvilken de nu, desværre, alt for let torde finde skuffet, da de have fremvinket mig til at forraade, hvor aldeles ringe den Skjerv er, den jeg formaaer at nedlægge i Højtidens Tempel. Men Vinket var mig en hellig

lig Lov; Talerens gode Villie kaster et Slør over Evnens Mangel, og opfordrer til venlig Skaanse.

Ofte, og skjønt, og omstændeligen er det fremstillet, hvor lykkeligt Norden er under sin nærværende Bestyrelse. Kyndige have vejet vort Fødelands Held mod enhver anden Stats, og see, vor Vegtskaal er sjunken. Jeg skulde kun være en ufuldkommen Gienlyd af Viseres Røst, om jeg stræbte at afhandle dette Æmne; og mit Foredrag kunde muligt endda straffes med Beskyldning for den Last, med hvis Benævnelse jeg traadte frem. Ej fordi Tingen jo er uomstødelig Sandhed, men fordi Sandheden er Roes; og alt for tit at gjentage sit Medmenneskes Roes, endog sin første Medborgers, faaer saa saare let Udseende af en smigrende Bestræbelse. Aldrig høres Smiger i vort Ædyt, aldrig vanære den en Samfundsbroders Læber! De tillade mig derfor, Højstærede, at nytte de Øjeblikke, De have skjenket mig, til Betragtninger, som ere beslægtede med vort Selskabs væsentligste Formaal, i det jeg stræber at forstærke Deres Opmærksomhed paa **Tonekunstens Indflydelse paa Sædeligheden, med Hensyn paa Tiden og vort Samfund.**

For at udvikle Tonekunstens Virkning paa Sædeligheden, vil jeg forsøge, at opspore den i sit Udspring, i Naturen selv. Denne frembragte Mennesket sandseligt; og hvo erkjender ikke, at ofte vore sædelige Forætter bestemmes efter sandselige Indtryk? Naturen stiftede en ganske umiddelbar Forbindelse imellem Hørelsen og Hjertet. Enhver Lidenskab udtryk-

trykker sig ved ejendommelige Toner; og disse opvække i dens Hjerte, som fornemmer dem, den samme lidenskabelige Følelse, af hvilken de ere opkomne. Saaledes er Skræk Virkningen af et Angestskrig, og lystige Toner virke Lystighed. Vore grovere Sandser: Lugt, Smag og Følelse, formaae ikkun at opvække blind Lyst eller Ulyst, hvilke fortære sig selv, uden at virke paa Sjelens Ophøjelse; de vedkomme Legemet alene. Men det, som Hørelse og Syn lader os fornemme, har Indflydelse paa Aands og Hjertets Virksomhed; i disse Sandser ligge altsaa tydelige Drivefjedre til forstandige og sædelige Handlinger. Af disse tvende ædleste Sandser har Hørelsen største Kraft. Naar en Tone i sig selv er netop ligesaa falsk, som en modbydelig Farve er uharmonisk, saa virker hiin langt mere Ubehag eller Uro, end denne; og Regnbuens liflig straalende Farver virke langt svagere paa Sindet, end ligesaa sammenstemmende Toner, for Ex. den harmoniske Treklang paa et reent stemt Orgel. Denne stærkere Virkning af Hørelse, end af Syn, kommer rimeligviis af Luftens grovere og tettere Væsen, end Lysmateriens, hvorved Stødet paa Hørenerverne er voldsommere, end Stødet paa Synsnerverne: hiint ryster det hele Nervesystem, virker altsaa desto stærkere paa Sandserne, og frembringer derved mere Sindslidelse. Naar nu Mennesket er sat i Lidenskab, vil det i mange Tilfælde gjerne vedligeholde, endog forstærke Lidenskaben, saasom Glæde, Elskov, Vrede o. s. fr.; derfor falde Naturens egne Børn, de aller-

 raaeste

rååeste Mennesker, ja endogsaa Børn, ofte paa, ved en Række afvexlende lidenskabelige Toner, at opflamme sig eller Andre til hiin eller denne Lidenskab. Her have vi, vel ikke egentlig Sang, men dog den første Spire dertil. Hertil kommer den afmaalte Bevægelse, der i lige Tid fremrykker lige langt, og gjør ethvert sit Skridt fornemmeligt ved det Eftertryk, hvormed det optræder. Dette letter Opmærsomheden paa en Gjenstand, som ellers vilde trette. Mennesker af saare liden Dyrkelse, som Baadsfolk, der roe, og Tærskere, der føre Plejelen, erkjende saadan Afmaaling, og lette sig det ellers kedende Arbejde ved en Art af Tact. Saadan afmaalt Bevægelse lader sig umiddelbarligen forbinde med en Følgerad af Toner, fordi Tone medfører Begrebet om Bevægelse. Og saaledes indsees Oprindelsen til formelig, af Tact og Rhythmus ledsaget, Sang, samt dens naturlige Forbindelse med Dands.

Vi have da bemærket, at Tonekunsten er grundet i den menneskelige Natur; vi gaae nu et Skridt videre. Ved at opspore Tonekunstens Udspring have vi tillige skimtet dens Øjemeed, og at dette er Følelsens Vækkelse. At opvække Glæde var uden tvivl dens første Bestemmelse; dernæst at opmuntre og qvæge efter møjsommeligt Arbejde, enten ved at hentrylle Sandserne fra Møjens Fornemmelse, eller ved at opflamme Sjels- og Legemskræfterne. Man har siden fundet, at ogsaa Mod, Omhed, Kummer og flere slige Følelser højst eftrykkeligen lode sig skildre, altsaa tillige opvække, ved Toner, og har derfor

ogsaa

ogsaa anvendt dem dertil. Da det egentligen er Kunstens Anvendelse, der virker paa Sædeligheden, saa være det mig tilladt, at dvæle ved nogle forskjellige Arter af saadan dens Anvendelse.

Grækerne erkjendte Tonekunstens Kraft til at virke paa Sædelighed, og begyndte derfor med dens Anvendelse ved det rette Punct, ved Børneopdragelsen. De lode ikke Børn lære allehaande Melodier, allehaande Tonarter i Sleng; sandsynligviis havde hvert af hiint dannede Folks Stemmer en egen Character for sin Musik, eftersom den vilde danne Ungdommen til Tapperhed, til Fiinhed o. s. v.; saadan Character udtrykkedes i Nationalsangene, disse gjentoges ofte, havde derved mærkelig Indflydelse paa Sindets Stemning og Ideernes Gang, og virkede store Ting. Dette kunde endnu være Musikens almindelige Anvendelse, hvilken Klogskab maatte lede, og som visseligen selv med Nordboeres for Tonekunst mindre levende Følelse, kunde udrette vigtige Ting for det Hele. Efter dette korte Blik paa Kunstens almindelige Anvendelse gaaer jeg over til de særdeles Formaal, hvorved den virker.

Den Uendeliges Tilbedelse i vore Templer sætter jeg øverst iblandt de Ting, som Musiken befordrer. Hvo hørte Grauns, eller Rosetti's eller Schulz's Kirkemusik; hvo istemmede en skjøn Psalmemelodie, uden at føle sig opløftet over Støvet, uden at føle sit Udspring fra Himmelen? Jeg maatte fornærme Deres Tænksomhed, Højstærede, hvis jeg vilde udvikle den store Virkning, saadan Fø-

lelse formaaer at frembringe. Og nu Krigsmusiken! Skulde ikke mangen Marseillaner, mangen Pyre-næer være opflammet til kjek at hævde Menneskeret-tighederne, og dyppe sin Borgerkrands i eget Blod, naar han hørte de vældige Krigstoner, de Føde-landets højrøstede Fordringer, som endog tonede hid til os, og gjorde hans Krigssange til vore Yndlings-viser? Nær til denne Anvendelse grændser Musiken ved store Landsfester, der ogsaa formaaer at opflamme til Fædrenelandskjærlighed og Nationaldyd. Til saadanne Fester regner jeg Højtidelighederne ved en god Fyrstes Thronbestigelse, Formæling eller Død.

Efter disse offentlige Gjenstænder for Tonekunsten gives der mere enkelte i det daglige Liv. Gode Folkesange om uskyldig Glæde, om Dyder, om Livets Sysler, om hedenvandrede Ædle, virke kraftigen paa Sindet. En skjøn Melodie gjenkalder man gjerne; ved Melodien mindes man om Ordene, og et Tankesprog, en Følelse overrasker os i Handlingens Øjeblik, og bestemmer ofte, hvorledes vi da handle. En anden Gjenstand for Tonekunsten er Dandsen. Hvad Virkning en skjøn Dandsemelodie har, er nok de Fleste iblandt os bekjendt. Jo skjønnere den er, desto større Glæde over Dandsen, desto nimodstaaeligere Driven til at dandse; det af Conveniensen utvungne Menneske, der har Øre, og ikke bøjes af Sorg, vil ikke kunne høre den, uden ved allehaande Legems-Bevægelser at vise sin Overeensstemmelse med de Toner, han hører.

Om Tonekunstens Anvendelse i Operaen og og Operetten skal jeg ikke vove at sige Meget. Dog være det mig tilladt at anmærke, at ligesaa ustridigen, som dens Misbrug kan skade ved at virke Blødagtighed, ligesaa sikkert kan dens kloge Brug medvirke til at give Sjelene en værdig Stemning. Saaledes er det vel uden for al Tvivl, at Romancen Ung Adelsteen paa Tinge stod ofte har oplivet nordisk Borgerfølelse; og hvo røres ej til Medynk med den Fattige ved den yndige Sang: I Dalens Skjød en Hytte laae. Naar Text og Musik staae i saa søsterlig en Forening, som i Naumanns Cora eller som i Thaarups og Schulz's Verker, da vorder sikkerligen ikke Opera-Musiken en phantastisk Klingklang, der fylder Øret, men lader Hjertet tomt.

Endeligen anvendes alle Arter af Musik i vore saa kaldte Concerter. Naar Valget af Tonestykkerne, som deri foredrages, skeer med Klogskab, da kan disses Virkning være stor, og herved mindes jeg om mit Løvte, at tale om Tonekunstens Indflydelse paa Sædelighed med Hensyn paa Tiden og vort Samfund. Da jeg lovede dette, foresatte jeg mig, saadant Hensyn at indskrænke mig til en eneste, men saare elskelig Musikens Virkning; jeg mener: Medidenhed.

Medborgere og Medborgerinder! det er Dem Alle bekjendt, at endog den lykkeligste Stat har utallige Elendige; det er Dem Alle bekjendt, at vor Hovedstad, siden vor sidste Fest, har ofret uhyre

Summer til Luerne; at Armoden er voxen og Jammeren stor. Hist stønner en graahærdet Olding; fjorten Lustrer formaaede ikke at nedbøje hans Isse: nu formaaer Kummeren det. Igjennem et Taghul skimter han Dagen, stivfrossen paa taarevædet Halm modtager han den, og beder sin Gud, at den maa være den sidste. Men Døden, vis paa sit Bytte, tøver. Hunger toner i hans Indvolde, og end ikke halvmættet af en mulden Brødskorpe, som Foragt kastede til ham, griber han sin Krykke, for at gjennem betle Dagen, og omsider falde i et kort Blund, naar hans Øjne ere trette af Taarer. Han var før en mystig Dagløner, men hans Løn strækkede ej til at sanke Forraad; Ilden slugede hans Indbo, hans Klæder, hans Tilflugtssteder; Kalkluften og dræbende Dunster i de Grunde, han hjalp at rydde, fortærede den Sundhed, som et ordentligt Liv havde levnet til hans Livs graaende Aften. Hans Ungdom, hans mandige Dage svandt hen i ufortrøden Møje, og hans Alderdom ved Betlerkrykken nages seent af tusende Plager; i deres Spidse staae Lykkeligeres Forhaanelser. Men hvis er den matte Klynken, som hist oppe fra et Loftkammer lyder i Forbigaaendes Øren? Vi ville stige derop. Ak! den evige Skumring, som der hersker, viser os saa megen Nød, at vi takke Himmelen, fordi Dagen ej kan vise os mere. See, i Krogen, under en hullet Dyne, ligger en ung, en gusten og hentæret Moder; et magert Barn græder ved sin Mættelses tomme Kilde; i Moderens indsunkne Øjne er stum, mørk Fortvivlelse. Hun

vilde

vilde give sin spæde Yngling Die, og ak! hun havde ingen mere. Graadig tømmer hun Vandkrukken, som staaer ved hendes Lejes Side, trøster den skrigende Søn med Haab, og bader hans Aasyn i fremstyrtende Taarer. Hvad skal hendes Skjebne vorde? Hvad den er, er græsseligt; hvad den skal vorde? — De skulde ikke kunne udholde Synet; jeg vil lade Dækket falde. Og hvad var hun før? En skjøn, en sorgløs Pige, som, flittig hjemme, dannede sig for Huusstanden, og ubekymret glad forøgede Glæden omkring sig, naar hendes Elsker sparsomt førte hende i offentligere Samqvem. Begge nøjsomme lode de sig forene ved det helligste Baand. Flammerne svævede om deres faa Ejendomme. Manden reddede sin Viv, og da han vilde redde hendes Seng, styrtede han selv i Luerne. Undseelighed tillod hende ikke at betle; en grusom Slægt drog sig tilbage fra den kummerfulde Ulykkelige, og nu blev hun Moder! — Højstærede, de løbende Dage have mange slige Elendige: o! at Enhver af os maatte føle Tonekunstens Kraft til at gjøre os ej blødagtige, men milde! Naar vor Sjel hensmelter i sødt Veemod ved Violinens, eller Fløjtens, eller Hornets meest tryllende Adagio, lad da den Tanke gjennemlue os: Vi ville hjelpe den Elendige! Og naar vi vandre hjem fra dette Kunstens Tempel, eller her i vore glade Samqvem fryde os ved et velbesat Bord og fulde Bægere, o! da holde vi Løvtet! Lad os i hver Elendig erkjende en Broder eller Søster, lad os understøtte den bævende Dyd, og med øm Haand aftørre Kummerens smertende Taare!

Da kunne vi sige, at Kunsten ikke blot glædede os, men gavnede os, gavnede den ganske Menneskehed. Da medvirker den til, at gjøre os til bedre, derfor og til lykkeligere Borgere; da vorder og vor første Medborger, vor Konge, lykkeligere. Da have vi stiftet et gavnligt Samfund til hans Fødsels Minde, og skulle selv med dobbelt Tilfredshed nyde de Glæder, hvilke her saa rundeligen tilbydes. Da skulle vi mindes disse Glæder, naar vor Fod skjælver under Alderdommens Byrde; da skulle vi signe dem i Livets sidste, store Time.

Før jeg nedtræder, paaligger mig endnu en Pligt. Jeg føler mig lykkelig, jeg føler mig næsten stolt ved at være betroet dens Opfyldelse; thi i det jeg udøver den, vorder jeg den hele agtværdige Forenings Organ, vist nok et saare svagt Organ; men jeg bestemte jo ikke Valget. Det paaligger mig nemligen, i hele Selskabets Navn, at takke de Kunstbrødre, af hvilke de Fleste nu i to Aar saa villigen have befordret Selskabets Bestaaenhed og Hæder, ved at ofre deres skjønne Talent til vor Forlystelse eller Nytte. Det Hjerte, hvormed Gaven ydes, bestemmer dens Værd: altsaa fortjener det mindre Talent, som villigen ofredes, ligesaavel, og ligesaa megen Tak, som det større. Ligemeget, om Navnet var Schall eller Timroth, eller Lauska eller Zink, eller Wedel eller Rauch eller Fuhrmann, ligemeget, om det var Saabye eller Quist eller Ibsen, ligemeget om det var Dahlén, eller Holst eller Suhm, ligemeget, om det var den første Solospiller

ker eller den sidste Ripienist, Enhver af Dem Alle nævnte eller unævnte Kunstens Venner og Veninder modtage herved fra mine Læber Samfundets varmeste, inderligste Taksigelse. De være forsikrede om dets Erkiendtlighed for hver en Gang, De ved elysiske Toner og Harmonier fremtryllede Munterhed i vor Sjel, for hver en Gang, De smeltede den i hellig Ømhed eller blid Kummer! Den sande Følelse har Armod paa Ord; men Deres Hjerter maa kunne forklare Dem, hvad min Stemme ikke formaaer. Synes min Taksigelse Dem, hvad jeg føler, den er, saare ufuldkommen, o! da tvivle De derfor ingenlunde om Selskabets Skjønsomhed! De søge Fejlen i Talerens Evner, men i Ingens Hierter! — — —

Nu, Venner og Veninder! — Jeg vover at tiltale Dem med et helligt Navn, fordi jeg dybt føler, hvor højligen jeg trænger til venskabelig Overbærelse — Venner og Veninder! Aftenens Festglæder vinke os: lad os nyde dem, lad os ofte mødes paa denne Dag for at ønske Held over Landsfaderens Throne! Altid omskygges den af Fredens liflige Palmer! Ofte see han denne Dag, stedse lykkeligere ved som Fader at raade gode Børn! Ofte see vi den, stedse lykkeligere ved Borgersind og Borgerdaad, ved Brodersind og Broderdaad, deri end mere styrkede ved Kunstens milde Indflydelse. Held fra Himmelen over ham! Fra Himmelen Held over Kunstens Dyrkere! Held, Held fra Himmelen over os Alle! Følelser angribe min hele Sjel, min Røst fortolker dem alt for afmægtigt. Men du, ærede Forsamling, gjør disse Ønsker langt

 fuld-

fuldkomnere end jeg kan udsige dem: jeg træder derfor beskeden tilbage, — og tier.

Høste.

En nye Vise
om,
hvorlunde den gjeve Frue Ingeborgs
Fødselsdag
blev holden højtidelig paa Kastrupgaard, paa Gammel Amager, den femtende i Blidemaaned, Aar efter Herrens Byrd, 1796.

I højen Loft Herr Oluf stod,
Til Ingeborg han venlig talte:
„Snart smiler Dagen kjer og god,"
„Som Dig, min bolde Viv, fremkaldte."
„En munter Venneflok indbyd,"
„At dele med os Dagens Fryd!"

Frue Ingeborg var yndefuld,
I skjønne Øje Godhed smilte.
Som blide Morgenrødes Guld
Paa Kind og Læbe Uskyld hvilte.
I Adfærd var hun favr og snild,
I Hjertet var hun from og mild.

Frue

Frue Ingeborg sin Olufs Bud
Med Elskovs Tak, med Kys besvarer.
Fra Kastrupgaard en Smaasvend ud
Til Venneflokken hastig farer.
Sit Herskabs Ord han bærer frem
Og alle gjerne høre dem.

Nu Dagen kom. Med Lyst og Fryd
De Venner ile did tilsammen.
Den Unge muntrer Strengelyd,
Og Tavlbord er den Ældres Gammen,
Men højt den gode Frues Dag
Velsignes af det hele Lag.

Saa sidde de ved breden Bord,
I Mag de tømme Glædens Bæger;
Der verles mangt fortvilligt Ord,
Og Fruens Smil dem alle qvæger;
Naar hjertefro det hele Lag
Velsigner hendes Fødselsdag.

Tilsidst de hæve munter Sang,
Med Fryderaab Pokalen svinge,
Blandt Strengeleg og Glassets Klang
Frue Ingeborg de Skaalen bringe:
„Veninde! bliv saa lykkelig,
Som du er huld og ynderig!"

Endnu et Par Ord om Veisenhuse.

Man taler om, at naar Veisenhuusbørn komme ud at tiene eller i Lære, de da ere ikke saa skikkede til at finde sig i alt hvad Tieneste eller Lære kan medføre; at de ere vante til en viis Orden med Spise o. s. v. Man har heri nok ogsaa Ret.

Men hvad Drengene angaaer, saa kunde der nok giøres en gavnlig Forandring. At en Dreng skal oppebie sin Konfirmation, førend han sættes til en Profession eller til Skibs, har nok den slemme Virkning, at han da finder det Slid og Slæb, som er saa ofte forbunden med Lære, alt for tungt, og i Sammenligning med saa mange kiære Fritimer næsten utaaleligt; saa at endog en Skoemagerdreng kunde sukke, om han forstod Latin:

O mihi præteritos referat si Jupiter annos!

Men om nu der vare i en saadan Stiftelse forskiellige Haandværker og Fabrikanter, som Drengene, hver efter Lyst og Anlæg, kunde i Tide sættes i Lære hos, saa at han allerede i sit 8de til 10de Aar begyndte at indvies i en Haandtering, at vænnes til Arbeid og Tvang, at giøre Gavn; at forberede sig til en god Svend?

Han kunde gierne lære af det boglige, saameget som han behøvede, i Skoletimerne; han kunde og deeltage i de Forlystelser, som Stiftelsen tillod paa visse Dage eller i visse Timer. Dog maatte denne Deeltagning undertiden indskrænkes; just for at vænne Knøsen til de i Livet saa uundgaaelige Berøvel-

røvelser og Tverstreger, der alt for ofte drive den, som ikke i Tide har lært at bære dem, paa galt Veie, til at løbe fra Mesteren o. s. v. Mueligt kunde endvidere saadan en Dreng foraffordres i Kost hos sin Mester, for at vænne ham til de Afvigelser, som det borgerlige Liv i de ringere Stænder medfører.

At en Stiftelse saaledes satte en ung Dreng til et Haandværk, det var dog nok det samme, som naar en Privatmand giør det. Men her var den Forskiel, at Vedkommende i Stiftelsen bestandigt havde ham under Øinene, saa at han ingen grundet Aarsag fik at klage.

Efter udstanden Læretid maatte Lærlingen lige saa fuldt giøres til Svend, som een i Byen, og beskiermes for al den Bryderie, som deraf kunde flyde, hvortil Regieringen vist vilde bruge sin høieste Myndighed. For ydermere Sikkerheds Skyld maatte den nye Svend giøre sin første Udflugt i Provinzen.

Hvor blev paa saadan en Maade den Frygt for en Veisenhuusdrengs Fordærvelse under Læren?

Hvad det Spørgsmaal angaaer, hvorvidt en Direction fandt sin økonomiske Regning ved slige Haandværkers Indtagelse i Stiftelsen; da kan jeg ikke indlade mig deri. Men jeg tager meget feil, eller denne Idee, at en Stiftelse danner sine Elever ikke blot til den farlige Stand af Læredrenge, men til den langt mindre usikkre af Svende, vil værdiges Eftertanke. Og findes Hovedsagen god, saa bør alt hvad det Oekonomiske angaaer, dog kan være en Bisag.

Bisag. Man kan sige: derved betages en Stiftelse den Evne, at giøre vel imod mange; men heller færre og gode.

Tode.

Pyramus og Thisbe.

(efter Ovidii Metamorph lib. IV. V. 55 ad v. 163.)

Blant Orientens ynderige Piger
Ej nogen ynderig, som Thisbe var.
Blant Orientens Ynglinger, ej nogen
Man saae saa smuk, saa skjøn som Pyramus.
Tæt ved hinanden deres Huse stode,
Der i den Bye, som hiin Semiramis,
Den stolte, den udødelige Dronning
Omskandse lod med faste, høje Muur.
Det Naboeskab dem gjorde snart til Venner;
Ved Tidens Løb den skjulte Elskovs Glød
Til Lue blussed op. For Hymens Alter
De ønskede nu at forene sig,
Men ach! de haarde, grumme Fædre vilde
Forbyde det, som ej forbydes kan:
Thi heftig, heftig deres Hjerter brændte,
Og Ild, man dølger, raser desto meer.

Den

Den fælleds Væg, som deres Huse skilte,
Ved første Anlæg lønlig Sprække fik.
Om denne Rivt og Sprække ingen drømte,
(Men hvad blev skjult for Elskeren?) de fandt
Den snart, og mangen sød og venlig Tale
Og kielne Ord med sagte Hvisken lød
Igiennem Væggen; ofte de nu stode
Her, Pyramus og hist, den elskte Thisbe
Og vexelviis inddrak hverandres Aande.
Misundelige Væg! saa talde de,
O! hvorfor skal du os en Hindring være!
Var det saa stor en Sag, om du os lod
Med glade Favnetag hinanden møde?
Og hvis at det for meget synes dig,
For vore Kys du dig dog skulde aabne,
Thi du kan troe, at ingen af os er
Uskjønsom. Nej, vi føle, indsee begge
Hvor meget vi din Godhed skyldig blir. —
Saaledes de forgieves talde sammen
Hver fra sin Plads. Ved sildig Midnatstid,
De bød Farvel, et kjerligt Kys de trykte
Paa Muren, som ej lod det trænge ind —
Nu saae man Morgenrøden at forjage
De Nattens Lys, dens Straler tørred' alt
Nu Duggen bort; ved vante Sted de mødtes,
Og sagte hørtes mangt et Længsels Suk;

Men Mod de fatte; den Beslutning tages:
 At deres Vogtere de skuffe vil;
Ved tause Nat de vil forlade Huset
 Ja Byen selv; og, for at ikke vild
De fare skal paa aabne Mark, de love
 At de ved Nini Gravhøj samles vil.
At de vil søge Skjul ved Træets Skygge
 Hvor man de klare, hvide Morbær seer,
Og som ved Bredden staaer af klare Kilde.
 Saaledes aftalt blev. — Hvor langsom gled
Ei Dagen hen? Da Natten nu sig rejste
 Fra Havet op, sig Thisbe lister ud
Af Døren; og med tæt besløret Hoved
 Hun naaer til Nini Gravhøj, sætter sig
Ved det bestemte Træe, og Mod hun fatter
 Ved Elskovs Kraft. Men see en Løve hist!
Af dræbte Øxlers Blod dens Strube skummer,
 Den slukke vil sin Tørst i Kilden der.
Langt borte alt, ved Maanens blege Lysning,
 Hun øjner den, og med en skrækksom Fod
Hun flygter hastig hen til mørke Hule,
 Og under Flygtningen er Sløret tabt.
Da Løvens Tørst var stillet, strax den vender
 Til Skoven om, den seer det tabte Slør;
Med blodig Gab den det nu sønderriver;
 Men Pyramus, som mere sildig var

Fra

Fra Byen gaaet bort, seer Løvens Fodspoer,
Og med Forfærdelse betragter dem.
Men da han nu paa Thisbes Slør faaer Øje,
Han bryder ud: „O grumme, fæle Nat!
„Du tvende Elskere paa engang dræber.
„Hun evig, evig burde leve, kun
„Hos mig er Brøden; jeg er den som dræbte
„Dig Ulykfalige! Jeg bad dig gaae
„Ved Nattens Skjul til disse Rædslers Bolig;
„Jeg lod dig gaae forud! o kom! o kom
„I Løver, som blant disse Klipper brøle,
„Og sønderslider mig med barske Bid! —
„Dog de frygtagtige blot ønske Døden!" —
Han tager Thisbes Slør, og bærer det
Til Træet, hvor de begge skulle samles.
Med varme Kys det Slør bedækket blev.
„Og med mit Blod, saa talte han, du vædes!"
Nu Sværdet, som ved Siden hang, han greb,
Stak sig i Brystet, døende han trækker
Det ud igjen fra dybe, friske Saar.
Han faldt til Jorden; heftig Blodet strømmer,
Som naar man seer en Rende faaer et Bræk,
Og Vandet med en Fart til Hullet søger,
Og springer, skyder sig i Luften op.
Det blodbestænkte Træe med mørke Farve
Man malet seer, og Frugten bliver rød;

Endnu vor Thisbe føler Skræk og ængstes,
Hun gaaer tilbage, søger Pyramus.
Med længselsfulde Sjel de Ojne løbe
Nu rundt omkring, og alt hun glæder sig,
Hvor hun fortælle vil de mange Farer,
Hun lykkelig undgik. Hun Træet seer;
Det er forvandlet! har en anden Farve,
Hun uvis er, om hun ej tager fejl!
Et saaret Legeme paa Jorden ligger
Med Krampetræk i Dødens haarde Kamp.
Hun foer tilbage, hendes Kinder blegned',
Lig Havet, naar en sagte Luftning gaaer
Hen over det; men da hun seer sin Elsker,
Hun vrider sine Hænder, hyler højt,
Og river Haaret af sig, og omfavner
Det elskte Legeme, og hvert et Saar
Med hendes Graad hun fylder; Blod og Taarer
Tilsammenløbe, og paa kolde Mund
Hun trykker mangt et Kys med Elskovs Varme.
„O Pyramus, hvo tog dig bort fra mig?
„O svar! o svar! din elskte Thisbe kalder,
„O luk dit Oje op:" Ved Thisbes Navn.
Det næsten brustne Oje sig nu aabner,
Seer Thisbe — og igjen det lukkes til.
Det tabte Slør hun her igjen nu finder
Og kjender det, og seer det dragne Sværd.

„O

„O Ulykfalige! ved egne Hænder,
„Af Kjerlighed til mig, du ligger der.
„Men ogsaa denne Haand har Kraft og Styrke,
„Men ogsaa, ogsaa jeg har Kjerlighed,
„Den styrke skal min Arm, at den kan give
„Mit Bryst det Saar, som skal forene os;
„Som Aarsag til din Død, jeg med dig følger;
„Ja selv ej Døden os adskille kan!
„Men I, ulykkelige Fædre! lader begge
„De Elskende, som sammenviedes
„Ved Dødens Alter, lader dem dog hvile
„I Graven samlede, misund dem ej!
„Og du o Træe, hvis tætte Grene skjule
„Alt een af os, og snart skal skjule begge!
"Til vores Minde, dine Frugter være
„Med Sorgens mørke Farver tegnede!" —
Saa Thisbe; og nu Sværdets Od hun vender
Mod Brystet: styrter ned, og er ej meer.

C. H.

Sang til Glæden.

Sangen toner, Druen blinker,
Spøg nedbysser Veemods Lyd;

Venskabs unge Seraph vinker
os til festlig Sang om Fryd:
:,: kom da, Glæde, fra det Høje,
bland din Vellyd i vor Sang!
Straal af blide Skjønnes Øje,
lyd i fulde Bægres Klang! :,:

Naar vor Fod paa Roser vanker
gjennem Velstands Eden hen:
naar vi Haabets Frugt opsanker
med Forstand, at nyde den:
:,: kom da, Glæde, fra det Høje,
at vi skjønne, hvad vi fik,
og erkjendtligt os fornøje
over Livets Øjeblik! :,:

Naar vor Skjebnes Himmel graaner,
naar dens Tordner ned os slaae,
og naar Haabets Glimt hendaaner,
det vi bange stirred' paa:
:,: kom da, Glæde, fra det Høje,
at vor Kummer flygter bort,
at vi mindes i vor Møje,
disse Dages Qval er kort! :,:

Naar vor Aftenstund indbryder,
og vor Puls afmægtigt slaaer;

naar

naar vor Løn for Daad og Dyder
os ved Livets Grændse naaer:
:,: kom da, Glæde, fra det Høje,
føer os Kampen let forbi!
Smil end fra vort brustne Øje,
naar det evig lukkes i! :,:

Sangen toner, Druen blinker,
Spøg neddysser Veemods Lyd,
Venskabs unge Seraph vinker
os til festlig Sang om Fryd:
:,: kom da, Glæde, fra det Høje,
bland din Vellyd i vor Sang!
Straal af blide Skjønnes Øje,
lyd i fulde Bægres Klang! :,:

Haste.

Hvad er Publikum i Henseende til Theaterpersoners og Theaterstykkers Bedømmelse?

Jeg veed ikke om dette Spørgsmaal allerede da, naar dette Hefte af Iris og Hebe udkommer, vil være besvaret til alle Upartiskes Tilfredsstillelse. Jeg vover derfor at sige min Mening derom, uden i mindste Maade at ville paatvinge andre den.

Publikum for Theatret er den Deel af Hovedstadens Indbyggere, som kiende, ynde og besøge det. Den der ikke kommer paa Skuespillene, heller ikke er kommen der før, har neppe en lovlig Stemme i Theatrets Bedømmelse. Den der vel har været der før, eller nu kommer der, har derfor endnu ingen fuld Stemme, med mindre han forstaaer hvad han der seer og hører, og føler hvad got eller slet er, enten dette nu skeer formedelst sund Sands og efter Naturens simple men klare Lys allene, eller tillige formedelst dramaturgiske Kundskaber.

Altsaa er ikkun den bedre Middelstand i Kiøbenhavn, ja ikkun Majoritæten deraf, beføiet til at bedømme Theaterpersoner og Theaterstykker.

End videre forkastes af dette Tal, i det mindste i enkelte Tilfælde, hver den, som med al sin øvrige Qualification er bekiendt for at være partisk, forud indtagen for eller imod en Skuespiller eller Skuespillerinde, for eller imod en Debutant, for eller imod en Autor, for eller imod et Stykke, alt ligesom den Person eller Ting er, som skal bedømmes. Det er det samme, enten hans Partiskhed har sin Grund i ham selv, eller den flyder ud af Forbindelser.

Naar derimod en Mands Upartiskhed ikke tvivles paa, saa maae han tale i Publikums Navn. Og naar man veed, at han omgaaes Folk af alle Stænder blant de Dømmedygtige, for Ex. Kiøbmand og andre anseelige Borgere, Lærde og Studerende, Officerer og civile Embedsmænd, enten i Forretninger, eller i private Selskaber, og det altsaa kan for-

modes, at han har hørt det, han giver som Publikums Stemme, af den større Deel af de mange Personer af forskiellig Stand og uafhængige af hverandre, selvstændige og frie hver i sin Mening, saa kan han paastaae at have hørt Publikums Stemme, og at være berettiget til at tale i Publikums Navn.

Intet er naturligere. Taler han med Personer af een Folkeklasse, der, som sagt, ere beføiede til at dømme, og uafhængige af hinanden, frie og selvstændige Mænd i deres Mening, og de 4 af 5, ja de 3 af 4 ere for den omtalte Ting; saa slutter han med Føie, at Majoritæten af den Klasse er for Tingen. Gaaer det ligesaa med de øvrige dømmedygtige Klasser, at nemlig de, han taler med om Sagen, for den største Deel er for den, og er al denne Forespørgsel reen og fri for al Aftale, Forbund, Overtalelse, Hverving o. s. v., saa tør han slutte og offentligen paastaae, at han har hørt Publikums Stemme. Og dertil har han des større Ret, jo flere Klasser, og jo flere Personer i hver Klasse, han har hørt dømme.

At ikke ville erkiende en saadan Stemme for Publikums, fordi ikke alle dømmedygtige have givet deres, det var urimeligt. Alle disses Stemme var det ikke muligt at samle. Med en Subscription at gaae fra den ene til den anden, var ikke allene høist latterligt, da en Ting af ingen væsentlig Betydenhed for det Almindelige fik Anseende af Vigtighed; det var endog bedrageligt, da mangfoldige af een eller en anden Aarsag vilde underskrive hvad flere havde

 skre-

skrevet. Een vilde ikke støde Subskriptionssamleren; en anden ikke afvige fra saa mange smukke Mænds Mening o. s. v.

Det er da Majoritæten af Publikum, som gielder for Publikum, ligesom Majoritæten i et Collegium gielder for Collegium. Og til at udfinde den hos Publikum, dertil er nok den omtalte Induction et sikkert Middel.

Dog giør den, der saaledes foredrager den offentlige Mening, altid bedst i at tilføie bevisende Grunde, og giendrive de modsatte. Thi Magtsprog ere altid forhadte, og end ikke Publikum maae have Anseelse af Despot.

Jeg har ikke talt om Klubber og dramatiske Selskaber, som Steder hvor man kan høre den offentlige Mening. I Klubber er neppe megen Selvstændighed og Frihed i Meninger. Der er alt for ofte en herskende Tone, som ikkun faae finde for got at tale imod.

Dramatiske Selskaber ere i Henseende til Mening ogsaa gierne lige musikalske Akkorder.

Om Rollernes Doublering ved det Kongelige Theater.

Det er en Skik ved de fornemste Skuepladser, at alle Hovedroller doubleres, det er: at foruden den Person, som Autor eller Directionen har givet første

Prio-

Prioritæt i den, den anden gives til endnu een, som da spiller den, hver Gang den første ikke kan.

Denne Skik burde indføres hos os; ikke fordi det er en fransk Skik, men fordi det er en god Skik. Alt det, som flere Nationer ere enige om, faaer deraf desmere Bekræftelse paa, at det maae være nyttigt.

Men om vi end vare de første, som førte sligt i Brug, saa kunde det dog skee, som noget, hvis Grund er indlysende i Almindelighed; thi baade Publikum tilfredsstilles og Theaterkassen vinder ved, at et yndet Stykke opføres, uagtet en Person er syg, som spiller een af Hovedrollerne.

Directionen har selv givet Exempel herpaa, ved at doublere Sigbrits Rolle med Mad. Rosing og Mad. Preisler. Begyndelsen er altsaa giort. Gid det maatte skee ved flere overordentligt gode Stykker!

Tode.

Selskabs-Sang.

Ved Foden af et Bjerg jeg laae,
Hvis Top jeg skulde nu bestige.
Hvor blev jeg modløs, da jeg saae
Dets bratte, steile, haarde Side,
Jeg sukkede: o Gud! hvor tung
Er Vejen, naar man ej er ung?

Men trods af den Besværlighed,
Paa Gangen jeg dog nu begyndte!
Den matte Sved, den trilled ned
Ved hvert et Fjed, jeg frem mig skyndte.
Da hørte jeg, o hvilken Trøst!
Jeg hørte, Fader Evans Røst.

Han for mig stod med venligt Smiil,
Og bar en Kurv med klare Druer;
„Kom Vandringsmand! dig lidet hviil!
„Jeg seer at du for Vejen gruer.
„O kom og nyd min Druesaft,
„Den gi'r dig Mod, den gi'r dig Kraft!"

Jeg drak, og Ungdoms Fyrrighed
Jeg følte strax i hver en Sene:
Og rask jeg trasked' nu afsted,
Og løb, foruden Stav, allene.
Ja, da jeg tænkte mindst derpaa,
Paa Toppen jeg mig fandt at staae!

O! hører derfor en og hver:
Naar Vejen stundom trang vil blive,
Naar at I øjne blot Besvær,
Og Livet mangt et Stød vil give,
See til, I Evan møde kan,
Da over Klipper hopper man.

C. H.

Robespierre
til
det franske Folk d. 7 Martii 1794 *).

Si qvid habent veri vatum præsagia, legam.
Ovid.

Franker! mine Venner! mine Brødre! I ere i Bevægelse; stiller Eder, hører mig! Retfærdighed fordrer det af Eder, Venskab paastaaer det!

Ikke blive mine Ord valgte, mine Udtryk vejede; men jeg vil tale Sandhed, og Sandhed trængte aldrig til Pragt.

Franske Borgere! hvad søge I; hvad ville I? Med knuste Hænder opførte I Retfærdighedens Alter. Levret Blod af Fædrelandets Helte klæber paa Stenen. I offrede hende Eders svage Konge, Eders troløse Hærførere, Eders vrange Dommere. Tyrannerne sammensværge sig; rasende angribe Eder Millioner; tusende Forrædere opstaae ved Eders Barm; trint om truer Sværdet og Hunger og Død; I byde Trods, I seire, I blive frie. Dette Eders skjønne Verk, Allskaberens Ære, Menneskelighedens Glæde ville I ned-

*) Man veed af Aviserne, at der hin Dag var Oplob i Paris og at man allevegne raabte: Brod! Konge! Fred! Jeg behover vel ellers neppe at erindre, at det meste her er Ideal; og dette Ideal udtænkt som af en fransk frie Borger til franske frie Borgere.

nedbrydc, J vilde have en Konge. — Have J tænkt Tanken, hvor nedrigt det er ikke at ville regiere sig selv, hvor haanende ikke at kunne? Skielve J ikke for Manerne af de myrdede Helte? Gyse J ikke for Historiens Skiendsel, for Eders Børnebørns Forbandelse, som J bringe under Aaget? Høre J ikke Europa stønne under sine Lænker? Fierne Nationer raabe Vee over sig og Eder, naar J opgive Kampen? Og o! at J allene afsloge at beherskes af Lu-ner! At Uafhængighed var det Eneste J havde at tilbagegive! Eller regne J for Intet, at J alle bære lige Byrde, dele lige Rettighed. At J fuldstødte en Religion, hvis Bud var Gudsbespottelse, hvis Grundvold hvilede paa Mørket, hvis Tienere vare Eders Udsuere? At der opgik Lys i Eders Financer, Orden og Principer i Eders Lovkyndighed, Forkortning i Retfærdigheds Uddeling? Have J glemt Beenradene i Bastillen, de underjordiske Huler og de vanvittige Oldinger?

Regne J det for Intet, at kunne fødes, gifte Eder og døe uden skiændige Afgifter? At J ikke længere underholde Hjorder af Dagdrivere til at bestiele Eders Huse, beskiemme Eders Døttre og true Eder til Trældom? At Kongemødre, Kongebrødre og deres Hoffer ikke længere vældte sig i Vellyster, kiøbte for Eders Blodsved? At denne Besparelse byggede Eders Oldinger Hospitaler, Eders Ynglinger Skoler; oprettede Fabriker, og gave Eder alle Brød og Koner? At Ingen iblandt Eder længere trædes i Støvet, fordi hans Fader var Betler, eller befaler

Folket

Folket, blot fordi han fødtes af Stormandens Hustrue? At Velsignelse over Eders Navn gjenlyder fra fjerne Dovre og Alper, Kordiller og Pyrenæer? Eller troe I at Exemplet ville forbedre Despoterne. — Er Cæsar ikke myrdet, faldt ikke Sverrigs Gustav, døde ikke Naborigets Karl, dømte I ikke Ludvig? Skuer uden for Eder!

Er Adelen ophævet? Er Skrivefrihed almindelig? foretrækkes den Duelige? ordner man Lovene?

Gaaer! adspørger Aarbøgerne! I ville finde Voldsmænd, Dumhoveder, Vellystlinge, een Titus, een Henrik i tusende Lande, tusende Aar.

Ere I misfornøjede med Conventen? Taler! kun den Svage mistænker uden Grund. I mangle Brød — Vi kunne ikke skabe det — Men see der staae vore Huse; gjennemsøger dem; mætter Eder paa vore Smuler; vi ville omfavne Eder og døe. I tøve! I ville have en Konge — Franske Mænd! I have at vælge.

Udleverer os, tiltrygler Eder Fred paa dette Vilkaar, kjøber den med Eders Velgjøreres Blod med Eders Børns Lykfalighed. — Eller — griber Sværdet, gaaer rasende mod Voldsmændene, og døer af Hunger paa hans Legeme, døer Heltens Død for Frihed, Fædrenelandet og Menneskeligheden!

H. G. Sveistrup.

Utysket*).

Men Asa Thor sidder i Gimle **) Sal,
Som Hvirvelvind lyder de Sange,
Hans vrede Røst er som Tordenskrald,
Hans Harm giør Enheriar ***) bange.

Han reiser sig op af sin Ibenholts Stol,
For Miølner ****) saa revne de Bierge:
Jeg lærer de Slægter fra Pol og til Pol,
Jeg 'r Danmarks og Norges Værge.

As Odin han tog til Mæle brat:
Hvi est du, o Thor! saa bitter,
Hvi folder dit Øjebryn ud en Nat
Saa tæt, at ei Lynet den splitter?

Har Du da o Valfader, raabte Thor,
Ei lyttet til Mimers *****) Tale:
„De Konger de myrdes rundt om Jord,
„De Folk ere ryskende gale.

„Et ledt Utyske, fra Seine-Bred
„Opkastet, den Gru har lavet;
„Det dyssed Konger, det Folket sled
„Som Stormen den slider Havet."

Og

*) Utyske ɔ: Spøgelse. **) Gimle ɔ: Gudernes Boelig.
***) Emheriar ɔ: Heltene i Valhall.
****) Miølner ɔ: Thors Strids-Hammer.
*****) Mimer ɔ: den nordiske Mythologies Orakel.

Og har ei Valkyrien bragt af nye
Den Tidend': at Clodvigs Franker
Har veiet ham — at under vildene Skye
Adsplitted' hans Hofmænd vanker;

At Inglingen fristet Ullvs Saar
Midt udi sit høie Lofts Gilde;
At missede Piil i Bretland *) spaaer
Dets kronede Jørgen kun ilde.

At Longobarders Herre alt har
Mist Hælften udaf sine Lande,
Og at Batavers i liden Knar **)
Maattet flye til fremmede Strande.

At rundt Polakken er spredt som Avn,
Saa een kun er bleven tilbage,
Der skal med spotteligt Kongenavn
Hentære sit Lives Dage.

Og vil det dvæle længe før det
Utyske ald Heima ***) over
Gaaer Gang? Hvo god da for Asers Æt,
For Leire-Kongen mig lover!

Det

*) Bretland ɔ: Engelland.
**) Knar ɔ: Skib.
***) Heima ɔ: Verden.

Det giør Valfader — var Odins Ord,
Kun lidet jeg Mimer lærte,
Kun lidet Valkyrien — Asa Thor;
Heelt andet mig Hlidskialf *) lærte:

Høit fra dets lyse, gyldene Tind
Saae jeg over Heima vide,
Jeg saae Utysket sig sneeg derind
Og Konger og Folk at stride.

Jeg saae det snoede sig som en Aal
I hundrede Bugter lede,
Tilhviskede Folket om Kongers Vold,
Og Konger om Folkets Vrede.

Da sendte jeg Knutlingen **) Asa Tyr,
Og Freya jeg sendte hans Riger:
De varsled' dem mod det fule Dyr,
Og lærte, dets Navn var: Smiger.

Med Viisdom Tyr rustet Skioldungen ud,
Saa Nordboers Ret han ærer;
At er han der' Fader, dog er han ei Gud,
Godmodige Freya dem lærer.

At

*) Hlidskialf ɔ: Stedet, hvorfra Alfader overskuer Verden.

**) Knutlingen ɔ: Kongen af Danmark.

At Nornerne holt i Gimle Sal
Blander Ondt og Got tilhobe,
Som tæres af Folk og af Konger skal,
Saa skorter der ei en Draabe.

At Vansnilde *) kun og Niddinge-Hu
Egger Mænd mod Mænd at skimle,
Fordi det i Heima ikke endnu
Gaaer fuldt saa got som i Gimle.

Saa lærte Tyr og Freya — og see!
Nordboerne — Kiæmper alle,
Stode op i gram Forbittrelse
Det Utyske at anfalde.

Det svang sig op under uldene Skye;
Mod Syden det atter mon stavne,
Blant Berserker **) Gang og Vaaben Gny
Og Birtings ***) Bade at havne.

Men Skioldungen og hans Kiæmper tree
Vel tusind Gang tusind blev glade;
De svore hinanden en evig Troe:
Det Utyske vilde de hade.

Thi

*) Vansnilde ɔ: Uforstand.
**) Berserker Gang ɔ: toileløs Krigers-Adfærd.
***) Birtings Bad ɔ: blodig Kamp.

Thi Asa Thor! sæt Dig ned paa Strand;
Skue froe til vort Danmark og Norge:
Skioldungen han sover hos mindste Mand
Saa tryg som bag hundrede Borge.

Da sadte sig Thor paa sin Ibenholts Stol,
Paa Fieldvæg han Miølner mon hænge.
Als Odin til Minisang Braga befoel
At røre de gyldene Strenge.

Han sang: hvor findes i Heima et Land
Som Valfaders Danmark og Norge,
Hvor Kongen han sover hos mindste Mand
Saa tryg som bag hundrede Borge.

Sneedorff.

Grændserne mellem Poesi og Prosa.

(I Breve til Heloise.)

af

H. G. Sveistrup.

I.

De har bedet mig, kjereste Heloise! at udvikle Dem Forskjellen imellem Poesi og Prosa; og oplyse denne Forskiel med Exempler allene af danske Forfat-

tere.

tere. Rigtig nok betaler man i vore Tider saa ofte Prosa for Poesi, at de litterære Handelsmænd maaskee mere end nogen anden kunde trænge til en Prædiken ikke efter Moden; men, kjere Pige! De fordrer denne Præken af den urette. Ja! vare endda Grændserne imellem Poesi og Prosa kun halv saa ukjendelige som Polens! — saa vidste man dog i det mindste at der ingen skulde være. En stor Æstheti= ker har virkelig ogsaa paastaaet dette; imidlertid synes en smule Udskiftning aldeles ikke upassende saa vel her, som andensteds; helst naar vi saa siden fik en tydelig Forordning, som paalagde enhver, at holde sig og sine Folk smukt paa sit eget. Men, som sagt, det er hverken let eller tjenligt at have med denne Sag at bestille og det vidste de Folk nok, som baade have lovet Penge og Ære for at oplyse den. Dog — Heloise har bedet mig derom. Heloises Bønner ere mig stedse Love. Desuden, gode Pige! naar jeg arbejder for Dem, bliver jeg bedømt efter min Villie; og er altid vis paa Belønning, thi min Villie er altid god; da derimod Herrerne deroppe allene randsage Evnen, og vist nok gave mig et accessit for hele min Umage.

Hos Dem slipper jeg ogsaa for at anføre flere Steder af Kant, end jeg har læst, og som vedkomme vort Emne, thi Deres Nøjsomhed er mig bekjendt. De vil hverken underviises om Kathegorier eller Amphibolier, naar De spørge om Grændserne imellem Prosa og Poesi.

For alle Ting maae vi være enige om, hvad man forstaaer ved Poesi. Denne Bestemmelse kan De troe, er ikke saa aldeles paa sit urette Sted i denne Materie; thi for det første lære vi derved tillige halv om halv at kjende hvad den ikke er. Af dette Noget, som den ikke er, tage vi fremdeles den bedste Deel og gjøre til Prosa; og Resten gjøre vi til — ingen Ting; thi Svulst og Vær og Usands er hverken Prosa eller Poesi.

Digtekonsten bestaaer da hverken i den Konst, at smede Rim eller tælle Stavelser. Jeg er overbeviist at De, gode Heloise! aldrig nægter Samsøe Digternavn, fordi der ikke findes to Linier af lige Takt i hans Dyveke. Ikke heller er De ubarmhjertig nok at nægte de stakkels Hedninger den Fortjeneste at have skrevet Vers, (som andre have nægtet dem det Agrement at komme i Himmelen) fordi de hverken have havt Øre eller Sprog for Rimet. Jeg skulde ikke engang have opholdt Dem herover, dersom en vis Mand — i sine Forelæsninger over Horaz's Digtkonst (som han kalder den) ikke udtrykkelig havde sagt: at den hele Forskjel imellem Prosa og Poesi ofte laae i en vis snild Maade at omsætte Ordene paa." Han fremsætter os til Exempel Eloah's Tale til Adam i den anden Sang af den ulykkelige Prøve:

„Leer var du i min Haand, o! Mand som Himlen ærer,
Som frem for Tusende mit Væsens Aftryk bærer."

hvil-

hvilken han gjør til Prosa saaledes:

Du var Leer i min Haand, o Mand! som Himlen ærer o. s. v.

Paa denne Maade kan man rigtig nok gjøre hele den ulykkelige Prøve og enhver Prøve i Verden til Prosa; men jeg tvivler igjen paa, om Baden nogensinde vil være snild nok at træffe paa en Omsætning, der kunde gjøre hans Prosa til Poesi.

Man maae ligesaa lidet allene søge Poesiens Væsen i Begeistring, Enthusiasme eller Besjeling af en Gjenstand. Den første bedste Lovtale — ikke just af Hagerup — vil overbevise Dem derom; skjønt vi her allerede ere Tingen nærmere. Virkelig, Begeistring! er en Egenskab, som Digteren maae finde sig i at dele med Talleren, ligesom tvertimod Talere og især Tidendeskrivere for Ex. Flensborg og T — havde gjort vel i, som saadanne, at lade Digteren beholde sit Rim og Stavelsemaal.

Endvidere er Poesi ingen — „Viste?" Ypperligt! Men da De selv efter denne Anvisning vil kunne udfinde en Mængde Ting som den ikke er; haster jeg at sige hvad den saa omtrent er, for ikke længere at misbruge Deres Taalmodighed.

Baumgarten og Ramler, (bliv ikke bange), Sulzer, Eschenburg og Blair have allerede sagt det, og hver paa sin meget gode Maade. Det stod altsaa allene til mig at nøde Dem her, i sømmelig kronologisk Orden, at læse Æsthetik for et heelt Aar; men da jeg strax vilde komme til at fortælle Dem om en

 Mand,

Mand, som har sagt det paa en langt bedre Maade, saa er jeg god nok til ogsaa at spare Dem denne Umage. Imidlertid haaber jeg, at De ikke heller lader en Godhed, der virkelig ikke har kostet liden Overvindelse, upaaskjønnet.

Manden, jeg mener, er Kant — De kjender jo den gamle Königsberger, som hele Verden taler om, og faare faa læse. Han og efter ham Kristian Wilhelm Snell have, efter mine Tanker, saa aldeles udtømt denne Theori, at De for Fremtiden, som oftest, her vil møde deres Meninger i mine Ord.

Allerførst maae vi under deres Anførsel besøge Smagens Tempel . . . men Rummet paa mit Papir taber sig. Lev vel kjereste Heloise! Ikke fordi jeg slutter mit Brev — evig er jeg Deres o. s. v.

2.

Om Evne at føle eller Evne at bedømme det Skjønne, hedder Smag; dermed ville vi ikke længe opholde os, bedste Heloise! Tingen kommer ud paa eet, og den, som besidder den ene af disse to Egenskaber, skal jeg altid indestaae for den anden. Vigtigere er os, at finde et sandt og rigtigt Kjendemærke paa dette Skjønne, med hvilket Smagen og Smagens Kritik egentligst har at gjøre.

Skjøn er enhver Gjenstand (for Synet og Hørelsen), saavidt den behager os umiddelbar og allene formedelst dens Form. Heloises Sopha, naar hun

er træt, og mig stundom et Glas Champagne — stundom er, som De veed, ikke ofte — smage os rigtig nok ogsaa; men denne Smag er egennyttig; det er Materien og ikke Formen, som her beskjeftiger den. Deres Sopha maae være rund, trekantet, overtrukket med Silke eller Fløjel; ikke sandt! Den er dog alletider vis paa Bifald, naar den kun er blød! og jeg — jeg veed i dette Øjeblik ikke, hvorledes Champagne danner sine Perler.

Naar vi nu ville kalde det nydeligt, som behager os allene for Materiens Skyld, Rosens Udduftning eller Heloises Aande; og godt, alt hvad som behager os, deels fordi vi derved opnaae en anden Hensigt; for Ex. Heloise at hvile sig; deels fordi vi ved kold Overlæg virkelig finde det saaledes i sig selv, saa gjorde vi derved et betydeligt Skridt fremad paa vor Bane.

Vi lærte saaledes for det første endnu nøjere at begrændse Smagens Enemærker. Paa Deres sidste Fødselsdag sendte en Ubenævnt Dem en Buket. Saavidt jeg husker, bestod den af Roser, Jo længer jo kjerere, og Forglemmigikke'r. De var paa Bal, da De modtog den. Jeg tør nu ikke vide, om Formen, Farvernes blide Sammenflydelse, eller Aarstiden — det var, som De veed i Marts — eller Deres Hylding af Foraarets første Yndlinger havde Lykke nok at behage Dem; men kun i det første Tilfælde vilde De have yttret Følelse for det egentlig Skjønne.

Rosens Farve, Harpens Sølvtone har virkelig ligesaa lidet Fordring paa en Bedømmelse af den egentlige

lige Smag, som Fersknens Sukker, eller Skovliliens Duften.

Maaskee have vi tillige ogsaa halv om halv afgjort det Spørgsmaal, om der gives nogen almindelig Smag. Vi ville forsøge det.

En finder den violette Farve blid og rørende; en anden kold og død. Den ene tilaander Fløjten Vemod og Elskov; den anden henrykkes af Klaverets halvdøende Toner. At trættes herover var Daarlighed. I slige Tilfælde har enhver sit Øje og sit Øre, som sin Næse og sin Tunge; og tager det heller ikke nogensinde fortrydeligt op, om man modsiger eller indskrænker hans Dom. Om det Behagelige (det Nydelige) gjelder altsaa Grundsatsen: Enhver har sin egen Smag (Sandsesmag). Ogsaa beroer oftest Tingenes Brugbarhed eller umiddelbare Nytte paa individuelle Forhold og Omstændigheder. Det er ligesaa sædvanligt at høre sige: denne Ting er mig (i min Situation) nyttig, som: jeg finder denne Farve afskyelig. Men vilde nogen sige: dette Kobberstykke, denne Statue, denne Koncert holder jeg for skjøn, saa burde man lee; thi man maae slet ikke kalde noget Skjønt som kun behager Een. Man dømmer her ikke længere for sig selv, men for enhver, og taler om Skjønhed, som en Egenskab hos Tingene selv, hvilken følgelig maae være Enhver besknelig. — „Altsaa gives der en *) almindelig

*) Egentlig er den baade almindelig og ikke almindelig, da de Objecter, som Sprogbrugen har givet Navn af skjønne, som ofte ere blandede Skjønheder.

vid. Kant.

delig Smag for det Skjønne?" Ja! kjereste Pige! Ligesaavel Hottentotteren som Pariseren seer hellere en Rose end en Tidsel. Nattergalen synger skiønt baade for Marine og Heloise.

At denne Følelse for det Skjønne igjen beroer paa et vis harmonerende Forhold mellem Gjenstandens Form og Materie; den behagelige Virksomhed, vor Indbildningskraft derved sættes i, er deels ikke vort Øjemed, deels ikke let at forklare. Vi ville heller her samle vore Bemærkninger over det Skjønne selv, for siden med dem i Haanden at gjennemvandre Konsternes blomstrende Rige, og anmærke os Grændserne og Tilstanden af enhver Provinds.

Hvad vi altsaa kalde skiønt, behager uden mindste Egennytte; behager almindelig og nødvendig; det bestaaer i en Gjenstands Hensigtsmæssighed, uden at vi dog derved tænke os nogen bestemt Hensigt, endelig maae vor Dom derover være upartisk — saalænge vi endnu indtages eller røres af en Gjenstand, have vi bortgivet vor Stemme.

Det Modsatte af Skjønhed er det Hæslige: men De har selv ofte nok været i Selskab med den sure F — for, uden min Erindring, at vide dette tilfulde.

Forresten gives der utallige andre Følelser, som blande sig med den rene eller egentlige Smagslyst, og udgjøre saaledes den blandede. Imellem disse udmærker sig det Velbehag, vi finde i det Høje, det Rørende, det Komiske. Men da dog disse Gjenstande ikke kunne kaldes egentlig skjønne; skal De slippe blot

med at høre dem nævne. Selv vil De let finde Korrelaterne: det Lave, det Kolde o. s. v.

Men Rummet minder mig, at jeg alt længe nok har misbrugt Deres Taalmodighed. Lev vel!

3.

Mit sidste Brev handlede rigtig nok om Smag, kjere Heloise! men om der var Smag i mit Brev, er et andet Spørgsmaal. De vil imidlertid strax faae en Lejlighed at øve Deres Kritik ved Besvarelsen; thi vi nærme os just nu en Bestemmelse, hvad skjøn Konst og Kunstprodukt egentlig er. Og i ethvert Tilfælde fordrer jeg alligevel Undskyldning; thi et kort Udkast af Smagens Theori var vort Øjemeed aldeles nødvendigt.

De skjønne Konster tilkommer altsaa ikke dette Prædikat, blot fordi de efterligne det Skjønne i Naturen; men **fordi de fremstille** os Gjenstande af enhver Beskaffenhed, det Skjønne og Høje, saavel som det Lave og Slette, **paa en Maade, som behager os for sin egen Skyld.**

Denne Bestemmelse er sand og almindelig gjeldende; De maae holde derimod hvilket af Geniets Arbejder, De ville, Vogelius's Taler, Samsøes Dyveke, Rahbeks Hanne — ikke mindre end Juuls Marie, end Baggesens Emma og Klemmiens's Montgommery.

Men om de skjønne Konster dele alle med hinanden den **Hensigt at behage umiddelbar;**

bliver

bliver dog den Vej, enhver valgte til dette Maal, enhvers Hoved-Ojemeed, ikke desmindre meget forskjelligt.

Fordi levende Fremstillelse, Nyhed, Værdighed, Natur og Sandhed ere ligesaa vel Fuldkommenheder for Digteren som Taleren, baade hos Bommonville og Schulz; ville De dog vel neppe forvexle Høstgildet med den bortfløjne Fugl.

At klassificere Dem her, alle de skjønne Konster efter de forskjellige deels naturlige, deels vilkaarlige Tegn, hvormed de saa levende fremstille os snart Naturen selv, snart Idealer; det tillader os ikke vort Emne. Ogsaa vide De desuden vist, at denne Inddeling har adskilt de skjønne Konster overhovedet i de talende, de dannende, o. s. v.; denne Kundskab er os her nok.— Men des nøjere ville vi paa den anden Side betragte de talende Konster særskilt; det er paa deres Eiendomme Grændsestridigheden har rejst sig.

Som bekjendt, udgjøre Veltalenheden og Digtekonsten her de to store Underslægter; og begge dele sig igjen, i mange og betydelige Grene. Ikke allene venter man Veltalenhed fra Talerstolen; ogsaa Historien, Brevet gjør deres Fordringer herpaa; til Kastale vandrede lige saavel Forfatteren af Sinklairs Vise, som Forfatteren af Sterkodder og Fingal.

Men hvilket udgjør Digterens hvilket Talerens særegne Væsen? hvori bestaaer Forskjellen mel-

lem

lem Poesi og Prosa? — — De seer vor hele Opgave beroer paa dette Spørgsmaal.

Altsaa; Den Slags Veltalenhed, hvis Formaal er ikke blot at berige Forstanden, at bøie Villien, men tillige og i sær at opvække umiddelbar Smagslyst; til den Ende fremstiller levende og beskuelig enhver Tanke; dog saa at Forstandens Underholdning alligevel stedse synes at blive Hovedhensigten, hedder den prosaiske Veltalenhed; og hin endnu større Grad af Tankens Forsandselse — om jeg saa maae kalde det — der forkynder os Indbildningskraftens, Følelsens og Vittighedens frie Spil som Hovedhensigt, Forstandens og Eftertankens Underholdning som Biting, er Poesi eller Digtekonst.

Vi kunne udtrykke det samme og endnu kortere saaledes:

Veltalenheden behandler Forstandens Arbeide som et frit Spil af Indbildningskraften; Poesien udfører Indbildningskraftens frie Spil som et Arbeide for Forstanden.

Naar Taleren svinger sig ud over sin Virkekreds, glemmer for ofte sin Materie for sin Form; naar Digteren paa den anden Side taber for meget af sin Værdighed, giver os Biographier og Annaler for et Heltedigt; saa overskride begge altsaa hinandens Grændser; mishager deres Form aldeles, saa ere de Fuskere, som hverken have Ejendom eller Grændser.

Det

Det er følgelig ikke i Navnet men Udførelsen vi skulle søge Forskiellen mellem Roman og Epopee, Anekdote og Epigram — en Forskiel, som lader sig langt bedre føle end beskrive.

Exempler i næste Brev. — Jeg iler at tilføie endnu nogle Bemærkninger over det Ord: Poesi. Der gives, som vi have seet, baade en udvortes og indvortes; den første er Riim og Stavelsemaal; den sidste fortiener alene at bære dette Navn *). Poetisk Prosa maae De altsaa aldeles ikke forvirre med prosaisk Poesi, om det Ene see alle vore Tidsskrivter; om det andet see Alperosens Skabelse.

Undertiden kalder man allene en levende Fremstillelse af det Høie, det Rørende, det Ædle, Poesi; i denne Forstand har Baggesen sielden skrevet Prosa, Rahbek ikke ofte Vers. Men jeg er atter for vidtløftig; Far vel!

4.

Jeg lovede Heloïse sidst nogle Exempler til Oplysning paa vor Theori. Hvas's Batteux ligger for mig. Veed De vel, at jeg kunde straffe Dem følelig for Deres Begiering. Dog, det er for slemt at synde baade med Villie og uden Villie. De skal slippe allene med mig selv.

For-

*) Jeg siger ikke dermed, at Stavelsemaal er blot en overflødig, en unyttig Prydelse. Jeg troer med Schlegel, at det er iisderlig ofte sammenvævet med Poesiens eget Væsen, og at dets skiulte Ynde har langt større Indflydelse paa os, end vi troe. Jeg siger kun, at Tahl er ikke Poet.

Forrige Gang afgiorde vi: at Konstskiønhed var en skiøn Forestilling af enhver Gienstand i Naturen. Hæsseligheden selv — den væmmelige undtagen — frastøder her ikke længere. Paa Scenen venter Hiartvar og Rolf, Røenstrup og Dyveke med lige Retfærdighed paa vort Bifald. Men vor Dom over disse Geniets Værker er sielden — yderst sielden upartisk. Vi mangle de fornødne Forkundskaber; vort Lune er det urette; vi kiende Konstneren; han er vor Ven; vor Landsmand; hans Arbeide har Nyhed og Originalitet for os; Konstarbeidet selv har oftest blandet Skjønhed; interresserer tillige snart vor Sandsevne, snart vor Moralitet; endelig — dog jeg er vis, De troer mig allerede for længe siden.

En smule besynderligt er det, at denne lange Sætning beviser ligesaa soleklart: „enhver har sin egen Smag" som vi før uimodsigelig gotgiorde, at der gaves kun en eneste almindelig.

Sagen forholder sig dog virkelig saaledes; naar det kommer til Tilfældet, fælder to Mennesker yderst sielden den samme Dom; skiønt hver for sig i Forveien, og det med Grund, giør Regning paa den andens Stemme.

Heloises Smag er nu af mange Aarsager finere og rigtigere end min. De vil kalde dette en Kompliment, men en Kompliment, som er sand, er ingen — sand Kompliment i det ringeste; og jeg bringer Dem altsaa et nyt ikke ringe Offer, da ieg saaledes frivillig gaaer hen at prostituere min stakkels slette Smag ved Siden af Deres gode.

Finde

Finde De f. Ex. det Høie og Ædle saa lykkelig, saa henrykkende skiønt fremstillet i Hothers og Balders og Nanna's Karakter, som jeg? I første Kampsceene; Balders Enetale første Handling, andet Optrin; Hothers Svar til Nanna i næstsidste;

— — Kan du troe mig til at have
den, som har skienket dig et Glimt af Glæde
een — Guder! næsten een af Hothers Dage.
— — —

O! Nanna jeg har tænkt den store Tanke
Men Læben zittrer dog derved — —

det hele Stykke?

Derpaa er jeg vis; den almindelige, hele Verdens Smag siger mig det. Ak Heloise! hvorfor blev Balders Død nogentid et Syngestykke?

De finde vist nok ogsaa stærkt og høit og rædselfuldt det Maleri, Sterkodder i 4de Sang udkaster sin Ven over Straffen for sit ulykkelige Kongemord; men glemmer De et Dieblik, at Sterkodder ikke kan døe; saa finder De, som mange, hans Fortælling utrolig.

Skal jeg anføre Dem Thaarups Romance „I Dalens Skjød en Hytte laae" eller „Da jeg var lille" af Baggesen til Exempel paa det stille, blide Rørende? Jeg vedder to Breve fra Deres Haand, at De ikke selv skal kunne raade mig.

Og jeg vedder alt, hvad De vil, at ingen, ingen har fremstillet ædel Eenfoldighed saa elskværdig, saa

saa skjøn, som vi finde den i Hans's Sang. „Jeg fremmed her til Stedet kom.“

Kunde Eva — jeg spørger Dem selv, Heloise! kunde Naturens første Pige tale anderledes, da hun talede første Gang, end Evald fortæller os? mere naiv, mere ukonstlet, med mere Naturforstand? Husker De endnu? — —

Hvad er dog vel en Jeg, hvad er det vel at være?

Den fine Vittighed selv har jeg ikke seet, men jeg tvivler paa, den seer anderledes ud end Rahbeks Idee ved Synet af Hjerterdame:

At mod een Dame, som har Hierte,
Der findes hele tre, som intet har.

De veed, at „mit Ønske“ og „mine Længsler“ af Zetlitz ere saa aldeles — saa gandske aldeles mit Ønske, mine Længsler, at jeg neppe tør være en anden bekjendt halv den Værdighed, den Opløftelse, den Natur jeg finder deri. Det gaaer Dem vel ligesaa med Deres Yndling Tullin. Dog De kan være sikker. Der er vist ingen, som nægter hans Majsdag første Rang imellem de malende Poesier.

Vi have læst og nydt Emma tilsammen; vi have talt tilsammen om Dyveke; altsaa intet om Skjønheden, om Smagen i disse.

Hvis Enhed, Tydelighed, poetisk Sandsynlighed, Forsandsning af en let og indlysende moralsk Sandhed udgiøre Fabelens egentlige Væsen; saa tvivler jeg om Lokman eller Æsopus, hvad han hedder,

har

har skrevet en mere æsopisk Fabel, end f. Ex. Storms 13 og Tode's 8de.

Om det Komiske, det lavere Vittige, læs Jeppe og Althvad Vessel skrev paa 2 Stykker nær. Om Lune, læs Bruuns Blandinger og .. og ... læs allene „Et Par Ord som Bagtale." Det er alt nok til Beviis.

Skulde jeg anføre Dem Oldingens Valfart af Hagle, hans Læredigt, hans Birthe, Rahbeks Bomhuus, som Monstere hvert i sit Fag?

Jeg bør ikke længere opholde Dem med erkjendte Mesterstykker. Det er vel den sikkerste men ogsaa den mageligste Vej.

Vi ere enige at søge Epigrammets Natur i en kort, sindrig, skjønt indklædt Tanke over en enkelt Gjenstand. Er det nu Formen eller Tanken eller begge Dele, som gjør Bechmans Epigram over sin Veninde og en Skovmærke til intet Epigram?

Jeg for min Part troer:

Naturens Røde og dens Grønt
nok saa omtrent er lige skjønt.

og at enhver, der ikke som Hr. Bechman har Lov at tage sine Veninder i Skole for Forfængelighed, nok vilde hytte sig for at sammenligne dem med Skovmærker.

Er Hittebarnet en Roman eller en Epopee? Er Kampmans Lovtale over Kristian nogen egentlig Lovtale efter Hvas's Batteux (3 Deel 7 Side). Ov Dem smukt til næste Brev paa Besvarelsen af disse Spørgsmaale.

Som Prøve paa en ganske urigtig Lovtale følger indlagt Hr. Hagerups over Niels Juul; men hvis De ikke forstaaer hvorledes et Øjeblik bær sig ad, naar det lyner eller for Ex. hvordan „den sande Hæders Sol kan dale i den Drømmedes opgaaende Morgen" saa giv Dem hellere slet ikke af dermed; det er imidlertid vist at „Seier, Fienders Fald eller Død" som forekommer Hr. Hagerup kun at være eet eneste vinkende Maal, synes med Grund at kunne udgiøre 3 ganske komplette.

Hr. Fabers Balvise i Nytaarsgaven for 93 kjender De. For en Dandser, som forstaaer alle Konstordene i sit Fag, har den virkelig Skjønheder; men jeg er slet ikke enig med ham at Arbeidet glider let, naar man har dandset om Natten; og at bede Folk ikke ville svinge deres Brødre fra Vid og Forstand — forudsat naturligviis de kunde — er i det mindste ikke at sige dem nogen Kompliment. Lev vel!

5.

De ventede „skriver De" hverken fra Kant eller Snell, men fra mig selv Besvarelse paa Deres Spørgsmaal." Deri har De Ret, Heloise — men at jeg sendte Dem i Stedet for min egen en Opløsning derpaa af Kant og Snell; deri har jeg ogsaa Ret. Vi have altsaa begge to Ret, og det er Halvparten for meget til at kunne vinde Sagen paa nogen af Siderne.

Alvorlig talt! min Theori, eller rettere, Udkast til en Theori over dette Æmne er saa ufuldkom-

kommen, saa aldeles indrettet for mig selv, at jeg har flere end ti Aarsager til ikke at prale dermed; man gaaer jo i denne Tid endog saa vidt, at man fordrer hinandens Stemmeretttighed dokumenteret, og i dette Tilfælde — De kjender den slemme Hof- og Stads-Ret. Dog, jeg har foresat mig at fyldestgjøre Deres Begjering hvordan det gaaer, jeg kan altsaa ligesaa godt adlyde først som sidst.

Naar vi tale (skrive) er det vor alleralmindeligste Hensigt at forstaaes; dette er enten ganske allene vort Formaal, eller vi have desuden til Bisiemeed at behage. Den Videnskab, som giver os Reglerne for det Sidste, kalde vi Veltalenhed; vi kunde i Overeensstemmelse hermed kalde Læren om det første, Rettalenhed, (hvis dette Ord ikke lød saa ilde) eller Læren for en god Stil.

Det Første fordre vi af enhver; han maae være Lærd eller ikke, Genie eller ikke Genie. Det sidste er en Fuldkommenhed, hvortil visse enkelte fødes; den som gjør Paastand derpaa, er en Konstner, som anmelder os sit Arbejde; mislykkes det, har vi Ret at udlee ham; thi en Konst, vi alle kunne lige godt, maae ingen narre os sammen for at see.

Reglerne for at tale ret ere Korthed*), Sandhed, Tydelighed. Det er ikke en Skjønhed hvor de findes; det er en Feil at mangle dem. Reglen for at tale vel, er Tankens skjønne

 Frem-

*) Der gives ogsaa en forskiønnende Korthed, som man ikke maae forvirre med denne, den naturlige.

Fremstilling, for Ex. dens Forstærkning, Forsandsning, Tankernes indbyrdes Følge, alle Udtrykkets Modificationer, Figurer, Troper, selv Ordenes blotte Omsætning *). — Jeg vil give nogle Exempler.

En anden end Moses (sætter jeg) har været overværende ved Verdens Skabelse; han fortæller os ligefrem;

„Saasnart Gud befalede der skulde blive Lys, saa skeete det".

Moses beskriver os Tildragelsen saaledes:

„Gud sagde: Vorde Lys og der blev Lys."

Paa den førstes Udtryk er Intet at sige, hans Fortælling er kort, troe og tydelig. Moses derimod bruger en Figur; han igjentager to Gange det Ord Lys, han bringer Udførelsen saa nær Befalingen, at de ligesom smelte sammen i een Tanke for Læseren, der naturlig maae overraske ham desmere, Moses behager os tillige. Den første talede ret, den anden talede vel.

Jeg har ofte sagt, Heloise var en god og uskyldig Pige. Evald har sagt det samme saaledes om en anden Heloise:

„Hen-

*) Det er paa Sulzers Autoritet at Baden anpriser hiin callida junctura, som Horats kalder det. Imod Sulzer har jeg intet, men imod Baden har jeg det, at han mishandler en Trope paa det Sted han anfører, og forstaaer Sulzers Udtryk om den udvortes Poesie, som om der var nogen callida junctura i det Vers:
„Gid eders Lykkes Guld maae aldrig blive Messing."
Skjønt rigtig nok den laveste Poesi derved adskiller sig fra Prosa.

„Hendes Hjerte var Vox, hendes unge Sjel var
prøvet Guld."

Det første Udtryk kan Heloise ikke laste, det sidste maae tillige behage hende,

Veltalenheden selv deler sig igjen i den prosaiske og poetiske: den første har til Hensigt at behage i det den lærer os, den sidste at lære i det den behager os, eller at behage os allene.

Begge have de lige Ret, kun ikke lige ofte, til samme Veltalenheds Kilde. Jeg kjender ingen Vending, intet Udtryk, hvoraf jo baade Digteren og Taleren gjensidig har Frihed at betjene sig — maaskee de mythologiske Væsener undtagne, og Stavelsemaalet, som Poesiens særegne forskjønnende Indklædning.

Det er altsaa Mængden og Overvægten af disse Prydelser, som udgjør Forskjællen mellem Arbejder af den prosaiske og poetiske Veltalenhed; som siger os, om Forfatterens Hensigt har været ligesaa meget at lære som at behage, eller især, eller allene det sidste.

Ogsaa er Valget af Emne her vigtigt at bemærke; en Fuldkommenhed hos den lyriske Digter kan være en Fejl hos Panegyristen; Historiens og Epopeens Muse, Guldberg og Pram tale begge forskiellig; og tale dog begge vel. Men naar Taleren og Digteren blot i Sandhed og tydelig Eenfoldighed fortælle os sine Tanker, saa fortjener han hverken af Dem eller mig dette hæderfulde Navn.

Af denne Aarsag lider jeg ikke Bjehls-Breve; thi de ere ganske vist skrevne for at behage uden at gjøre det.

Af samme Aarsag er jeg misfornøjet med Hr. v. Gyldenpalms Sang i Euphrosyne; thi man taler virkelig imellemstunder saaledes i daglig Tale.

Og Glem mig ikke'ne af Hr. Staffeldt er jeg næsten paa Veje at laste; thi jeg for min Part forstaaer ikke et Ord deraf.

Ved denne Leilighed vover jeg at gjøre Dem opmærksom paa Forskjellen imellem det Halvmørke, hvori en Digter undertiden lader sine Billeder gaae os forbi, for at opvække Frygtens og Højtidelighedens Følelse; og det Halvmørke, som rejser sig af ikke at kunne skrive danske. Der findes virkelig mange som trænge til denne Anmærkning.

Imidlertid have De her mit Udkast til Besvarelsen af Deres Spørgsmaal. Jeg føler selv bedre end nogen anden dets Mangler. De har villet at ogsaa andre, at De selv skulle føle dem. Det var Deres egen Skyld. Jeg fordrer ubetinget min Belønning; og kan for det første lade Dem vide at 5 lige saa lange Breve fra Deres Haand ikke engang ganske afbetale Deres Gield. Lev vel, Heloise!

Den sande Lyksalighed.

Den Mand, som egen Jord kan pløie,
Og ei har anden Spekulaz,

Han

Han agtes, jeg tilstaaer: med Føie,
Særdeles heldig af Horaz.

Men den jeg meest lyksalig kalder,
Som, ubekiendt med Eiers Lyst,
Skiønt aldrig ham en Arv tilfalder,
For Mismod lukker dog sit Bryst.

Hvad? Skulde Gods nødvendig være,
Til ret at blive bliid og fro,
Til uden Brøde mig at nære?
Partisk var da Algodhed jo.

Den Gud, der mellem faa kan dele
Lyksalighedens Gaver ud,
Han styrer, elsker ei det Hele;
Ham jeg tilbeder ei som Gud.

Dog lad mig ei saa syndigt tænke,
Til sorte Tvivle falde hen.
Jeg føler hvad hans Haand kan skienke;
Jeg føler: han er Alles Ven.

I denne Barm jo slaaer et Hierte,
Som gierne aabner sig for Dyd;
Som trykkes haardt ved fremmed Smerte,
Som banker høit ved andres Fryd.

Vel mig! Paa mine Brødres Glæder
Min hele Siel sig be'r til Giæst,
Og hver den Godes Held bereder
For dette Bryst en herlig Fest.

Naar Fryd, naar Vemod af mit Øie
De klare Perler drage kan,
Jeg ei misunder dem, der pløie
Et arvet, frugtbart Agerland.

Tode.

Børns fornemste Underviisning.

Der er en Mangfoldighed af Videnskaber, hvori Børnene i de bedre Skole-Institutter nu underviises. Jeg vil lade dem alle staae ved deres Værd; men der er een, som jeg frygter savnes ved de fleste. Det er den praktiske Moral, anvendt paa hvad man kan kalde Børnelivet.

Jeg saae nu sidst to smaae Piger kaste med særdeles Velbehag nogle Glas itu midt paa Gaden. Den gyselige Klang (thi det gyser i mig, naar jeg betænker det Jammerskrig, som Mennesker og Dyr ville lade høre, naar de saares af Glasstumperne,) forneiede disse unge Uhyrer, ja som de leende løbe deres Vei, syntes jeg at høre noget, om hvad Loier det vilde blive. Formodentlig naar nogen traadte i dette Glas.

Gierne

Gierne havde jeg grebet dem, og foreholdt dem hvor afskyeligt et Anlæg de røbede; men deels floi de for hastig afsted, deels er det nu en farlig Ting at lægge sig ud med Gade-Publikum. Imidlertid har denne Tøsernes tidlige Skarnagtighed dog stiftet den Nytte, at jeg deraf tager Anledning, til at forestille alle dem der forestaae eller bestyre Skoler for Børn, hvilken væsentlig, og i Tidens Længde uoprettelig Mangel det er, naar der ikke sørges for de Unges moralske Dannelse, saaledes at de strax, saa smaae som de endnu ere, kunne iværksætte disse Lærdomme.

At bibringe dem gode Religionsbegreb, er al Ære værd. Men naar disse ikke foredrages med Anvendelse; naar de gives i Christendoms Skikkelse, som noget man endeligen skal vide, om man vil undgaae Knur; naar Pligterne læres paa denne Maade, som noget man skal vide; men ikke som noget man just har nødig at giøre, omtrent som man regner Skibsparter i Arithmetiken; saa er Religionen ikke den, der skal forekomme Skadelyst og Grusomhed hos Ungdommen.

Gid Læreren eller Læremoderen derimod vilde gaae de Tilfælde igiennem, som et Barn, hoist et ungt Menneske, kan komme til at befinde sig i, og oplyse sligt med de beskueligste Exempler, saa at de smaae Vedkommende tilegne sig Lærdommene og paa dansk hviske til hverandre: mutato nomine de te fabula narratur; den Christopher er du, Jens! han siger Maren, men han mener dig, Kirstine! Gid de vilde begynde med det Historiske og ende med

en kort Anvendelse af det Fortalte med Religionen! Saa vilde den Ungdom, der paa Opfordring at høre Guds Ord, sætter sig sukkende hen, og sukkende tænker: „bedst at lide taalmodigt!" med Glæde, med Henrykkelse lystre det kiære Bud: „Sætter Jer; jeg vil fortælle Jer noget."

Den kronikeklugne Barndom kan man sige hvad Sandhed man vil, baade med dens Velbehag og Nytte, naar man indklæder dem i en Fortælling. De ere ligesaa begierlige efter Historier, som de Voxne efter Anekdoter; dog med den Forskiel, at de Smaae tage til Takke med det strenge moralske, hvorimod Anekdote-Yndere dog nok helst ville have lidt af det forargelige.

Men var det ikke nok, om man lod Børnene læse de mange skiønne Fortællinger, man allerede har for vor danske Ungdom? Nei, jeg er overbeviist om, at om de hørte det af en Lærer eller Lærerinde, med en levende Stemme, i den familiære Tone, som er ret en Hiertetyv hos de Unge, med særdeles Øine-Application paa visse smaae Vedkommende, saa vilde mangen Gang en sand lille Revolution i en ung Siæl bevirkes.

Denne Gave har ikke enhver, som underviser Børn. Sandt; men det er da en Ulykke; og den Person, som ikke kan det, har ikke det sande Kald til at være Lærer. Det første Talent hos den der skal danne Forstand og Hierte, er den omtalte Gave at meddele, at tildrage sig de Undergivnes Opmærk-

som-

somhed, at give sit Foredrag Interesse; at gaae hvad man kalde baade ud og ind i dem.

Den Underviisende bør læse allehaande Fortællinger, og udruste sig med Verdens Kundskaber af Bøger, om han selv ingen har. Og hvad han saaledes har laant, det give han som sit eget. Denne Art af Plagiat er i alle Maader tilladt. Han vinder derved uendeligen i Børnenes Kierlighed, og ved denne Kiærlighed befæster han det, som skal indprentes.

I en Art af Cursus af slig, til Børnealderen nedstemt praktisk Moral, i idel Fortællinger, kunde da alle de Feil, Ungdommen er hengiven til, fremstilles, i deres hele Hæslighed og slemme Følger; alle saadanne smaae Personers muelige Dyder males i deres fulde Skiønhed og egne Belønning. Derved vilde større Gavn for dem stiftes, end ved de mange tørre, abstrakte, uføle og ufølelige Lærdomme, som hverken nytte eller moere.

Et Skilderie, ja blot en Tegning, giver en simpel Fortælling den letteste Indgang, og, om jeg saa kunde sige, det fasteste Hold i Siælen. Herligt da, om en Lærer enten selv malede eller tegnede, eller lod en Ven, ja en Eleve, male eller tegne den lille Historie, saavidt skee kunde. Enhver Udyd maatte da ret personliggiøres, ret til Lede og Væmmelse i en vis Caricatur fremstilles, ret til Afskye demonstreres. Omtrent som i Basedovs Elementarbog; men bedre dog som det ikke var laant; thi endog i Børns

Skatte-

nes Skattering taber det borgede i Sammenligning med det egne.

En Hovedbetingelse ved en saadan Undervisning maatte være denne, at Fortællingen ikke gik uden for Børnenes Beskuelseskreds. Man maa sige hvad man vil; det duer ikke at føre den unge Alder til Gienstande, de endnu ingen Sands have for. Pueri puerilia tractent. Lærdomme som gives dem som Pøge, om hvad de have at vogte sig for i deres modnende Alder, er spildt Umage; de ere glemte naar den Tid kommer, da de burde erindres.

Jeg har selv været sysselsat med at undervise Børn; jeg er overbeviist om, at enhver Alder, for Ex. fra 7 til 10, fra 10 til 13, fra 13 til 16, fra 16 til 20, bør have sin egen Klasse, i alt hvad der kræver Bedømme-Evne. Den blotte mekaniske Hukommelse samler og beholder fra de unge Aar af, Vokabler, og grammatikalske Regler, Regnekonstens Grunde o. a. m. seer Barnet strax Nytten af, bruger og anvender dem daglig i sine Skole-Øvelser, lærer dem derfor uden Modbydelighed, og finder ved deres Gienkald i Hukommelse sielden nogen Ulyst. Men den Hukommelse, som skal arbeide under Dømme-Evnens Tilsyn, maa ikke bruges for tidlig.

Dette er Grunden, hvorfor Christendommen er saa lidet indprentet i det tilvoxende unge Menneske, ja hos alt for mange volder en ubehagelig Erindring. Man har alt for tidlig begyndt, at tylle Gudsord i dem; de have lært Ting udenad, som de ikke forstode og ikke begrebe; man har lært dem

med Ferlen at remse Sprog, Bøiner, Psalmer op; Riis bliver en Idea socia af Religionssandheder, af hvad der skal være Siælens Føde, ikke at tale om den urantne Tone, hvori tit Jesu Lære foredrages. Paa denne Maade arbeider man paa at danne af de unge Genier tilkommende Fritænkere og Christendoms-Bespottere. Det som man har lært at opremse, lig en Pappegøie lærer at fløite; det som Læreren har fordret at de skulde vide, uden man da allerede ret kunde fatte, til hvad Nytte; det som blev skraalet, vrænget, banket i een; det som man har maattet midste sit Middagsmaaltid for, naar man ikke kunde fremsladdre det som en Stær; det kan saa let opvække Lede i den følgende Alder.

Lader den Underviisende derimod sin første Omsorg gaae ud paa, at føre og vænne Barnet til det Gode, som det i sin Alder allerede kan vise; befæstes det endnu skyldfrie Hierte i denne uskatteerlige Afskye for det Onde; qvæler man betids hver hemmeligt fremspirende Udyd, alt ved at fremstille fattelige Exempler; saa vil man være saa lykkelig, først og fremmest at danne gode Mennesker. Gaaer man varsomt frem og ikke giør Ungdommen bekiendt med Laster, som endnu ere fremmede for den Alder, som den Klasse er i, der underviises; retter man sig troeligen efter deres Forstands-Evner; saa vil man danne fornuftige Mennesker. Og gode og fornuftige Mennesker modtage med en god Villie Religionens Sandheder, fatte dem med Lethed, giemme dem med Taknemlighed, og anvende dem med Fortroelighed. De ville

ville opfyldes af Christendommens Aand, og, for dens lyksaliggiørende Nyttes Skyld, see bort over det for Andre saa Anstødelige i Formen. De ville ikke forkaste Kiernen, fordi der findes Feil ved Skallen. De ville indsee Guds Almagt, Viisdom og Godhed, udaf Biblen ikke mindre end af Naturen og Livet; de ville skille det Menneskelige fra det Guddommelige, det Lokale, det Nationale, fra det Almeennyttige. De ville ikke falde til den Modens Daarskab, at antage alle andre philosophisk-moralske Autorer, indtil Zoroaster og Confutse, kun ikke den bibelske.

Jeg for min Deel holder da for, at een af de nødvendigste, baade selv dannende og til Dannelse forberedende Underviisninger, er Moralen, som sagt indrettet efter hver Alders Evne og Tarv, med saa meget af den egentlig christelige Moral af Bibelen, som til hver en lille Fortællings Text behøves og med Sikkerhed kan bruges.

Havde de omtalte to Pigebørn lært mindre Christendom, og mere af deres Børnepligter; saa havde de nok ikke kastet Glas itu paa Gaden.

Endnu een god Maade, at indprente slige moralske Historier, er denne: Man lader een af de kløgtigste Børn fortælle dem næste Skoledag. Derved bliver den paa nye interessant, og Børnene øves ved Rettelser i et got Foredrag og et korrekt Sprog.

Blev saa den forhen berørte Tegning fra Tid til Tid fremstillet til gientagen Demonstration; saa vilde det Indprentede paa det kraftigste befæstes.

Tode.

Epi-

Epistel til –

Alt Nyt min Muse havde tømt; min Pen
Til Hvile alt jeg vilde lægge hen,
Da bitter Feide just hos os udbryder;
Da Krigsbasunen i Avisen lyder;
Da, Bisper lige i hiin gamle Tid,
Apollo's Præster gaae til Kamp og Strid.
Vort Kiøbenhavn, det fredelige Hele,
Man seer sig nu i to Partier dele.
Som fordum Rom sit Folk tilhænge saae
I Klynger hist de Grønne, her de Blaae.
Du spørger: hvad er Grunden til den Feide?
Hvad er det, Somme Somme kan bebreide?
Det er vel hellig Ting, som Ven fra Ven
Kan skille, kan til Had dem rive hen?
Tillad, at jeg Dig Feidens Udspring melder,
Og ret ab ovo Krigens Gang fortæller.
Der var en Mand, (ham stial den nidske Død;)
O! af hans Pen en Hybla-Honning flød;
Den gav et Sørgespil, i vore Dage
Det var, (saa alle siger) uden Mage.
(Med brudne Ribbeen er man ikke fro;
Jeg blev der fra. Relata refero.)
Nok: blant Personerne, han der fremstilte,
Som hver Theatrets Pryd med Bifald spilte,

Var

Var Sigbrit, af Historien bekiendt,
Og af dens Fakkel hist og her lidt brændt.
Men havde Tidens Penne hende dadlet *)
Hun af vort Stykkes Autor dog blev adlet,
Med Siæleværdighed. Han var Poet,
Og den har Magt: audendi quidlibet.
Han Hæder har af en opdigtet Rolle,
Om den Tilskuernes Behag kan volde.

Det store Maal er os suprema lex;
At glemme det fortiener en Correx.
Lad Frøken Clio endog bister knurre,
Naar en Masoeur saa frisk, saa kaad tør purre
Ved hendes Griffel; lige fra Ovid
Poeter kan omskabe gammel Tid.
En Suhm vil paa sin Fart forsigtig peile,
For Sandhed Rende aldrig at forfeile;
Men Digter har af sin Potestas got;
Midt paa en Sand-Bank er hans Skude flot.

Kort!

*) Instar omnium er vor ypperlige, i den kritiske Historie saa store Suhm. I sit andet Udtog af sin Danmarks, Norges og Holsteens Historie taler han ikke mindre end fordeelagtigt om hende. Men sal. Samsøe har kiendeligen nyttet den tydske Roman: Die Frau Sigbrit und ihre schöne Tochter. Det kunde han som Theaterdigter giøre; at øse af Historien eller Fablen havde han lige Magt til. Af den første er rigtigt nok det bedste.

Kort: den, hvorom man har saa bittert streven,
Er i vort Stykke nu saa ædel bleven,
At Somme høit tør tvivle, om enhver
Thalias Yndling Rollen voxen er.
Her tvende om den Naadegave taler,
Med Held at give — skiønne Idealer;
Hist andre tvende kievles om den Pligt,
At lægge Sandhed, Sandhed, — ikke Digt.
Imedens dette store Spørgsmaal høres,
Og Sagen hidsig pro og contra føres,
En tredje Deel, og vist det største Tal,
Er vranten, at den Stykket savne skal.
Den var tilfreds, i hvem der skulde spille
Den stolte Moder til den skiønne Grille;
Naar ikkun Dyveke dem given blev,
Og Samsøes Mesterværk dem sødt henrev.
Ja, een saa langt sit Ønske torde drive:
At hele Sigbrit maatte borteblive.
Og, skal jeg tage Bladet fra min Mund?
Hver Stykkets Ven maa ønske denne Stund,
At dette Æble, som oprører Galden,
Var aldrig ned paa Skuepladsen falden.
O! Samsøes Muse, du er til endnu,
Du skal os staae til Ansvar. Havde du,
I steden for den Amsterdammer Frue,
Os ladt den ædle Dronning mere skue

I sit fortiente Lys, som dydefuld,
Som, end lidt elsket, Christjan tro og huld;
Som blev i Vel og Væ sig selv lig funden;
Som drak hans Malurt-Begger indtil Bunden;
Saa havde **Dyveke**, saa skiøn hun er,
Dog henrykt, tryllet Staden endnu meer;
Saa voldte Stykket ei blot harmfuld Smærte:
Det sødt opløftede hvert følsomt Hierte.
Det Himmelsyn af høi og prøvet Dyd
I Siælens Væmod blander Englefryd.
Skal en Heltinde Martyrkronen bære;
Saa lad det aldrig-mistænkt Uskyld være.
Saa faldt *Emilia* *) saa reen som Snee,
Og trøstede vi hende falde see;
Med Siælens Øie see vi offret Pige
Af Faders Favn til Himlene opstige.
 End **Dyveke** var ædel, from og god;
Men, ak! hun eengang Dydens Vei forlod.
„Om Uskylds Liliekiortel end blev plættet,
Dog Angers Taarer have den aftvættet."
Saa siger du, min Ven. Jeg det tilstaaer:
Hun feilede i let bedragen Vaar,
Og falden Dyd, der sig af Gruset hæver,
Der glad og tro til Himlens Glæde lever,
Har vel saa stort, saa skiønt et Værd, som den,
Der

*) Galotti.

Der aldrig eengang kiendte Fristelsen.
Men hvad kan du om denne Moder sige,
Der overlod, der solgte *) skyldfri Pige
Til Herskers Arme? Kan du, kan du vel
Hos hende tænke dig saa høi en Siæl,
At, for det Hele Liv og Glands at give,
Hun ei af Stykket kunde borte blive?
Ved denne Rolle har nu een Poet
Forvoldt, hvad hidtil ei endnu er skeet,
At Digtere hinanden barsk befeide,
Og derved give sikkerste Geleide
Til hver en Giæk, der før ei lod sig see
Af Frygt for velfortiente Spot og Spee.
Den længe stumme Dosmer nu fremkommer,
Og bliver sine Tugtemestres Dommer,
Ja, det profanum vulgus seer med Lyst
Paa frygtede Skribenters Pennedyst.
Hvem jeg vel havde Mod til Ret at give,
Det tør jeg ei i Vers, i Prosa skrive.
Det farligt er. Jeg holder, som Poet,
Mig til den væbnede Neutralitæt.

Tode.

*) Efter den sande Historie, hvis Fakkelskin dog siedse trænger igiennem Fictionens Taage.

Love-Visen.

Melod. Kong Adelsteen e. s.

Du, som ved Styrkens grumme Ret
Tvang Røverslægten dig at hylde;
Du, Løve, lærte Mennesket
En Kreds, et Folk med Skræk at hylde.
Hver mægtig Daare drømmer sig
Den kongelige Løve lig.

Ei spørges, hvad Høimodighed,
Hvad ædel Skiønsomhed dig pryder.
Naar lode Mennesker sig ned,
At efterligne Dyr i Dyder?
Dit Værd kun sees i grusomt Mod;
Din Daad, din Roes er udøst Blod.

Naar du paa Fangsten drager ud
Og redsom giennem Ørken brøler,
Du lyder kun Naturens Bud,
Pinagtig Hungers Krav du føler.
Du mættes dog. Hos kronet Mand
Erobrings Tørst ei slukkes kan.

Dog der, hvor Tusinde var' om
Hver Statsbestyrelse at prøve;
Athenen, Sparta, Theben, Rom,

Carthago, alt har leget Løve.
Hvad Fristat var saa viis og god,
Der ei for Magt gav Borgerblod?

Hvad er til Myrden Løvens Grund?
„Jeg sulten er; Jeg skal mig giæste."
Hvad digter en Erobrers Mund?
„Jeg røver, men til eders Bedste.
Jeg giør en Million til Træl;
Men derved fremmer jeg dens Vel."

Den vilde Duellist sig troer
Den Løve, Feiges Roest ham falder,
Naar for et løst, mistydet Ord
En Ven biist for hans Kaarde falder.
Den, som af Raadhed hævner sig,
Vil agtes Skovens Konge lig.

Naar Autor-Galdens vilde Strøm
Sin Kraft paa Broder-Phlegma øver,
I Egoismens stolte Drøm
Han troer sig Ideal for Løver,
Da hysse Muserne af ham;
Thi bittert Had giør Pindus Skam.

Kun den, som hævder Folkets Ret,
Som uopirret Fiende gienner,
Hos hvem man i enhver Idræt

Høimodighed og Fasthed kiender;
Som vaagen er til Brødres Gavn;
Kun han fortiener Løvenavn.

Tode.

Den moralske Dagbog.

Fabel.

To Venner, Cleon og Arist,
Besluttede at fremme gode Sæder
Ved en Journal, der vilde vist
Veilede dem til værdig Hæder.
Alt hvad af Got og Priseligt
Han giorde; alt hvad Viisdoms Dyrker egned',
Vor Cleon dagligen optegned'.
Arist i Bogen ei indførte sligt;
Men hver Sottise, hver Fadaise,
Han faldt til, var der smukt at læse.
De tvende Venner tog hver Dag
De Dyds, de Feils Registere til Hierte,
Og Cleon og Arist med Velbehag
Af egen Dommer paa sin Fremgang lærte.
Saa hver paa sin Viis, positiv
Og negativ forbedrede sit Liv,
„Og paa den halve Vei de vist hinanden mødte?"
Nei Cleon alt for tit endnu sin Cirkel stødte.

Thi

Thi mellem Dyderne den saae,
Lig Klinten mellem Kornet, Lyder staae.
Arist begyndte, med al Siælekraft at bruge
For Sæders Ager vel at luge.
Alt hvad en Uven giør af Ven;
Alt hvad han ikke selv hos Andre kunde lide,
Det blev han aldrig træt af at bestride;
Feil efter Feil, Last efter Last svandt hen;
Som en elskværdig Mand ham Rygtets Pensel malte.
Men om den Cleon Staden talte,
Som een, der vilde høit opløfte sig,
Og var i mangen Post dog saare skrøbelig.

* * *

Min Ven, jeg kan dig ikke bedre raade,
End at du, paa Aristes Maade,
Optegner hver en Last, hver Daarlighed,
Som du for Alvor dig vil skille ved.
Vogt dig for Lyder; Alles Gunst du vinder;
Den positive Dyd kun Nid, ei Venner finder.

Noget om Theatret.

Et Brev fra Kiøbenhavn.

At jeg vilde skrive dig til, min Ven, og fortælle dig mine Følelser, saa varme som de ere, ved alle

Mærkværdigheder her i den kiære Hovedstad, det har jeg lovet dig og mine øvrige Venner paa vort roelige lille Land. Det har jeg lovet; men det finder jeg vanskeligt at holde. Forskiellen imellem forrige Tider og den nærværende Tid er alt for stor. Man kan neppe drage Veir, naar man i Aanden skuer de mange Salti mortali, som Tiderne have giort, efter jeg sidst var i Kiøbenhavn.

Du veed det var 1756, da vi saae Residenzen sidste Gang. En Tid af 40 Aar giør vist nok store Forandringer. Jeg vil prøve paa at fortælle de Metamorphoser, som jeg her bliver vaer næsten i alle Ting. Men du maae ikke vente Orden; der er for meget at tale om, allermeest formedelst Ildebranden.

Denne Gang kun noget om Theatret. Det er endnu, ligesom i vor Tid, den kiære Ungdoms Tumleplads. Men lad mig see, at jeg i det mindste herved kan iagttage en vis Methode. Altsaa til den første Virkning, Tiden har: man ældes.

Men det sande Talent ældes aldrig. Det seer man blant andet paa den ældste blant Thaliæ Præster, den endnu levende Musted. Han har været et halvt Seculum ved Skuepladsen. Du erindrer den Fornøielse, som vi saae ham med, da han spillede Forlorne Søn i sal. Roses Sted, medens denne, formedelst en Stridighed med Directionen, paa en kort Tid forlod Theatret. Med hvilket Ynde viiste denne unge Euphemon sig ikke? hvilken elskværdig gammel Mand spaaede han

ikke

ikke den senere Tid endnu. Alderen har ikke kunnet røve ham det interessante, smukke, talende Physiognomie, det levende Blik, det tydelige Mæle, den Anstand, som ene er en Virkning af Usage du monde og Usage du theatre. Naturligviis levede denne Skuespiller i sine yngre Aar i den lykkelige Tid, da det var en Skik, der blev Fornødenhed, for den fine Verden, ved venskabelig, daglig Omgang at opmuntre og danne alle dem, der udmærkede sig i de skiønne Videnskaber og Konster. Blant disse Yndlinger af got Selskab var Hr. Musted. Han spillede i det danske Skuespil; han sang i den italiænske Opera. Man saae, man hørte ham med Velbehag.

Han var een af de theatralske Personer, som saa at sige vare Smagens Skabere og den tilvordende dramatiske Efterslægts Mønstre; han var een af dem, hvis Dramaturg, hvis Konstdommer var — Ludvig Holberg selv. Det var en Rose, en Clemmentin, en Ørsted, en Londeman, en Hortulan, disse Mænd, som en Holbergs Aand hvilte paa; som spillede — om jeg maae bruge det Udtryk, — ud af den store Digters Siæl; det var denne Kreds, hvori dansk Skuespillerkonst først blev til. I denne Mester-Sphære uddannedes vor Musteds Talent som Skuespiller; ligesom det var en Sarti og en Scalabrini, der gave hans Sang Vinger, til at svinge sig høit, til at blive den første nationale Konstsanger, Danmark har havt. Og hvad giorde de mange store Kiendere af dramatisk

Værd, de mange fine og smagfulde Amateurer i Musiken, disse vittige, fornemme Medborgere og Fremmede, til at udmærke Musted? De gave ham i en høi Grad al den Livets Kultur, al den Politur, al den Omgangens Urbanitæt, som giøre det, intet Sprog saa got udtrykker som det engelske, — en Gentleman.

Musted var en Student, en Musernes Søn. Denne Klasse af unge Mennesker har store Fordele; i dem finder al anden Kultur lettere Indgang; al Videnskab, al Konst, al Talent, som skal dyrkes med Hovedet, kommer hos en Literatus før til Modenhed, naaer en høiere Grad af Fuldkommenhed. (Og sandeligen de Herrer Studerende staaer ogsaa Fædrenelandet til større Ansvar, for hvad Brug de giøre af disse Fordele. Det gamle: didicisse fideliter artes emollit mores, siger: emollit mores, formilder Sæderne, nec sinit esse feros, siger: nec sinit esse feros, tillader ikke at være vilde, bistre, hadefulde, uforsonlige, hævntørstige, nædle, grumme o. s. v. dette gamle Vers burde de stedse have for Øinene). Musted havde da desstørre Susceptibilitæt for alt hvad der kunde udvide hans Evner, og forædle hans Karakter til fordeelagtig Udmærkelse.

Det er en Fornøielse, at see denne Olding endnu ved saa god Sundhed, og, som jeg hører, spiller han de gamle Mænd med al den Munterhed, som Rollen tillader. — Der kommer den Tid, da man vil tilfulde erkiende, hvad Skuepladsen har havt

i ham.

i ham. Jevnaldrendes Retfærdighed er aldrig saa stor, som Eftertidens. Du, min Ven og vor hele Kreds drikke Musteds Skaal, paa mine Vegne med!

En anden Person ved Theatret, hvis Talent heller ikke ældes, er Madame Bark. Over tredive Aar har hun været Dandserinde, og endnu viser hun den Lethed, den Præcision, som da hun var i sin unge Alder. I Dandsen kunne 20 Aar regnes som 40 i Skuespillet; men den Fordeel er der ved det sidste, at man kan gaae fra Rolle til Rolle. Madame Bark bliver altid i een Karakter; og bliver den voxen. Den Fremmede vil aldrig blive vaer, at de Aar ere forløbne, som giøre denne Talent saa let; hendes Fødder have endnu al den Færdighed, som man med Forundring saae hos hende som en ung Pige. Dandsens Muse har selv valgt hende, og sagt: „Vi ville blive hinanden troe; du vil ikke forlade mit Tempel, og du skal ikke mangle mit Bifald og min Understøttelse.“

Jeg maae nu tale om de andre. Der er een blant de ypperligste Skuespillerinder, som ikke saa snart vil ældes. Hun spiller Elskerinde-Rollerne med en Sandhed, som om hun ikke for faa Aar siden var kommen til Theatret. Tre Ting forene sig hos hende, til volde denne behagelige Illusion; hendes Figur, hendes Stemme, og hendes mesterlige Talent. Det som forhøier hendes Værd, er den Beredvillighed og Flid, hvormed hun spiller nogle Roller, som det koster at paatage sig. En Karakter i den skinsyge Kone,

en

en anden i Jægerne, udfører hun saaledes at man nok seer hun er langt fra at ville alene forestille dem, som det er en Lyst at forestille. Hun forpligter Publikum høiligen derved, og saasnart hun engang stiller sig ved Amtmandens Datter i Jægerne, stiller Theatret sig saa at sige ved Stykket.

Men Posten nøder mig til at skille mig ved Pennen for denne Gang.

Litteratur.

29. **Den geistlige Stand bør afskaffes.** Frimodig Svar paa Dr. og Confess. Bastholms offentlig fremsatte Spørgsmaal. 2det Hefte, hos Holm, 72 S. 8.

Den ubekiendte, men kiække Autor vedbliver at forkynde en Kamp, den Dødendes Kamp, for alle dem der med Magt ville vedligeholde den gamle Troe, og hun understøtter sin Paastand med Grunde, hvoraf i det mindste en Deel ere saare stærke. Det gaaer ud over Dogmatiken o. s. v. som virkeligen nok er en Labyrinth paa Saliggiørelsesvei, planted med Flid og Umage, for ideligen at giøre Veiledning nødvendig. At Religionen, denne Videnskab, som alle skulle studere, er bleven til een af de spidsfindigste Videnskaber; at det er lettere for Lægmand at lære sig til Prokurator og til Læge, end til fuld oplært Christen; at man skal distinguere saa mangfoldige distinguenda, i hvad der ikke kan være plan og eenfoldigt nok, i Religionen; at den Angst for ikke skint nok at drive dette Haarkløverie saa yderligt, som det mueligt er fornødent, til ikke at bestaae med Skam og bliwe

blive rejekt, naar den algode Gud engang i hiint Liv selv overhører os i Christendommen, at denne Angst har berøvet Mennesker deres Forstand og saaledes styrtet dem i den største Ulyksalighed, der kan tænkes, det er idel Sandheder, som det var Hyklerie at nægte. De Ord: at elske Christum, er bedre end at vide alle Ting, glemmes desværre meest hos dem, der just skulle forklare og indprente dem. Men Brug ophæves ikke af Misbrug. Denne Subtilitæt, denne Vanskeliggiørelse af den nødvendigste af alle Kundskaber kan jo styres; Religion kan jo læres paa en simpel, en fattelig, en frugtbringende Maade. Og der kommer den Tid da det skeer. Men Præstestanden kan ikke undværes. Naar den gavner, som den gierne kan, er det saa umidstelig en Stand som nogen i Staten.

30. **Klügels Encyclopædie**, 3die Hefte, 12 Ark stort, med et Kobber, hos Stadthagen.

Jeg anmælder det som udkommen. Dette nyttige Værk oversætter Hr. Alstrup.

31. **Apotheker Eilskous Giensvar** paa S. T. Hr. Stiftamtmand v. Hellfrieds Svar, i Anledning af den førstes Klage til Kongen ved Stiftamtmandens Reiser, som paa den Tid uden kongl. Tilladelse bleve indførte under Delinquent-Skat. Haderslev 1795, 6 A. 8.

Sagen selv vedkommer mig ikke; men det er dog nok min Competence, at bedømme Hr. E. som Skribent; og da er han særdeles ordentlig og tydelig. Der forekommer en Anvendelse, som A. giør af en Coldbiørnsens egne Ord: **Jeg skal aldrig komme i Trætte med nogen, fordi man blot tiltroer mig Mangel paa Evne.** Han kunde nu sagte sige saa; men give Apollo, at enhver Autor kunde love det samme! Ak! saa var det saa harmløs, saa sikker en

Ting

Ting at recensere! Men nu, saadanne som de fleste Autorer ere, trænge vi stakkels Critici til en Recensions-Assurance.

32. Opfordring til hans Høiærværdighed Hr. Biskop Balle. Med Motto, I Elskelige! dersom vor Samvittighed ikke fordømmer os, da have vi Frimodighed for Gud. Joh. Epist. 1796. 8 S. 8. hos Haecke.

Denne Opfordring viser at hos os „Tankens Yttring er, som selve Tanken, fri." Biskop Balle indflyer ikke under Lovene, men, sig selv altid lig, og den Sag tro, hvis Værge han paa Embeds Vegne og af Overbeviisning er, lover han Svar. I Grunden ere Spørgsmaalene ikke saa ganske nye; i England især ere slige Indvendinger ofte giorte — og hver Gang besvarede. Den sande Religion vinder altid ved slige Kampe, naar Sandhedskiærlighed besiæler begge Parter.

33. Jesus og Fornuften, et Ugeblad. T. No. 1 og 2, udkommer i Halv-Arke hos Stadthagen, 8vo.

Af hvad man hidtil har læst, er det anførte af den dierve Morten Luther det bedste.

34. Fornuftens og Menneskehedens Rettigheders Archiv, hos Soldin, 4de, 5te og 6te Hefte, fra S. 89 til 132, 8vo.

I 4de og 5te Stykke handler Hr. Riegels om tvende alt for tidlig sprungne Aristokrat-Miner, og anfører en Høiesterets-Dom; i 6te Stykke handles om Snive, den ødelæggende Hestesygdom, og ankes paa den liden Indgang, hans indgivne Forslag har funden.

35. **Prosaiske Forsøg.** Fierde Samling. Hos Schultz 1796, 219 S. 8. med Madam Rosings Portrait.

Hr. Prof. Rahbek har i denne Fortsættelse af dette saa heldigt begyndte Arbeid givet os Sommeren eller det kiøbenhavnske Landlevnet et Lystspil i 5 Akter. Det er en god Idee, at bearbeide dette Subjekt, ligesom og Goldoni har giort i hele tre Stykker. Den danske Digter har i sin Original skildret heel andre Karakterer end den italiænske. Man læse selv, og dømme og moere sig med den fine Satire.

36. **Landsbyen Agnielas** af J. B. Pollin, oversat af Fransk ved J. K. Høst, hos Schultz (Trykt i dette Aar.) 50 S. 8.

Et skiønt Malerie af landlige Glæder, men som kunde bleven lokaliseret.

37. **Aftvunget Svar** paa Hr. Prof. Andreas Gamborgs Piece Bidrag til Laugenes Historie ꝛc. af J. C. Friborg, hos Popp 16 S. 8.

End i denne Strid tager jeg ingen Deel; men gid alle Skribenter helst de feidende ville tage sig den Lærdom deraf, at de vel vogte sig for alt hvad der kan kaldes Argumentum ad hominem, saa og Sarcasmus (Kiødnap). Hvad A. her anker paa, er noget som slet intet angaaer Hovedsagen, men som han hendrager til sig; med hvad Ret, kan ikke bedømmes, da alle Steder, som ere revne ud af deres Contert, maae tydes med Varsomhed. Kun een Ting kan jeg ikke lade uanmærket. Med alle de Handlende, som vinde i deres Næring, vinder Publikum; thi jo bedre han staaer sig, jo bedre Vahre kan han have, til jo lettere Priis kan han give dem, og jo større Oplag kan han anskaffe. Vore Medborgeres Velstand hielper

paa vor egen. Jeg ønsker derfor Urtekræmmerne en rig Indtægt; det kommer os andre til Nytte i Kaffe og Punsch.

38. Udtog af Henkes fuldkomne Opdagelse af Naturens Hemmeligheder, saavel i Henseende til Menneskets Avling, som og i Henseende til det vilkaarlige Valg af Børnenes Kiøn. Andet Oplag, hos Soldin, 32 S. 8.

Jeg har eengang forhen i Litteraturen for Maj Maaned 1794 sagt mine Tanker om det første Oplag af denne Piece. — Det er det eneste morende Produkt vi have seet i lang Tid. Det morer, naar man seer, at hvad en Haller, en Buffon og flere Naturens Præster forgieves have stræbt at udfinde, det har hun aabenbaret en Organist i Hildesheim. Den gode Moder har formodentlig engang ladet sig overraske som Diana; men H. har været mere kiæk, ergo mere heldig end Actæon; han har taget hende med en Coup de main, og hun har maattet ud med Hemmeligheden. Dog hun har været snild nok og bundet ham noget paa Ærmet; det han troer at have opdaget, er Digt. Dette Digt har han solgt for Sandhed; og nok fundet sin Regning derved. Det er morende, at han har taget Svinebester til Veiledere for Mennesker i denne Konst; men det morer dog nok allermeest at tænke sig de mange Exercitier, som ifølge af denne Anviisning ville giøres, for at faae det attraaede Kiøn. Hvad her ikke staaer i Udtoget, det maa da lægges til i Anmeldelsen, nemlig at de Forsøg, som man har giort i England, have viist, at Henkes fuldkomne Opdagelse er en fuldkommen Fabel.

39. *Nordia, April* 1795, 96 S. 8.

Dette Hefte indeholder 19 Artikler, blant hvilke:

Hvem har Rätt? en Sang af Hr. Sekretair Leopold, udmærker sig efter min Smag.

40. *Nordia, Maj* 1795, gaaer til S. 192.

Om visse Forretninger, som kunne tilkomme Qvindekionner, af det Svenske ved Høst, interesserer mest af de 14 Artikler.

41. *Nordia, Juni* 1795, til 280 S.

Eldvådan i Köpenhamn, af en Ubenævnt, giver Heftet et fortrinligt Værd.

42. *Nordia, Juli* 1795, 96 S. Her begynder Hofboghandler Poulsens Forlag.

Elvin og Elvine, af Staffeldt, giver jeg Prisen i dette Stykke.

43. *Nordia, August* 1795, fra 96 til 192.

Ved Samsøes Grav, af Lundbye, er født at dvæle ved, formedelst Erindringen af en fælles Ven.

44. Hermoder No. 3. Christiania 1795, trykt hos Berg, 128 S. 8.

I dette Hefte vises Nytten af et Assistenshuus i Christiania. Noget om Tidens Aand, og Dr. Møllers Anviisning til at lære Botaniken, fortiener at læses. To Artikler literaire Efterretninger er noget besynderligt; dog de harmonere meget vel, og ere nok af een Autor.

45. Hermoder No. 4. Christiania 1795, trykt hos Berg.

Heri udmærker Dr. Strøm sig, ved at udlade sig om vore Autorer og Recensenter. Han kontrasterer

artigt med de literaire Efterretninger. Hvem har Ret? Verum in medio.

46. **Erfaringer og Midler, ved hvilke man kan avle skiønne, sunde og med gode Anlæg begavede Børn.** Af det Tydske, hos Schubothe, 110 S. 8.

Denne Bog er den hos de Lærde bekiendte Callipédie, som lover mere end den holder. Til at avle skiønne Børn bør een af Ægteparret være skiøn; til at avle sunde bør begge være sunde. Hvad Anlæg angaaer, da beroer det meget paa Opfostringen.

47. **Prædiken over Ephes. 5, 9., holden af A. Wöldike, da Orgelet i Store Hedinge Kirke første Gang blev brugt, 1795.** Trykt hos Poulsen, 24 S. 8.

Interessant formedelst det med anførte Historiske af Orgel=Musik, men formedelst den her uventede Forklaring af Fader vor vel lang. Af Titelen skulde vi slutte, at Orgelverkets første Brug paa Stedet var Aarsag til Høitiden; af Prædikenen sees det var Reformationsfesten. For Resten en særdeles god Tale.

48. **Den erfarne Raadgiverinde for huuslige Fruentimmer, eller Anviisning til vigtige Kundskaber og Fordele i Huusholdningen, 200 S. 8., tilligemed en Samling af Huusraad, og adskillige i Huusholdningen vigtige og brugbare Kunster, uddraget af gode Skrifter og Kyndiges Erfaringer, 79 S. 8., hos Soldin.**

Efter Anseelse oversat af det Tydske. Særdeles brugbar, som en Fortsættelse af den eengang anmeldte Bog hos samme Forlægger.

49. Bemærkninger over de i Form af Breve udkomne Herremænds Tanker om Repertorium og Repertøren. Hos Reistrup, 16 S. 8.

Det er en Lykke for P. C. og M., at de ikke ere bekiendte. Her giøres de til Herremænd, men behandles som Peblinger. Antirepertorianerne kunne ikke ønske bedre, end saadanne Forsvar for Repertøren. At beskylde andre for Intolerantz, dertil er man ubeføiet, naar man haaner dem, der ere af den modsatte Mening.

50. Kiøbenhavns Begiering til Magistraten og andre Vedkommende, at de dog engang ville sørge for, at Folk ei formedelst Mørket skulle brække Hals og Been itu paa Gaderne om Aftenen. Hos Reistrup, 1 Ark 8.

Hvad i 3 Linier kunde blevet spurgt om i Addresse-Avisen, fylder her 13 Sider. — Det eneste halsbrækkende, her findes, er et Spring fra vort Løgtevæsen til den franske Revolution.

51. Skilderie af Hr. Prof. Rahbek, hos Holm, 8 S. 8.

Ironie. Slige Blade finde efter nogen Tid ingen bittrere Kritikus, end Autor selv in petto.

52. Et Par Ord til Publikum, item til Hr. Malthe Conrad Bruun, fra E. Falsen, 8 S. 8.

53. Til Publikum og Hr. Assessor Falsen, Beviis o. s. v. 8 S. 8. Underskreven M. C. Bruun.

54. Fuldstændig Belysning af Hr. Translateur Heibergs Opdigtelse o. s. v. Af Samme. 8 Sider 8.

55. **Et Par Ord til Publikum** angaaende Hr. M. C. Bruuns Forhold o. s. v., af P. A. Heiberg, 8 S. 8.

56. **Afskeedskomplimenter** til Hr. P. A. Heiberg, af M. C. Bruun, 8 S. 8.

Disse 5 Blade ere Følger af en dramatisk Feide i Addresse-Avisen. Vi anmelde blot deres Existenz; thi end denne vil man efter en stakket Tid tvivle om. Ligesom de udkom, kastede Muserne dem i Letheflod. Vittighed og Galde er dem anstødelig. Dog er Hr. Assessor Falsens Blad uden al Galde.

57. **Euphrosyne**, et Tidsskrift for Damer, udgivet af J. K. Høst, hos Soldin, 1ste Hefte, 96 S. 8., i et nydeligt rosefarvet Omslag.

H. Høst forøger vore Tidsskrifters Tal, men sørger mest for Damernes Tarv. Hvem vil ikke gierne ønske ham Held? Hans Medarbeidere ere, efter hvad vi finde, de Herrer Pram, Schack Staffeldt, Lundbye, M. C. Bruun, Sveistrup. Det Prosaiske er, paa de Artikler Dagens Historie og Dameliteratur nær, oversat. Det smukkeste er (saa synes mig) Prams Fødselsdags-Sang; kun istedet for: Hvi ile havde jeg ønsket: Hvi haste.

58. **Euphrosyne**, andet Hefte, gaaer fra S. 97 til 196.

Heri sees Bidrag af flere de danske Musers Dyrkere: de Hrr. Heber og Albertsen. Til den Troløse er det bedste, men 24 Stropher ere nok lidt vel mange.

59. **Euphrosyne**, tredie Hefte, fra S. 197 til 292.

Atter flere Medarbeidere, de Hrr. Gyldenpalm og T. Mørk. I andet Hefte var en S. E. og en S. H.

H., og i 3die en H. C. M. L*r. Det er at haabe, at de vil nævne sig, naar nogle af dem have brugt Filen lidt. En nydelig Balvise af Høst gad vi udskreven. Han burde give os mere af sit eget.

Med Oversættelser begynder man,
Saa i det samme Fag som Autor skriver.
Du gav paa Dansk den blide Florian;
Det er dit Kald: vor Florian du bliver.

60. Meine Duellgeschichte. Zur Berichtigung der Wahrheit, und zum reifen Nachdenken über Duelle, überhaupt denkenden Männern vorgelegt von *August Hennings*. Altona hos Hammerich 1796, 334 S. 8.

Er nok for lang til at giøre sin fulde Virkning. Lecturen ligner nu et stort Giæstebud; man vil gierne smage af alle Retter, og derfor maae alting gives i smaa Portioner. Jo finere Vine, jo mindre Glas.

61. Pligtankeret, andet Binds tredie Hefte, 152 S. st. 8.

Det er længe siden jeg har talt om dette Stridskrift; men nærværende Hefte er alt for vigtigt til at forbigaaes. Her staaer vor Biskop Balle, som

Kong Christian stod ved høien Mast
I Røg og Damp.

Her behøver han ikke at udkaste sit Pligtanker; her hænger han sig fast ved sin Modstander og kiækt entrer ham. Her sees han stride med en Luthers Fasthed, med en Melanchtons Sindighed, og undertiden med en Erasmi fiint spottende Sandhed. Alle hans Venner maae glæde sig over de sidste Angreb, da de have givet hans Troskab i Embedet, hans gode Hierte, hans overordentlige Evner saa herlig en Leilighed, at vise sig mere end nogensinde før i sand Glands. Det var at ønske, at H. H. vilde udgive

 dette

dette Hefte paa nyt i en saadan Skikkelse, at det kunde kiøbes for sig, og at det var en Samtale imellem nogle Tvivlere og en Lærer, (især da dette Hefte er udsolgt). Det, som han anfører af den store Lesſ, giør en herlig Virkning. Hvem er den, som tør sætte sin Fornuft, sin Sandhedskiærlighed, sine Følelsers Reenhed over hiin Oldings? Hvad om ogsaa her en ung Mand stod op, og veiede, og som alt for let forkastede en Lesſ? Vi seer af denne Ærværdiges Exempel, at der hører Tid til at indsee Grunde til Tvivl, at fatte Tvivl, at undersøge Tvivl, at lade Tvivl fare. Han taler om hele Aar, som forløbe under denne Tvivlegang og Omvendelse derfra. Stakkels Mand, ham kostede det den større Deel af en Menneske-Alder; vore nærværende unge Mænd blive hastigere færdige.

62. *P. Virgilius Maro's Aeneis.* Efter den latinske Original ved *N. Lang Nissen*, Dr. Phil. et M. A. Lærer ved Frue lat. Skole. Förste Binds förste Hefte, 122 S. 8.

Autor har allerede viist sit lovlige Kald til at indføre de Oldtidens Digtere i Modersmaalet. Først en Fortale, saa en Indledning, saa Indhold af hele Digtet, saa Texten, (Æneidens første Bog) med Versenes Tal ved Siden, og til Slutning Anmerkninger. Mit ringe Bifald har Oversætteren ganske; og i mit Ønske, at han snart maae fuldende hele Arbeidet, ville vist alle andre med istemme.

63. Archiateren og Ridderen Rosen v. Rosensteins Afhandling om Gigt og Steensmerter, tilligemed Raad og Midler derimod. Oversat af det Svenske, hos Malling, 14 S. 8.

Skulde denne Bog ikke allerede være for gammel? Der staaer i det mindste intet om den fixe Luft. Imidler-

lertid er det dog en Trøst for de Ulykkelige, som plages af Steen, at læse om Midler for deres Qval.

64. **Rollins Anviisning til Naturkyndigheden**, i Særdeleshed hvorledes man ved Naturens Betragtning kan bringe Børn til Kundskab om Gud. Oversat af det Svenske ved **M. Hallager**, Skoleholder, hos Soldin, 39 S. 8.

Hr. Hallager er utrættelig i at samle til Børnenes Nytte. Ved at udgive slige gode Smaaskrifter kan man sige han holder en stor Skole. Ungdommen kan lære af ham, og endda blive hiemme.

65. **Kort Udvikling af Menneskets Rettigheder**, tilligemed en Oversættelse af en mærkværdig Erklæring, det londonske korresponderende Selskab nylig har giort, angaaende sine Grundsætninger, ved **O. Horrebow**. Hos Svares Enke, 24 S. 8.

Cui bono?

66. **En Prædiken ikke efter Moden**, holden den 14 Febr. 1796 af **J. G. Maurenbrecher**, oversat af Staal, hos Popp, 16 S. 8.

Til visse ikke efter Moden. Et heelt Decennium tilbage! Og hvad siger Tiden? Aargammel Troe er en gyselig Ting.

67. **Ret eller alle Staters evige Lov**, af **Thorild**, udgivet ved L. M. Philipson, oversat af Svensk, første Stykke. Hos Soldin 1795, 38 S. 8. Andet Stykke 35 S. Tredie Stykke 44 S.

I disse smaa Hefter handles 1. om Bistand og Sikkerhed. 2. Villie og Vold. 3 Ret og Lov. 4. Livets Ret eller Friheden. 5. Forstandens Ret eller Sand-

heden.

heden. 6. Dydens Ret eller Fortienesten. — De høieste Dyder, høieste Feil og deres Medier staae her saa:

Forstand, Vittighed, Vildskab,
Helsen, Lystenhed, Last,
Arbeide, Herresind, Ugierning.

68. Er det gavnligt eller skadeligt, at Ungdommen saa hyppig anbringes til Studeringer? med Sammenligning imellem Studenten og Haandværkeren, hos Reistrup, 24 S. 8.

En Modesætning. En Autor, som er i Stand at spørge, om ikke i det ringeste 6 Gange saa mange Skrædere og Skoemagere kunne leve af deres Profession, som der nu fødes af den; som tør sige, at om Haandværksstanden var befriet af sine Industrien dræbende Laugsartikler, den kunde sikkert føde 40 for hver een nu, kiender neppe Stad og Land og Industrie og Næring. Leve kunne flere, end der nu ere Haandværkere; men hvordanne? — Hvor mange Studerende blive nu tilbage uforsørgede, uden at det for en Deel er ogsaa deres egen Skyld? Lad Autor først udfinde disse uheldiges Tal; lad ham beregne, hvordant Forholdet er imellem de aarligt tilkommende og befordrede, døde og en anden Vei gangne Studenter, og da først yttre han sine Tanker; thi da kan det være Tanker, nu er det Drømme.

69. Forslag til Forandring med Brandredskaberne i Kiøbenhavn, hos Holm, 8 S. 8.

Fortiener ikke at læses — med mindre man vil lægge det her sagte paa Hierte. Til Nytte kan det unægteligen komme, i det mindste en Deel.

70. Anviisning til menneskelig Velfærd, af J. F. Prenninger, Pastor til Rhinau og Stöllen.

Af

Af det Tydske oversat til Veiledelse for Ungdommen, ved Peter Prahl, Sognepræst til Wittstedt. Hos Buch, 72 S. 12.

Denne lille Bog vilde giøre stor Nytte, om Texten under Læsningen blev oplyst og indprentet ved Historier.

71. **Et Par Ord om Redning og Frelse for Tyvehaand og Ildebrand, samt hvorledes en ny Forandring med Vægterne burde iværksættes.** Hos Holm, 16 S. 8.

Her findes adskilligt, som er værd at tages i Betragtning; men er før bleven sagt. Det kunde ønskes, at der var et saadant Tal af Vægtere, at de kunde have een af to Nætter frie.

78. **Sørgetale ved H. E. den K. Sv. Ambassadeurs, Hr. Gen. og R. Bar. v. Sprengtportens Jordefærd i Petri K. d. 10 Febr.,** af Dr. N. E. Balle, Bisk. i S. St. Udgivet efter Sørgehusets Begiering, 16 S. 8.

Det maae have været let for Taleren, at erindre en saa almindeligen elsket og agtet Oldings Værd; han behøvede kun at lade Hiertet udtrykke sine Følelser. Det er og ganske Hiertets Sprog vi læse her; en hæderlig **Alderdoms høie Værd** er den naturligste Text H. H. kunde vælge.

79. **Reisebeskrivelse til Øster-Grønlands Opdagelse,** foretaget i Aarene 1786 og 1787, samt et vedføiet Kort og tvende Prospecter af Øster-Bøigden paa Grønland; af Egede, Premierlieutenant i Søe-Etaten, andet Oplag, hos Gyldendal, 36 S. st. 8.

Denne korte Journal opvækker endog hos dem, som det Geographiske ikke interesserer, megen Deeltagelse

formedelst den Række af Farligheder, som A. og hans Collega, Hr. Lieut. Rothe, have havt at stride med. Det er at beklage, at saa megen Møie ikke kunde lønnes med at Hensigten blev opnaaet.

74. Bondevennen eller Læsning til Moerskab og Oplysning for Bondestanden. Et Ugeblad, Talmerke 1., 16 S. 8., trykt med Corpus, koster 1 Skill.

En ypperlig Idee, at skrive et Ugeblad for Bonden! Men ikke engang en Skilling bør der gives for; for Intet bør Landalmuen have sin Lecture. Og ikke engang for Intet bør den have sligt, naar det ikke er mere passende for de tilsigtede Læsere, end dette første Nummer er. Her gives: Første Post: Sædelæren. I. Om Sædelærens Nytte og Nødvendighed for Bonden. II. Sædelærens Indhold. 1. Gode og slette Gemytstræk, forestillede under Fortællingen om den smukke Kiøbmandsdatter, som blev givt med den fortryllede Prinds, der af en Fée var omskabt i et Dyrs Lignelse. — Anden Post: Jordbeskrivelsen. 1. Om Jordbeskrivelsens Nytte og Nødvendighed o. s. v. At Mad. Beaumont fortalte sine Elever om la Bete og la Belle, det kunde man undskylde; men at fortælle denne Krønike Bønder, for Mennesker, som desuden ere beladte med Overtroe; at begynde Moralen med Ammestuefabler; at fortælle sligt i en Stiil, der er intet mindre end nedstemt til Landsbyesphæren; at sætte Talmærke for Nummer, og indføre i Bøndernes Begreb en Fée, et Væsen, som de hverken have, eller her faae mindste Forestilling om, ere Beviis nok paa, at denne Autor aldeles intet Kald har, at gavne Fædrenelandet paa denne saa mislige Bane. Det Tidsskrift, som engang Hr. Thomas Aabye begyndte at udgive, var noget ganske andet; det burde blevet fortsat.

Ne-

Nekrolog.

Gravmæle over Klæde-Fabrikant Hoffman.

Vandringsmand!
Gak ikke tankeløs forbi.
Her under denne Gravsteen slumrer
Gasman Friderich Hoffman.
Naar Staten taber
En virksom, vindskibelig, nyttig Borger,
Da sørger den Retskafne
Og yder Taarer til den Henfarnes Minde;
Og disse Taarer
Ere ham selv til Hæder:
De vise, han føler
Tabets Storhed. —
Naar Gud bortkalder
Den redelige, kloge, gode,
Den oprigtige Mand,
Da sukker
Den sande Menneskeven:
Og dette Suk
Er ham selv til Hæder.
Det vidner,
At ogsaa han har et Hjerte.
Vandringsmand!
Du offre derfor
Her ved denne Gravsteen

En

En hellig Taare
Til Hoffmans Minde.
Lys Fred over hans Støv!
Gak saa
Og fortsæt din Vej, med Gud.

C. H.

Theatret.

Det nye, vi have havt paa Skuepladsen, er Armod og Høimodighed. Et Lystspil i 3 Optog, af Kotzebue. Oversat af Staal.

Kotzebue skriver sine Stykker saa let som Goldoni; men han rapser en Smule. Saa har han indflikket i nærværende den gamle slidte Anekdote om en Officeer, der ikke lod sin Lomme visitere, fordi han havde sit Maaltid, et Stykke Rugbrød, deri. Denne Historie har man alt noget lignende af, i et andet velbekiendt Stykke, men hvor der er en ædlere Grund, hvorfor Manden ikke vil lade sin Lomme randsage. Det, som een ikke vil underkaste sig for en om Æresfølelses Skyld, lader Kotzebue sin Helt sætte sig imod, for det Stykke Brøds Skyld. Deri seer man ingen Høimodighed. At denne Mand, som er i saa jammerlige Omstændigheder, som ingen Udsigt til Redning har, vedbliver med at elske Lovise, beviser Armod og Kiærlighed, men ikke Armod og Høimodighed. Denne Høimodighed viser sig ikkun der, hvor han lader sin Kuffert, det eneste han endnu

nu eier i Verden, staae i Sahlen, hvor enhver kan tage hvad der er i. Hvad Slags Modighed det er af Lovise, at hun kaster en Vexel i denne Kuffert, paa det han skal finde den og føre sig den til Nytte, det maae Guderne vide. Nu skal han finde den, og til den Ende — quel fracas pour une pauvre Ommelette! — maae han komme til en Duel, maae faae et lille Saar i Haanden, maae ikke faae dette lille Saar forbundet, førend han kommer hiem, maae søge i sin Kuffert efter Lintøi til en gammel Klud!

Unaturlig, eller rettere uden for Naturen, er den mange Aars Sorg, Henrik Plum viser over sin Kones Død. Han elskede hende saa høit, at det Barn, hvis Fødsel kostede hende Livet, blev — ikke hans Afgud — nei, blev ham forhadt, at han aldrig vilde see det, aldrig læse den fremvoxende Uskyldiges Breve. Men den umenneskelige Fader har giemt (ogsaa Naturen til Trods) lidt Pudder af hendes Haar i 17, skriver sytten Aar. Denne høistanstødelige Egoist, (thi han fortryder paa at hun er i Himmelen uden ham) slutter Stykket, og dermed tilintetgiør alt den behagelige og uskyldige Moroe, som Peter Plum, Josepha, Vander Husen, Mad. Rose og Fabian have given. Disse Karakterer ere alle komiske i høieste Maade, og for deres Skyld fortiener Stykket at sees flere end eengang. Frierscenen imellem Josepha og Vander Husen er mesterlig; Vittighed træder Vittighed saa at sige paa Hælen. Skuespillere af udmærket Fær-

dig-

dighed have ret Leilighed, at vise deres Talent i dette som i flere Kotzebues Arbeider.

Høimodighed (Magnanimité paa Fransk,) er ellers ikke det rette Ord for Edelsinn, dette maae enten være Edelmodighed, eller maaskee bedre Edelsind.

Politik.

Tingene have tagen en anden Vending i Europa; den nærværende Feide bliver ikke en anden Syvaarskrig. Frankerige har naaet sit store Maal: en republikansk Regierings-Forfatning; og denne Forfatning staaer nu fast. Der er et Senat, deelt efter det forskiellige Hovedforhold, som en Borger kan have til Staten: et Raad, hvori der ikke sees paa om Medlemmerne ere gifte, og af en vis Alder, eller ikke, og et andet Raad, hvori begge Dele ere Hovedegenskaber, saa at der kan formodes mere Erfarenhed. Der er et Directorium, som iverksætter Raadets Beslutninger, og som giør med sine Ministre det samme, som ellers en Konge; kun at her ere 5 Personer i Stedet for een. Omtrent saaledes har man i England en Commission til at forestille det kostbare Embed af the Lord High-Admiral. Disse 5 Directører handle som een Person; men der er den Forskiel, at de ikke raade for Statens Kasse, men hver Gang maae dertil autoriseres af Raadene. Nervus rerum gerendarum er altsaa under disses Bestyrelse, ligesom den i England er under Underhusets.

Der er da en Ligevægt af tre forskiellige Regierings-Collegier, som er bedre end den i Storbritannien, da dette sidste Land mangler den lige Repræsentation;

tation; ikke at tale om Civillisten og andre store Masser, hvorved Balancen forstyrres.

Den hele Statsbestyrelse i Frankrige er nu besiælet af Retfærdighed og Blidhed; den taaler ingen Forfølgelse, ingen Partie-Despotismus; at sørge for Republikens sande Vel, at opmundre Industrie og Handel, Konster og Videnskaber, er dens Iid og dens Hæder. Den er lige langt fra at lade Jakobinerne komme i Veiret igien, og at taale at Modpartiet hævner sig.

Assignaterne, siger man, falde dagligen. En Louisdor staaer paa 7100 Livres. Det skal slet intet anfægte Regieringen. Jo slettere de ere i Prisen, jo lettere kunne de indfries; jo mere de reise sig, jo mindre tabes paa dem. En Nationalbank arbeides nu paa; og man haaber den vil bringe Assignaterne i Kredit. Ved det tvungne Laan skulle ogsaa en Deel Millioner af disse Papiirspenge være indkomne og brændte. Alle Fabrikredskaber til Assignaterne ere sønderslagne; den saalænge brugte gratuite Brødsuddeling i Paris er bleven indskrænket; kort alt, hvad Regieringen kunde giøre til Finanzernes Forbedring, er skeet.

Endnu holdes over Pressefriheden; dog staaer den megen Fare. Journalisterne ere for endeel vel dristige. Saavidt er det kommet, at det er et ordentligt Slags Opposition, ligesom i England, der virkeligen ogsaa kan have sin store Nytte i en Republik, saalænge Autorerne iagttage den tilbørlige Vaersomhed, at Oplysning ikke vorder Optændelse.

Freden ønskes; Vanskelighederne ligge allene i Vilkaarene. Man vil beholde alt, hvad man har erobret; Keiseren vil ikke give Slip paa Nederlandene, og England forlanger alting in statu quo, det er at sige, lige som det var for Krigen.

Til dennes Fortsættelse ruster man sig paa alle Kanter. Republiken sender de Tilbageblevne af den

første Requisition til Rhinstrømmen; men den første Enthusiasmus er der ikke mere. Til Tyrkiet gaaer Krigsministeren Dubayet, for at hielpe paa det der endnu kun maadeligt indrettede Militaire. — Af de nærværende franske Generaler er Jourdan den meest betroede. Bournonville skal kommandere i Italien. Man har forlangt Savona af Genueserne. Denne Fæstnings Overlevering vilde være til stor Nytte for de Franske i deres Angreb paa det østerrigske Lombardie; men Genueserne have nægtet det.

Vigtigt er det for Frankrige, at nu ogsaa Danmark har erkiendt Republiken ved høitideligen at antage dens Minister.

Keiseren har mistet en herlig General i Clairfait, som endeligen vilde sættes til Hvile. Om Wurmser menes ogsaa at han gaaer til Italien. Erkehertug Karl skal kommandere ved Rhinen; Bellegarde ledsager ham.

England opmuntrer alle forbundne Magter til at vedblive; det lover Subsid'er paa Subsidier. Selv har det Elementerne imod sig. De Flaader, som skulle gaae til Vestindien, komme adsplittede tilbage. Den indvortes Giæring vedvarer; men Ministerium staaer ved sin Beslutning at fortsætte Krigen. Man veed at Orlog er en Art af Handelsspekulaz ved de Engelske, og derfor mangler Pitt ikke Understøttelse.

Den bataviske Republik har nu faaet et National-Convent; men dette øverste Regierings-Collegium, hvoraf Paulus er første Præsident, har lovet aldrig at blande sig i Provinzialstaternes indvortes Sager. Det er altsaa lig Amerika en føderalistisk Republik, dog uden nogen Washington.

Det spanske Hof reiser; det neapolitanske tænker paa en Reise til England; det russiske høitideligholder Prinds Constantins Formæling; det tyrkiske maae see paa, hvorlunde franske og engelske Skibe slaaes strax uden for Porten.

Iris og Hebe.

En Fortsættelse af Maanedskriftet Iris.

Martz 1796.

Et Par Ord om Roeskilde og Issefiordens Egne.

Det var i Egnene om Roeskilde og Issefiorden at vor Oldtids Mænd havde sin meste Færsel; vi behøve ei at stige op til den fabelagtige Alder, for at giætte os til Spoer af Forfædrenes Bedrifter i disse Siellands yndige Strækninger; den lysere Historie har levnet os Træk nok af al den Daad og Vandel, her gik for sig; selv vi nu Levende røres af en hellig Ærbødighed ved at skue alle de Gravhøie og Mindestene, som i disse Egne hæve sig for vort Øie, og lede Tanken til vor Oltids Helte, vort Fædrelands Stiftere og Velgiørere; blidelig tryller Indbildningskraften os ind i hine fremfarne Dage, og maler os de for mange Aarhundrede siden hensiunkne Slægters Sæder og Adfærd. — En Lystreisende vil nok altsaa her til Lands ikke lettelig paa sin Vandring finde yndigere Egne, end disse, der paa engang baade forlyste Øiet og more Omtænkningen. — Det torde da vel ikke være en og anden Læser ubehageligt, at

gienkalde i Hukommelsen nogle Træk af disse Egnes historiske Skilderie, og maaskee en lille Maling af deres Beliggenhed kunde hos den Formuende opvække Lyst til, at adsprede Sindet ved en Omvandring i disse yndige Landskaber; til det Oiemed være da disse faa Blade opsatte.

Roeskilde, som i sin Tid var en af Nordens største og prægtigste Stæder, er omsider faldet hen i en Afmagt, der maaskee end mere havde befordret dens Forglemmelse, om ikke de kongelige Begravelser, og Posternes jevnlige Giennemgang havde opfrisket dens Minde. Dertil kommer endnu, at Veien fra Kiøbenhavn did er allevegne eendsan, og byder Oiet ingen behagelig Afvexling; den Moroe, som maaskee ellers Kiøbenhavns Folk kunde skaffe sig ved et Besøg til denne lille Bye, formedelst dens nære Beliggenhed, falder derfor meget sielden; og hvis Domkirken ikke var der, saae den vel ingen Fremmede, uden dem Posten bragte. Saaledes er Byernes Skiebne ligesaa ustadig som Menneskets, en Bold for Tidens Omskiftelser; som Troja og Palmyra ligger nu Roeskilde i sine Ruiner; dens vidtløftige Udstrækning i det ellevte og tolvte Aarhundre, da den naaede lige ned til Liimfiorden, og indhegnede en Deel af de nu nærliggende Landsbyekirker, er i vore Dage indskrænket til to hundrede Huse; dens fordums Gader og Stræder, ere nu forvandlede til Tofter og Ploieland, hvor man endog tit støder paa Rudera og Grundvolde af store Bygninger, saa at man kan sige med Sandhed: nunc seges est ubi Troja fuit,

eller som det hedder om Rom selv: Qvantum fuit ipsa ruina docet. Man tænke sig da ogsaa en Bye, som den Gang talte femten Kirker og aatte Klostre inden sine Mure. Man kunde med Rette kalde den Danmarks Rom paa de Tider, saaledes vrimlede den af rige Klerker, og brammede af velholdne Munke- og Nonneboliger, samt allehaande geistligt Væsen. Der florerede endog en Slags geistlig Orden i Midten af det tolvte Aarhundrede, hvis Medlemmer kaldtes Milites eller Fratres Roskildenses, hvilke havde forpligtet sig til, at giøre aarlige Søetog imod de hedenske Vender i Pommeren og Meklenborg, som røvede de danske Skibe, og bortførte Folkene i Slaverie; dette søgte de Roeskildske Brødre at afværge, og havde altsaa samme Formaal som Maltheser Ridderne i Middelhavet. — Ogsaa var Biskopsstaven i Roeskilde et Embede af saadan Indtægt og Myndighed, at Klærkerne kappedes med hinanden ved Udvælgelsen dertil som om en pavelig Krone; ja et saadan Biskopsvalg gik undertiden ikke af uden stort Drab og Mandfald, naar Borgerne toge en Haand i med. Saaledes beretter Saxo Grammaticus i Waldemar den førstes Historie, at der efter Biskops Ascers Død opkom stor Uenighed mellem Klerkeriet og Almuen, samt et svært Oprør mellem Borgerne og Almuen indbyrdes, om hvem der skulde vælges i hans Sted. Striden endtes ikke uden Blodsgydelse; Kongen maatte omsider lægge sig der imellem med Herreskiold, og efterat Indvaanerne havde bødet med Guld og Sølv

blev den berømte Absalon efter Kongens Mægling valgt til Biskop. — Midt i det tolvte Aarhundrede blev Roeskilde befæstet med Volde og Grave af Kong Svend Grathe, som satte en Ridder ved Navn Ebbe Skialmsen til Commandant derover. I Begyndelsen af det 12te Aarhundrede blev ogsaa det faste Slot Haraldsborg opbygt af Kronprætendenten Harald Kesie. Dets Voldsted vises endnu ved Isefiorden; den Gang laae det ifølge Saxos Beretning i Roeskilde Forstad. — Den nu kaldte Domkirke, er den ældste Kirke her i Landet; den blev bygget midt i det 10de Aarhundrede af Harald Blaatand under Navn af den Hellig Trefoldigheds Kirke, og en Engelænder ved Navn Wilhelm skal have værret Stedets første Biskop. Men da denne første Bygning savnede Størrelse og Ziirlighed lod Knud den hellige i Aaret 1084 opføre en langt større og prægtigere af Steen, og kaldte den St. Lucii Kirke efter en Pave og Martyr af samme Navn. I Aarene 1282, 1443 og 1523, led denne Bygning meget af Ildsvaade, men blev hver Gang opbygt og prydet paa ny ved indsamlede Aflads Penge; Kirkens tvende smukke Taarnspidser, som kan sees tre Miil borte, bleve 1635 istandsatte af Christian den fierde, og et tredie Spiir sat over Korset. Og saaledes staaer da nu denne prægtige, ærværdige Bygning; opført i gothisk Smag, hæver den sig for Øiet med Majestæt; og med Ærefrygt og Beundring hviler Synet længe over dette vort Fædrelands ældgamle høitidelige Mindesværk,

som

som i Aarhundrede har trodset Tid og Forgiengelighed, og nu kneiser enligen frem mellem en hensiunken Byes Ruiner; vi føle en Blanding af Vemod og Sielsopløftelse ved at skue deyne urokkelige, stolte Bygnings Masse, og i det samme kaste et Øie hen til hine smaa tyndtstrødte Vaaninger, traurige Levning af Roeskildes gamle Pragt *).

Dog er Domkirken ikke det eneste Vidne om denne Byes gamle Herligheder; vi finde endnu der adskillige Bygninger og Indretninger, som ikke letteelig nogen anden saa liden Bye skal opvise, og som tildeels hidrøre fra den afskaffede katholske Geistligheds Præbender og Indkomster. Den gamle Bispegaard som ligger ved Domkirkens østre Ende, stod endnu i Behold 1733, da Christian den siette lod den nedbryde, og opbyggede det saa kaldte kongelige Palads, en ikke stor men dog net og regulær Bygning, der har Samfund med Kirken ved en Korridor eller fordækt Gang. Conventshuset ligger paa Domkirkens anden Side; det blev 1636 opbygt til et Gymnasium, men da dette afskaffedes halvhundrede Aar derefter, blev Bygningen anvendt til et Convents-huus eller Samlingssted for Siellands Geistlighed, naar de holde Landemode. Næst derved, igien er den saa kaldte Regenz, hvor Conrector og 20 Disciple har sin Bolig. Derhos

*) De som ønske at see Beskrivelsen over de kongelige Begravelser og Ligkister i denne Kirke, kunde efterseе marmora Dannica samt det andet Bind af Thuras Vitruvius danicus.

Cathedralskolen, som er den største og rigeste benificerte i Danmark, hvorfor den tildeels kan takke Indkomsterne af det gamle Duebrødre-Kloster. Desuden har Byen tre Fattigboliger og tre Hospitaler. Det adelige Frøkenklosters Bygning, har fordum været Sortebrødre-Kloster. Saaledes opviser denne lille Bye endnu Mindestegn paa sin fordums blomstrende Velmagt; og dens ti fortræffelige Kildevæld, hvorfra den hidleder sit ældgamle Navn, skienker Naturen endnu den samme Klarhed og qvægende Kraft som i Kong Roes og Hedenolds Dage.

Hovedaarsagen til Roeskildes Aftagelse er Kiøbenhavns Opkomst og Fremvæxt, da Kongerne forlagde sin Residents did; især fik Byen det første Knæk ved den Omhu Bisp Absalon bar for Kiøbenhavns Næring og Biæring; saa at Roeskilde allerede i det trettende Aarhundrede havde tabt noget af sin gamle Glands. Men allerstørste Slappe fik den ved Kirke-Reformationen, da de fleste geistlige Stiftelser bleve inddragne til andet Brug, især da den tretten Aar tilforn var bleven ødelagt ved en Ildebrand, som efter Hvitfelds Vidnesbyrd berøvede den al sin Skiønhed; og da den nu tillige mistede sin store Geistligheds Indkomster, flyttede dens Næring efterhaanden til Kiøbenhavn, der tog til i Forhold, som Roeskilde segnede. Til disse Aftagelsers Aarsager, maae man ingenlunde glemme at føie Isefiordens Forstoppelse; Armen af denne Fiord, som løber op til Roeskilde, og derfor ogsaa kaldes Roeskilde Fjord, har efterhaanden forliist sit Vands

gamle

gamle Dybhed. I de ældre Tider kunde denne Fjord bære store Orlogs-Skaaber; og mangeт Søeslag blev holdt mellem dens Aabredder. Saaledes holdt Harald Blaatand en Træfning i Isefiorden ved Roeskilde med sin Søn Svend Tveskieg, som tragtede ham efter Tronen; ogsaa løbe Venderne med sine Røverskibe ofte lige op til Roeskilde, hvor de stiendte og brændte. Et af den Tids smukkeste og største Skibe, den norske Drage kaldet, som Waldemar den første havde faaet til Forærìng af Kongen af Norge, løb lige ud til Isefjordens Gab fra Roeskilde af, hvor Absalon havde ladet det tiltakle og besætte med Roeskilde Baadsmænd*). Heraf merker man altsaa at Roeskilde har i de Dage været en fuldkommen Søstad, hvor endog de største Skibe kunde ligge i Havn. Endnu midt i det femtende Aarhundrede seer man, at Seiladsen har været betydelig paa Fjorden; thi 1455 forbød Christian den første enhver Skipper, som seilede paa Isefjorden, at aabne sine Luger eller giøre noget Marked i Fjorden, førend han kom op til en af Kiøbstæderne Roeskilde eller Holbek.

Saaledes har da deels tilfældige Omstændigheder deels Naturen selv bidraget til, at nedstøde Roeskilde fra sin gamle Høihed; fra et Riges Hovedstad, der, ligesom Kiøbenhavn nu omslutter, indesluttede Landets offentlige Kræfter og Eiendomme, er den nu forvandlet til en liden Kiøbsted, der

S 4 før

*) See Saxo Gramaticus fiortende Bog Pag. 382 Vedels Oversættelse.

for det meste opholder sig af Haandværker og Agerdyrkning; dog skal dens Handel og Nærsomhed i de sidste Tider have tiltaget. De mange Kilde-Væld giøre ogsaa Byen beqvem til adskillige Fabriker; for nærværende Tid eier Byen en Papir-Mølle, et Kattuntrykkerie, et Par Valkeværker, et Sukkerraffinaderie samt et Hollandsk Grynværk til Perlegryn, Bankebyg ꝛc. Det gode Strandfiskerie i Fiorden tiener Roeskilde ligeledes til god Næring.

I Betragtning af hine ikke ubetydelige Levninger fra Oltidens Pragt og Byens nærværende ikke saa faa offentlige Indretninger, Anlæg og andre Fordele, burde da nok Roeskilde endnu afholdes som een af Danmarks smukke Byer. Des besynderligere maae det forekomme os, naar denne Danmarks gamle forbums Hovedstad bliver omtalt med Ligegyldighed, som om det var en liden Flek, henkastet i en ubehagelig Vraa af Siælland, hvor man ikke kan vente sig nogen anden Forlystelse end at besee de kongelige Begravelser, lade sig vel beværte hos Madam Rosted, og derpaa vende som snarest hiem igien til Kiøbenhavn, efter at man hverken paa Hen- eller Tilbagereisen har fornøiet Synet med yndige Beliggenheder. Forfatteren af dette lille Stykke drog for et halv Aarstid siden til Roeskilde med den samme Fordom; han troede, at dens Egn var ligesaa eensformig som Veiene did; og kunde ikke noksom undre sig over, hvorledes de katholske Munke, som ellers altid anlagde sine Klostre og Stiftelser i de yndigste Egne, havde her overskredet denne gamle Regel, og udsogt

udsøgt sig en mindre forlystende Beliggenhed. Under disse Betragtninger vandrede han omkring i Byen; nogle faa Skridt forbi Rectorens Have førte ham paa det saa kaldte St. Jørgens Bierg; men hvor studsede han ikke her, da det deiligste Landskabssyn overraskede hans Øie; trindt om hævede sig de yndigste Bakker, som bølgede af modnende Ax, og for hans Fødder slyngede Issefiorden sig mellem skovkrandsede Aabredder og nydelige, frugtbare Holme; tre smaa Jagter, som laae ved en Skibbroe tet neden for Bierget gav denne Udsigt endnu mere Liv: kort sagt; Beliggenheden er yndig, fortryllende, og dens Lige tør være sielden her til Lands; den Reisende vil sikkerlig længe mindes dette Landskab med Behag.

Dette St. Jørgens Bierg ligger (rigtig nok afsides) et lidet Stykke Vei fra Byen selv; det har sin egen Kirke, og dets Indvaanere vare indtil for kort siden frie for Mandskabsstilling; maaskee en levnet Rettighed fra fordums Tider, da dets Beboere vare indlemmede i Roeskilde. Skibbroen ved dette Bierg er vakker og fast og lader til, at være nylig bygget eller istandsat; fire smaa Jagter, som gaae mellem Roeskilde og Friderikssund lægge til Land her, efterdi de store Skibe, blot kan seile op til den sidste Kiøbstæd paa Roeskildefiorden, som længere op faaer alt for lavt Vande, der endog paa visse Steder og Tider er saa grundt, at de smaa Jagter undertiden selv sidde fast, og maae lette sig fra Grunden ved at kaste en Deel af sin Tømmerlast fra

Bord. Disse Jagter føre da Vare mellem Friderikssund og Roeskilde; Tømmerlasten udlosse de lige fra de store Skibe selv, ved at lægge bord om bord med dem. Saa ringe denne Seilads er, letter den dog Roeskilde Handel med Friderikssund; da en saadan Transport dog falder langt lettere end at føre Ladningen paa Vognhiulet. Det er ellers beklageligt, at Fjordens lave Vandsteder idelig tiltage; hvis Roeskildes Indvaanere vilde anvende nogle Bekostninger, kunde der dog nok raades Bod herpaa, og Vandet i det mindste blive høiere der, hvor det nu er meest grundt; at Roeskilde vilde vinde ved den herover lettede Seilads, lader sig let forudsee.

En Jagt havde just udlosset og laae næsten seilklar, for at vende tilbage efter ny Fragt i Friderikssund, da Forfatteren og hans Medreisende frydede sig over hiin deilige Udsigt fra Skibbroen; deres første Forsæt var, at kiøre fra Roeskilde til Friderikssund; men det Nye det Behagelige, at kunde forene en landlig Lysttour med en lille Seilads, de malerske Prospecter de ventede sig, det blide, herlige Veirligt, alt dette overtalede dem strax til, at forandre sin Reiseplan; de henvendte sig til Skibsmanden, gik under Seil og ankom med de sagteste Vindpust efter fire Timers Forløb til Friderikssund.

At seile saaledes mellem de yndigste Landskaber paa begge Sider, undertiden kun et Steenkast fra Skov og Enge; at see Kirkerne hæve sig høitideligen mellem Bondebyernes tarvelige Vaaninger,

medens Hiordene græsse langs ad Aabredden og Sælhundene plaske i Isefjordens Vande, maae være en sand Fryd for store Stæders Reisende. Endog disse Strandkanter vise de Forbiseilende Levninger af Oldtidens Værker. Paa Friderikssunds Side i Fjorden indtages Øiet af den nydelige Holm Eskildsøe, som foruden sin vakkre lille Avlsgaard endnu frembyder os Synet af et Klosters gamle Ruiner. I det tolvte Aarhundrede opførtes her et Augustiner Kloster, hvis Munke kom fra Paris tilligemed deres Abbed St. Wilhelmus Parisiensis, som døde her i sit 98de Aar 1202, og blev canonieret som Helgen; han var meget berømt for Fromhed og Lærdom; han har skrevet Epistler, hvis Indhold endog skulde tiene til Oplysning i vor Historie; disse skal endnu være til i Manuskript, og hvis saa er, fortiente de vist, at see Lyset. Ogsaa her havde da Munkene udvalgt sig den yndigste Beliggenhed til deres Kloster; men som Franskmænd kiendte disse gode Patres ikke til Vinteren under vort Clima; de havde skuet denne Egns Yndigheder i de blide Sommerdage; men da de havde boesat sig der, og merkede, at de haarde Aarstider formeente dem en beqvem Tilførsel af hvad deres Mag og Fornødenheder kunde kræve, forlode de efter en føie Tid denne lille Øe, under foregiven Frygt for at den skulde blive overskyllet af Vandet, og droge derfra til Klosteret Ebelholt ved Frideriksborg, hos hvilket den Tid laae en Kiøbsted af samme Navn; her kunde da hine gamle aandelige Brødre tryggere nyde

Livets Behageligheder og Menneskenes Omgang. Endnu staae der betydelige Rudera af hint fordums Kloster paa Eskildsøen, hvike sysselsette de Forbiseilende med Oltidens Minde. Overalt afvexle Roeskilde-Fjordens Strandkanter paa begge Sider saaledes med Bakker, Høie, Skove og Græsgange, at Øiet stedse fortrylles af nye malerske Udsigter lige fra Roeskilde til Friderikssund og Jægerspriis; en saadan Fart er en Lysttour, som ingensteds tilbyder sig Kiøbenhavns Indvaanere i den Nærhed. Skulde i Fremtiden flere, som søge landlig Fornøielse, finde Behag i en saadan liden Søetuur, da maatte der nok, til de Reisendes Beqvemmelighed, holdes Lystjagter til denne Fart, der i Udgivter vist ikke kunde overstige Vognleie.

Friderikssund er nok, i Folketal og Udstrækning, den mindste, men i Forhold hertil sikkert den nærsomste og meest handlende Kiøbstæd i Dannemark. Op til denne Bye haver Isefjorden endnu saadan Dybde, at den kan bære store Handelsskibe; midt i forige Aars August Maaned laae der fire store tømmerlastede Fahrtøier ved dens Havn, der giver denne lille Bye et meget vakkert Udseende; dens Handel falder meest paa Norge; did fører den for det meste Kornvare og faaer Trælast, Tiære eller andre Fornødenheder tilbage. Naar man betænker at de fleste andre Kiøbstæder i Dannemark, hvilke langt overgaae Friderikssund i Størrelse ere saa indskrænkede i sin Handel, at de flestes Hovednæring bestaaer i Agerdyrkning, og at denne lille

bitte

bitte Bye, som ikkun eier 30 Borgere og 200 Indvaanere, har en betydelig Ud- og Indførsel, kan man let forestille sig, hvor beqvem dens Beliggenhed maae være for Søefarten. Ifølge denne nærsomme Forfatning skulde man dog ogsaa troe, at denne Bye var i et bestandigt Tiltagende, hvad Størrelse og Folkemængde angik; men det forholder sig ikke saa; Aarsagen hertil maae nok tildeels hidledes fra Byens indknebne og engang bestemte Grund, som ei tilsteder den at udvide sig med nye Bygninger. Den bestaaer altsaa kun af en liden Gade, hvis fleste Huse dog ere godt byggede; Kirken som den har tilfælleds med Landsbyen Udesundbye, er smuk, og ligger kun et lille Stykke Vei borte paa en høi Bakke, hvorfra der gives en herlig Udsigt over de yndige omliggende Landskaber. Aar 1665 fik Friderikssund først Kiøbstæd-Privilegier af Frederik den tredie, som den ogsaa tog sit Navn efter, da Byen forhen kaldtes Falkenberg, og havde fra Aaret 1578 indtil den Tid blot været et Vare-Oplagsted for Kiøbmændene i Slangerup; men siden har al Handel og Haandværksnæring saaledes trukken sig did, at hiin sidste Kiøbstæd nu næsten har Landsbye-Udseende. I disse Tider søges Friderikssund da ogsaa meget af Reisende, som vil besee den herlige Have og Lunden ved Jægerspriis Slot. Et lille Stykke Vei fra denne Kiøbstæd er den sædvanlige Overfart til Jægerspriis paa en stor Færge, som kan rumme en Deel Heste og Vogne paa engang, og trækkes fra den ene Landodde til den anden

den med Reeb. Dog kunde Overfarten ei gaae for sig paa den Maade, formedelst Sundets Vidde, hvis der ikke fra begge Strandbredder vare udbygte lange Dæmninger eller Broer af store Kampesteen indtil midt ud paa Strømmen, hvor Færgen gaaer over det dybe Vand. Friderik den V. skal have ladet disse Indretninger bekoste som Kronprinds; formedelst dette Færgested undgaae Indbyggerne paa Halvøen, Jægerspriis-Amt, en lang Omvei, naar de agte sig til Kiøbenhavn.

Fra den anden Side af Færgestedet gaaer den kort Vei over skovgroede Høie og yndige Beliggenheder til Jægerspriis Slot, der er bygget i gothisk Smag med tre Taarne og Spire; det er meget gammelt, og kaldtes fordum Abrahamstrump. Under dette Navn tilhørte det allerede Erik Menveds Dronning, Ingeborg; og herfra var det, efter Hvitfelts Beretning, at denne Dronning kiørte paa en aaben Vogn, og tabte sin 16 Ugers gamle Søn af Skiødet; formedelst hvis Død Riget kom under Christopher den anden og i megen Elendighed. Slottet og Halvøen skal have faaet sit nærværende Navn af Christian den femte, der var en stor Elsker af Jagten, og opholdt sig ofte paaa denne Halvøe, hvor Vildtet findes i stor Overflødighed, og lettest lader sig opjage paa denne mellem to Veie indsluttede Landstrimmel. Den engelske Have ved Slottet, hvor Dannemarks fortiente Mænd err foreviigede med smagfulde Mindesstøtter, samt de aabne Gravhøie i og

uden

uden for denne Park, maae skues med Digteren Lunds hældige Beskrivelse i Haanden.

Til en god Moder.

(paa Søstres og egne Vegne.)

Intet Udtryk til vor Fryd vi har:
o! tilgiv, at vor Lykønskning tier!
Tak fordi vor første Lallen var
mere sød for Dig, end Melodier!

Tak, at Du i stille huuslig Kreds
huuslig Glædes store Værd os lærte,
og at ene den er veltilfreds,
som har Nok i Hjemmet og sit Hjerte!

O! hiin Romerindes skjønne Ord:
„Mine Børn min Pryd og Hæder ere" —
Moder, ogsaa de er dine Ord:
gid ved os engang de Sandhed være!

Svaret hør fra glade Døttres Bryst:
„Kun vor Moder er os Rigdom, Hæder!"
Ingen Smiger blandes i vor Røst,
ingen Etiquett' i vore Glæder.

Hver

Hver af os gjør længe lykkelig!
Vogt os, raad os, værn om os, Veninde!
Yngre Slægters Uskyld lønne Dig!
Seent vi fælde Taarer ved Dit Minde!

Louise ****

Nytaarssang
for det borgerlige Selskab,
af Haste.

Sorgerne hvile
dybt i henfarne Tid!
Glæden fremsmile,
herlig og blid!
Om før et Uvejr rejste sig,
o Ven! om Skjebnen bøjed' dig,
om i det Aar, os nu forlod,
dit Huus i Flammer stod:

Sorgerne hvile o. s. v.
Om du hentrælled' hver en Stund,
og Timer stjal fra Nattens Blund,
og dog forgjeves søgte Brød,
og truedes med Nød: . . . . .

Sorgerne hvile o. s. v.
Om nys du ved en ædel Barm
forglemte mørke Dages Harm,
og, blegnet i din Favn, dit Alt
i dyben Grav nedfaldt:

Sorgerne hvile o. s. v.
Og om du havde Brødre kjær,
og favned' redeligt Enhver,
og den, du tro'de næst ved Gud,
som Djævel loe dig ud:

Sorgerne hvile o. s. v.
Opklar dit Sind! See, Tiden gaaer,
og atter leer et nyfødt Aar;
det haabefuldt fremtbyder sig:
det vinker ogsaa dig:

Sorgerne hvile o. s. v.
Lad Haabet det imøde see!
Gid det til alle Gode lee!
Det fryde, signe hver især,
og dette Samfund her!

Sorgerne hvile o. s. v.
Tit glade vi forsamles hid,
at qvæges efter brugte Tid!
Tit straale her den Skjønnes Krands
i frydelige Dands!

Sorgerne hvile o. s. v.
Ej unydt Livet gaae forbi!
Kun eengang, eengang leve vi!
Naar Uskyld hos vor Glæde leer,
selv Himlen glad den seer!
Sorgerne hvile
dybt i henfarne Tid!
Glæden fremsmile,
herlig og blid!

Om Forfatteranstændighed.

Saa modsigende end i øvrigt Meningerne kunne være angaaende ogsaa den Pennekrig, der i disse Dage tiltvang sig almindelig Opmærksomhed, saa torde dog de Fleste af det oplyste og veltænkende Publikum formodentlig være enige i at ansee den, fra flere Synspunkter betragtet, som lidet glædelig, med Hensyn ikke saameget til den almindelige Sætning: Nulla salus *belli* — som til de særdeles Omstændigheder, for Ex. Anledningen, hvis høje Vigtighed for og mægtige Indflydelse paa det Hele neppe er lige indlysende for Alle; men fremfor alt kunde man maaskee frygte, at Stormændene med Anhang, hvilke sagtens torde finde Grunde til ikke at ønske de frie Tigen skrivende Forfattere alt Velgaaende, neppe vilde undlade i Særdeleshed af denne Strid, (som tildeels

fort

fört i et Blad, de, uden at understytte Literaturen, kunde holde, og altsaa dem nøjere bekjendt end enhver anden) at udbringe noget, der saae ud som Beviis for saa kaldte Demokraters Herskesyge, Egoisme, Stolthed, Hæftighed, Plumphed o. s. v., som disse ikke engang formaae at dæmpe imod hinanden indbyrdes. Beklageligt var det nu, om ikkun Skin af Sandhed fandtes i denne Beskyldning; men at man endog under saadanne Betingelser ikke vilde hovere for høit og for tidligt; hvad maae Skribenternes fælleds Avindsmænd og Fiender ikke kunne frygte, naar hine gaae saaledes frem imod hinanden? hvad Skaansel kunne da de gjøre sig Regning paa? — Men antaget, at denne Strid var uønskelig nok, til at dens Minde ej burde vedligeholdes og fornyes, da, som altid, være det en opløftende Overbeviisning:

Ondt svangert er paa større Gode;
paa vilde Træ saa blomstrer ædel Pode.

Her er ikkun Opgivelsen af een Fordeel for Literatur og Sæder, som især denne Fejde kunde foranledige.

Fra begge Sider er krævet Anstændighed, fört Anke over dens Krænkelse. Som en berømt Mand har sagt om et vist Værk over den franske Revolution, at man dog derfor maatte være tilfreds med denne, forbi den havde foranlediget hiint; saaledes synes det, som man kunde sige: siden dog Krigen er fört, maatte man være tilfreds, om den foranledigede en klassisk Afhandling om Forfatteranstændighed.

Dette Emnes Undersøgelse torde, endog uden særdeles Hensyn til nærværende Tilfælde, aldeles ikke erkjændes overflødig, naar man seer sig aldrig saa lidet om i Dagens især stridbare Literatur: hist trues med Galge, her med Kagstrygning, man slaaer om sig med Skurke, Esler, Narre, Spyefluer, Væggeluus, Løgnere, Daarekister o. m. m. Og til saadanne Uanstændigheder nedlade sig endog Mænd, som nyde Agtelse for Vid og Forstand. De maae altsaa enten ikke kjende Anstændighedens Væsen, eller Lidenskaben maa henrive dem til at overtræde dens elskværdige Bud. I hint Tilfælde — hvad baader al vor Studering, aldenstund det monne hedde: Quid proficit in literis, id deficit in *moribus*, (eller er Anstændigheden ikke Sædernes Yttring?) i dette hvi ikke hellere give nogle Dages, nogle Ugers Tid, end ved en offentlig Overilelse at skade baade sig selv og — maaskee den gode Sag, og hvorfor — som oftest ikkun for den intetsigende Ære ei i hine Dage eller Uger at ansees som den, der ikke havde faaet det sidste Ord. O de stakkels Videnskabsmænd! de have ved deres Stilling og Arbejde alt saa meget Anlæg til Omfindtlighed og Krænkelse, at de dobbelt burde vogte sig for Øjeblikkets Forledelser! — Forfatterne selv behøve altsaa, som det synes, mere end det dommende Publikum at have seet Anstændigheds tilbedelige Gudinde Ansigt til Ansigt, at have hørt hendes Bud, eller rettere hendes velgjørende blide Advarsler, at have præget dem dybt og levende i deres Sjæl. — Var det da ikke et grundet

det Ønske, at en af vore hædrede og yndede Forfattere, helst som selv stedse havde hyldet Anstændigheds Love, vilde i saa Henseende fremlægge et Udkast til en almindelig Lov; deraf skulde da fremlyse, hvorvidt det kunde trykt tilbydes Millioner, som et lidet Selskab af velopdragne Mennesker ikke vilde taale sagt; hvorvidt fortjente Forfattere kunde fordre en anden Tone i Dadel, end den erklærede Stymper; hvorvidt Alderens Forskjel her kunde komme i Betragtning; o. s. v. Beskueliggjort ved Exempler, vilde denne Deduktion maaskee vinde i Gavnlighed og Interesse. Den, som skriver dette, har før ved en Opfordring været saa hældig at foranledige et Arbejde fra en bedre Pen; dette har tildeels bevæget ham til ogsaa at henkaste disse faa Sider; han opkræver Ingen serdeles; det maatte synes fornærmende for enhver anden; men de Forfattere, som med tilstrækkelige Evner forene beskeden Anstændighed og sindigt Mod — hvor mange ere de?

Prepophil.

Eslet som Vizir.

(efter Nicolai tydske Original.)

I Ungdoms Aar en Løve blev
Udnævnt til Dyrenes Regent; og nu den drev

Sit Spil med Jagt og Kysserie,
Med Gjæsterering, Fiaserie.
Kun søgte den saa ganske frie at blive
For alt, hvad Hovedet kan Arbeid give,
Og derfor til dens Storvizir
Et Tigerdyr beskikket bli'r.
Men strax fremkommer bittre Klager
Imod dets Grumhed — Vel! I da modtager
En Elephant. — For stolt den bliver —
En Bjørn — Med Skatte trykker den vort Land. —
Kort sagt, ved Ugens Ende man
Den syvende Vizir fra Pladsen driver;
Thi ingen af dem alle taales kan.
Kjed af den evige Ombytning seer
Man Løven bister. Harmefuld og vred
Den siger: Eslet jeg nu dette Embed gi'r,
Og nu for Klager lad mig have Fred;
Forandring ej bevilges meer.
Nu var det got, dog ikke alt for got.
Det Esel vel paa Embeds Byrden drager,
Som Esel; men det bliver til en Spot
For Folket, seer sig udleet, og opdager,
Dets Fald er nær. Det Umag' koster
(Saa tænkte det) at soutenere sig,
Jeg sikkre Venner maa forskaffe mig
Blant Statens Borgere. Nu fede Æresposter

Det skjænker til sin Slægt og til Klientere;
Dets Brødre blir Gesantere;
Til Haren anfortroes en Legion,
Mulvarpen bruges som Spion,
Og Aben første Præst i Landet bliver;
Justicen Ulven, som Minister, styrer.
En Ræv besørger Politiet,
Og Murmeldyret det blir Chef for Cancelliet.

C. H.

Dansk Almuelæsning for Tidsfordriv
ved
Nyerup.

Fortsættelse.

36.

I at opregne dansk Almues Morskabslecture kom jeg ifjor i Iris til Nummer 35. Ved det Stykke af Catalogen, som staaer i Iris og Hebe for Februar, avancerede jeg kun eet Nummer frem, da jeg blot kan regne Lyndsais poetiske Skrifter for No. 36 paa min Liste, og Resten er at ansee som Textens Deling i en Præken; — begynder altsaa denne min ny Registrering med No.

 37.

37.

Historie om Blanzeflor og Flores.

Af denne af sin Ælde ærværdige Historie har jeg 3 danske Udgaver for mig. Den første, som er editio princeps, tilhørende det kongl. Bibliothek, er trykt i Kjøbenhavn ved Gottfred af Ghemen 1509, 7 Ark 8vo; den anden, prentet i Kjøbenhavn 1695, 4 Ark 8vo., har jeg laant af Hr. Revisor Anderson, der ejer en udkaaren Samling af hvad som helst der hører til Fædernelandets Literatur, og ikke med Gnidskhed ruger over sine Skatte, men med største Beredvillighed lader Liebhabere betjene sig deraf. — Endelig har jeg en Udgave af 1745, 3½ Ark i Octav.

En christelig Ridders frugtsommelige Gemal der havde gjort Løfte at vilde fare til „St. Jeps", blev paa Vejen derhen overfalden og fangen af en hedensk (ↄ: mahomedansk) Konge i Spanien, som bestemte hende til sin Dronnings Terne.

„Palmesøndag i det samme Aar
Dronningen fødte en Søn saa klar,
Og en Mø den christne Qvinde,
Den fejerste den man kunde finde.
De gav dem Navn i samme Id.
Fordi de fødtes mod Sommerens Tid;
Flores kallede de den Søn
Og Blanzeflor den Jomfru skjøn.
Hans Navn en rød Blomme (ↄ: Blomster) lyder,
Hendes Navn et hvidt Blomster tyder.

Flo-

Flores og Blanzeflor, som levede med hinanden fra den spædeste Alder og bleve optugtede og oplærte med hinanden, bleve snart hinanden uundværlige. Denne opvoxende Kjærlighed var Kongen aldeles imod, da det baade formedelst Religion og Stand var Mesalliance, og han solgde hende i Flores's Fraværelse til Kjøbmænd der havde hjemme i Babylon. Her kom hun i Kongen af Babylons Serail.

Midt i Staden et Taarn der stander,
Det gjorde Kjemper med deres Hænder,
Den Mur er vel gjort tilføje
Hundred Alne er dens Høje,
Og gjort med mange mesterlig Ting,
Hundred Favne er han omkring.
Han er af Marmerstene grønne
De fuldgode ere og skjønne.

— — — — —

— — — — —

Fire ti Herberger ere derinde,
De ere de beste man maa finde.

— — — — —

I hvert Herberg ere derinde
De venneste Jomfruer man maa finde.
De fejerste Kongen faaer at høre,
Han lader dem alle did indføre,
De Trapper ere gjorde saa,
At hver maa til anden gaae

Og til det Herberg Kongen i et,
Hvilken Bud han sender der.

— — — — — —

Og ingen Mand maa tjene dere
Uden han skal gildet være.

Da Flores kom hjem og savnede Blankeflor, bildte man ham først ind, at hun var død og begravet, men da han kom efter at det var Bedragerie, forløb han fra sin Faders Hof, og, vel forsynet med Penge og Guld, drog han ud i den vide Verden for at søge hende op. Han kom paa rigtige Spor, „han aldrig Nat som anden laae" og naaede omsider Babylon. Her bestak han Seraillets Portner og fik ved ham Lejlighed til at komme til Blankeflor.

De mintes i den samme Stund
Vel hundred Sinde af Hjertens Grund.
De græde af Glæde baade sammen,
De finge siden mere Gammen.

— — — — — —

Flores og Blankeflor ginge sammen,
I et Hus og havde Gammen;
Det Gammen, som de funde paa,
Er mig ej lovet at sige fraa.

Den megen „Gammen" gik det i en Maaneds Tid godt med, især ved Hjelp af Clares, en Veninde Blankeflor havde i Seraillet. Men omsider kommer

mer Kongen efter, at Blantzeflor, som han havde bestemt til sin Dronning næste Aar (thi her efter denne Roman tog han en selvny hver Aar) at hun var ham utro. Flores undskylder sin Daad med, at Blantzeflor var hans forlovede Brud, og tilbyder sig at gaae i Enekamp, for dermed at bevise sit Udsagns Rigtighed. Flores bestaaer i Duellen, og Kongen lader sig dermed nøje. Flores og Blantzeflor forlade nu Babylon:

Som Skiben' vare allerede sammen,
De vunde op Sejl og fore med Gammen.
Den XVI Dag for deres eget Land
De faste der' Anker paa hvide Sand.
Den samme Dag spurgde han der,
At hans Fader og Moder døde ere,
Og saa til Moderen (Moderen til?) Blantzeflor,
Som er hans eget Hjertes Amour.
Genesten Folket det forstaae,
At Flores uden for Landet laae,
De komme allesammen snarlig dere
Undfinge hannem med megenÆre;
De lode genesten stævne Ting
Over alt Landet der omkring,
Og toge hannem til Konning der
Over alt det Folk i Landet er.

Da Flores saaledes var kommen i Besiddelse af sit fædrene Rige, gjorde han først et prægtigt

Bryl-

Bryllup, og blev siden paa en Rejse til Frankerig omvendt til den christne Tro:

Han lod genesten christne sig der
Og alt det Folk med hannem er.
Siden toge de med dem Præste
Bisfoppe og Klerke af de beste.
De rede saa gladelig til den Strand
Og seglede til deres eget Land.
Siden lod han stævne ud
Alt det Folk han havde over Bud,
De skulde til christne Tro gaae,
Hvo det gjør ej, han skal Døden faae.

Og nu er her Slutningen:

For Tvang de havde i Jorderig
Gud gav dem derfor Himmerig.
Nu haver I alle hørt herfraa
Hvor det gik dem baade to;
De endte deres Liv og finge Ro
Med Gud, som lever, de paa tro.
Nu haver det Æventyr Ende;
Gud han os sin Naade sende!
Eufemia Drotning i sin Time
Hun lod dette Æventyr skrive.
Gud give dem Naade, Bogen gjorde,
Og saa Alle, hende hørde,
Godt Levnet, og ret Skriftemaal,

Og til Himmerige at komme vor Sjæl
Til Jesu Christi signede Hænde,
Og der at blive foruden Ende!

I Udgaverne af 1695 og 1745 lyder Slutningsverfene saaledes:

Eufemia Dronning i sin Time
Hun lod dette Eventyr rime.
Gud give dem Naade, Bogen gjorde,
Og alle, som hende fremde og førde!
Gud give os alle en christelig Tro,
Og evindeligen i Himmerig at boe,
Til Jesu Christi signede Hænde,
Og der at blive foruden Ende.

Som i disse Linier, saaledes overalt, er den gamle Udgave bleven forandret, og tildeels forkortet, og Sproget moderniseret; det Peder Syv allerede har bemærket i sin saa kaldte Danske Boglade, hvoraf Sandvig meddeelte Extract i Samlinger til den danske Historie 1ste Bind. Og man kan være vis paa, at Texten fra „Dronning Euphemias Time" af indtil Gotfried af Ghemen er undergaaet en ikke mindre Forandring og Fornyelse, end fra 1509 til 1695. Denne Formodning, at man i Udgaven af 1509 ikke læser Texten uforandret og uforvansket saaledes som Dronning Euphemia i Begyndelsen af det 14de Seculo lod den rime, bestyrkes ved en Læsemaade, som staaer paa det tredie

Blad,

Blad, og som uden al Tvivl har sin Oprindelse fra Westphaleren Gotfried af Ghemens Patriotisme:

Saa lod han dem til Skole føre,
Som de maatte Visdom høre,
Til Duzborg, den store Stad.

Imidlertid bliver Pjecen dog, i sin første Udgave, fra Sprogets Side af meget merkværdig, da, man maa troe, deri forefindes Levninger og Spor af den høiere Alder, en Tidspunct, hvorfra man ikke har stort flere Sprog-Monumenter end Lovbøger.

Forresten kan den Omstændighed, at Æventyret allerede har været bekjendt her i Norden fra Begyndelsen af det XIVde Seculo af, oplyse en Punct i Litterairhistorien, som i Melanges d'un grande Bibliotheqve. D. Romans. Sectio VIII pag. 337 lades uafgiort. Der opkastes nemlig det Spørgsmaal, om Æren af at have opfundet Sujettet til Romanen Flores og Blanzeflor kan tilskrives Boccaccio. Da Euphemia, som yndede denne Roman saa meget at hun lod den oversætte paa dansk, døde omtrent 1320, og Boccaccio først er født 1313, saa kan Inventionen da ikke tilskrives ham men nogen ældre hidtil ubekjendt Roman-Digter.

Saaledes som Boccaccio's yppige Genie bearbeidede, amplificerte, og baade med hedensk, christelig og mahomedansk Mythologie udstafferede dette Æmne, som han fandt for sig, er Romanen mangfoldige gange bleven trykt paa italiensk separat, og

saa

saa tilligemed andre Boccaccio's Verker, for Ex. en Udgave i Florents 1723 —24. 6 Voll. 8vo. Paa tydsk oversat haves den allerede 1499 trykt i Metz i Folio, hvilken Oversættelse Aaret derpaa er optrykt paa ny sammesteds, og siden indført i Das Buch der Liebe. Frankfurt 1587. Paa spansk udkom et Udtog deraf i Alcala 1512. 4to. En fransk Oversættelse udkom ikke før 1542. Maittaire anfører i sine Annales under Navnet Boccaccio en latinsk Oversættelse. I Manuscript haves den ogsaa paa islandsk.

38.

Historie om tvende Kjøbmænd.

Den ældste danske Udgave jeg kjender, har følgende udførlige Titel: „En skiøn Historie om tvende „Kjøbmænd og om en ærlig og dydelig Qvinde; og „hvorledes det gik den ene Kiøbmands Hustru udi „hans Fraværelse, og hvad Falsk og Svig dem baade „vederfaret er. Nu nylige af Tydske paa Danske „udsat. Prentet i Kjøbenhavn af Hans Stockelman „1599." 2 Ark i lille Octav.

I Tydsken heder denne i Panzers Annalen, pag. 55 „Ein liepliche Histori und Warheit von vir Kaufmendern," og pag. 237 „Ein christliche Historie von fier Kaufleuten;" og rigtig nok begynder Fortællingen med 4, Conradus fra Hispanien, Borchard af Frankerige, Johan af Florents, og Ambrosius af Genai (o: Genua), som om Fastelavns Tid traf sammen i Paris i eet Herberge,

men

men Historier tager strax saadan en Vending, at Conrad og Brochard forsvinde, og den liden Interesse, Pjecen har, drejer sig om Johan og Ambrosius. Denne sidste, da de kom til at tale om deres fraværende Hustruer, priste meget sin Kones Kydskhed og tugtige Sind. „Da svarede hannem Johan af Florenz: Kiære Ven! Du holder saare meget og stort af Din Hustru; jeg vil vedde med Dig om tusind Gylden eller og mere, er det saa, at Du vil bie mig her i 4 Uger, da vil jeg ride til Genai, og vil fuldkomme al min Villie med Din Hustrue." Ambrosius indgik Veddemaalet. Johan rejste til Genua, stjal nogle Ambrosii dydige Kone tilhørende Klenodier, ved hvis Fremviselse han fik Ambrosius til at troe, at han havde tabt Veddemaalet. Ambrosius forbittret over den formeente Utroskab, iler hjem, og befaler en sin tro Svend at aflive sin Kone. Hun overtaler Svenden til at lade sig leve. „Der nu Qvinden var saa løst fra Døden, da gik hun bort elendig, og overtænkte udi mange Maade, hvad hun vilde gjøre, at hun ikke skulde blive kjendt; og derefter lod hun sig gjøre Mands Klæder, dem drog hun paa, og vandrede saa i det Elænde." (ɔ: i Landflygtighed).

Under Navn af Hr. Frederik kommer Ambrosii Hustrue i et fremmed Land til storÆre og Værdighed. Johan fra Florents kommer paa Handelens Vegne til samme Land, og byder de stjaalne Klenodier fal; Hr. Frederik lader Ambrosius hente fra Genua, og giver tilkjende hvem hun er: Hr. Frederik

gik

gik ind udi sit Kammer, og førte sig af alle sine Klæder, og gik derefter nøgen ind igjen udi Palladset for Kongen og for alt Folket som der inde var, lige saadan som Gud havde skabt hende. Hun hilsede Kongen med stor Tugt, og alle de i Salen vare, bleve saare forfærdede, og kunde ikke noksom forundre sig paa det overmaade skjønne Billede, som kom som et nøget Legeme gaaendes ind for dennem, og havde ikke mere paa sig, end et tyndt Silke, hvilket hun havde svøbt neden om sig." Hun fortalte nu sine Fata for Kongen, og Johan som var bleven hentet, kunde ikke benægte Factum; hvorpaa Kongen sagde: „Han skal doe en forsmædelig Død; thi man skal steile og hænge hannem, fordi han haver gjort Mord og Tyverie. Saa blev han overantvordet Bøddelen, at staae sin Ret."

Foran heder det „Til Læseren," isteden for Fortale.

„Rettelig i denne Historie læres Dig,
At Verden er fuld af Falsk og Svig,
Som hun haver været af Arilds Tid,
Man tør ej søge efter Beviisning vidt."

Af Hr. Revisor Andersen har jeg af denne Historie en Udgave til laans, som er trykt 1738, uden Bogtrykkers Navn; 2 Ark 8vo, og paa Børsen har jeg kjøbt en ganske ny „trykt i dette Aar"

39.

Samtale mellem vor Herre og Sancte Peder.

Udførligere heder Titelen saaledes: „En lystig Samtale imellem vor Herre og Sancte Peder, om denne Verdens Løb og alle Staters (ↄ: Stænders) omvendte onde Væsen. Udsæt af Tydske paa Danske, og nyttig at læse. Prentet i Kjøbenhavn af Laurents Benedicht, 1597.“ 22 Blade i liden Octav. Paa Titelbladet et Træsnit forestillende vor Herre med en straalende Glorie om Ansigtet og Sancte Peder med sin Nøgle i Haanden.

Denne Samtale er paa Rim:

De Gamle have sagt os af en Fabel,
Beskrevet os det til en Parabel,
Det er ei alt unyttigt slet,
Om du vil Meningen agte ret.
Hvor Peder frem for vor Herre gik,
Og spurgde sig Lov, som han og fik,
Til Jorderig en Rejse at gjøre.
Som I skulde videre faae at høre.

Sanct Peder rejser afsted, kommer efter 14 Dages Forløb tilbage, og aflægger sin Rapport, hvori blant andet forekommer følgende Steder:

Siden gik jeg frem for Ølkone Hus,
Der stormede Gjæsterne af godt Rus;
Derved var jeg ej forte vant,
Dog gik jeg ind at see saadant.

En

En Pot Øl lod jeg mig der hente
At jeg kunde Tiden saa forlente.
Der saae jeg Terning og Kortenspil
Med Sværgen og Banden, som der hør til.
Som jeg nu sad mit Øl at drikke
Her skeete mig end et underligt Stykke:
En Compan var der i det Gilde,
Han var udlært paa al Ufnilde,
Saa saare venlig skikkede han sig,
Bød mig sin Haand og hilsede mig,
Han klappede mig med den anden Haand,
Besmurde mig saa den falske Mand
Med Kjædelgrim og Skorsteen-Sod,
Saadant havde jeg ham ej tiltroet.
At jeg var grimet, vidste jeg ej,
Før jeg saae Gnissen og hver Mands Nej;
De loe saa hjertelig, at det skjaldt;
Jeg sad beskjæmmet overalt,
Som mange Krager en Ugle daare.
Herre tænk, hvor det fortrød mig saare;
Vist havde jeg taget til Haandeverk,
Havde ikke de andre været mig for stærk,
Jeg havde det hævnet paa hans Liv,
Og myrdet ham strax der med min Kniv."

„Nu er der allevegne i Skole
Grothanser som kunne drikke og bole,
Og bruge sig med Lystighed fri
Med Piber, Trommer og Symphonie
Positive og andet lystigt Spil.
Meest tage de sig saadant til.
De tør vel stundom i otte Dage
Ikke en Bog i Haanden tage.
Hos godt Øl og hos unge Qvinde
Der lade de dem meest finde."

* * *

„Jeg hørte hvor nogle Magistri sad,
Jeg tænkte, de repeterede Cisianum,
Da declinerede de Grobianum."

* * *

„Mig mødte en Bonde paa en Mark
Han red en Hest baade stor og stark,
Med Saddel og Bidsel Støvle og Spore,
Som han havde sidd't i Herrefore.
Hatten til den ene Side sad,
Der laae omkring et Silkelad,
Bonden var drukken som et Svin
Af tydsk Øl og af Brændevin.
Han red ej ret frem ad den Vej
Men hid og did med underlig Rej.
Til mig gav han et hastigt Rus
At jeg faldt i en skiden Puds,

Der blev jeg skiden sl'm og led,
Han lod saa godt og bort han red.
Ah Herre! jeg beder Dig for Din Naade,
De Bønders Hovmod styr og raade,
Forskaf de Frøer Storke høje,
Som dem kan retteligt straffe bøje.
O Herre! den stolte Bonde besøg,
At han for Hest maa ride paa Øg."

* * *

Efter Sancte Peder er kommen til ende med sin Rapport udstæder vor Herre følgende Decret:

„Efterdi Verden er ej nu god,
Vil jeg hende snart oprykke med Rod,
Ondskab er bleven nu saa stor,
Ingen skjøtter mit salige Ord,
De ville mig hverken frygte eller prise,
Thi vil jeg snart min Vrede bevise.
Først vil jeg sende over alle Land
Pestilents Dyrtid Krig Mord og Brand,
Maaskee de torde af Nøden lære
At hjertelig bede, og mig saa ære."

* * *

Derfor, o Peder, nu som før
Tag Du vel vare paa din Dør!"

Af denne moralske Parabel, der har givet Anledning til den bekjendte Drikkevise:

Da Sanct Peder vandred' om,
Han til en Vintapper kom. o. s. v.

har Revisor Andersen en Udgave, sine anno et loco, 2½ Ark 8vo.

40.

Om Munken og Bondedrengen.

Bondedrengen tjente en Bonde i 3 Aar, uden i Forvejen at have indgaaet nogen Contract om, hvad han skulde have i Løn. Da 3 Aar er omme, forlanger han Løn, og siger Tjenesten op.

„Ej! sagde Bonden til hannem med Trods,
Min kjære Svend jeg kan forstande,
At Du vil vandre i fremmede Lande,
Og lede Dig op en anden Herre,
Som Æggekage skal for Dig bære,
Og bære Dig paa Hænderne sine.
Du siger mig vel hvad Du monne mene,
Om man sætter Dig paa Hynder bløde,
Og statelig' Retter og Mjød hin søde
Bære for Dig paa deres Bord,
Som neppelig skeer, jeg det vel troer.

* * *

„Du kræver nu fra mig Din Løn
Hvilken jeg skal give Dig vel skjøn,
See til min kjære Svend for alt,
Der haver jeg Dig tre Penning aftalt,

Du haver mig tjent ganske tre Aar,
Hvilket jeg selv i Sandhed bestaaer,
Hvert Aar en Penning Din Løn er bleven.

Med disse 3 Pendinge gik Drengen glad bort, og holdt sig for meget rig. En fattig Mand mødte ham og bad ham om den ene Pending. Drengen gav ham den, og troede endnu at have Overflødighed. Saa kom der en Mand som han syntes, „var af Englestare," og ogsaa bad ham om en Pending. Da Drengen endnu ogsaa viste sig ligesaa gavmild med sin Fattigdom, sagde Manden, at han maatte ønske sig 3 Ting, som skulde skee.

„Saa ønsker jeg nu første Gang
En Fidel med en herlig Klang;
Det andet ønsker jeg dertil
En Armbørst og saa en Pil;
Og det ønsker jeg, Du vil mig give,
Den Konst hos dette Armbørst at blive,
Hvor efter jeg skyder jeg kan det ramme.
Og at den Fidel kan være lærd
Med herlige Noder uforfærd,
At alle Mand kan dandse og springe
Af al deres Magt, hvem hende hører klinge
Og medens jeg fidler, de maa dandse." 2c.

Bondedrengen fik Armbørsten og Fidlen, og forsøgde den førstes Kraft ved at skyde en Ravn og den sidstes ved at lade en Munk dandse i en Torne-

 busk.

busk. For at blive frie for at dandse paa saa ubeqvemt et Sted, gav Munken Bondedrengen en Sum Penge, som han siden, for at hævne sig, beskyldte Drengen for at have stjaalen sig fra. Drengen blev arresteret og dømt til at hænges; men da han var kommen op paa Stigen ved Gallien, fik han af Dommeren Tilladelse til at faae sin Oberons-Fidel sat.

„Saasnart som Fidelen monne da klinge,
Begyndte alt Folket at dandse og springe,
Alle de det hørte maatte dandse derved
Og Bødelen sprang af Stien ned."

Dommeren bad ham for Guds skyld høre op med sin Fidlen. Det skeete, og Eventyret er ude.

Den ældste Udgave af dette Eventyr, jeg kjender, er den Hr. Revisor Andersen ejer, hvor Titelbladet heder: „En lystig Historie om en Munk og en Bondedreng, hvorledes Munken maatte dandse nøgen i en Tornebusk. Tilsammendraget af Diderik Albregt. Prentet Aar 1709." eet Ark 8vo. Den er siden oftere trykt „i dette Aar," men hvor gammel denne saare ubetydelige Tingeste egentlig er, eller naar Diderik Albregt levede, og hvorvidt det er Oversættelse eller Original, kan jeg slet ikke komme paa Spor efter. Peder Syv i sin danske Boglade i de Sandvigske Samlinger nævner Pjecen, uden at tilføje allermindste Literairnotice.

Vil-

Vilhelm og Mama.

Bliv ikke vred, Mama! men jeg tør sige,
At Broder Frits der Intet bli'er. —
„Hvorfor?"
Tænk i vor Havestue sad igaar
Vor Naboes Lotte, og den rare Pige —
„Hvad hun?"
Hun havde Drengen paa sit Skiød,
Og favned ham, og ham med Munden bød
En stoer, en dejlig Sukkermandel.
„Det er just ikke sundt! tog han den da?"
Ja vist, Mama!
Men ej som jeg, ved slig en Handel
Den havde taget. Tænk det Fiog
Den ligefrem med Haanden tog.
„See mig engang, hvor klog!"

Balvise.

Til Melodien af Bragas Vise.

Vi tumles blant Sysler og Glimmer og Larm:
Og søge, men finde ej Glæden.
O thi kun ved Uskylds og Kjerligheds Arm
Den Himmelske vandrer herneden.

De Tre som fra Himlen i søsterlig Dands;
Dem jublende Sange modtoge;
Al Jorden stod pyntet i brudelig Glands,
Hvorhen de Treenige droge.

Du, Kjerlighed, lindrer den Sørgendes Graad,
Og dømmer bestandig det Beste.
Et Præg af Guddomlighed er i hans Daad,
Der troligen elsker sin Næste.

O, Uskyld, med Morgenens Purpur paa Kind,
Med Stjernernes Klarhed i Øje,
Du hæver det glade, forædlede Sind
Til Himlens bestjernede Høje.

See, Glæden med spøgende Liliehaand
Af Roser en Kjæde sig binder.
O, Søstre, det duftrige, blomstrende Baand
Om sig og om Eder hun vinder.

Held hver, som, o hulde Treenighed, Dig
Til Offer sit Hjerte tør bringe.
O langt fra hans Veje skal Ondskab og Svig
De rædsomme Bannere svinge.

See, os har Du samlet ved Munterheds Bord!
Om os har Du slynget Din Kjæde!

Held

Held derfor, o Held Dig vi synge i Chor,
Held, Kjerlighed, Uskyld og Glæde.

Chor.

Held Kjerlighed, Uskyld og Glæde!

M. C. Bruun.

Vise

ved et Skydegilde.

Mel. Al Skabningens Herre os skabte til Lyst ꝛc.

Lad Sangene lyde om frydfulde Bord,
Og tramper med Foden den duftende Jord!
Frisk, Brødre! lad Glassene vandre omkring,
Og tømmes og fyldes i klingende Sving.
Trallara, Tralleja, istemmer kun: Ja,
Hver Hader af Glæden kan blive herfra.

I Selskab og Fryd her vi korte vor Tid;
Men dersom en Fiende os æsker til Strid,
Til Kampen vi hæve vor øvede Arm,
Og Fiender skal føle vor vældige Harm.
Til Kampen, til Kampen vi vandre med Mod,
Og fiendtlige Stolthed skal dæmpes i Blod.

Hvis

Hvis frek han paa Søen vil bryde vor Fred,
Da har vi de Mænd, som at tugte ham veed.
Thi Tordenskiolds, Adlers og Juel'ernes Navn
Begejstrende svæve om Dannemarks Stavn.
Signalet skal lyde, som altid det lød:
Naar Dannemænd komme, da Fred eller Død.

Nu spende vi Hanen mod Fuglen for Spøg
Og al vor Idee er Gevinster og Røg.
Forstyrres vor Glæde af nogen Tyran,
Da spende og sigte for Alvor vi kan.
Men Frihed og Glæde boe trygt paa den Jord,
Som Fredrik velsigner med Daad og med Ord.

Om Krigen vi høre paa Land og paa Vand,
Nu vel lad os frydes imedens vi kan.
Og haabe og roligen vente den Dag,
Da Sejren tildeles retfærdigste Sag.
Nu griber til Glasset med skummende Maal,
Og tømmer til Bunds de Retfærdiges Skaal.

Den ældre Plinius's Død.

Forerindring

(Af C. Plinius, den Yngres, Breve; 6te Bogs. 16de Brev.)

Oversætteren af disse tvende Plinius den Yngres Breve, har agtet dem for vigtige nok, til at fore-
læg-

lægges Publikum, da de ikke blot meddele en livagtig Beskrivelse over et af Vesuvs skrækkeligste Udbrud, Aar efter R. B. 831, E. Ch. F. 79, men tillige give os nogen Underretning om To af Roms berømteste Skribentere: Plinius den ældre, Naturforskeren, den første Buffon, hvis Død er en værdig Død for selve Helten og Philosophen; Plinius den yngre, Trajans Lovtaler, bekiendt som alle ædle og kyndige Romeres Ven og Fortrolige; det er ham, der giver Historiskriveren Tacitus her et Bidrag til hans Aarbøger.

Ov. har afholdt sig fra alle philologiske Anmærkninger, da de vilde være unyttige for de Ukyndige i Latinen og unødvendige for de Kyndige; han har stræbt efter, at holde Middelvejen mellem ordret Oversættelse og frie Efterligning.

Disse to Breve kunde tillige tiene til en Prøve paa en Oversættelse af alle Plinius den Yngres fortrinligste Breve, hvortil henregnes alle, som

1) tiene til at oplyse noget i den romerske Historie.

2) som meddele Efterretning om en eller anden berømt Mand.

3) som afhandle en eller anden vigtig Sætning, og

4) de, som kunde tiene til fortrinligt Mønster for Stilen i venskabelige Breve.

Denne udvalgte Samling har nærværende Oversætter besluttet at besørge, og udbeder sig derfor sine Landsmænds Tanker, baade om dette Værk fortiener at komme for Publikums Øine, og dernæst om man af hosføiede Prøve kan tiltroe ham Evne nok, til at udføre det saa godt, som det fortiener.

3X—Y

C. Plinius hilser sin Ven Corn. Tacitus.

Du forlanger af mig, at jeg skal mælde dig noget om min Moerbroders Død, at du med desto større Tilforladelighed kan fortælle Efterverden den. Jeg takker dig for det: thi jeg er overbeviist om, at naar du agter det værd, at tale om hans Død, saa vil den blive i evig og hæderfuld Erindring. Endskiøndt den almindelige Ødelæggelse af de skiønneste Lande, saavel som af Folk og Stæder, hvori han satte Livet til, vilde, som en mærkværdig Tildragelse, bidrage til en varig Erindring om ham: Endskiøndt han selv har efterladt sig mange Værker *) der ikke forgaaer, saa vil dog dine Skrifter end mere bidrage, til at forevige ham. Lykfalig, holder jeg for, er den, som Guderne udrustede med Gaver, til enten at udrette Daad, der var værdig at skrive om, eller til at skrive noget, der er værd at læse: men allerlykkeligst, den der fik Evne til begge Dele. Blandt disses Antal skal min Moerbroder komme ved sine egne og ved dine Skrifter. Jeg opfylder desto villigere din Befaling, da du endog dermed beviser mig en Gunst.

Min Moerbroder var i Misseunm, og havde Opsigt over Flaaden. Den 23 August, omtrent Klokken Eet ved Middagstid, kom min Moder og sagde ham; at der lod sig see en Skye af usædvanlig Størrelse og Udseende. Han laae just og studerede, efterat han havde sølet og badet sig, samt spiist noget,

*) Opregnede i 3die Bogs 5te Brev.

get, han stod op, og besteeg et ophøjet Sted, hvorfra man kunde betragte denne Usædvanlighed. En Skye steeg op, men formedelst den lange Afstand kunde man ikke see, hvorfra den kom; siden fik man at vide, det var fra Vesuv; den lignede meest et Grannetræ. Thi ligesom en høj Stamme hævet i Luften, udbredte den sig i nogle Greene; venteligt fordi en stærk Vind drev den opad, og siden, naar den tabte sig, ikke kunde hæve Dampen længer, eller og Dampen ved sin egen Tyngde tilsidst har udbredt sig til Siderne. Undertiden var Skyen hvid, undertiden buntet og med mørke Pletter, eftersom den førte Støv eller Aske med sig. Denne oplyste Mand fandt dette Syn besynderligt og værd at undersøge i Nærheden. Han befalede, en Liburnisk Gallej at lægge til Landet, og gav mig Tilladelse, til at følge med, ifald jeg havde Lyst; men jeg undskyldte mig med, at jeg hellere vilde studere, og han havde just selv givet mig noget at skrive.

Sin Skrivertavle tog han med sig og gik. Skibsfolkene, skrækkede ved den Fare, der truede Retina, bad ham ikke at vove sig saa yderlig, thi Byen, de skulde til, laae for nær, og den eneste Redning blev paa Skibene. Men han forandrede ikke sin Beslutning, og hvad han havde begyndt af Videlyst, udførte han med Mod. Han besteeg Galejen, ikke blot for at ile Retina til Hjelp, men ogsaa mange andre Steder, thi den yndige Strandbred var stærk bebygget. Han ilede derhen, hvor andre flygtede fra, og styrede lige ind i Faren; saa ganske uden al

Frygt,

Frygt, at han uanfægtet betragtede al dette Uheld's Fremgang og Forvandlinger. Der faldt allerede Aske paa Skibet, og jo nærmere han kom, jo hedere og tykkere blev den; nu fløj der, af Ilden sprengte Stene omkring; en pludselig Brænding i Søen og Biergets Bragen hindrede dem fra at lægge til Land. Min Moerbroder betænkte sig et Øjeblik paa, om han ikke skulde vende tilbage, Styrmanden bad ham strax derom. „Lykken staaer de Kiække „bi, sagde han, styer til Pompinianus." Han var i Stabie, paa den anden Side af Bugten, hvor han var i Sikkerhed for det oprørte Hav i den indsluttede Havn. Omendskiøndt Faren endnu ikke nærmede sig der, saa havde han den dog for Øjne, og af Forsigtighed, ifald den skulde nærme sig, havde Pompinianus ladet Tøjet bringe ombord paa Skibene, og havde alting færdig til Flugten, dersom Modvinden slog om. Min Moerbroder naaede lykkelig derhen, og fandt ham skielvende; han omfavnede ham og vilde indgyde ham Mod. For at stille hans Frygt ved sin egen Sikkerhed, badede han sig, spiste, og var ret munter, eller, hvad der var ligesaa stort, han syntes at være det.

Imidlertid slog der høje Flammer op fra Bierget Vesuv, og lysede stærk i det natlige Mørke. For at nedbysse deres Angst, sagde min Moerbroder, at det var Bønderbyer, som Indbyggerne i Angesten havde forladt, der nu brændte. Derpaa lagde han sig til Ro, og sov meget godt, thi hans Aandedræt, der formedelst hans føre Legeme var svært og lydeligt, hør-

hørtes af dem, der stode ved Dørren. Men nu blev Forgaarden pludselig saa fyldt med Aske blandet med Bimpstene, at, hvis han tøvede længer, tilsperredes Udgangen for ham. Man vakte ham, og han begav sig til Pompinianus, og de andre som vare blevne ved at vaage. Man gik paa Raad, om man skulde blive i Husene, eller begive sig ud paa fri Mark. Thi ved de hyppige og stærke Stød truede Husene hvert Øjeblik med at falde, og syntes ligesom at flytte sig fra et Sted til et andet. I fri Luft maatte man frygte for Bimpstenene, der regnede ned. Af begge Farer valgte man dog denne sidste, min Moerbroder efter modent Overlæg, de andre af Frygt.

Man bandt Puder over Hovedet, for at værne mod de nedfaldende Stene. Det var alt Dag andensteds, men her herskede den forteste, tykkeste Nat, som dog blev oplyst ved mange Fakler og andre Lys. Min Moerbroder fandt for godt, at gaae ned til Søen, for at betragte det nærved, for saa vidt det lod sig giøre, thi endnu vedblev det at bruse hæftig. Der lagde han sig paa et udbredt Klæde, og fordrede af og til koldt Vand, som han drak. Nu mærkede man en Svovel-Lugt, og strax derpaa udbrød store Flammer, som dreve de andre paa Flugten, og vakte hans Opmærksomhed. Han reiste sig op, og støttede sig paa to Slaver, men strax har, som jeg formoder, den tykke Damp hemmet hans Aandedræt, og giort et heftigt Indtryk paa hans Mave, der af Naturen var svag og sygelig: Kort han faldt om og døde. Da Mørket

ket forsvandt, som først var tredie Dagen efterat han var død, fandt man hans Liig heelt og uskadt og indhyllet i Asken. Hans Legems Stilling lignede mere en, der har lagt sig til Hvile, end en død.

Imidlertid var min Moder og jeg i Missenum — dog det hører jo ikke herhid, og du forlangte kun at høre noget om hans Død. Jeg vil altsaa slutte. Kun Eet maa jeg endnu lægge til, at jeg saa nøjagtig, mig muligt var, har fortalt dig Alt, hvad jeg enten selv har seet, eller hvad der strax, og derfor vissest, er fortalt mig derom. Nu kan du vælge deraf, hvad dig synes best: thi det er noget ganske andet at skrive et Brev, end en Historie; noget andet at skrive til en Ven, end for Publikum. Lev vel!

(Maaskee kan der iblandt Læserne gives dem, der, som Historieskriveren Tacitus, ønske at vide noget mere om dette skrækkelige Oprør i Naturen, og hvad den yngre Plinius imidlertid foretog sig i Missenum. Tacitus faaer Underretnig derom ved 6te Bogs 20de Brev, som jeg derfor her vil meddele.)

C. Plinius hilser sin Ven Corn. Tacitus!

Du forlanger end videre, at høre hvad jeg i mit sidste Brev afbrød, nemlig: hvad Angst og Fare, jeg imidlertid udstod i Missenum. Skiøndt jeg gyser, ved at tænke paa det, vil jeg dog fortælle dig det.

Da min Moerbroder var reist, blev jeg ved at studere, thi derfor var jeg blevet tilbage. Jeg

badede

badede mig, spiiste og havde en kort men urolig Søvn. Alt i nogle Dage havde man fornummet Jordskielv, men uden at frygte for det, da det er saa sædvanligt i Campania, men denne Nat blev det saa stærkt, at Alting ikke blot syntes at bevæge sig, men at styrte sammen. Min Moder ilede pludselig ind til min Seng, just som jeg var staaet op, for at vække hende. Vi satte os udenfor Huset paa en Plads mellem det og Søen. Jeg ved ikke, om jeg skal kalde det Mod eller Overlæg, — jeg var dengang atten Aar, — men jeg tog min Livius, læste for at fordrive Tiden, og udskrev af den, som jeg havde begyndt. En Ven af min Moerbroder, som nylig var kommet til ham fra Spanien, kom just, og da han saae mig og min Moder sidde der, og mig endog at læse, beskyldte han hende for Sorgløshed og mig for Dumdristighed; jeg blev ikke desto mindre ved at læse.

Klokken var alt henimod Syv om Morgenen, og endnu var det ikke ret Dag; de omliggende Huse begyndte allerede at styrte ned; endskiøndt vi var paa en fri Plads, var den dog for indkneben, til at vi kunde være sikkre for Fare; vi besluttede altsaa tilsidst at forlade Byen. Det forskrækkede Folk fulgte i Mængde efter os, og trykkede og trængte hinanden frem, thi i Angsten giør man Alting efter, og foretrækker andres Raad for eget Overlæg.

Da vi var uden Fare for Husene, holdt vi stille. Her mødte os nye og skrækkelige Optrin. Vognene som vi havde ladet føre frem, bevægedes

paa den jevne Mark fra den ene Side til den anden; vi forsøgte, at støtte under dem med Stene, men det var ikke muligt, at holde dem paa eet Sted. Vi saae Havet ligesom opsluge sig selv, og drives tilbage af Jordens Rystelse. Vist er det, Havet var traadt tilbage fra sine Bredder, og mange Søedyr laae paa den tørre Sand. Fra den anden Side saae vi en sort og forfærdelig Skye, hist og her oplyst af blinkende Luer, der sloge ud i høje Flammer; de lignede Lynslag, men vare større.

Nu kom min Moerbroders Ven, og skyndte end mere paa os. „Dersom din Broder, dersom din „Moerbroder endnu lever, saa vil han, at I skal „rædde Jer; er han død, saa var det vist hans Ønske. Hvad tøver I da efter?" Vi svarede ham, at saalænge vi var uvisse om hans Skiebne, tænkte vi kun lidet paa vor egen Rædning. Nu skyndte Spanieren sig bort, og forsøgte at undløbe Farven.

Det varede ikke længe, før Skyen sank ned over Jorden og bedækkede Havet. Alt havde den skiult Caprea for vore Øjne, og det Misseniske Forbierg kunde vi ikke længer see. Nu bad min Moder mig, at tænke paa min Rædning; „du er ung, sag„de hun, du kan det; jeg er tung af Alder og Svag„hed, jeg vil gierne døe, naar jeg kun ikke er Skyld „i din Død." — Jeg svarede hende: „Ingen Ræd„ning uden dig, min Moder!" Jeg greb hendes Haand, og førte hende fremad med mig. Hun havde gierne blevet tilbage, og klagede over, at hun holdt mig op.

Nu

Nu faldt der allerede nogen Aske. Jeg saae mig tilbage; en tyk Damp udbredte sig over Jorden, og styrtede som en Strøm efter os. „Lad os gaae „ud fra Vejen, sagde jeg, medens vi kan see, ellers „blive vi nedtraadt af Trængselen i Mørket." Neppe havde vi giort det, før det blev mørkt; ikke et Mørke som i en skyefuld Nat, eller naar ingen Maane skinner, men som i et tilluft Sted, hvor ingen Straale trænger ind. Du skulde hørt Qvindernes Hylen, Børnenes Hvinen og Mændenes Raab. Nogle raabte efter Forældrene, nogle efter deres Børn, en anden efter sin Ægtefælle, og gienkiendte dem paa Røsten. Denne klagede over sin, hiin over sin Families Ulykke. Der var dem, der af Angst for Døden kaldte Døden selv til Hielp. Mange bade til Guderne; andre troede ikke mere, der var nogen Gud til; dette sagde de, er Verdens sidste, evige Nat. Dertil kom endnu, at nogle forøgede det virkelige Uhæld med opdigtede, falske Skrækkebilleder. Nogle sagde, at Misenum var forgaaet, andre at det brændte. Frygten overdrev Alt og troede Alt.

Det lysnede lidt; dette syntes ikke noget Forbud paa Dagen, men paa at Ilden nærmede sig; men Ilden slukkes igien, og det blev mørkt som før; der faldt igien megen og tung Aske. Vi reiste os undertiden op, og rystede den af os, ellers var vi blevne begravede under den. Jeg kunde giøre mig stor af, at ikke et Suk, ikke en Klagelyd kom fra mine Læber under alle disse Farer, men jeg troede, at Alting forgik nu tilligemed mig, og jeg trøstedes

X 2 ved

ved den almindelige, skiøndt jammerlige, Undergang.

Endelig fortyndede Mulmet sig, og forvandledes til en Røg eller Taage; nu blev det Dag og Solen skinnede frem, men svagt, som ved en Formørkelse. Vore skielvende Øine fandt Alting forandret; Asken laae tyk som Snee overalt. Vi gik tilbage til Missenum, og da vi havde sørget for vore Legemer, tilbragde vi Natten mellem Frygt og Haab. Frygten havde Overvægten, thi Jordskielvet varede endnu ved, og nogle forvildede Mennesker forøgede deres egen og andres Angst ved skrækkelige Spaadomme. Hverken den Fare, vi havde overstaaet, eller den, vi frygtede for, kunde overtale os, til at flye, før vi havde faaet Underretning om min Moerbroder.

Jeg veed, kiære Tacitus, at du ikke kan bruge noget af al denne Fortælling til din Historie, men du har forlangt den af mig, og jeg vil tilgive dig, om du ikke engang finder den værd at omtales i et Brev. Lev vel!

(Man haaber, at Læseren vil finde denne Plinius's Beskedenhed, hvormed han slutter Brevet, for overdreven; da Fortællingen, om endog i sig selv uinterressant, som Oversætteren dog ikke troer, er ganske læseværdig, blot ved det ene Træk af moderlig Kierlighed.)

Til

Til S. T. Hr. Secretaire Sander.

Et Fatum styrer os; men den, der roelig
 Modtager ont og got, som møde kan,
Og uden Klynkerie opfylder troelig
 Sin Pligt, kun han er viis, kun han er Mand.

Mig saae du Skiebnen i sin Harme byde,
 At boe ved Byens Ende, langt fra dig.
Ei Trodsen hialp; jeg maatte vel adlyde,
 Dog nød jeg Trøst: jeg saae du ynked' mig.

Vel kan jeg ei, som før, saa daglig vandre
 Til Nørregade hen. Betænk den Vei!
Men ogsaa dette Skjebnen kan forandre,
 Og derfor klynker jeg nu heller ei.

Jeg saae dig Selv jo nyeligen at grue
 For Rotters Hær, som ofte til dig kom
Ved Nattetid, og larmed i din Stue,
 Ja tvang dig til, at flytte Sengen om.

Men Rotte-Jægeren med Stentorstemme
 Dem bød, at vandre bort, langt bort fra dig,
Og see! Nu ikke meer du kan fornemme
 Ved søvnløs Nat det skarpe, fæle Skrig.

 Saa-

Saaledes bør man Raad mod Uraad finde.
Jeg, for Exempel, kan nu ei i Dag
Besøge dig: Forretninger mig binde;
Du derfor skriftlig mit Besøg modtag.

Og lad, til Gjengjeld, mig ved Budet vide:
Om du i god Humeur fra Sengen stod
I Morges op? om du i rette Tide
Din Kaffe fik, om Fløden den var god?

Om dit Tobak af Meerskums Hoved smagte?
Og om det Arbejd hastig for dig gled,
Som Budet dig med Portefeuillen bragte,
Og, som der sagdes, intet Ophold led?

Om du endnu Klaveret saa misbruger,
At du opstabler, slænger Bøger hen,
Som tynge det, og til et Bord det bruger?
O det er Synd, du aabne det igjen!

Om du har Provision af gode Sager,
Og af Produkter, som ei er forslidt?
Vi begge kræsne er, ei alting smager,
Ei altid nyde vi med Appetit.

Kun sjelden, saare sjelden for os vanker
En Dyveke; det Sundheds Føde er,

Her er ei Tomhed, her er Marv og Tanker,
Hver Gang den læses, end den yndes meer.

Men fremfor alt, jeg beder, atter beder,
At dersom Hesperus er kommen hjem,
Og bunden ind, at du den da opleder,
Og efter Løfte, strax nu sender den.

Den nød din Ros, og det mig meget siger,
Du den bortødsler ei, men vaersom er,
Du derfor og undskylde, at jeg higer
At længselsfuld jeg den imøde seer. —

Nu, bedste Sander! jeg for denne Sinde
Ei mere har, som jeg vil melde dig;
I Aften kan du mig i Klubben finde,
Jeg ønsker, venter, at du møder mig.

Og dersom denne Dag end skulde blive
Rig paa Fortred, og noget ærgre os,
En Flaske Biskop vi os lade give,
Og al Fortred vi da vil byde trods.

C. H.

Beretningen om den ualmindelige Liig-begiængelse sluttet.

(See forrige Aars Julii og August Iris.)

Odi profanum vulgus et arceo.

Horat.

Siden Rettergangen, i Anledning af hiin Liigfærd, nu i dette Aar, er gandske hævet og tilendebragt, saa paaligger det Forfatteren af Beretningen i Julii og August Iris f. A., i Følge hans sammesteds givne Løfte: at melde det læsende Publico Udfaldet af samme Begivenhed, og det saa meget mere, siden man i offentlige Tidender har meer end eengang tilkiendegivet Længsel efter at faae at vide bemeldte Slags endelige Udfald. Ikke at tale om den besynderlige Bekiendtgiørelse i Hr. Iversens fyenske Tidender N. 79. forige Aar, hvilken Soelberg Bønders Procurator, under sit fulde Navn og Opholdssted, lod i samme Anledning indføre (ventelig for herved at maatte skræmme Præsten Hr. Hertel, fordi han i sin Begivenhed offentlig antog sig varmt hans forleedte Sognefolks trængende Forsvar, hvilket dog ikke lod sig giøre, uden tillige derved at vedrøre bemeldte Sogns selvvalgte Procurators Forhold, der i 10 samfulde Aar var dets Forsvar); men Avisrepliqven, som Procuratoren fremsatte, behandlede han alligevel saa ubehændig, at han, uden mindste Præjudice for andre, blot personificerede

rede sig selv, i det at han ved den Leilighed, under sit Navn bekiendtgiorde Publico i ynkværdig Tingstude-Dialect, at han expressis verbis er en ringe Person baade paa Dansk og Tydsk — Tydsk og Dansk. Bemeldte Liigfærd-Sag blev af begge Parters Forsvar, og ved Hr. Landinspecteur Bidstrups Contraqvæstioner, udførlig oplyst i Hovedtingsvidnet, optaget af Hr. Procurator Henneberg, som Enkens Forsvar, der begyndte ved Stevning til Løvherreds Ting den 21 Febr. forrige Aar, og blev endt den 23 April s. A.; hvorpaa Henneberg den 10 Junii indstevnede Sagen til Doms. Modparterne forlangte, ved deres Procurator, Bergen, Opsættelse, og søgte imidlertid at faae Sagen forligt; dette var Henneberg villig til paa Enkens Vegne at indrømme, paa Vilkaar, at de Sagsøgte afbade Citantinden Ære-Fornærmelsen, betalde Processens Omkostninger, og gave en Mulct til Fattige; men denne Fordring vilde man dog dengang ikke indgaae. Efter en unyttig Opsættelse i Sagen af 10 til 12 Uger, i hvilken Tid Modparten med Fuldmægtig lod Sagen uafgiort henstaae, paastod Henneberg, under Indlæg af 27 August, Sagen atter optaget til Doms.

Men da lod Modparterne ved deres Forsvar, Bergen, optage et Contra-Tingsvidne, begyndt den 17 September, og, formedelst en indløbet, med Forsæt begaaet, Lovstridighed, endt hastigere, end man havde foresat sig, den 22 October. Fremgangsmaaden med dette Tingsvidne var af den Beskaf-

skaffenhed, at Procurator Henneberg, som retfindig Mand, saae sig nødsaget at lade protocollere: „at han ærbødigst maatte bede Retten være opmærksom paa, at denne Sag ligesaa lovstridig, fornærmelig og forargelig, continueres fra de Soelberg-Beboeres og deres Leederes Side, som dens Begyndelse fra først af har været; følgelig ville han formode, at Retten og Retfærdigheden ikke tilløb en saa skiændig og skammelig Fremgangsmaade ved en Ret, hvor Lovene og Orden bør være Reglen og den Forskrift, enhver redelig tænkende Sagfører bør følge. Men at dette ikke er Modpartens eller disses Fuldmægtigs Formaal, det viser deres Handlinger saavel under Tingsvidnets Førelse, som Hovedsagen, hvor Proceduren, til Vanære for Retten og dens Handthævelse tydelig lader sig kiende, men aldrig paa en saa haanlig Maade, som ved denne udstyrede Stevning skeet er; (Paastanden gotgiøres derpaa med udførlige Beviser.) paastod derfor, at Stevningen ikke allene blev ganske afviist, men at den endog i Original bør indsendes i det kongelige danske Cancellie, for at giøre samme Collegio opmærksom paa de Uordener, Fordreielser og fornærmede Personers Rets Sinkelse, hvilket altsammen visse Personer, uden Samvittigheds Nag, eller Følelse af Ærekierhed, drister sig til at fremkomme med for en offentlig Ret." Men desuagtet blev Stevningen dog afhiemlet, og Vidnerne afhørte, uagtet de vare Medgierningsmænd, eller deeltagende i de paaankede begangne Uordener, ved Liigbegiængelsen.

sen. Man ville kun trette Læseren ved at anføre et og andet Træk af det paafølgende i dette mærkværdige Contra-Tingsvidne; den anførte protocollerte Bedømmelse af Hr. Henneberg, som Sagkyndig og i Egnen bekiendt retsindig Mand, maa derfor være nok; dog maa dette, for at give Anlægget derved den tilbørlige Holding, bemærkes, at der ved dette Tingsvidne var i Særdeleshed anlagt paa, at man vilde, om muelig, søge at henskyde Optoget paa Præsten. Man var nemlig bleven meget utilfreds (see Liigbegiæng. i Julii Jtis f. A.) ved Præstens aflagde Vidnesbyrd, (nagtet det opgav hvad han, i sit Embeds Forretning, blot var sammegang Oievidne til i tvende Byers samlede Mandskabs Paasyn) især ved Fremlæggelsen af den undersunkne Klages Gienpart, hvilken Vedkommende, under Sagens Gang, slet ikke skiøttede om at kiende noget til; thi derved blev jo Vedkommendes skiønne Leeg ubeleilig forpurret, der gik ud paa: at Bønderne eene ville vorde satte i Stikken for alt hvad i den Sag skeet var; hvorfor ogsaa begge Modparter Bergen og Bidstrup bleve eenige i for Retten at negte og forkaste Præstens Vidnesbyrd ganske; men disses Forbittrelse blev større, da Præsten, (der hyldede formodentlig denne Horats's skiønne Tanke:

Iustum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni,
Mente qvatit solida.) ydermere antog sig Bøndernes Anliggende, lod statum quæstionis nedlægge

lægge for Publici Domstoel, og offentlig hiemlede Udkomsten af Original-Klagen, hvoraf han endog fremlagde Gienpart. Det, der som en Pligt, af den fornuftige og veltænkende Statsborger, anprises af selv en Cicero i hans Dialogo de Oratore, nemlig at redde undertrykte Personer, at beskytte den forfulgte Dyd, og handthæve den krænkede Borger-Rettighed mod de Mægtigeres Anfald, denne Pligtskyldighed blev ved hin Leilighed miskiendt i Sognets Lærer, en christeligsindet Præst. At man da derfor kunne hævne denne Præstens, for Bøndernes Forsteedere saa ubeleilige Ærlighed, opbød man altsaa, under dette Contra-Tingsvidnes Førelse, alt hvad Herreds-Retten, ved dens skieve Gang, kunne præstere; derfor holdt man sig nærmere til Præsten end til Hoved-Sagen, der dog nærmest trængte til Undskyldning eller Forsvar, (om og Forfaldet derved lod sig forsvare?). Paa Tinget, i Præstens Fraværelse, fiskaliserede man over hans Embeds-Førelse, fordi han som Vidne i tredie Mands Sag fulgte Sandheden, uden Hensyn til Persons Anseelse; de flere Spørgsmaale desangaaende vare inqvisitoriske, hvoraf 11 Stykker bleve, paa Hr. Hennebergs Paamindelse, afviiste som uforstevnte og Sagen gandske uvedkommende; alligevel blev dette, i Luften grebne, sophistiske Spørgsmaal forelagt de indstevnede Vidner: „Hørte Vidnet, at Præsten Hr. Hertel lovede Soelberg-Bønder al Assistence, saasom de havde Ret til Liigets Bortbærelse?“ hvilket dog eenstemmig blev i Svaret af Vidnerne nægtet,

som

som noget ingen af dem havde hørt, ja uadspurgt tilføiede endog snart dette, snart hint Vidne: at de hørte, at Præsten bad dem alle at være rolige, at lukke Kirkeporten op, at Liiget skulde jordes o. s. v.; ikke at tale om, at Hoved-Tingsvidnet, 184 Folio Sider stor, har overalt oplyst Præstens retsindige Forhold under hin tumultuariske Ligfærd, og viser tillige, at Vidnerne oplyste og eenstemmig paastode, at Liiget, af Modstanden ved Kirken at slutte, neppe, uden Præstens Advarsel og Formaning, var blevet indbragt paa Kirkegaarden. Men, at baade Bergen og Bidstrup, som styrede Sagens Gang, vare utilfreds med Præstens ærlige Sindelaug mod de forleedte Bønder, samt at hine bleve ham avindsfulde, fordi han saa ubeleilig (skiønt dertil meget beføiet) fremlagde, paa Anfordring, hint corpus delicti, Gienparten af den originale Klage, hvilken, med Præstens Paategning forsynet, blev af Herredsfogden, som forhen er oplyst, tilbageholdt, dette beviser Beretningen i August-Iris f. A. udførlig; ydermere bevidner Bergen dette selv, ikke utydelig, men ærlig, uforstilt og ligefrem i dette Contra-Tingsvidnets udtrykkelige Ord:" Præsten Hr. Hertel har nok selv, ved sine Attestationer, været Aarsag til disse Contra-Qvæstioner, da Soelberg Bønder ikke agter eller har agtet nogen Strid med deres gode Præst. Soelberg-Mænd vilde ønske, at Præst og Degn vare deres Venner, det samme ønskede ogsaa deres Fuldmægtig, Bergen, som tager Deel i al Venskabelighed. Men Fornærmelser der-

dermod, taler Billigheden for at enhver bør søge at forekomme, thi ligesom man skriver, faaer man og Svar paa." At Læseren ikke skulle imidlertid formeene, at man med Villie lægger Skiul paa hine ommeldte Spørgsmaale, som for mistænkelige til her at anføres, eller som Præsten for nærgaaende, fremsættes de her uden Tilbageholdenhed. „Var der nogen, som fornærmede Præst eller Degn af Soelberg Bønder? Har Præsten Hr. Hertel længe været syg? Er han nu igien kommet sig? Hvem prædikede for denne Præst i sin lange Sygdom? Var det ikke forrige Forvalter ved Vedbyegaard, Seigneur Thommesen, der læste en Bøn (af en Præken-Bog) i Chorsdøren, og dermed, ved at synge en Psalme, maatte Meenigheden lade sig nøie? Er ikke denne Seigneur Thommesen Degn for Dersløv og Soelberg Meenigheder? Er Præsten Hr. Hertel og Degnen Seigneur Thommesen nu frisk og ved Sundhed? Hvormange Gange om Aaret kommer Præsten til Soelberg-Kirke? Dette spørges om, for, at vide hvorvidt at Præsten enten kan bedømme Kirkeportens Forfatning, eller Kirkens øvrige Forfatning i Bygning og andet? Var der nogen ved denne Liigbegiængelse, der fornærmede Præst eller Degn?" Men bemærkes maa dette tillige, at foruden det, at disse Spørgsmaale sigtede Præstens Embedsforretninger, der efter Loven henhørte under geistlig Ret, var Løv-Ting (for hvilket man lovstridig vilde indtrække ham saavel ved Instevning, som ved Ret-

tens

tens videre Forelæggelse under Faldsmaals Straf) tilmed dog ikke Præstens forum competens in civilibus, men et ham nærmere, nemlig Tinget i Hovedsognet, hvor han boer, og hvorunder han sorterer; men uagtet Præsten ved selve Forelæggelsen opgav exceptionem fori incompetentis, og tilbød skriftligeedeligt Vidnesbyrd, eller Contraqvæstioners Besvarelse paa hver anden lovmedholdelig Maade, blev han ligefuldt af den respective Ret, i Ting-Protocollen hiemsøgt med Mulct af Faldsmaals Straf. Dette ulovlige Foretagende sigtede vel ikke til at skille Præsten af med de Penge, slig Mulct fastsætter; thi Rettens Eragtning, som lovstridig, kunde jo ikke udføres? (just derfor endte man Tingsvidnet, 8te Dage førend den Dag frembrød, hvilken Præsten, under Trusel af Faldsmaals Straf, var forelagt at skulle møde); men dette ulovvise Skridt var sandsynlig en Følge af Bihensigter, mueligt derved at tilskandse Modparterne en Triumph, ved offentlig paa Tinget for alle Tilstædeværende at haane og nedtrykke Præstens Agt. Men derved gienkaldte jo denne Herreds-Ret uheldigviis sin gamle Klage, Landet fordum sukkede under: der findes i Suhms nye Samlinger til den danske Historie for Aaret 1795 4de Bind S. 16: „Eftersom udi Landsbyer og Kiøbstæder sielden Fogder og andre, som Retten betiener, findes ved Studering eller lang Brug saadan Forfarenhed at have overkommet, at de, i hvis Sager der forefalder og intet i Loven ommeldes, kunde af egen Fornuft Ret og Billighed finde, men langt

da heller af menneskelig Svaghed, Begierlighed og Had dømmer secundum eqvum et bovem, som man siger, end secundum æquum et bonum. Om nu denne Klage ogsaa er her, paa bemeldte Ting treffende anvendelig, dette maa Dommeren saavelsom Læseren behagelig selv bestemme. Men hvad Contra-Tingsvidnet angaaer, siden man dog ikke saa let eller magelig kunde dreie og endevende Tingene, som man gierne vilde, saa havde Vedkommende derved slet ikke tilfegtet sig nogen Fordeel over Contraparten som Sagsøger; men vare endnu ligesaa skyldige som tilforn, siden dette erhvervede Instrument bekræftede mere end afbeviiste Paastanden i Hoved-Tingsvidnet, fremlagt ved Citantindens Fuldmægtig, Henneberg, hvorved Ordsproget atter og atter bekræftes: quod ab initio vitiosum, id tractu temporis non convalescit; ja Modparterne miskiendte endog derover, som var det allerværste, deres 10 Aars gamle Forsvar, Bergen, saa ganske, at de ved erhvervet Opsættelse i Sagen, udsaae sig en anden Procurator, som de tiltroede en større Færdighed end hiin i, at giøre det krogede lige, hvis Bistand de, efter deres Hensigt, høilig trængte til; men ogsaa dette glade Haab glippede ganske, juust som Vedkommende troede at see det gaae i Opfyldelse. Hvad var nu herved at giøre? Snart vilde Aaret udløbe, i hvilket Begravelsen paa Tinget blev foretaget, og, om man end kunde lægge Ord i villige Vidners Mund, saa vil dog Landsloven 1-13-22 ikke, at Strid om Ord maa føres efter Aars Forløb.

I den-

I denne Tingenes Stilling og vel muerligt i Overeensstemmelse med saadan Praxis i det Juridiske, som der berettes i Journal Helvetiqve de 1738. p. 31. (*J'entends un plaideur éffréné,*
Charger d'un crime abominable
L'homme droit qui l'a condamné,
Il sçait dans le fond de son ame
Qve c'est une imposture infame,
N'importe: autre de despoir
Fapons, dit il. Si le coup glisse,
Peut etre la noire malice.
Enfin saura s'en prevaloir), tiltroede Land-Landinspecteur **Bidstrup** sig, at besidde Færdighed nok til selv at udføre den eengang lagte Plan (hvilken Sognets gamle Forsvar, Bergen, med den allerbedste Villie af Verden ikke engang formaaede at udføre) og udstædte derfor i eget Navn en Stevning, (den og dens behørige Repliqver udelades her, siden den dog blev afviist, for at vinde Rummet og ikke at trette Læseren unyttig) der den 10de Decbr. skulde falde i Retten, for, som det i Stevningen hedde, „at kunne derved erhverve nok et Tingsvidne, siden „det (Landinspecteur **Bidstrup** saa gierne ønskede vedtaget) ikke endnu ved de tvende allerede „frembragte Tingsvidner var bleven oplyst". Ja vel er det, at der i vort Land dog hører noget mere til at sigte borgerlig god Mand (fordi han som Vidne i tredie Mands Sag fulgte Sandhed uforfærdet), end Partens blotte gode Villie og Tilbøielighed dertil. Den Tid er jo og forbi, hvor Egensind og Selvhevn forskandsede sig bag tolv Tylte-Eeden. I vor oplyste, retfærdige Tidsalder burde saa heller ikke denne

 be-

beskiæmmende Klage (der ligeledes findes i anførte Suhms Samlinger til den danske Historie sidste Bind loco citato) nu længere høres i Danmark: „at Processer i Civil- og Crimineel-Sa„ger meget uformelig drives, som især ved Vidners „Opkrævning og aabenbare, i Sagvolderens Paa„hør, Afsigelse o. s. v. hvor da vore Jurister og Ting„stude mesterlig deres giftige Konst og Skalkestykker, „den Eenfoldige og Fattige til største Godses, Æres „og Livs Fortabelse og Skade øver, ja ikke bluer sig „ved at berømme, at de udi allerurettærdigste Sag „deres Vederpart saavidt udi Processen vide at be„snære, at han selv med Tiggen og Bøn, Sagen „ganske at lade falde, skulle begiere, hvorpaa Exem„pler alt for meget høres og spørges" — Til Vedkommendes megen Fryd og Gammen blev Stevningen afhiemlet ved Retten; men 8te Dage efter Afhiemlingen blev den dog alligevel af Retten igien afviist. Præsten tog sig nemlig den Frihed, i et Brev til Retten, belagt med 6 Skill. stemplet Papir, at føre den adskilligt i den Anledning til Gemytte, og Enkens Forsvar, Henneberg, havde fra sin Side giort Retten opmærksom paa de mange Formalitets-Feil, ubeviislige Beskyldninger og øiensynlige Usandheder, bemeldte Stevning bugnede af, der tilsammentagen giorde den værdig til Anihilation; saaledes mislykkedes ved Rettergang ogsaa dette sidste utidige Hevns-Forsøg, der blev anlagt paa at udføres saavel aperto Jure, som per Stratagemata Juris, thi ogsaa ved denne Leilighed gieldte hiint Axioma:

Vir-

virtus an dolus quis in hoste requirit? naar man kun derved kan naae sit foresatte ønskte Maal. Dagen for Jule Helligdage, lod Landinspecteur **Bidstrup** i Tingprotocollen altsaa tilføre: at han nu ønskede at Citantinden med Forsvar vilde samtykke i, at denne langvarige Sag maatte optages til Forligs-Forsøg for Løve-Herreds Forligs-Commissærer, hvortil Henneberg ligeledes i Protocollen, reservatis reservandis, beviднede sig paa Enkens Vegne villig, da han velmeent forud havde raadet de paagieldende at see Sagen mindelig afgiort. Landinspecteuren giorde derpaa Andraget for Forligs-Commissionen, og opgav navnlig alle de, med Raad og Daad, i Sagen implicerte paa begge Sider, dem han alle af Commissærerne bad indfordrede for Commissionen, den Dag den dertil selv bestemte. Alle Vedkommende mødte, og Resultatet af dette Møde blev et Forlig, hvoraf her nedskrives af Original-Udskriften følgende ordlydende Gienpart:

Udskrift.

„Fredagen den 15de Januari 1796.
„Efterat den ved Løve Tingsret svævende Sag „imellem afgangne Jens Jensens Enke og Søn, „Ole Jensen paa Hammeldrupgaard, imod „Herr Landinspecteur **Bidstrup** med Bønder, betreffende Jens Jensens Jordefærd den „19 Januari forrige Aar, var med begge Parters „Samtykke indladt for Løve-Herreds Forligelses-„Commission til mindelig Afgiørelse: Saa mødte

 „efter

„efter skeet Indvarsling, Jens Jensens Enke,
„tilligemed Laugværge Hr. Raadmand Chri-
„stensen fra Slagelse, hendes Søn Ole Jen-
„sen, og Hr. Landinspecteur Bidstrup med
„følgende Gaard- og Huusmænd, samt unge Karle
„af Soelberg-Bye, nemlig 1) Gaardmand
„Niels Hansen, Sognefoged, 2) Gaardmand Morten
„Pedersen, 3) Dito Hans Nielsen, 4) Dito Jens Ja-
„cobsen, 5) Dito Jens Andersen, 6) Dito Peder Chri-
„stensen, 7) Dito Arnt Jacobsen, 8) Dito Jens Jes-
„persen, 9) Dito Anders Johansen, 10) Dito Fride-
„rich Brostrup, 11) Huusmand Christen Sørensen, 12)
„Dito Lars Olsen, 13) Ungkarl Jens Pedersen, og
„proponerede Jens Jensens Enke og Søn Ole
„Jensen tilligemed Enkens Laugværge, at de,
„skiønt fornærmede, dog vilde være fornøiet med
„Sagens Afgiørelse paa følgende Maade: Hr. Land-
„inspecteur Bidstrup tilligemed alle de i denne
„Sag indstevnte Personer betale Een for alle og
„alle for een en Mulct til Sognets Fattige udi
„Soelberg-Sogn af 10 Rdlr. skriver ti Rixdaler,
„ligesom de og, paa forbemeldte Maade, have at
„udrede til afgangne Jens Jensens Enke og
„Søn Ole Jensen udi Sagens Omkostninger
„70 Rdlr. skriver Halvfierdesindstive Rixdaler, samt
„her, udi Protocollen, afgive en med Sagen passen-
„de Erklæring. Hr. Landinspecteur Bidstrup
„til Soelberg tilligemed ovenbenævnte Soelberg
„Byes Beboere antoge, paa egne og øvrige, i denne
„Sag Indstevntes Vegne, forbemeldte af Jens Jen-
„sens

„sens Enke og Søn fremsatte Forligs-Conditio-
„ner, i Følge hvilke de forbandt dem til Een for
„alle og alle for Een, Fredagen den 22 Januari
„førstkommende at betale her ved Commis-
„sionen den bestemte Mulct af 10 Rdlr.
„til Soelberg-Sogns Fattige, og til Jens
„Jensens Enke og Søn udi Processens Om-
„kostninger 70 Rdlr., skriver Halvfierde-
„sindstive Rixdaler, ligesom de og paa eg-
„ne og øvrige Indstevntes Vegne frivil-
„ligen erklærede og erkiendte deres Fo-
„retagende imod afgangne Jens Jensens
„Liig den 19 Januari 1795, som over-
„ilet og upassende, og erklærede tillige
„høitidelig, at alt, hvad ved denne Lei-
„lighed eller denne Anledning beviislig
„er sagt eller skrevet, til den afdøde
„Jens Jensens Vanære, er skeet over-
„ilende og uden Overlæg, og altsaa her-
„ved igienkaldes som død og magtesløs,
„og i ingen Maade skal geraade den af-
„døde Jens Jensen, bemeldte Enke og
„Søn eller Familie til Forkleinelse paa
„gode Navn og Rygte, ligesom de og
„herved, lige høitidelig erklærer: at
„hvad Forargelse denne deres Handling
„beviislig maatte have foranlediget, af
„dem fortrydes, og, i Henseende til det
„offentlige, afbedes. —

„Saaledes blev denne Sag, med alt hvad der-
„af i muelige og navnlige Tilfælde kan dependere,

 „bi-

„bilagt og fuldkommen afgiort og forliigt, hvilket
„Forliig, forinden næste Tægte-Dag efter Forligets
„Opfyldelse, meddeles Ole Jensen beskreven,
„forat producere ved Løve-Herreds Ting, hvor
„Sagen dahæves, og alt Fornærmeligt, som
„derunder kan være passeret, aldeles
„mortificeres og tilintetgiøres, saaledes
„at denne Sag ikke skal geraade nogen
„af Parterne til Vanære eller Præjudice.
„Commissions-Salarium blev efter Forordningen
„betalt af Klageren og de Indklagede, hvilket Fore-
„staaende bekræftes med Parternes Underskrift:

H. H. Bidstrup, Niels Hansen, Morten Pedersen,
Hans Nielsen, Jens Jacobsen, Peder Christensen,
Arnt Jacobsen, Anders Johansen, Friderich Brostrup,
Jens Jespersen, Jens Andersen, Christen Sørnsen,
Lars Olsen, Jens Pedersen. Alle med paaholden Pen.

Som fuldkommen fornøiet med ovenanførte Forliig.
Mette Ols Datter, salig Jens Jensens Enke,
Ole Jensen; som Laugværge Christensen.

Saaledes at være passeret, bekræftes ved Commissa-
riernes Underskrift. Datum ut antea.

Berregaard. Smith.

Udskriftens Rigtighed bevidner
Berregaard. Smith.

Læst og protocollert under Løve-Herreds Ret
Torsdagen den 28 Jan. 1796. testerer paa Hr.
Kammerraad Smiths Vegne Baagøe,
Fuldmægtig.

og paa Hr. Kammerraad Grønbergs Vegne, som
Fuldmægtig Angersbak.

Protocollert af Angersbak.

Discite justitiam (bis) moniti
Et non temnere Leges!

Maria,

Maria, Jesu Moder,
et Oratorium.

Texten er lagt under
Herr Regimentsqvarteermester Wedels Musik
af Haste.

Sandheds Kilde, Dydens Fader!
du din bedste Søn forlader:
Jesus lider, store Gud!
Op til dig han Øiet vender,
han udrækker matte Hænder,
tunge Suk han stønner ud.
Piint af Onde, haant af Daarer,
Manden fælder bitre Taarer:
ak! er Dydens Qval dit Bud,
Skaber, Herre, Fader, Gud?

Dødens Mørke hviler over Salem,
og Ædles bange Kummer fylder det:
fra Fjeldets Top og ned i Dalen
gjenlyde Varsler om Misgierning.
Hist græder hver, som hørte Jesu Røst;
hist jamrer sig hver Kummers Søn, han hjalp:
her sukke de, som agted' paa hans Vandel,
og elsk'de den, som Dydens Mønster;

her

her staaer hans Moder, vrider matte Haand,
og kaster vilde Blik i Nattens Mørke.
O Moder! din Jammer naaer vort Hierte;
vort Øie trænger i din pinte Siel,
og Glædens Toner rundt om os forstumme,
og det er tyst, som Nat i Dødens Favn,
hvor Ungdom før i Rosenkrandse hopped';
thi han, som snart udrives af din Arm,
var hele Moderhiertets Ømhed værd,
var Meer, end Konge, Meer, end alle Konger:
han lærte Dyd, og elsked', øved' Dyden.

Hør, hvor arme Qvinde græder!
Jammer boer i Moder-Hu:
han, som skabte hendes Glæder,
mellem Bødler martres nu.

Han, som skabte Moders Glæder,
mellem Bødler martres nu:
derfor arme Qvinde græder,
Jammer boer i Moder-Hu.

Hvo skal nu for hende prise,
store Faders høie Bud?
Hvo skal hende klarligt vise,
Livet er et Glimt af Gud?

Hvo

Hvo skal nu med Ømhed lede
hendes Alders matte Fjed?
Hvo skal engang sønligt frede
hendes Lemmers Hvilested?

Ingen! Ingen! — Gud, dit Hjerte
røres ved den Armes Nød:
huld du veie Qvindens Smerte,
skaane for det grumme Stød!

O Skræk! — de slide ham med haarde Svøber;
de Grumme lægge Korset paa hans Skuldre;
see, hvor han vaander sig, og Uret taaler! —
Forgjeves!
Hans Uskyld straaler, men den skues ej:
døe skal han, døe! — fordi hans Røst
var Dyds og Sandheds egen Røst.

Saa græd, o Qvinde! græd, du Arme!
Du snart er Moder uden Søn:
Han blev et Rov for Ondes Harme,
og haanlig Død er Dydens Løn!
Dog, selv fra Korset dig han seer;
han byder: „Moder, græd ej meer!“

✿ ✿ ✿

Lad os aldrig den begræde,
som til Gravens Hvile gaaer!
Der nedbrydes Ingens Glæde;
der er Hjertet frit for Saar.
Qvaler over Jorden boe,
og ved egne Brøst vi lide:
under den er ingen Qvide,
under den er stille Ro.

Stands da, Taare, i vort Øje,
naar vi jorde fordums Ven!
See, han gaaer fra megen Møie
til velsignet Slummer hen.
Han, som danned' os af Leer,
kan, af Intet, Liv udklække:
o! han kan vor Ven opvække,
hvor han aldrig lider meer.

Lad os ofte see tilbage
paa hver Dydigs Kamp med Fryd,
og indvie Livets Dage
kun til Sandhed, kun til Dyd!
Lad os Jesu Martyrdød
tit med fro Beundring skue!
Den til Dyder os oplue,
og vor Afskedsstund er sød!

Terskervise.

Jeg er fornøiet med min Stand;
 thi har jeg ingen Nød.
Sandt nok! — en stakkels Terskemand
fortiener suurt sit Brød:
men desto sødere det er! —
Hvad faaer man uden Møie her?

O! i vort Ansigts Sveed det bør
 os jo vort Brød at æde;
men den, som troelig dette giør,
kan aldrig mangle Glæde:
O! er det ikke skiønt og stort,
at føle man sin Pligt har giort.

Naar Morgenklokkens hule Lyd
 mig fro til Arbeid vækker,
Jeg haster hid med stille Fryd.
Vee den, som Arbeid skrækker!
Og underveis jeg tænker paa
den Kone og de Børn smaa.

Og denne Tanke trøster mig,
 den gier mig Lyst og Mod
Jeg føler jeg er lykkelig,
at Gud er viis og god.

Saa glad jeg ta'er min Pleiel ned,
og figner Himlen i min Sveed.

Saa svinder Tiden hastig hen,
Snart Aftenklokkens Lyd
mig kalder venligen igien
til stille huuslig Fryd.
Min Hustru og de kiere Smaa
mig gladelig imøde gaae.

Albertsen.

Vise,

at synge, naar man piller Steen af Ageren.

Med Steen, som denne Ager fuld,
er Veien giennem Livet.
Lyksalig den! som Himlen huld
en trofast Ven har givet,
som hielper ham at rense den.
Held den, som har en trofast Ven!

Held den, som har en trofast Ven! —
Vel kan de Stene Agren dække;
men vores Flid skal rense den,
Kun fælleds virksom Haand vi række.
Lad Stene dække Livets Vei! — —
Ved Vennehaand vi snuble ei.

Ved Vennehaand vi snuble ei! —
Som Agren nu saa reen for Stene,
saa Brødre (Søstre) engang Livets Vei,
Naar vi kun fælleds Flid forene;
da vandre vi saa trygt, saa fro
ved Vennehaand til Gravens Ro.

Albertsen.

Vise
ved Vinterens Slutning.

Venner og Veninder,
Tak for Vintrens Tid!
Snart den nu forsvinder
For en mere blid.
Stormens Brøl skal hvile
Dysset hen i Fred;
Blid skal Solen smile
Kys og Varme ned.

Snart skal Vaarens Duften
Vække Engens Fryd;
Snart skal høit i Luften
Høres Lærkens Lyd.
Da paa favre Sletter
Venner sees igien;

Og hver Pige fletter
Krandse til sin Ven.

Ogsaa den forsvinder,
Denne skiønne Tid.
Og den barske Vinter
Kommer atter hid;
Da til Dandsens Glæde
Atter sees vi her;
Her hvor Sang og Glæde
Venskabs Samfund er.

Men om Graven giemmer
Midlertid en Ven!
Ei skal Klagestemmer
Fordre ham igien.
Døden er ei Dvale;
Hist han fryder sig!
Lytter paa vor Tale:
Snart vi følge dig.

Venner, nyder Livet!
Livets Maal er Fryd.
Dertil blev os givet
Viin og Sangens Lyd.

Høit lad Sangen lyde!
Fyld dit Glas, min Ven!
Høit skal Skaalen lyde,
Snart vi sees igien.

Kan Beskedenhed kræves i Særdeleshed hos den unge Forfatter?

Saa gammelt og afslægs det Spørsmaal er blevet: af hvem en Forfatter er født, saa almindeligt og sædvanligt torde end det være: naar han er født; og langt fra at Skribenterne selv skulde bidrage til at nedbryde den Fordom, dette Spørsmaal røber, synes tvertimod samme iblant dem ret omhyggelige for at vedligeholde den. Vover f. Ex. en ung Skribent at minde os om Idealet, vi bør have for Øie, saa har den alderstegne Skriftdommer Medlidenhed med hans Uerfarenhed *); erkjender han et von ved sit Navn for, hvad det er, en bortkastelig Ting, saa er dette „en alt for stor Præsumtion af en ung Mand **)". Dog ikke nok med at Oldingen, ja, at den midaldrende Mand, (og han synes især hengiven dertil) taler i denne Tone om Ynglingen; denne sidste oppuster sig endog stundom til at pege paa ikke allene sine Jævn-

*) Universitets-Journalen 1795, S. 41.
**) S. St. S. 92.

Jævnaariges, men og ældre Mænds Ungdom. Et Exempel herpaa har Hr. Hagerup givet i sin, saa forunderligen betitlede, Point de vue, hvor han til Slutning henregner Hr. Haste, der ret nu begynder at høre til Veteranerne, til ungt Folk, hos hvem Sjælens Modenhed har forekommet Alderens"! — Men fremfor alt er dette brugeligt, naar den unge Mand paa Prent træder frem imod en, ofte ikke meget, ældre. Da raader man det unge Menneske „ikke at flyve for tidlig op *)", eller man fortæller, at han „for ikke mange Maaneder siden blev et Medlem af Publikum **)", eller man tilraaber ham „Du est en ung Mand ***)". Og paa denne Grund bygger man da, som det synes, Fordring paa Læserens højere Tillid til og Agtelse for sine Domme og Kundskaber. Undertiden erkjænde vel selv disse ældre Skribenter, at, Forstand og Klogskab ikke oppebie et vist Aartal"; men selv paastaae de i det mindste, at „Beskedenhed sømmer især den unge Mand ****)"; og hvo istemmer da ikke det med dem? — men er Paastanden derfor billig? Det kommer vel her især an paa Sætningens den sande Forstand? Forstaaes herved, at Beskedenhed pryder især Ynglingen, at Beskedenhed hos ham mere tiltrækker sig Opmærksomhed og aflokker Bifald, som den der for ham er vanskeligere, altsaa sjeldnere; o hvor unægtelig er da ikke denne paa Er-

faring

*) See en vis Expectoration.
**) Adresse-Avisen.
***) S. St.
****) Falsens Et Par Ord S. 6.

faring byggede Sandhed! — Men er Meningen denne: at Beskedenhed egner Ynglingen, at den især kan fordres af ham, dens Tilsidesættelse især bebrejdes ham; o da synes Dommen ubillig! Er det Begreb om Beskedenhed rigtigt, i Følge hvilket den bestaaer i virksom Erkjændelse af fremmed Fortjeneste, og af andre Menneskers persoplige Værd, og derved indskrænket Attraae til at gjøre sin egen Værd gjældende; er den: Ærekjærhed, uden Tegn paa Ærgjerrighed, Fordølgelse af den sin Hensigt, at forlange Agtelse; da fremlyser selv heraf, at man især af den gamle Mand kan fordre denne Dyd; med enhver god Handling vi see udført af andre, enhver ædel Tanke vi opdage hos dem, enhver agtværdig Mand vi lære at kjende, maa og bør vor Agtelse for Menneskeheden, vor Erkjændelse af Menneskers Værd stige; Følelsen af vor egen Ubetydeljghed i Sammenligning med de mange fortræffelige, talentrige, indsigtsfulde Mænd, som vi dagligen komme til Kundskab om, maa paa den anden Side forhøjes ved ethvert Fejltrin, enhver Evners Afmagt, vi finde hos os selv. Erkjændelsen altsaa af andres Fortjenester og egen Ufuldkommenhed bør følge med Aarene; kan mindre fordres af os, jo mindre vi have handlet og derved havt Lejlighed til at prøve vor egen Svaghed, jo færre vi have erfaret over os; at være indkaldt ved en Deposits, hvad er det imod at være en af Nationens yndede Skribenter? men hin har hidtil tildeels ikkun sammenlignet sig med sine Meddisciple, og derfor anseer han sig større. —

 Men

Men ogsaa denne Erkjændelses Yttring er et Studium: der hører Klogskab, Eftertænksomhed, Menneskekundskab til at vide, saavel naar man aldeles bør fordølge sine Fortrin, Følelsen af hvilke man ikke altid kan dæmpe og undertrykke, som paa hvad Maade og i hvad Form man undertiden er beføjet til at tilkjændegive denne Følelse; hertil fordres altsaa ogsaa Opmærksomhed, følgelig Tid. Men er nu Mangel af Beskedenhed mere tilgivelig hos den unge Forfatter, saa er det paa den anden Side begribeligt, at Mængden, som, for at holde Ligevægt med hans Genie, Talenter og Kundskaber, maa tage Aarene med i Regningen, egennyttig har et ideligt Hensyn til dette formeentlige Fortrin, og at de ældre Forfattere, ikke uvidende om denne Stemnings Almindelighed, begjerligen søge at nytte den til deres egen Anseelses Stigen og Afstandens Vedligeholdelse. Det er saaledes ligesaa begribeligt, at Universitets-Journalisten *), for at vække Fordommen imod ham, der slog saa stærkt til i Iris og Hebe, kalder ham Knøsen som Modsætning til Veteranerne Wieland og — Baden; dette er ligesaa begribeligt, siger jeg, som at Hr. Baden ikke kunde lade det uhævnet, at en begyndende (ei just debuterende) Forfatter i nogle tækkeligen og vel skrevne Breve, havde gjort Publikum opmærksomt paa, at vor Professor Eloqventiæ ikke ret kjændte Forskjellen imellem Prosa og Poesie, (lige saalidt som den mellem Kraftfylde og Plumphed). At han nu, da

---

*) J. A. S. 26.

da det maaskee forekom ham raadeligst ikke at røre ved hiint, ej tog i Betænkning at røbe sin Tørst og Mangel paa Lejlighed til at stille den, ved Usandhed og Fordrejelse af Hr. Sveistrups Ord; at han, der selv, med saa megen Ret, har tilstaaet sig i Henseende til den kritiske Philosophie at være Davus, non Oedipus, og som i Følge deraf er aldeles incompetent til at dømme Kant, at han erklærer det for sjælden Usømmelighed at holde Forelæsninger for en ung Pige over de skjønne Videnskaber — af Kant; dette er en Adfærd, hvortil man, naar Tidens Fylde kommer, skal opvise mangen Mage hos Hr. Prof. Baden. S. H. T.

Et Par Ord om Embedsmænds Gagering.

Enhver Regjering bør være meget vaersom med at oprette nye Embeder i Staten, og nøje eftertænke ved ethvert, om det ogsaa er nødvendigt til det Heles fuldkomnere Gang.

Unødvendige Embeder ere en stor Byrde for Staten; det er det samme, som naar en Herreholder saa mange Huusfolk, at de fleste af dem gaae ledige, fordi han intet Arbejde har for dem. Sligt føder Dagdriverier af sig, og forøger den desuden alt for store tærende Menneskeklasse.

Er derimod Embedet nødvendigt, da bør Regjeringen ogsaa lade Embedsmanden blive til, og

lønne ham saaledes, at han kan have anstændigt Udkomme i Forhold til den Plads, hvorpaa han sættes; han bør ikke have nødig, at være sig om anden Lejlighed uden for Embedet, for at kunne nyde Livets Beqvemmeligheder.

Er han i dette Tilfælde, kan han let henfalde til Lunkenhed i sine Pligters Opfyldelse, og det synes da, som Staten handlede ubilligt, naar den straffede ham derfor.

Den Huusfader, der ikke sørger for, at hans Tjenestefolk faae den fornødne Spise og Drikke, maa ikke forundre sig, at de holde sig skadesløse paa andre Maader; og herved taber han end mere.

Regjeringen bør derfor, ved at bestemme Embedernes Gagering, tage Hensyn paa de første Nødvendigheders Dyrhed. Det er f. Ex. Synd, at den, der for 20 Aar siden skulde komme ud med 400 Rd., ogsaa nu skal komme ud med 400 Rd.; da Fødevare, Boelig og Brændsel ꝛc. ere mere end ⅓ dyrere end dengang. Disse Tanker faldt mig ind, da jeg læste Følgende i Abhandlungen das Interesse der Menschheit und der Staaten betreffend, von Villaume.

„Die Regierung setzt einen Namenwerth an „Löhnen und Gehalten fest; und es bleibt dabey; „indeß die Geldmaße, und folglich der Sachwerth „um ein Drittel oder eine Hälfte steigen. Wenn ein „Privatmann das gegen einen andern thäte, so würde man es ein wenig hart qualificiren, und sagen, „es wäre ohngefahr, als wenn er gutes Gold borgte, „und dann die Goldstücke alle beschnitten wiedergäbe.

„Was

„Was geht mich der Namenwerth einer Summe an?
„Das einzige, was mir wichtig ist, ist daß ich meine Le-
„bensbedürfnisse bestreiten kann. Allein nach eini-
„gen Jahren sind die verbrauchbaren Waaren um den
„zwiefachen Namenwerth gestiegen, und ich kann, für
„dieselbe Arbeit, vermöge meines Engagemens, das
„mir das ganze Lebensbedürfniß verspricht, nur die
„Hälfte meiner Bedürfnisse bestreiten. — Ist das
„Gerechtigkeit?

x—y † Vabc.

Smaastykker af Schiller.

I.

Skjøn og Høi.

Tvende Slags Genier er det, som gjennem Li-
vet dig lede,
Hæld dig, om Haand i Haand hjælpende hos dig
de gaae!
Med opmuntrende Spøg forkorter den ene din Rejse,
Ledet af ham, vorde lettere Skjæbne og Pligt.
Under Samtalens Skjæmt ledsager han dig til den
Kløft,
Hvor ved en Evigheds Hav gysende Mennesket staaer.

Her modtager dig taus, bestemt og alvorlig den anden,
Bærer med kæmpestærk Arm over Dybet dig hen.
Aldrig hellige dig ikkun den ene. Den første
Din Værdighed, den anden din Lykke aldrig betroe.

2.

Theophanie.

Viser en Lykkelig sig, glemmer jeg Himmelens Guder,
Men for mit Øje de staae, naar jeg en Lidende seer.

3.

Viisdom og Klogskab.

Vil du, Ven! til Viisdoms opløftede Højder dig svinge,
Byd Trods til den Fare, af Klogskab at vorde udleet.
Den Kortsynede seer kun den Bred, hvorfra du bortiler,
Ikke hin, hvor engang din modige Flugt skal hennaae.

4.

Udødelighed.

For Døden du ræddes? Du ønsker udødeligt Liv?
Lev i det Hele! det bliver, er du end længe ej meer.

5.

To Slags Epigrammer.

Dig er Epigrammet den lille arbejdsomme Bie,
Som paa Blomster omflyver og summer og stikker,
Mig er Epigrammet den lille spirende Rose,
Som af Tornbusken Nektarforfriskninger drager.
Lad os dem begge da i een Have forsamle;
Her er Blomster, o Ven! Bierne send mig dertil.

J. K. H.

Tre Systre.

Af Herder.

Haabet og Kjærlighed er Livets frydfulde Søstre;
Haabet flyver foran; Kjærlighed styrer dets Flugt,
Kjølende Aande den lidende Sjæl den tildufter,
Den opløfter den og den vederqvæger saa blidt.
Forenede! aldrig forlader mig, elskede Søstre;
Haabet tag bort! hvad ere Livet og Kjærlighed da?

J. K. H.

Et Par Ord

i Anledning af Forslaget i Minerva for Januari Maaned d. A.

om et Institut for Haandværker.

Danmark, og især Kiøbenhavn, har paa de senere Tider en ikke ubetydelig Deel nye Indretninger at fremvise, der vidne om en hæderlig Lyst til at gavne det Almindelige og bortrydde de Hindringer, som hidtil har staaet vor National-Velstand, vor National-Oplysning og vor National-Styrke i Veien. Jeg taler her ikke om de mange ypperlige og roesværdige Indretninger, som Regieringen har foranstaltet til Undersaatternes og Landets Bedste, til Landmandens Forædling og Fremskridt i frie Virksomhed og frie Brug af sine Kræfter, til Besparelse af overflødige Udgifter, til Handelens Betryggelse, til at standse og hæve den uværdige Slavehandel, til at formindske Processernes Antal, og til mange flere ædle Hensigters Opnaaelse. Enhver Tænkende og Upartisk erkiender og paaskiønner disse Foretagenders Værd. Ikke desmindre er det udentvivl vist, at Indretninger, sigtende til det Heles Vel, om endog i mindre betydelige Dele og af mindre øiensynlig og fremstraalende Virkning, hvilke begyndes, iværksættes og fuldkommes, uden Regieringens umiddelbare Deeltagelse, blot ved Medborgeres Forening og samvirkende Kræfter, ere endnu mere talende Beviser for Nationens tiltagende Held, Dannelse og varige,

meget

meget levende Kraft. Hine Regieringens kloge Foranstaltninger vidne om enkelte Personers heldige Bestræbelser, vise at Danmark besidder Mænd, der forene baade Magt og Villie, baade Indflydelse og ærlig Attraae til at vaage for Statens Tarv og fortiene sig Millioners Tak. Men derved bliver dog altid hos Beskueren en frygtsom Forestilling om den menneskelige Skiebnes Foranderlighed tilbage, en Forestilling, der hindrer ham fra, med uforstyrret Glæde at overlade sig til de behagelige Betragtninger over Tingenes nuværende heldige Forfatning. Hvor snart, saaledes tiltaler han sin Indbildningskrafts de lyse Billeder, hvor snart kunne I ikke forandre eders herlige Skikkelser, og vorde ligesaa rædsomme, som I nu ere yndige, eller i det mindste ligesaa svage og matte, som I nu ere skinnende og livlige? — Saa taler han, og det ikke uden Grund. De Mænd, som til een Tid virke det Gode, kan til en anden Tid, maaskee just da, naar Almeenvellet høiligst behøver deres Raad, deres Erfarenhed, deres utrættede Virksomhed, deres ubestikkelige Redelighed, være døde, eller have tabt deres Indflydelse, eller under Sygdoms, Chikanes, Cabales Jernaag være udmattede, nedtrykte, satte ud af Stand til at holde Statens synkende Skib over Vandet. Saa døde Eerner, saa nyligen Scheel, og hvo mangler Exempler ogsaa paa det øvrige?

Naar derimod Samfund af Landets Borgere, Mænd af allehaande Classer, forene sig til fælles almeennyttig Hensigts Opnaaelse, hvad skulde da kunne

kunne standse Patriotens Glæde over sit Lands stigende Lyksalighed, eller svække hans Haab og Tiltroe til disse Bestræbelsers Varighed? Disse Mænd, der indsaae hine Indretningers Gavnlighed, ville dog vel ikke indgyde deres Sønner Ringeagtelse for samme, eller tillade dem, at de blive lunkne ved sammes Fremdrift? Nei, naar disse Dannemænd, der lagde Haand paa Værket, der brøde Isen, og satte Hiulene i Bevægelse, naar de træde af fra Livets Værksted, saa fyldes deres Pladser med en yngre Slægt, opvoxende ved deres Side, opdragne under hines Øine, oplært, opvant til at elske og tænke over og arbeide til de samme Formaal, der vare Fædrene kiære og vigtige. Borgerdyds-Selskabet og Selskabet for Efterslægten virke endnu, og ville, endnu naar den Slægt, hvis Aands-Cultur nu fremmes der, er modnet, vedblive at virke anseligt til Oplysning, Tænksomhed og Menneskeheld. Understøttelses-Selskabet har et ædelt Øiemed; men det er endnu ikke kommen saavidt, at samme tilfulde kan opnaaes, og at klækkelig Hielp kan forskaffes; men det har allerede lindret mangen Nød, og vil sikkert i Tiden udrette meget. Selskabet for tro Tienestetyendes Belønning fortiener megen Agtelse. Det for ugifte Fruentimmers Understøttelse, og det for jødiske Drenges Ansættelse til Haandværker, ere endnu i den første Opkomst, men hvorfor skulde man ikke vente og haabe det bedste af dem?

Iblant disse og flere private, men just derfor dobbelt hæderværdige, Foranstaltninger, vil sikkerlig det Institut for Haandværker, hvortil nogle Forslag

af

af en Ubenævnt meddeles i Maanedskriftet Minerva for Januar d. A., indtage en udmærket Plads, dersom Ideen dertil — og det vil den vist — gribes af kyndige, virksomme og redelige Mænd, og bringes til Fuldkommenhed. Thi at den skulde blive hensat i Classe med saa mange andre pia desideria, der for største Deel vedblive at være saa, ei fordi at uovervindelige Hindringer sætte sig i Veien for deres Udførelse, men fordi Vedkommende ere for lade, søvnige, egennyttige, trættekiære, eller — sløve til at lægge Haand paa Værket: det forbyde Danmarks gode Genius! og det er vel heller ikke at befrygte, da denne Skytsaand paa de senere Tider har viist sig saa aarvaagen, om ei ved alt, saa dog ved meget af hvad der til Landets Nutids og Fremtids Hæder og Lykke bragtes i Forslag. De Tider ere, Himlen skee Tak! forbi, da kyndige og indsigtsfulde Mænd agtede sig det en Skam at anvende deres Talenter paa andet end paa egentlig saa kaldte lærde Arbeider og Gienstænder, da man satte mere Priis paa tykke Folianter, fulde af mystisk Hiernespind eller hensigtsløs Grandskning, end paa menneskekiærlige og med sund Menneskesands affattede Forslag til almeennyttige Hensigters Opnaaelse. Man kan derfor med Grund haabe og vente, at det her omtalte Forslag ogsaa vil vorde taget i nærmere Overveielse, vorde drøftet, udvidet, forbedret og — hvad der er Hovedsagen — udført.

Disse Betragtningers Forfatter tiltroer sig ikke Evne og Indsigt til at paatage sig den videre Udvikling

ling af hine udi Minerva fremsatte Ideer. Hans Hiemed med at nedskrive dette lidet Bidrag til Maanedskriftet Iris og Hebe er allene dette, at bidrage noget til at en og anden Læsers Opmærksomhed kan vorde henvendt til en saa vigtig Sag. Jo tiere den vedrøres, jo snarere kan man dog vente, at Tingen sættes i Gang, og mangt et godt Forslag bliver henlagt, blot fordi Publikums Opmærksomhed alt for snart ved andre Gienstænder igien afdrages fra det. Maatte da disse Linier have den Virkning, at flere giordes opmærksomme paa Vigtigheden af et Institut for Haandværker, da er Forfatterens Ønske og Hensigt opfyldt, og da har han ikke skrevet uden Nytte, thi ikke kan han tænke sig det Tilfælde muligt, at det kiøbenhavnske Publikum skulde erkiende en Sag (hvis Udførelse ved forenede Kræfter ingenlunde kan faldes tvivlsomt, end sige umuligt) for at være gavnlig og ønskelig, og dog lægge Hænderne i Skiødet.

Den Ubenævnte, der har indrykket hiint Forslag i Minerva, erklærer det blot at burde betragtes som Grundtrækkene til en saadan Stiftelses Organisation, og som saadant betragtet, indeholder det udentvivl meget rigtigt og brugbart. Imidlertid vil der ogsaa upaatvivleligen findes adskilligt, som ved Sagkyndiges nøiere Undersøgelse vil vorde nærmere bestemt, tydeligere fremsat og bedre organiseret. Paa nogle Steder har Forfatteren ikke været heldig i at giøre sin egentlige Mening fattelig. Hertil regner jeg især det Sted Side 44: „Skulde der findes „duelige Lærere — — maatte de have Ret til at

op-

„oplæres i hvilken Profession de vilde, uden Tilskud
„til Materialier og aarligt Bidrag." — Hvad Forfatteren mener dermed, er nok ikke saa let at giette.
Ogsaa lader det, som om Forfatteren vilde have hvert
Barn oplært i mere end een Profession; og det vilde
dog nok aldrig have gode Følger. Den, som skal
lære alle Ting eller for mange Ting, lærer ingen Ting
tilgavns; det er en gammel og sand Sætning, saavel i Videnskaber som i Konster. Dog det er vel
heller ikke Meningen deraf, skiønt der tales om,
hvorledes de bør belønnes, der har erholdet Færdighed i een Profession, hvoraf da maatte følge, at der
ogsaa skulde gives Anledning til at en Eleve kunde
opnaae Færdighed i flere. Saaledes staaer der ogsaa, at Eleverne skal underviises i een Profession ad
Gangen; dette synes da at tilkiendegive, at de f. Ex.
skulde allesammen den ene Time oplæres til Snedker-Arbeid, den anden Time til Forgylder-Arbeidet, den følgende til Kleinsmed-Haandværket o. s. v.;
men aldrig vilde der komme noget godt ud af en saadan Indretning. Burde det ikke meget mere være
forskiellige Arbeidsstuer, hvor der paa samme Tid
underviistes i de forskiellige Haandværker, og hvor
Eleverne fordeeltes, og indfandt sig, hver hos den
Lærer, hvis Profession han havde meest Lyst og Genie til? En anden Sag er det med Tegning, Skrivning, Regning og Sprog, som alle burde tage Deel i.

Dog hvad der end kan indvendes mod enkelte
Sætninger, saa er det Ting, som let ved nærmere
Betænkning kunne ændres, og som ikke forhindre at
jo

jo Sagen i sig selv er høist priselig og tør paa det kraftigste anbefales til Iværksættelse. Vedkommende, det er enhver sagkyndig, retskaffen og for Medmenneskers Vel følende Mand, opfordres derfor ogsaa herved, ligesom af den Ubenævnte i Minerva er skeet, til at fremkomme med deres Betænkninger, fastsætte Planen og Indretningen, og drage Omsorg for, at der kan vorde lagt Haand paa et saa almeennyttigt Værk.

Til Præsten P. K. Clausen i Fyen.

> Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
> Hortus ubi, & tecto vicinus jugis aqvæ fons,
> Et paulum, silvæ super his foret.
>
> *Horat. Sat. VI. Lib. II.*

Man ofte mørke Skyer saae nedstige
Paa Livets Horizont; og Lyset svandt,
Men Held os, naar i Phantasiens Rige,
Vi stundom Trøst, vi stundom Klarhed fandt!
Tit, men forgjeves, søgte jeg at finde,
Den Synspunkt, som den Kloge tage maa,
Naar han sin egen, Verdens Gunst vil vinde,
Og glad og roelig bort fra Livet gaae.
Tit saae jeg Kunstens Sminke Øjet blænde;
Den rene Sandhed ikke straale meer;

Og

Og mangen Usling lærte jeg at kiende,
Hvis hele Lykke kun en Rangle er.
Naar slige Tanker mig vil modløs gjøre,
Naar mørke Perspektiv det for mig staaer,
Ved Tankens Flugt jeg da mig lader føre
Til dig min Ven, og til din Præstegaard,
Her mangen Glædes-Scene strax mig møder,
Som Roe og Fred i Sjælen bringer frem,
Og alt er Harmonie, ej Skurren støder;
Og derfor tyer jeg tidt til dit Hjem.
Midt i Naturens Skjød du har din Bolig,
Med Moder-Ømhed qvæger den sin Ven.
Dit Kald, som Menneske, som Lærer, trolig
Opfylder du, og høster Frugt igjen.
Jeg saae det selv: din Menighed ej kjender
Det Grublerie, som her nu Indpas faaer;
Men følger Ret og Skjel, og ingen vender
Sin Kaabe altid did, hvor Vinden staaer.
Og var dig Skjebnen gunstig, ved at give
Dig Opholdssted, beqvemt, foruden Pragt,
Og meer fuldkomment det endog vil blive,
Naar først du Haven faaer i Orden bragt.
Jeg haaber, stiv Allee du ikke sætter!
Fornærmelse det mod Naturen er.
Det Øjet kjeder, og paa Gangen trætter;
Nej! Slangegangen er for alle kjer.

Din Stadsestue rummer mange Gjæster,
Du ødsle kan med Plads. Jeg hver en Krog
Maae nytte; hver en Bog jeg dobbelt sætter,
Paa Loftet selv, og Plads jeg mangler dog.
Din gamle Ane, som fra Formands Tider
Med Præstegaarden selv du arvet har,
Er Ærligheden selv, som aldrig sviger;
Hun for dit Huus er saare dyrebar.
Hun er og klog, og kan ved Høitidsdage
Opvarte Fa'r med mangen kræsen Ret,
Som selv de græske Vise vilde smage,
Naar de forstod' kun at bedømme det.
Min Phantasie saaledes tit afmaler
Din Lykke, og mig bringer hen til dig.
Saaledes jeg ved Tanker med dig taler,
Saaledes, useet, jeg omsvæver dig.
Jeg ingen Nyehed her fra Byen skriver;
Thi intet af Betydenhed jeg veed.
Avisen slige Ting i Mængde giver,
Og, Gud skee Lov! vi leve her i Fred.
At Nyerup flittig Alskens Ting dig sender
Jeg sikkert veed, og ej jeg tvivle tør,
At Repertorium og meer du kjender,
Som Præster, om ej troe, dog læse, bør.
Ifald jeg ej ta'r fejl, du snart modtager
(Og troe mig Clausen, du skal glæde dig!)

Fordansket Helmuth *), som med sieldne Gaver
Har skrevet om Naturen, tydelig.
Som Folkets Lærer, søge du at bringe
Den Bog i Omløb blandt din Menighed.
Man læse den, og strax du vil befinde,
At mangen Overtroe den river ned.
Og naar jeg da, maaskee, i denne Sommer,
(O glad jeg Dagen vil imøde see!)
Til Sønderbye med Børn og Kone kommer,
Du takke skal: jeg gav dig den Idee.

C. H.

*) Helmuths Naturlære, oversat ved K. A. Borch, efter den tredie forbedrede Udgave.

Tanker,

foranledigede

af de, i Følge Indbydelsen fra Commissionen til at forbedre vore Jøders borgerlige Forfatning, udkomne Smaaskrivter.

Af

Albertsen.

Upaatvivlelig er der intet, man ved enhver sædelig og politisk Reforme omhyggeligere bør søge at undgaae, end alt for raske, alt for uforberedede Skridt. Som den, der er født i et

 Sla-

Slaverie, elsker dette og vredes paa den, som vil udfrie ham derfra; saa gives der ogsaa hele Classer af Mennesker, hos hvilke mægtige og dybt indgroede Fordomme giøre, saa længe de vedvare, enhver forbedret Forfatning næsten uindførlig, de elske alt for meget den gamle, til at de ikke skulle harmes paa den, som hos dem vilde indføre en nye Tingenes Indretning. Man maa da være tilfreds med, at gaae fremad lidt efter lidt, og først at berede de kommende Generationer den Lykke, som den nærværende ikke var dannet nok til at imodtage, og at vige Fordommene i noget, hvis man uden dette aldrig vilde kunne betvinge dem.

Enkelte Mennesker kunde vel, ophidsede af brusende Lidenskaber, begynde en Reforme; men begunstige Tidsomstændighederne den ikke overordentlig, vil den sielden have vigtige Følger. Men at reformere efter en fast, stedse sig selv efter Tidsomstændighederne udviklende Plan, med Hensyn ikke paa egne, men paa alle Statens Fornødenheder, alle dens Forhold, og med Skaansel for de nu engang under Statens Beskyttelse, og ved dens Bistand opvoxede Fordomme, dette er et Værk af en viis og god Regiering, som kiender Menneskene og den Maade, paa hvilken de bør behandles, som veed: at for at frembringe noget Got og Stort, maa man vilde dette mere end i eet Aar. En virkelig stor Regent arbeider ikke for Tidenderne, men for Historien. Disse ere den store Dohms Ord i hans ypperlige Bog: Ueber die bürgerliche Verbesserung

ning der Juden; jeg anførte dem her saa meget hellere, som det er vitterligt, at ingen har kraftigere end han trængt paa Jødernes aldeles Indlemmelse i Staterne, hvori de opholde sig; det glædede mig desuden, at finde min Mening bestyrket ved en saa stor Mands Vidnesbyrd. Som han, ønsker jeg inderligen Jødernes Indlemmelse i Staten; men, som han, troer jeg tillige: at et Skridt af den Vigtighed, som Jødernes Indlemmelse i Staten er, maa giøres med den yderste Forsigtighed, og først efter foregaaende Forberedelse.

De nyere Dagens Anliggender vise: af hvor liden Nytte og Varighed endog de ypperligste Reformer ere, naar de, hos hvilke man var findet at indføre samme, ikke forud dertil ere forberedede. Vi have overhovedet ingen Ret til at tvinge andre til Lyksalighed; og kan man vel være lykkelig, saa længe man ikke erkiender sin Lykke?

Lyksalighed er Maalet, hvorefter vi alle hige; men vi stræbe dertil paa forskiellige Veie, og enhver troer, at den er den rette, paa hvilken han vandrer, vi kunne sperre denne for ham, og derved tvinge ham til at vandre en anden; men vi kunne ikke hindre, at han, naar Leilighed gives, vender tilbage til den, fra hvilken vi tvang ham. Lykkes det derimod, at overtyde hans Forstand, at giøre ham begribeligt, at han, paa den Vei han vandrer, enten aldrig, eller dog først meget seent vil komme til Maalet, han vil sikkerlig forlade denne, og vandre den Vei, der vises ham som den rette.

De fleste blandt de, i Følge Indbydelsen fra Commissionen til at forbedre vore Jøders borgerlige Forfatning, udkomne Smaaskrivter, stemme deri overeens, at de mene den jødiske Nation burde i et og alt staae under de almindelige Statens Love, paastaae altsaa Jødernes aldeles Indlemmelse i Staten; de paastaae end videre, at dette burde skee strax, og netop dette strax er det, hvorom jeg ikke er eenig med dem.

Saa meget som jeg ønsker, at der ingen Forskiel maatte finde Sted imellem de jødiske og de andre Statens Borgere, men at hine i et og alt maatte forundes lige Rettigheder med disse; saa er jeg dog fuldelig overtydet, at dersom denne den jødiske Nations Indlemmelse i Staten, saa god som samme, i og for sig selv betragtet, ellers kunde være, nu strax og uden videre Forberedelse fandt Sted, denne Reforme da, uden i det Hele at gavne den paagieldende Nation, sikkerlig ville være skadelig for Staten.

Ikke troer jeg, den jødiske Nations Religion, endog i sin nærværende, jeg tør vel kalde det fordervede Tilstand, skulle giøre det hinderligt, strax at optage dens Bekiendere blandt de øvrige Statens Borgere; thi jeg er i mit Hierte overbeviist om, at man, i hvad for en Religion man end bekiender sig til, kan være en god og nyttig Borger i Staten. — Desuden kunde man sikkert giøre Regning paa, at Jøderne fra det Øieblik af, de bleve forundte lige Rettigheder med de øvrige Statens Borgere, forudsatte at de erkiendte

dette

dette som en Lykke, altsaa fra det Øieblik der blev hørt op med at undertrykke dem, at da de, saavelsom alle andre Religionssecter, nok ville vide at lempe deres Religion efter deres nye borgerlige Forfatning.

Forfølgelse og Undertrykkelse, siger Dohm, er den frugtbareste og nærsomste Grund for Overtro og helligede Fordomme. Uden hine skulde af mange Secter neppe Navnet endnu være tilbage, og visseligen var den jødiske Religion for lang Tid siden indsmeltet i andre, eller havde i det ringeste, hvilket her kan være os nok, afslebet sine skarpe Kanter, og bedre indpasset sig i den politiske Forfatning, havde den ikke været saa nær beslægtet med den christelige, og af denne uophørlig modtaget saa afskrækkende Mindelser om deres Forskiellighed, hvilke just det nære Slægtskab giorde end mere fornærmende; bortskaffes engang disse; behandler man Jøderne menneskeligen, og som de andre Selskabets Medlemmer; saa tør man ikke tvivle paa, at jo deres religiøse Vedhængenhed vil aftage, i Forhold til, som deres borgerlige Forfatning binder dem fastere til Staten. Man kan sikkert fæste Lid til den sig selv altid lignende menneskelige Natur. Jøderne ville af sig selv føle det Byrdefulde, Ubeqvemme og Ubehagelige i deres paafaldende udvortes Forskiellighed fra andre, deres hemmede politiske Virksomhed, og de ville nok selv see sig om, hvorledes de kunne blive befriede fra disse Lenker. Staten kan stedse rolig overlade til dens Lærere og Grublere, at modi-

 ficere

ficere de hellige Meninger saaledes, at de stemme overeens med deres timelige Vel og borgerlige Forhold. Synagogen vil blive nødt til at lempe sig efter Staten, eller den geraader i Fare for at blive forladt af dem, som besøgte den.

Regieringens Hensigter med at give den jødiske Nation lige Rettigheder med de øvrige Borgere kan ikke antages at være anden, end den, derved at gavne saavel denne Nation som Staten. Men denne Regieringens Hensigt vil ikke kunne opnaaes, saa længe Oplysningen hos den jødiske Nation ikke er steget til den Grad, at de selv indsee, hvad de vinde ved den foretagne Reforme, og i Følge heraf selv frivillig erkiende den som et Gode, elske deres nye Forfatning, og vaage over den. Jeg har sagt, at Regieringen, ved strax, og uden passende Forberedelse, at inddrage Jøderne under Statens almindelige Love, hverken ville gavne dem eller Staten. Jøderne ville den herved ikke gavne, fordi de endnu ere alt for indtagne af Fordomme til at begribe og overveie de Fordele, de herved erholdt, at de altsaa i Stedet for med Erkiendtlighed at modtage og benytte en forbedret Forfatning, tvertimod ville ansee den som et Indgreb i de af Regieringen dem engang tilstaaede Rettigheder, og derfor ved alle muelige Leiligheder illudere og tilintetgiøre Regieringens gode Hensigter. De ville troe sig fornærmede, og med denne Sindsstemming ville de tiltræde deres nye Forfatning; hvad Held turde man nu love sig af denne? Staten vil den ei heller gavne; thi vandt nogensinde en Stat

ved

ved sine Borgeres Misfornøielse? At nære den mulige største Mængde af glade og lykkelige Beboere, er Maalet, hvortil al sand Statskunst ufravigelig bør stræbe.

Saa længe altsaa Stemmefleerheden i den jødiske Nation er imod den aldeles Indlemmelse under Statens almindelige Love, saa længe bør man ei heller skride til dette vigtige Foretagende; thi vel har Statsbestyrelsen Ret til at lempe Borgernes Handlinger saaledes, at samme ikke stride imod Statens almindelige Øiemed; men ikke er den berettiget til at paatvinge Undersaatterne en Forfatning, mod hvilken de aabenbare erklære sig; her bør en Pagt finde Sted, og ved denne, som ved enhver anden, udfordres begge de contraherende Parters Samtykke. „Men," vil man maaskee indvende mig, „Jødernes aldeles Indlemmelse i Staten ynde og anprise alle oplyste Mænd," dette giør jeg ogsaa, men jeg fordrer, at de Paagieldende selv frivilligen skulle modtage denne velgiørende Forbedring i deres Forfatning, erkiende den som saadan, signe den Dag, paa hvilken de modtage den.

Her er da Synspunkten, fra hvilken jeg ønsker, Tingen maatte betragtes. Da Jødernes Indlemmelse i Staten, i og for sig selv betragtet, er en god og ønskelig Ting; men dens Iverksættelse, saa længe de Paagieldende ikke selv erkiende den for dette, ei er tilraadelig; saa er det let at see, hvad der bør giøres, for dog engang at naae det forønskede Maal: man bør stræbe at bringe det dertil, at den jødiske Nation

 selv

selv frivillig erkiender sin Indlemmelse i Staten, for det, den i det mindste efter sin Natur burde være, en for dem høist priselig Indretning. Men hvorledes bringer man det dertil? Jeg svarer: ved at oplyse dem.

Oplysningens Udbredelse i Almindelighed, og hos den jødiske Nation i Særdeleshed, er efter min inderlige Overbeviisning det eneste sande og rette Maal, hvortil alle Bestræbelserne, for at ophielpe denne miskiendte og fortrykte Nation bør hensigte; tabe vi kun intet Øieblik dette Maal af Sigte, enes vi kun, enhver efter Evne og Leilighed, redelig at medvirke til dets mueligt snareste Opnaaelse; Lønnen for vore Bestræbelser skal ikke udeblive. Vore jødiske Brødre, oplyste og forædlede, ville da sikkerlig seent eller tidlig, som en Menneskeret paastaae, og med Erkiendtlighed modtage det, som de nu, uoplyste, nedtrykkede af tyranniske, men ved Seclers Ælde dem hellige Fordomme, hvis det blev dem tilbudet, efter al Sandsynlighed ville afslaae.

(Mere i næste Hefte.)

Breve over Naturhistorien,

af H. G. Sveistrup.

I.

Det er Kjerlighedens Aarstid, Heloise! Foraaret er kommet. Jeg har følt det i Vestenvindens Duften,

ten, jeg har hørt det i Lerkens Triller, jeg har seet det i Martssolens Farve. Den konstige Hvelving betrygger allerede Landsbyskadens Ægteseng; altomflyver den moderlige Vibe ængstelig Vandreren; Leverblomsten og Anemonen have allerede prydet den unge Landsbyskionheds Barm.

Foraaret er kommet — jeg saae i Gaar den første Sommerfugl omflaggre Markauriklen; jeg saae den smægtende inddrikke Livets Nektar af den spæde Krone; jeg saae Morgensolens venlige Spøg med Guldet paa dens Vinger; jeg følede: Udødelighed; jeg tænkte: Heloise. —

Ak! de ere ei mere, hine Dage, Heloise! da Aftenduggen saa ofte overraskede os paa vore naturforskende Vandringer; da Morgenrøden saa ofte fandt os i Samtale derover, snart under Skyggen af blomstrende Jasminer, snart ved Kildens forfriskende Bredder.

Vor Bestemmelse har adskilt os — jeg skal ikke mere fortælle dem mundtlig om Fluens Vægtstænger, om Orkissens Vandring, om Voldsneglens Elskovspile; jeg har lovet at fortsætte mine Fortællinger skriftlig — hvor glad opfylder jeg ikke mit Løfte! hvor hastig griber jeg ikke enhver Tanke, der fører til Dem.

Men Heloise! mine Forelæsninger blive nu systematiske — har De ogsaa Mod til at angribe en Armee af henimod tusinde Konstord (saa mange ere omtrent de uundværligste i Naturhistorien), for siden at nyde den store, salige Glæde, at indvies i

Skab-

Skabningens Allerhelligste? Jeg tør ikke spørge saa- ledes; de maatte jo allerede kiende over tusinde frem- mede Udtryk, da de læste Naturens Vise, Rousseau og Florian, dens Digter.

Ikke heller forstaaer jeg ved Konstord Dyrets, Stenens, Plantens særegne Benævnelser. De kan være en meget stor Naturkyndig, uden at erindre Dem disse. Jeg antager blot for saadanne dem, som forekomme i Forberedelsen til enhver Viden- skab, dem, hvis Samling de Lærde kalde Videnska- bens Terminologi.

Ogsaa ere disse Udtryk langt fra ikke saa tørre, saa uvenlige som Sprogenes. Det er for sig selv allerede, tænker jeg, behageligt at kiende Bægeret og Kronen og Befrugtningsdelene hos Aurikelen, uden just i Hensigt derved at udkaste Aurikelens Karak- teristik; og at vide Tændernes Inddeling hos Dyrene overhovedet, har ligesaa vel absolut Værd, som fordi Linné derved adskiller Pattedyrenes Familier.

Imidlertid er dog det sikkerste at indhente De- res egen Dom herover — naturlig indhenter jeg da tillige et Brev fra Deres Haand — og for ikke her ganske at trætte Deres Taalmodighed ved Igiennem- læsningen af ingen Ting, vil jeg endnu tilføie nogle Linier som en Besvarelse paa det temmelig paradoxe Spørsmaal: om Planterne have en Siel?

„Planterne en Siel?“ — Intet videre, He- loise! Rigtig nok saadan en Siel som vi, eller endog kun en Østers, have Planterne ikke, og de be-

have

høve den ei heller; men noget lignende, noget Siel-agtigt kunne de vel derfor nok besidde.

For meget lang Tid siden troede mange store Naturkyndige dette; ogsaa selv Aristoteles. For meget kort siden begyndte mange store Naturkyndige, Bonnet, Hedvig — ham, som røbede Mossenes Elskovshandeler, at formode det samme; og jeg for min Part venter ganske alvorlig paa en anden Smith, der beviser det, ligesaa uimodsigelig, som hin beviste det ved Dyrene.

Men for des lettere at opdage Muligheden heri, ville vi et Øieblik efterspore Egenskaberne hos enhver middelmaadig Siel i Almindelighed; thi, som sagt, en fornuftig Siel, saadan en, der skal handle efter almindelig gieldende Maximer, saadan en have allerede ikke Dyrene — det er først for kort siden at Menneskene selv tog den i Besiddelse.

Et Væsen altsaa, der med nogen Føie vil giøre Fordring paa dette Navn, maae sørge for sit Legems Vedligeholdelse, maae vide at elske Fornøielse, flygte Smerte, og følgelig være sig selv bevidst. Paa Tilværelsen af et saadant Væsen yttre nu Planterne ikke utydelige Kiendetegn.

Jeg veed ikke om De nogensinde har hørt tale om en Urt, der voxer vildt, siger man, i de nordamerikanske Sumper. De Lærde kalde den Dionæa muscipula, og vi kunde kalde den Fluefængeren, hvis det var os om et Navn at giøre. Denne Urt har

har henimod 9 runde med spidse Pigge besadte Blade, i hvis Midte der befinde sig Smaagiemmer opfyldte med sød Nektar, som Fluerne hyppigen søge, thi hvo søger vel ikke Nektar? Men aldrig saasnart vedrører den stakkels Insekt samme, før Planten sammenfolder sit Blad, og ligefrem sætter sin selvbudne Giest paa Spid *).

Sandseurten (Mimosa sensitiva) kiender De — endog fra de Prøver maaskee, en vis Hertuginde dermed satte paa sine Damers Klogskab. Af denne findes en ganske besynderlig Art i Senegal, som nedbøier sine Blade aldeles, naar man endog blot tiltaler den nærved. De stakkels Negre have kaldt den Gveraktar, hvilket paa deres Sprog betyder god Dag! fordi de troe den ligesom vilde hilse igien; men vidste jeg ligesaa godt Negernes Tungemaal, som jeg veed det er Farvel den siger dem, og det: jo før, jo hellere, skulde jeg ikke bie længe med at omdøbe den.

Anderledes forholder det sig ikke heller med en Plante af samme Slægtskab, (mimosa viva) der voxer paa Jamaikas Enge, og formedelst sin hastige Bevægelse ved mindste Berørelse har fortient sig Navn af levende. Man træffer tidt endogsaa hele Pladse bevoxne dermed; thi den har tilfælles med en Deel andre Planter, at kunne fra hvert Led paa sine smaa Stængler slaae Rødder paa ny, og saaledes udbrede sig meget hurtig.

*) En Hevngierrighed, hvori vor rundbladede Soldug (Drosera rotundifolia) ikke giver den meget efter.

tig. Dens Indbyggere forskaffer denne Egenskab ofte en uskyldig Tidsfordriv; thi hvis man med en Stok f. E. berørede denne Strækning i en vis Figur; nedfalde naturligviis baade Stilke og Blade, saavidt man rører samme, og fremvise næsten en heel Time endnu ganske tydelige Indtryk. Jeg nægter ikke, hvis jeg boede der i Landet, jeg giorde mig ogsaa stundom den Fornøielse, at see Blomsterne bøie sig for Trækket i et vist Navn.

Ligeledes forholder det sig med den Centaurea, som Linné har givet et meget tungt Navn, calcitrapoides. Ved hvor mange Bøininger og Vendinger søger den ikke at undgaae Berøvelse af dens Blomster? Og afskier man en af disse Traade under Kronen, hvori Hr. Covolo har opdaget Bevægelsens Sæde, skulde man snarere troe, at man havde et levende Smaadyr end Plantedeel for Øinene.

Men ikke engang behøve vi at reise udenlands efter Exempler. Om kort Tid ville Berberiserne blomstre, siden Artiskokken og Tusendgyldene. Prøv engang at berøre de smaa Legemer i Blomsterkronen, paa disse, som Botanikerne kalde Støvtraade; De vil med Forundring erfare, hvor snart de skynde sig sammen, og ligesom søge indbyrdes Forsvar.

Jeg forbigaaer mange flere Beviser; jeg spørger ligefrem, om de anførte godtgiøre Plantens Undvigelse fra Smerte eller ikke.

For dens Tragten efter Fornøielse frembyder Naturhistorien ikke færre Exempler. De tilgiver mig lettelig Anførelsen af de almindeligste.

Et

Er det saaledes Hvile eller Sikkerhed eller maaskee begge Dele, den hvide Aakande ønsker sig, naar den ved Solens Nedgang stiger ganske under Vandfladen? Søger Solsikken og overhovedet enhver Plante ikke smægtende som Sommerfuglen at uddanne deres skiønne Blomster i dennes oplivende Straaler? Med hvilken Glæde have vi ikke tilfælles bemærket denne Længsel, denne Attraae efter Varme og Vederqvægelse endogsaa hos vore Patteplanter i det mørke soelfrie Kammer?

Og nu den moderlige Omhu, hvormed enhver Vext saavel Dag som Nat betrygger sin Ægteseng, Buggen for dens kommende Affødinger, for Veirligets ublide Virkninger?

Saa længe den tydske Euphorbia blomstrer, vender den saaledes sine Duske mod Jorden, fordi ingen Regn eller Storm skal kunne angribe Støvtraadene. Den giftige Foldtragt (Datura Stramonium) stiller saaledes om Natten sine Blade i Høiden, paa det de overalt kunne omgive dens Frugtdele. Mange Blomster af Klassen Syngenesia — De erindrer Dem maaskee endnu Betydningen af dette Konstord — indsvøbe sig mod Regnens Komme som Tusindfryden, Engkløveren, Regnkalendelen (Calendula pluvialis); andre nedlade Bladene, at Dug og Regnen mindre kunne betynge dem; atter andre vende sig om; endnu andre lægge sig over hinanden, hvorved den finere Overflade og de fælleds Bladstilke blive beskyttede mod ethvert overraskende Uveir.

Hvad

Hvad siger De fremdeles om Planternes Søvn selv, som de nyde uafhængig af Kulde og Varme, Tørre eller Fugtighed, og som Deres Yndling Hirschfeldt saa skiønt har afhandlet for hans Vilhelmine? Erindrer De endnu den Plante, hvis botaniske Navn falder saa vanskeligt, og hvis Blomster saa ofte legede Skiul med Linné?

Indretter ikke enhver Vext sine Sovetimer efter sin egen Oekonomi? Libbecks Mimosa tillukker saaledes allerede sin Dør om Eftermiddagen Kl. 4. For Eng-Gedeskiægget er det alt Aften henimod vor Middagstid.

Jeg veed, hvad de Lærde ville sige til alt dette. De ville komme frem med deres Elektricitet, Irritabilitet, Kontraktilitet og Gud veed hvad mere — De Lærde ere kolde, følesløse Skabninger, Heloise! som gierne saae, at ingen i Verden havde Siel uden dem selv.

Jeg ønskede ellers gierne at vide, hvilket af disse Konstord der bringer den plantede Humle altid til den nærmeste Træstamme, for derved at svinge sig i Veiret — der ved Fremspiringen vender den arct nedlagte Bønne, saa den kommer ligesaa vel op som den ordentlig saaede? — der giver Bladene paa en fordreiet Green igien deres rette Stilling mod Dagen — der drager Træernes Rødder stedse mod den federe Jord, og leder dem bestandig til en Svamp dyppet i Møddingevand, som man kan flytte og atter flytte efter sin egen Villie?

De komme mig ikke her med deres Irritabilitet, eller jeg paastaaer for Alvor, at det er ogsaa Irritabiliteten, der udstrækker Polypens Arm mod den nærmende Vandloppe. Sandt nok, Fluefængeren giør ingen Forskiel imellem dens Berørelse af en Fieder eller et Insekt; men huggede ikke ogsaa Fuglene efter Zeuxis's Kirsebær? foraarsagede ikke ogsaa Myrons Koe Skinsyge imellem Athenens Hiorde? Overalt hvor megen Fornuft vilde vel de Lærde fordre af et Væsen, der kun benytter en eneste endda ufuldkommen Sands, da de med 5 ganske fuldkomne have kunnet skabe et Helvede i Solen?

Men — vil Heloise kunne indvende — en Siel bruger Følelse, Følelse forudsætter Nerver b) — disse igien et vist Samlingspunkt, og hvor findes vel alt dette paa Planten? — Jeg har forudseet denne Indvending, jeg iler at besvare den, endskiønt jeg ikke engang ganske antager Slutningens Rigtighed.

Følelse er hos os et meget tvetydigt Udtryk; snart bemærker det den enkelte Sandseevne af dette Navn; snart det samme som Selvbevidsthed, Selvfølelse, og er da Resultatet af alle Sandserne tilsammen; det bliver kun i første Forstand, vi kunne forstaae det her.

Nu er Planternes Mekanisme langt fra ikke saa simpel, som mange vel kunne forestille sig. Physiologerne have allerede opdaget flere Slags forskiellige Kar i deres Legemer, som de have givet Navn af Fiberkar, Spiral- og Marvkar o. s. v. Enhver Plante

bestaaer

bestaaer af disse, der igien understøttes af Marven selv, og desuden et meget fint celluløst Væsen.

Deriblandt udgiøre nu Spiral- og Fiberrørene Planternes Arterier og Vener. Det er uimodsigelig godtgiort, at disse bringe Næresafterne saavel ned som op og omkring i Vexternes Legeme.

Men hvad ere saa igien disse Marvkar, hvis Nytte man endnu saa lidet kiender til! Skulde vi ikke indtil videre lade dem forestille Planternes Nervesystem? De udbrede sig dog overalt, løbe uden nogen vis Orden i skieve eller vandrette Stillinger igiennem Marven, og danne endelig, ligesom vore Nerver et fint Næt i Legemets yderste Dele.

I dette Tilfælde blev da Marven, dette fine, saa omhyggelig bevarede Væsen, Planternes Hierne, hvoraf Nerverne saavel hos Dyr som Planter kun ere ligeartede Fortsættelser.

Der findes virkelig Folk, som have paastaaet dette, og overhovedet ere vi endnu længe usikkre for Tilværelsen af endnu flere Kar i Planternes Bygning c).

Jeg veed ret godt at Planterne ere blevne berøvede deres Marv og have dog ligefuldt frembragt Blade, Blomster og Frøe; men jeg tænker, noget har de dog altid beholdt tilbage, og kunde i dette Tilfælde vel ligesaa godt leve ved en Hemiplegi som andre Skabninger d).

Nogle have igien bestemt Marvkarrene som Tilbageførings-Kanaler, Tilberedelseskar for Planternes Næring. Kan ogsaa være, De maae overalt kun ansee alt hvad jeg har sagt for Hypothe-

 ser,

ser, skiønt maaskee rimelige Hypotheser af Mennesker, der ville have en Plante hellere til enhver anden Ting end en hydraulisk Maskine, ligesaa blottet for Liv og Følelse som vore Sprøiter eller Pumper e).

Jeg ender uden at erindre Dem om denne Hedysarum, hvis Blade stedse og i regelret Afvexling bevæge sig indbyrdes; om denne Havre, der saa besynderligen vanker omkring paa vore Agre; jeg har allerede ganske tilstrækkelig trættet deres Opmærksomhed. Hvad der endnu staaer i min Magt er blot at bede Dem undskylde dette lange Brev, eller rettere Pakke af Breve. Lev vel.

Anmærkninger.

a) Bevidsthed har mange, mange Grader, og fra den indslumrende syge Oldings til den kraftfulde nervestærke Ynglings Selvfølelse gives, tænker jeg, ikke færre Mellemrum, end mellem Sandseplantens og Vælterens Volvox globat.; maaskee endnu flere.

b) Et Medium, Organon, hvorigiennem de udvortes Gienstande kunne afficere Siælen, og denne igien bevirke de dertil passende Modifikationer i Legemet.

c) Saaledes har Hr. Ratje nylig opdaget Nerver hos Ferskvands Muslingen; hvilken man tilforn ligesaa lidet tiltroede samme.

d) Min Ven Hr. C. Rafn har nu gandske uimodsigelig beviist ved sine i denne Henseende anstillede Forsøg, at Marven slet ingen betydelig Rolle spiller i dette Hensyn.

e) Hr. Rafn har ved en Mængde Planter endogsaa fundet Safterne af lignende Beskaffenhed med Blodet hos Pattedyrene, (see hans Plantephysiologi).

The=

Theatret.

Det eneste nye Stykke, der i denne Maaned er bleven opført paa Skuepladsen, er Syngestykket Den Overtroiske eller Skattegraverne. — Uagtet Ditterdorffs skiønne Musik blev det dog anden Gang givet for temmelig tomt Huus.

Den 31 Marts tabte Theatret i Mad. J. M. Knudsen en fortreffelig Skuespillerinde.

Litteratur.

75. Betragtninger over de aarlige Søn- og Helligdags Evangelier tilligemed et Anhang af Passions-Betragtninger, udgivne til Opbyggelse og huusligt Brug af Mag. P. Olivarius Bugge, Sognepræst til Vandsøe Præstegield i Cristiansand-Stift, Kbh. 95, andet Oplag, hos Høffner, 851 Sider 8.

Det kan gierne være, at disse Betragtninger kunne smage og opbygge Hr. Bugges Tilhørere; at de ogsaa smage flere, maae man destoverre slutte, da Bogen allerede har oplevet det andet Oplag; her findes en deilig Deel Aandelighed. Som en Prøve paa Hr. Bugges Maneer anføres: Side 99 og 100, hvor der tales om Christi Omskiærelse, staaer iblant andet: „Det Blod, som han udøste, var ikke allene et Pagtesblod, men ogsaa et Forsoningsblod."

„Jesu Omskiærelse bør altsaa billig have den „Virkning paa hans Børn, at de lære at ansee deres „Legemer som helligede derved, at Jesus har baaret „dem paa sit hellige Legeme. De maatte altsaa „undsee sig ved enhver ureen Begierlighed og Tanke, „meget

„meget mere ved ethvert Misbrug af deres Lemmer,
„der ere ved Jesu Manddoms Annammelse saa høist
„adlede. Intet kan være mere i Stand til at holde
„vore Hierter kydske, end flittig at betænke Jesu
„hellige Omskiærelse. —" „Han (Christus) har ved
„den (Omskiærelsen) fortient os Hierternes Omskiæ-
„relse og vore Lemmers Opofrelse til hans Tieneste."

76. **Til P. A. Heiberg af F. C. Wedel Jarlsberg,** hos Holm, 38 Sider 8.

Wedel Jarlsberg skriver under 8 Marts 1796 fra Raunstrup ved Ringsted til Heiberg; giennemgaaer det i Dyveke-Sagen passerede; men dvæler især ved Svada, og paaanker adskillige af dens Udladelser i Anledning af benævnte Feide. Derefter følger et meget vel skrevet Brev fra P. A. Heiberg til Borgeren Wedel Jarlsberg. „Vilde man (siger han S. 34) dog tillade mig og de flere, der intet Kald have til at hade og forfølge Madame Preisler, at fornøie os ved hendes Forestilling af Sigbrits Rolle! Det er jo dog kuns Yttrelse af vores Mening; intet Magtsprog. Maaskee feile vi, men det er en af Menneskenes Rettigheder at feile, naar man kun ikke derved forurretter nogen."

77. **Revselse til Hr. P. A. Heiberg og Hr. M. C. Bruun** for deres barnagtige Opførsel i Striden og Enden paa Striden, Dyveke-Sagen angaaende. Kbh. 1796, hos Høecke, 8 S. 8.

Hr. Heiberg og Hr. Bruun ere Mænd af for megen Fortieneste, at man strax kan karakterisere deres Opførsel som barnagtig, fordi de rage i lidt Uenighed med hinanden; disputere sammen offentligen i Addresse-Avisen, og følgeligen ogsaa offentligen igien forlige sig.

78. **Euphrosyne.** Et Tidskrift for Damer. Udgivet af J. K. Høst, fierde Hefte, 1796. Trykt paa Soldins Forlag.

Med megen Tilfredshed læses dette Tidskrift. Det er nyttigt og smagfuldt. **Ægteskabslovene i Naturens Folkekodex** bør man lægge paa Hierte. **Løgnens Forsvar**, er attiskt Salt; her hedder det S. 307: „Staten ligner et rheumatiskt Hoved, og Løg„nen en spansk Tobak, som kommer det til at nyse. „Sandheden er en Senop, ubehagelig i Smagen, „naar den ikke blandes med en Haandfuld Sukker; „et Peberkorn som brænder, naar man bider det itu; „en lapis infernalis, som fortærer det døde Kiød, „men tillige gaaer løst (løs) paa det friske. Løgnen „derimod er en Pudderqvast, som giør det sorteste „Haar hvidt; en Salve, som lindrer Smerten, „uagtet den skulde bidrage til Saarets Forraadnelse; „en Kran, hvormed man ophidser plumpe og grove „Materialier til høie Æresposter ꝛc." — **Hagelveiret, eller Trøst i Ulykke** ved en ædel Kone fylder Siælen med en blid Følelse; men destoværre, at vor nærværende Opdragelsesmaade leverer saare faa Piger, der kunne blive saadanne Koner, som denne var. — Dette Bind er tilegnet Frue Nyerup.

79 **Pallas.** Et Maanedskrift. Januar 1796. Paa Reistrups Forlag. 96 Sider 8.

Atter et med et Guddomsnavn stemplet periodiskt Blad. Formodentligen kan man nu ogsaa snart vente de endnu manglende Guder og Gudinder, deres Sub-Guder og Sub-Gudinder med deres hele Følge; nærværende Skrifts Hensigt skal fornemmeligen gaae ud paa at gavne. Afhandlingen: **Er den Maade, paa hvilken de theologiske Studerende dannes, den meest passende i Henseende til deres tilkommende Bestemmelse,** turde maaskee indeholde meget

Godt.

Godt. Prindsesse Sophie af — er en usandsynlig Fortælling. Brevet til Universitets-Journalisten er for bittert.

80. Nordia for Septbr. 1795, paa Hofboghandler Poulsens Forlag. Samme for Octbr. Samme for Novbr.

Indeholder, som sædvanlig, mange ypperlige Stykker, Hr. Guldbergs Oversættelse af Gustav Vasa har meget Værd; Hr. Lundbyes Brev paa hans Reise er interessant og nyttigt. Man glæder sig ved at læse Om Vildfarelsen; Om de Stores Skik, at skienke deres Yndlinger Kostbarheder. Ja vist nok kunde de Store vise Gunst mod deres Yndlinger paa en mere fornuftig Maade, end ved Daaser og Ringe.

81. Hermoder, et norskt periodiskt Skrivt, No. 5. Cristiania 1795, hos Berg. Samme No. 6.

Adskillige Stykker vise deres Forfattere som tænkende Hoveder; Kant medtages vel meget. I Forskiellen paa en fordum Dages Petit Maitre og en vore Tiders frisk Fyr er megen Flavhed. Det Botaniske medtager for meget Rum, da det ei kan have almindelig Interesse. De blandede literære Efterretninger ere nyttige.

82. Biskop Balles foreløbende Svar paa Spørgsmaalene til ham i den nys udkomne Opfordring. Om vi ville paastaae, at vi ikke have Synd, da skuffe vi os selv, og Sandheden tilhører os ikke. Joh. Epistel, 1796, hos Schultz, 40 Sider 8.

Vor agtbare Balle viser sig stedse som den retskafne, brave, nidkiere, flittige Embedsmand.

83.

83. Oplysning om en mærkværdig Tvistighed i Ribe imellem den daværende Stiftamtmand, nu Ober-Præsident i Kiøbenhavn, Hr. Kammerherre Urne og Apotheker Eilschou sammesteds. 161 Sider 8. 1795. Med Motto: Naar en beskylder mig for noget, tilkommer det ham at bevise, at jeg haver giort det, og ikke mig at bevise, at jeg ikke haver giort det.

Denne Tvistighed er opkommen i Anledning af en Ordre fra Magistraten i Ribe, at ingen Møgdynger fra Ordrens Publication af (Novbr. 1788) maatte henlægges paa det sædvanlige Sted uden for Byens nordre Port; og blev anden Plads anviist; Apotheker Eilschou og flere af Byens Borgere vare misfornøiede med denne Resolution, og forestillede, at den anviste Plads ikke var flodfrie; ikke tilstrækkelig, og undertiden utilgiængelig. — De i denne Sag forefaldne Ansøgninger og Resolutioner anføres — Bogen er dediceret til Kronprinds Friderik; af Dedicationen seer man, at Hr. Apotheker Eilschou har ladet Sagen trykke, for at Hans Kongel. Høihed skal see den, uden at den skulle staae Fare for, at vanskabes ved en hemmelighedsfuld Erklæring, eller myrdes ved at henlægges i et eller andet Collegii Arkiv. — Sammesteds doleres over den ulyksalige Indflydelse hemmelige Erklæringer have saavel for Individuerne, som for det Offentlige.

Nekrologie.

Conferentsraad Benjamin Georg Sporon døde i denne Maaned. Den der siger, at redeligt Sindelag, Tænksomhed, Skarpsindighed, Urbanitet vare ham særegne Dyder, han taler den usminkede Sandhed,

hed. Den Danske, der er stolt af, at Danmark frembragte Forfatteren til de eenstydige Ord, viser en billig Selvfølelse. Den, der beklager hans for tidlige Bortgang, klager med Rette.

C. H.

Rettelser og Trykfeil.

I Terskervisen Side 349, læs Begyndelsen af 2det Vers saaledes:

Og i vort Ansigts Sved vi bør
jo æde vores Brød,
og den, som trolig dette giør,
han lider ingen Nød.

Og Begyndelsen af 3die Vers saaledes:

Naar Morgenklokkens hule Lyd
til Arbeid kalder mig,
jeg haster hid med stille Fryd
saa let, saa gladelig, o. s. v.

I Visen, S. 350 — læs Begyndelsen saaledes:

Med Steen, som denne Ager, fuld,
o saa er Veien gjennem Livet,
lyksalig den som Himlen huld
en om, en trofast Ven har givet.

Side 381, bevidst tilsættes (a)
Side 384 Lin. 4. efter overhovedet er udeladt: mere eller mindre næsten.
— 384, Linie 9, Patteplanter, læs: Potteplanter.

Trykt hos J. F. Morthorstes Enke.